

Título: Història de les idees i de les institucions pedagògiques a la Catalunya moderna.

Autor: Jordi Monés

Fecha: 01/01/1976

Número: 0141

SUMARI

PRESENTACIO

1

PRIMERA PART: DE L'EPOCA MEDIEVAL AL DECRET DE NOVA PLANTA

CAPITOL I. DEL CONCILI DEL LATÈRÀ A LA PRAGMATICA DE FELIP II

L'ESCOLA I EL MEDI SOCIAL

9

LES INSTITUCIONS ESCOLARS MEDIEVALS:

Les escoles de primeres lletres i les Escoles Majors

11

Els estudis superiors a la Corona d'Aragó all'època medie-

val:

L'ambient general

15

L'Estudi General de Lleida

15

L'Estudi General de València

20

Els primers passos per a la creació de l'Estudi General de

Barcelona

22

Els estudis superiors a Castella

26

La influència de l'humanisme pedagògic a Catalunya

28

NOTES CAPÍTOL I

31

CAPITOL II. IMPACTE DE LA REFORMA ESCOLAR RENAISSANTISTA. LA
DECADENCIA CULTURAL

EL MEDI SOCIAL I EDUCATIU ESPANYOL

36

L'ENSENYAMENT ELEMENTAL

42

L'ENSENYAMENT MITJÀ:

Abast i delimitació

47

El Col·legi de Cordelles

48

La Companyia de Jesús i l'escola

51

L'Ensenyament secundari a les altres ordes ensenyants

59

L'ENSENYAMENT SUPERIOR:

El medi universitari espanyol

62

	II)
L'Estudi General de Lleida	67
L'Estudi General de Barcelona	71
Els altres Estudis Generals de Catalunya	81
EL PENSAMENT ESCOLAR:	
~~Lluís Vives i la seva influència~~ El pensament educatiu	84
NOTES CAPITOL II	86
~~BIBLIOGRAFIA-PRIMERA-PART~~	93
<u>SEGONA PART: DEL DALTABAIX DE 1714 A LA REVOLUCIO LIBERAL DE 1835</u>	
<u>CAPITOL III. LA POLITICA DELS BORBONS A L'ENSENYAMENT PRIMARI (1714-1835)</u>	
INTRODUCCIO AL MON ESCOLAR DEL PERIODE 1714-1835	101
L'ENSENYANCA ELEMENTAL:	
Introducció	108
Evolució de l'ensenyança elemental entre 1714 i 1767:	
L'ensenyança pública	110
L'escola religiosa	112
El problema lingüístic	114
L'obra dels il·lustrats a l'ensenyament primari:(1767-1808)	
Extensió, secularització i centralització de l'ensenyança	117
Uniformitat lingüística	124
Novetats escolars	125
Codificació i reacció (1808-1833)	
La nova mentalitat	128
La guerra de la independència	130
Primera reacció absolutista (1814-1820)	133
Les novetats del primer trienni liberal	138
Els darrers anys del regnat de Ferran VII	142
NOTES CAPITOL III	144

CAPÍTOL IV.- L'ENSENYAMENT UNIVERSITARI. L'ÈPOCA DE LA UNIVERSITAT DE CERVERA.-

LA VIDA UNIVERSITÀRIA ESPANYOLA FINS A L'EXPULSIÓ DELS JESUITES.	153
LA UNIFICACIÓ UNIVERSITÀRIA A CATALUNYA	157
EL TANCAMENT DE LES UNIVERSITATS CATALANES	159
LA UNIVERSITAT DE CERVERA FINS A L'EXPULSIÓ DELS JESUITES:	
Els primers anys	163
L'endegament de la nova universitat	165
La vida política i administrativa fins al 1767	170
El món cultural i acadèmic de la Universitat de Cervera fins al 1767	182
LA UNIVERSITAT ESPANYOLA DES DE L'EXPULSIÓ DELS JESUITES FINS A LA REFORMA LIBERAL	189
DECLINÈNCIA DE LA UNIVERSITAT DE CERVERA (1767-1842):	
Les seves causes	194
Els darrers cancellers	198
Projecció cultural i acadèmica de la Universitat de Cervera durant aquests anys	202
NOTES CAPÍTOL IV	204

CAPÍTOL V.- ELS ALTRES ENSENYAMENTS. CULTURA, IDEOLOGIA I MOVIMENT PEDAGÒGIC

L'ENSENYAMENT SECUNDARI CLÀSSIC	218
ENSENYAMENT SECUNDARI OFICIAL (1714-1767):	
Les escoles de Gramàtica	219
Els Seminaris Conciliars	221
L'ENSENYAMENT SECUNDARI CLÀSSIC DESPRES DE L'EXPULSIÓ DELS JESUITES:	229
LA RENOVACIÓ CULTURAL I ESCOLAR A LA CAPITAL DEL PRIN+	

CIPAT:

El nou clima cultural	223
Els intents de restauració de la universitat de Barcelona	229
Els centres d'ensenyança superior de la capital del Principat.	239
L'ensenyament utilitari	235
ELS PROBLEMES IDEOLÒGICS	248
LES NOVETATS PEDAGÒGIQUES	249
NOTES CAPITOL V	254
~~BIBLIOGRAFIA SOBRE LA SEGONA PART~~	256

TERCERA PART. DE LA REVOLUCIÓ LIBERAL A LA CRISI DE 1898CAPITOL VI. L'ENSENYAMENT PRIMARI OFICIAL (1833-1898)

EL CLIMA SOCIAL I POLÍTIC DE L'ÈPOCA I L'ENSENYAMENT	262
LA PROBLEMÀTICA DE L'ENSENYAMENT ELEMENTAL:	
Introducció	267
a) De la mort de Ferran VII a la llei Moyano:	
La nova normativa legal	268
La realitat de l'ensenyament primari a Catalunya	271
b) De la llei Moyano de 1857 a la llei Catalina de 1868:	
La nova reforma educativa	274
La legislació entre 1857 i 1868	279
Els problemes d'implantació de la llei Moyano i la realitat escolar d'aquells anys	281
c) El període revolucionari (1868-1874):	
Els canvis legals	284
La nova realitat escolar	285
d) La primera època de la Restauració:	
Els canvis legals	287
La insuficiència pressupostària i els problemes d'equipa-	

ment escolar.	V) 292
Els intents de reforma	297
L'Estat de l'ensenyament públic a Catalunya	297
NOTES CAPITOL VI	303
<u>CAPITOL VII. L'ENSENYAMENT SECUNDARI (1833-1900)</u>	
IMPULS SOCIAL DELS PRIMERS TEMPS DEL LIBERALISME	314
EL NOU MOVIMENT A CATALUNYA	315
ABEST DE LES MESURES CENTRALITZADORES AL SEGON ENSENYAMENT.	
De la llei Pidal a la Revolució de Stembre:	
El marc legal	316
L'equipament escolar durant aquests anys	324
L'ensenyament secundari clàssic al Principat (1845-1868)	328
EL PERÍODE REVOLUCIONARI	328
EL PRIMER PERÍODE DE LA RESTAURACIÓ (1874-1898)	
El món legal	331
La problemàtica real	338
L'equipament escolar	339
El batxillerat a Catalunya durant el darrer quart del segle XIX	341
L'ENSENYAMENT TÈCNIC I PROFESSIONAL	
Problemàtica general	344
La política centralitzadora a l'ensenyament tècnic	345
L'ensenyament tècnic a Catalunya:	
El cas específic català	347
Les ensenyances industrials	348
L'Escola d'Arquitectura	350
Les ensenyances mercantils	352
Els ensenyament artístics	352
Les ensenyances agrícoles	354

NOTES CAPÍTOL VII	355

CAPÍTOL VIII. L'ENSENYAMENT UNIVERSITARI (1833-1898)

ELS PERÍODES CRONOLÒGICS	366
LA UNIVERSITAT ESPANYOLA ENTRE 1833 I 1868.	
Els primers anys de la reforma liberal	366
Del bienni progressista a la Revolució de Setembre de 1868	373
La vida universitària	374
L'ensenyança universitària a Catalunya. Barcelona recobra la seva universitat.	378
Intent de valoració dels canvis d'aquest període	388
EL PERÍODE REVOLUCIONARI.	
El marc legal	390
La vida universitària	393
LA PRIMERA ÈPOCA DE LA RESTAURACIÓ	
El món legal i social	396
La problemàtica de l'ensenyança superior a Catalunya durant aquesta època:	
La Universitat de Barcelona	402
L'Escola d'Arquitectura	406
Els intents de reforma universitària des de fora estant	407
L'EVOLOCIÓ QUANTITATIVA DE LA UNIVERSITAT LIBERAL	408
NOTES CAPÍTOL VIII	410

CAPÍTOL IX. L'ENSENYAMENT PRIVAT. ELS INTENTS DE REFORMA PEDAGÒGICA. (1833-1898)

ELS PRECEDENTS DE LA REFORMA LIBERAL	424
LA REFORMA LIBERAL	425
L'ESCOLA PRIVADA RELIGIOSA.	
Els condicionants polítics	425
Els primers anys de la Revolució Liberal	426

	VII)
Paper de l'Església a l'ensenyament entre, 1843 i 1868	430
El període revolucionari	432
La primera època de la Restauració	435
L'ENSENYANCA PRIVADA INDEPENDENT DE L'ESGLÉSIA=	
El paper de les escoles particulars	442
Les escoles per a la burgesia	442
Nes escoles elementals	448
PES QUANTITATIU DE L'ENSENYAMENT PRIVAT	449
NOVETATS PEDAGÒGIQUES.	
La seva limitació	450
Els Congressos Pedagògics	452
El "Museo Pedagógico Nacional".	453
L'ambient pedagògic català:	
Les noves iniciatives	455
L'Escola Industrial i Mercantil de Sabadell	456
El cas d'Antoni Balmanya	459
Les influències pedagògiques	461
NOTES CAPÍTOL IX.	463
<u>CAPÍTOL X. EL PENSAMENT ESCOLAR DURANT EL PRIMER PERÍODE LI-</u>	
<u>BERAL (1833-1898)</u>	
EL MARC GENERAL	470
PENSAMENT ESCOLAR TRADICIONAL.	
Trets característics	473
Inamobilitat de l'ordre establert	476
Immutabilitat dels valors tradicionals	481
Submissió a l'autoritat	483
Importància de la vocació magisterial	486
Nacionalisme apassionat	490
Menyspreu més o menys velat de les ciències positives	493
BREU RESUM DEL PENSAMENT ESCOLAR LIBERAL DE L'ÈPOCA	499

NOTES CAPÍTOL X	509
~~BIBLIOGRAFIA-SOBRE-LA-TERCERA-PART~~	506
<u>QUARTA PART. EL SEGLE XX. L'ENSENYANÇA ELEMENTAL DEPENDENT DE L'ESTAT (1900-1938)</u>	
<u>CAPÍTOL XI. INTRODUCCIÓ AL SEGLE XX</u>	
HERENCIA HISTÓRICA	512
EL MEDI POLÍTIC	513
LA POLÍTICA ESCOLAR	517
LA TRADICIÓ PEDAGÒGICA	524
NOTES CAPÍTOL XI	531
<u>CAPÍTOL XII. L'ENSENYAMENT PRIMARI OFICIAL. DE LA CRISI COLONIAL A L'ESPONDRAMENT DEL RÈGIM LIBERAL. (1900-1923)</u>	
L'ENTRADA DE SEGLE I L'ENSENYANÇA ELEMENTAL	533
LA PROBLEMÀTICA DE L'ENSENYAMENT PRIMARI.	
Els trets més característics	533
a) Excessiva centralització i burocratització	534
b) Insuficiència pressupostària	539
Equipament escolar	540
Poca consideració econòmica del personal ensenyant.	540
c) Política governamental marginada de l'escola	555
d) Clima social inadequat	
Les derivacions escolars	559
Les excepcions:	
La "Declaració de Mestres Nacionals de Catalunya"	561
"El "Congreso de Primera Enseñanza de Barcelona" de 1909	563
e) Manca de llibertat a tots els nivells	569
f) Manca d'organització a nivell d'escola	571
g) Mètodes didàctics i pedagògics antiquats	572
h) Uniformitat entre l'escola urbana i l'escola rural	575

1) Orientacions programàtiques ^{amb} ~~de~~ caràcter ideològic marcada-
ment

580

NOTES CAPÍTOL XII

584

CAPÍTOL XIII. ENSENYAMENT PRIMARI OFICIAL (Continuació) DE LA
DESMEMBRACIO DEL REGIM LIBERAL A LA PROCLAMACIO DE LA IIª REPU-
BLICA (1924-1930)

REFERÈNCIES AMB EL PERÍODE ANTERIOR	606
ELS PROBLEMES POLÍTICS	607
ELS PROBLEMES ESCOLARS	609
LA PROBLEMÀTICA PEDAGÒGICA I DIDÀCTICA	613
LA INCIDÈNCIA DELS FACTORS IDEOLÒGICS	615
NOTES CAPÍTOL XIII	620

CAPÍTOL XIV. ENSENYAMENT PRIMARI OFICIAL (Continuació) LA IIª
REPÚBLICA (1931-1938)

EL MARC POLÍTIC.

Primera etapa. Empenta renovadora	628
Segona etapa. Intent de retorn als esquemes pre-republicans	630
Tercera etapa. Les formes escolars en temps del Front Popular	638
L'OBRA EDUCADORA DE LA IIª REPÚBLICA.	
El problema de la centralització educativa	643
Els problemes d'equipament escolar	651
La consideració econòmica del personal docent	657
Les noves formes de la llibertat	658
El clima social republicà	660
L'organització a nivell d'escola	661
La renovació pedagògica i didàctica	663
La problemàtica de l'escola rural.	
L'herència de l'Antic Règim	665
Les "Misiones Pedagógicas	669

	X)
LA IDEOLOGIA ESCOLAR DURANT EL PERÍODE REPUBLICÀ	669
NOTES CAPÍTOL XIV	671

CINQUENA PART. EL SEGLE XX. L'ESCOLA OFICIAL DEPENDENT DE L'ESTAT= L'ENSENYAMENT SECUNDARI I SUPERIOR.

CAPÍTOL XIV. L'ENSENYANCA SECUNDÀRIA CLÀSSICA - 1900-1938

PREAMBUL	694
EL MARC CRONOLÒGIC	694
EL MARC SOCIAL	695
EL MARC LEGAL= ELS PLANS ROMANONES I CALLEJO DE LA CUESTA	697
LA PROBLEMÀTICA DELS ESTUDIS DE BATXILLERAT	
a) Herència de l'humanisme clàssic	705
b) Dualitat estructural	707
c) Conseqüències del pseudopositivisme pedagògic	710
d) i e) Deficiències pressupuestàries, Insuficiències del sector públic	712
f) Paper de la iniciativa privada	718
g) Les llacunes del professorat	723
INTENTS DE RENOVACIÓ PEDAGÒGICA A L'ENSENYAMENT MITJÀ	728
NOTES CAPÍTOL XV	733

CAPÍTOL XVI. L'ENSENYANCA SECUNDÀRIA CLÀSSICA (Continuació)

LA IIª REPÚBLICA. L'ENSENYAMENT TÈCNIC I PROFESSIONAL. 1900- 1938.

PREAMBUL	749
EL BATXILLERAT DURANT LA IIª REPÚBLICA.	
El marc legal i social	749
La influència de l'humanisme	758
La dualitat estructural	762
Les ciències experimentals i el batxillerat republicà	764

	XI)
L'equipament escolar	767
Els problemes del professorat	770
Altres aspectes remarcables de l'ensenyament mitjà	776
L'ENSENYAMENT TÈCNIC I PROFESSIONAL	
El marc legal	777
Les ensenyances industrials	777
Els estudis comercials	786
Els ensenyaments artístics	787
Les ensenyances agrícoles	788
L'evolució quantitativa	789
NOTES CAPÍTOL XVI	790

CAPITOL XVII. L'ENSENYAMENT UNIVERSITARI- LA UNIVERSITAT DES
DE LA CRISI DE PRINCIPIS DE SEGLE FINS A LA PROCLAMCIO DE LA
REPÚBLICA

JUSTIFICACIÓ	804
LES NOVELTATS LEGALS	805
EL MARC POLÍTIC I SOCIAL	810
LA PROBLEMÀTICA UNIVERSITÀRIA	
Total desconexió entre universitat i societat	813
Perpetuació dels esquemes centralistes i burocràtics	816
Menyspreu dels avenços científics i tecnològics	821
Deficient formació del professorat	827
Pensament excessivament linial	830
LA VIDA UNIVERSITÀRIA ESPANOLA	832
LA VIDA UNIVERSITÀRIA A BARCELONA	839
ELS CONGRESSOS UNIVERSITARIS I L'AUTONOMIA	848
ELS "ESTUDIS UNIVERSITARIS CATALANS"	854
LES ASSOCIACIONS ESTUDIANTIES	856
L'EVOLUCIO QUANTITATIVA	856
NOTES	

SISENA PART. LES NOVETATS LEGALS DE L'ESCOLA REPUBLICANACAPÍTOL XIX - ESCOLA PÚBLICA I LAICISME ESCOLAR

LES NOVETATS ESCOLARS DEL REPUBLICANISME LIBERAL	927
VITALITZACIÓ DE L'ESCOLA PÚBLICA	927
L'ESCOLA LAICA REPUBLICANA	
La nova legalitat	931
Problemes polítics que plantejava la implantació del laicisme escolar	935
Problemàtica ideològica i moral	943
Altres condicionants del laicisme educatiu	946
La guerra civil i la supressió de l'ensenyament religiós	950
NOTES CAPÍTOL XIX	954

CAPÍTOL XX. L'ESCOLA UNIFICADA.

L'EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE L'ESCOLA ÚNICA	
L'Escola única a Europa	964
L'Escola Única a Espanya. El moviment anterior a la II ^a República	968
L'Escola Única a Catalunya abans del 1931	974
L'Escola Unificada a Catalunya durant la II ^a República	978
NOTES CAPÍTOL XX	994

CAPÍTOL XXI. EL BILINGUISME EDUCATIU

EL PROBLEMA LINGÜÍSTIC	1001
ELS ANTECEDENTS HISTÒRICS	1001
LA LLENGUA ESCOLAR DURANT LA II ^a REPUBLICA	1013
NOTES CAPÍTOL XXI	1025

CAPÍTOL XXII. LA COEDUCACIÓ

ACLARIMENTS PREVIS	1033

ELS PRECEDENTS HISTÒRICS	1033
LA COEDUCACIÓ DURANT LA II ^a REPÚBLICA	1048
NOTES CAPÍTOL XXII	1059
<u>SETENA PART. L'ENSENYAMENT A LES INSTITUCIONS PÚBLIQUES CATALANES</u>	
CAPÍTOL XXIII. L'OBRA ESCOLAR DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA (1900-1923)	
INTRODUCCIÓ	1064
LA POLÍTICA ESCOLAR DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA	
Els primers anys del segle XX	1065
Els Pressupost Extraordinari de Cultura de 1908	1071
Del fracàs de 1908 al naixement de la Comissió Municipal de Cultura	1087
De la creació de la Comissió Municipal de Cultura a la instauració de la Dictadura	1090
NOTES CAPÍTOL XXIII	1102
CAPÍTOL XXIV. L'OBRA ESCOLAR DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA I LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA	
ANTECEDENTS HISTÒRICS I TRETS GENERALS	1119
ELS CENTRES D'ENSENYAMENT PRIMARI	
El moviment montessorian	1121
Les escoles pilot de la Mancomunitat de Catalunya	1123
Els cursos per a mestres	1124
El III Curs Internacional Montessori	1129
Publicacions: Quaderns d'Estudi. Butlletí dels Mestres. Biblioteca Minerva	1131
L'ENSENYAMENT TÈCNIC I PROFESSIONAL	
Els primers passos renovadors	1134
Ensenyaments industrials:	

Escola Industrial:	
Escola d'Indústries Textils. Escola de Blanqueig, Tintoreria, Estampació i Acabats	1137
Institut de Química Aplicada	1139
Escola de Directors d'Indústries Elèctriques	1140
Escola Elemental del Treball	1140
Escoles tècniques de fota de Barcelona	1143
ENSENYAMENTS AGRÍCOLES	
Escola d'Arquitectura	1144
Serveis Tècnics d'Agricultura	1145
ESTUDIS COMERCIALS I ADMINISTRATIUS	
Escola de Funcionaris d'Administració Local	1148
Escoles Comercials	1149
ENSENYAMENTS ARTÍSTICS	1149
ENSENYAMENT FEMENÍ.	1150
Escola de Bibliotècàries	1152
Escola d'Infermeres	1153
ALTRES ENSENYAMENTS I INSTITUCIONS	1154
ENSENYAMENT SUPERIOR	1154
Cursos monogràfics	1155
Estudis Normals	1157
Altres Institucions d'Ensenyament Superior	1158
INSTITUCIONS D'EXTENSIÓ CULTURAL	1159
Biblioteques	1160
Museus. Junta de Museus	1163
Servei de Conservació i Catalogació de Museus	1164
Museu Social	1164
Institut d'Educació General	1164
NOTES CAPÍTOL XXIV	1169
<u>CAPÍTOL XXIV</u> <u>LA DICTADURA I LA DICTABLANDA (1924-1930)</u>	

	XVI)
EL NOU CLIMA POLÍTIC I SOCIAL	1180
L'OBRA ESCOLAR DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA	1182
L'OBRA EDUCATIVA DE LA DIPUTACIO DE BARCELONA	1192
NOTES CAPÍTOL XXV	1198
<u>CAPÍTOL XXVI. LA II^a REPÚBLICA. (1931-38) ELS CANVIS EN LA</u>	
<u>POLÍTICA ESCOLAR</u>	
EL NOU CLIMA REPUBLICÀ I L'ESCOLA A CATALUNYA	1203
L'ESTATUT DE CATALUNYA= LES QÜESTIONS DE COMPETÈNCIA EN-	
TRE LA GENERALITAT DE CATALUNYA I EL GOVERN DE LA REPÚBLI-	
CA EN EL CAMP DE L'ENSENYANCA	1205
L'EVOLUCIÓ DE LA POLÍTICA ESCOLAR DELS ORGANISMES PÚBLICS	
CATALANS	
El període 1931-36	1216
El període de la guerra civil	1226
ELS PROBLEMES D'EQUIPAMENT ESCOLAR	1236
NOTES CAPÍTOL XXVI	1244
<u>CAPÍTOL XXVII. LA II^a REPÚBLICA. (1931-38) L'OBRA EDUCATIVA</u>	
INTRODUCCIÓ	1268
INSTITUCIONS D'ENSENYAMENT PRIMARI	1269
INSTITUCIONS D'ENSENYAMENT SECUNDARI	
L'Institut Escola	1272
L'Escola Normal de la Generalitat	1276
Les Escoles d'Estiu de la segona època	1278
ELS ESTUDIS TÈCNICS I PROFESSIONALS	1282
ALTRES INSTITUCIONS ESCOLARS O PARA-EDUCATIVES DEPENDENTS	
DEL DEPARTAMENT DE CULTURA	1285
ALTRES INSTITUCIONS NO OFICIALS	1288
NOTES CAPÍTOL XXVII	1290

Organització jove de l'ensenyament a tots els ni-
vells

1472

Organització escolar del magisteri. Professions lliures de l'ensenyament.

1485

Pedagogia

1487

Psicopedagogia de l'ensenyament

1489

Repte i organització

1495

CAPÍTOL XXII. EL MÓN DE LA LECTURA, EL LECTORS I LA BIBLIOTECAS

Acció cultural

1503

El lector i la biblioteca de "El lector"

1505

El lector i la biblioteca de "El lector"

1508

Organització i metodologia de la lectura

1515

Organització de la lectura

1520

Organització de la lectura

1522

Organització de la lectura

1525

CAPÍTOL XXIII. EL MÓN DE LA LECTURA, EL LECTORS I LA BIBLIOTECAS

El lector i la biblioteca de "El lector"

1530

El lector i la biblioteca de "El lector"

1535

Organització de la lectura

1537

Organització de la lectura. Iniciativa i iniciativa

1539

Organització de la lectura

1540

Organització de la lectura

1542

Organització de la lectura i iniciativa

1544

Organització de la lectura

1545

Organització de la lectura

1551

Organització de la lectura i iniciativa

1552

Organització de la lectura

1553

fins a l'Estatut Interior de Catalunya	1619
"Ayuntamiento de Barcelona. Delegación de Cultura. Document 1925	1640
Decret sobre la Llengua -29 d'abril 1931-	1651
<u>CAPITOL B. DOCUMENTS D'ORGANISMES DEPENDENTS DE LA GENERALITAT</u>	
JUSTIFICACIO	1654
ESCOLA D'ESTIU DEL 1932. ^{CONVERSA PEDAGOGICA.} Problemes que planteja l'ensenyament del llenguatge a Catalunya	1656
ESCOLA D'ESTIU DEL 1933. CONVERSA PEDAGÒGICA. L'educació moral i cívica a les escoles de la República	1663.
ESCOLA D'ESTIU DEL 1934. CONVERSA PEDAGÒGICA. L'escola unificada.-Mitjans per establir-la	1674
INSTITUT ESCOLA. DECRET DE CONCESSIÓ. DECRET DE CREACIÓ	1685
ESCOLA NORMAL. DECRET DE CREACIÓ	1683
PROJECTE D'ESTATUT DE LA UNIVERSITAT ~~CATALANA~~ . 1918-19	1688
UNIVERSITAT AUTONOMA. DECRET DE CREACIÓ	1702
ESTATUT DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA	1705
CREACIÓ DEL CONSELL DE L'ESCOLA NOVA UNIFICADA	1719
DECRET DE DISOLUCIÓ DELS ORGANISMES DE LA GENERALITAT	1721
<u>CAPITOL C. DOCUMENTS D'ESGLÉSIA</u>	
~~VALOR DOCUMENTAL~~ VALOR DOCUMENTAL	1723
CARTA PASTORAL DEL BISBE DE BARCELONA. CARDENAL CASARAS, 1908.	1725
PRELADOS ESPAÑOLES AL CONSEJO DE MINISTROS	1737
JOSEP TORRAS i BAGES. EL HOMBRE MUTILADO POR LA ESCUELA NEUTRA. 1910.	1743
MENSAJE DE LOS PRELADOS DE LA PROVINCIA ECLESIASTICA TARRACONENSE A LAS CORTES CONSTITUYENTES. 1931 (Fragment)	1758
EPISCOPADO A LOS FIELES. Postura de los obispos ante, la nueva Constitución. diciembre 1931. (Fragment)	1766

METROPOLITANOS A LOS FIELES. Con motivo de la Ley de Confe- siones y Congregaciones Religiosas. (Fragment)	1768
DISCURS POPULAR D'UN MESTRE DE CASES CONTRA LES ESCOLES LAIQUES.	1773
FRAGMENTS DE L'OBRA TEÓRICA DEL PADRE MANJON	1777
JOSEP CIRERA I SOLER. ELS PROBLEMES DE CONSCIÈNCIA I DE LLI- BERTAT. L'ESCOLA ÚNICA= EL SOFISME I LA LLIBERTAT	1789
<u>CAPÍTOL D. ELS GRUPS NACIONALISTES</u>	
LES DIFERENCIES DINS DEL NACIONALISME. LA TRIA.	1810
ELS MANAMENTS DEL BON MESTRE. JOAN BARDINA	1812
EL PRESSUPOST DE CULTURA= Manifest del Centre Nacionalista Republicà al poble de Catalunya	1815
COMENSAMENT DE TASCA	1832
ANDREU NIN. EL NOU COLEGI MONT D'OR. 1912	1844
C.A.D.C.I. Reglament de les escoles mercantils catalanes. 1931	1849
<u>CAPÍTOL E. EL PENSAMENT PROGRESSISTA</u>	
LES TRES GRANS OPCIONS	1855
BARTOMEU GABARRÓ. EL MAGISTERIO LAICO	1857
RICARDO MELLA. EL PROBLEMA DE LA ENSEÑANZA	1860
JOSEP PRAT. NUESTRAS IGNORANCIAS	1876
FRANCESC FERRER I GUARDIA. LAICISMO Y BIBLIOTECA. (Frag- ment de <u>La escuela moderna</u> .)	1897
JOAQUIN MAURÍN. LA UNIVERSIDAD SOCIALISTA	1903
WILEBALDO SOLANO. EL PROBLEMA DE LA UNIVERSIDAD OBRERA SO- CIALISTA.	1915
JOAN MIQUEL ROMÀ. ENTORN DEL CENU. L'ESCOLA DE CARA A LA GUERRA	1923
BIBLIOGRAFIA	1928

PRESENTACIÓ

La nostra història, nineta dels ulls de la intel·lectualitat del país, des de fa molts anys, ofereix encara llacunes considerables. Un dels nostres mancaments envers el passat és, precisament, la falta d'un estudi que ens faciliti una visió completa i àmplia de la gestació de l'escola moderna a casa nostra. Existeixen, ho coneixem per pròpia experiència, magnífics treballs sobre Institucions i persones lligades al moviment escolar català, bibliografia que s'enriqueix constantment amb noves aportacions, però aquests treballs s'ocullen, pràcticament, sempre, d'aspectes parcials i generalment molt limitats en el temps.

La història de l'ensenyament a Catalunya durant l'època moderna, està per fer. Aquest desconeixement no és pas exclusiu del Principat; el País Valencià, el País Basc, Astúries, Galícia i fins i tot la pròpia Castella, en menys grau, però, es troben si fa o no fa com nosaltres, amb les gradacions que vulgueu; aquesta generalització, però, no ens ha de servir de consol.

Ateses aquestes circumstàncies, m'he decidit a escriure una síntesi històrica de les idees, les Institucions i els esdeveniments més remarcables que tenen relació amb l'educació catalana dels temps moderns; aquest treball no preten ésser, de cap de les maneres, una obra monumental, sinó més aviat una mena de manual que doni a conèixer als interessats en aquestes qüestions, estudiants en particular i públic en general, la particularitat del món educacional català contemporani.

Soc plenament conscient de les meves limitacions i estic segur que molts d'altres haurien aconseguit aquesta tasca amb molt més èxit que no pas jo, us puc assegurar, però, que ni m'he mancat bona

voluntat, ni he escatimat l'esforç; m'he sentit animat, a més, d'un oregon desig de contribuir, encara que molt modestament, a un cert ordenament dels fets més sobresortints del nostre passat escolar i facilitar la comprensió de l'ideari educatiu, arrofondint de refiló el coneixement de la nostra història cultural moderna.

En realitat, els meus anhels no van gaire més enllà que l'intent de desvetllar l'interès dels especialistes vers un capítol important de la història de la cultura catalana, especialment si tenim en compte que el món de l'escola va íntimament lligat als canvis socials i polítics, els quals centren l'interès de la historiografia moderna.

La història moderna de l'ensenyament, segons sabem, almenys a Europa, començà amb l'Humanisme i el Renaixement, el moment precís que asseixien una nova concepció de l'home i la societat. El nou ideari no aconseguiria influir, en el món concret de l'escola, fins molt més tard, quan ho permeteren les condicions socials de l'època, malgrat tot, nom de situar el desenvolupament de la moderna història escolar en alguns d'aquests moments, al mateix temps, reconeixent un trencament respecte les concepcions escolars medievals.

En línies generals, les noves idees tot i que en els primers moments de l'Humanisme i el Renaixement aconseguiren una continuïtat forta considerable en termes conceptuals, no compleren fins molt més endavant, desenvolupant solament grups socials molt limitats i amb característiques molt específiques. Malgrat tot, i tenint en compte el nostre cas català, hem cregut que era important conèixer aquest estudi a partir de l'època pre-renaixentista, més enllà, per donar una idea global i sensant, també, que calia així establir, en certs casos, la connexió amb la cultura i la història posterior.

Seguint doncs el grà, l'obra està dividida en dos parts que es succeïren cronològicament fins al final del segle XVII i s'intenten

l'evolució de la nostra història socio-política. La divisió de l'edifici en set treball, s'ha omplert d'una consideració analítica sobre el món polític-social, en el qual s'ha de veure el desenvolupament. Aquesta divisió s'ha desenvolupat del 11 en cap al present, encara, però, en concepte polític es veu el present d'una manera diferent, d'una perspectiva, com si es tractés d'una perspectiva conceptual. Del estudi s'ha desentrellat aquest 11 com, ^{per que} ~~doncs~~, el ^{meu} ~~nostre~~ entendre, no és de perceptible si hem succeït a l'evolució de períodes històrics clarament definits. Per altre banda, no ha pogut negar, aquesta divisió té un caràcter didàctic evident, tot que comporta una curiosa.

La primera part que engloba el treball està dedicada a ella que podria ser per "la successió històrica". No obstant a propòsit, en aquesta introducció, un estudi sobre fruit d'una recerca de les fonts originals, s'ha oferit, tot i així, un resum de la descoberta i les fides importants de el món català d'aquell temps, cobrant, a la vegada, un retrat de l'època, tot i així, contrast d'una manera molt particular a Catalunya i sobretot, també, quins eren els beneficis de l'educació i la cultura catalanes. Aquesta primera part, comença el període que s'inicia amb els primers trocs humanistes i acaba fins a la rendició de Barcelona a les forces de Felip V durant la Guerra de Successió.

El Decret de Nova Planta per la seva transcendència en la història política i ètica educativa del Principat, marca una fita important en l'evolució històrica del nostre desenvolupament. Partint d'aquesta premissa, situem el començament de la segona part al moment que Catalunya perd la seva autonomia política.

Amb l'estudi de la primera època de la universitat de Cervera, podríem dir que comença veritablement el treball. L'època d'Or de la universitat de la Segarra, la florida dels Seminaris Conciliaris, l'establiment de les escoles de la Junta de Comerç de Barcelona i algunes

altres Institucions educatives potenciades, en la majoria dels casos, per la capital del Principat, evidencien uns canvis, sobretot qualitatius, que ens fan pensar que començava una nova era de la nostra història escolar.

No és pas per simple casualitat que la gestació de la burgesia catalana moderna es correspongui cronològicament amb el desenvolupament cultural de la segona meitat del segle XVIII; per altra banda, el clima del moment resultava molt propici, la il·lustració arreu d'Europa -Espanya, reclosa sobre si mateix durant dos segles, intentava reintegrar-se novament a Europa- col·locava l'educació en el centre de les preocupacions polítiques del seu temps. Atenent-nos a criteris estrictament ideològics, hauriem de cloure aquest període amb les Corts de Cadis, parlament que resumeix els anhels educatius de la il·lustració i alguns de la Revolució Francesa, però existeixen nous motius polítics, a Catalunya molt particulars, per a concloure amb la mort de Ferran VII, doncs d'encà d'aquest moment l'ensenyament espanyol pren de forma definitiva un caire modern, almenys pel que fa a l'estructura legal.

A la tercera part, s'estudien els programes de secularització i extensió de l'ensenyament a totes les classes socials. Aquesta laïcització de l'ensenyança, com veurem, seguia pam a pam les pautes del jacobinisme francès i el centralisme napoleònic sense parar-se massa a pensar si el sistema educatiu del país veí s'adaptava o no a les nostres característiques socio-econòmiques, geogràfiques, ètniques, lingüístiques, etc.

L'ensenyament espanyol adoptava, doncs, una estructura educativa, evidentment moderna, però el nou sistema d'ensenyança no encaixava perfectament amb la realitat econòmica i social de les terres d'Espanya. Els canvis estructurals afectaren poc la vida escolar, salvant, fins a cert punt, l'ensenyament universitari, especialment les noves

universitats de Madrid i Barcelona. Les contradiccions i les fallides esperances del període 1833-1868, aconseguiren el climax durant el període que s'inicia amb la Revolució de Setembre de 1868, l'època en la qual es materialitza el primer assaig revolucionari espanyol dels temps moderns i en el qual l'educació hi jugaria un paper determinant.

Aquesta part, compren, també, la primera època de la Restauració, quan comencen a plantejar-se, a nivell minoritari, però, els problemes escolars de l'Espanya moderna i dibuixar-se les diverses tendències educatives que perduraran, amb lleugeres variants, fins, pràcticament, al 1936. S'estudien, també, en els capítols d'aquesta tercera part, els esquemes polítics i ideològics dels nous grups burgesos, especialment catalans, pel que fa a les qüestions educatives, els quals són, en part, una conseqüència de la fracassada Revolució de Setembre. Aquest pensament, durant aquests anys només comença a esboçar-se, sobretot pel que fa referència a la burgesia catalana; ~~la~~ ^{la que} no prendrà cos ni influirà en el món concret de l'escola fins a l'entrada del segle actual.

A partir de la quarta part i fins a la darrera, s'estudien diversos aspectes de l'evolució escolar en el període comorès entre el començament del segle i la desfeta republicana del 1939. En aquestes pàgines concebudes, podriem dir, com a treball independent, tot pren un caire completament distint i una amplitud molt més considerable. Les noves condicions socio-econòmiques, conseqüència del desenvolupament del capitalisme industrial, obligaven a l'Estat espanyol a prendre postures concretes i sortir de la seva somnolència de segles, envers la problemàtica de l'escola; no és solament l'Estat, qui, sota la pressió social, canvia radicalment la seva política educativa, les diverses forces socials i polítiques pugnen per intervenir directament o indirectament en l'estructura escolar.

La burgesia catalana al prendre consciència del seu paper històric, almenys els seus grups més representatius, s'adona de la necessitat de dominar l'aparell educatiu per a perpetuar els valors i pautes propis, adoptant noves formes basades en el moviment pedagògic liberal que s'esten per Europa i part d'Amèrica, potenciant, a més, un ensenyament amb característiques pròpies respecte la resta de l'ensenyança espanyola. La petita burgesia i les tendències obreres d'avantguarda trobaran en el període 1900-1910, i especialment durant la II^a República, unes certes facilitats per a expressar i experimentar les seves concepcions educatives. Tot plegat, malgrat les trabes burocràtiques, ajudarà a la configuració d'un marc escolar de gran interès històric.

A les diverses parts dedicades al segle XX, s'estudia: l'evolució de l'ensenyança a Catalunya en els diversos graus, el paper dels estaments públics i privats, Estat, Institucions Públiques autòctones, Església, iniciativa particular, moviment obrer, etc., s'intenta donar, també, alguna idea sobre el pensament educatiu dels diversos grups socials i polítics que intervenen en el camp de l'educació, i sobre les experiències teòriques i pràctiques que es portaren a terme en el terreny de la pedagogia i psicologia, amb l'objectiu que s'intenten esbrinar les diverses influències i interinfluències que s'observen en aquest camp; potser cal remarcar que s'atorga gran importància a l'ensenyança primària, per moltes i variades causes d'ordre quantitatiu i qualitatiu, però això no vol dir que s'oblidin els altres nivells educatius, dels quals potser se'n dona una visió esquemàtica, però prou àmplia per a comprendre els problemes més determinants; un altre aspecte a senyalar és l'èmfasi especial atorgat a les novetats legals del període republicà, resumides en quatre punts: oficialització de la llengua catalana, laïcisme escolar, escola unificada i coeducació.

A mena d'epíleg, s'inclouen a la darrera part del treball, diversos Documents que ens ajuden a situar l'ensenyament en el context socio-polític dels darrers temps i ens aclaren alguns punts de la ideologia dels distints sectors socials implicats en la problemàtica educativa. Al final del treball s'inclouen diversos índexs, sobretot bibliogràfics.

Ara com ara, m'he vist obligat a limitar, geogràficament, l'estudi a Catalunya, m'atreuria, fins i tot, a afirmar que aquest treball no és geire cosa més que una aproximació a la història escolar de Barcelona. A l'estadi actual dels coneixements que fan referència a la nostra matèria d'estudi, resulta quasi impossible, o almenys molt difícil, encetar una síntesi històrica de l'ensenyament espanyol sense caure en esquematismes que només s'adapten a la història de zones molt determinades de la geografia espanyola, com ens té acostumada la historiografia oficial i molts altres corrents que inconscientment o deliberada confonen Espanya amb Castella, algunes vegades, i simplement amb Madrid quan es tracta de la història dels darrers 150 anys. Per altra banda, la història escolar del ^{Principat} ~~Catalunya~~, sobretot en alguns moments, principalment durant la primera quarantena del nostre segle, té un continent i un contingut propi capaç de temptar a qualsevol.

En aquest treball s'estudia, a més de l'evolució escolar a Catalunya, encara que molt de passada, el moviment escolar de la resta d'Espanya o alguns dels seus aspectes, principalment el de la capital, tant per la seva pròpia importància, com per la influència exercida sobre l'escola catalana pel moviment madrileny i l'Administració Central, influència concretada en el camp pedagògic per l'obra de la "Institución Libre de Enseñanza" i en el terreny polític per les lleis centralitzadores i l'estructura organitzativa de tions unitari.

No és per simple casualitat, que donem una major importància a

la història educativa de la capital espanyola, més que no pas els altres Països Catalans, per exemple. Malgrat el gran interès de la història escolar dels esmentats països, especialment pel que fa al País Valencià i Catalunya Nord, resulta difícil ara com ara presentar una història homogènia del conjunt dels Països Catalans, ni tan sols a nivell de l'Estat espanyol. Sembla que començi a existir un interès per intercanviar experiències i promocionar investigacions conjuntes, tot i les dificultats.

PRIMERA PARTCAPITOL I. DE L'EDAT MITJANA A LA PRAGMATICA DE FELIP II

L'Escola i el medi social..- El món feudal europeu de l'Edat Mitjana, tal com corresponia a un tipus de societat essencialment estàtica, on cada cosa i cada persona ocupava un lloc ben determinat i on la ^{social} mobilitat era impensable, havia de provocar lògicament una ~~educació~~ ^{educació} destinada quasi exclusivament a la classe dirigent; com tots sabem, en aquest cas concret, el grup social afavorit fou la noblesa política ment predominant.

Malgrat la desmembració del feudalisme, l'organització escolar d'aquell període concebuda de dalt a baix, és a dir pensant de manera exclusiva en els graus superiors, es mantingué intacte, en l'essencial, fins a la Revolució Francesa i no fa pas gaire alguns dels seus trets característics, encara eren vigents en algunes contrades de la geografia espanyola; no és, doncs, fins avui, que comença a desmoronar-se d'una forma total.

Durant l'Edat Mitjana, l'organització educativa no tenia pràcticament cap punt de contacte, amb les modernes estructures escolars; els centres educatius quedaven totalment circumscrits al petit món del municipi. Àdhuc l'ensenyament superior que es cursava als "Estudis Generals", tot i complir una missió molt més ampla que les actuals Universitats des del punt de vista de l'intercanvi cultural - no existien pràcticament fronteres per personal ensenyant i l'alumnat - depenien econòmicament i moltes vegades políticament dels consells municipals.

L'educació anava dirigida primordialment a les classes altes; l'alumnat de les "Escoles Majors" i els "Estudis Generals", pertanyia

pràcticament sempre a la noblesa, l'alta clerecia i en alguns casos els alts estaments de la burgesia. La menestrelia, amb prou feines aprenia a llegir i escriure; malgrat tot, a les ciutats mercantils com Barcelona i algunes d'altres de la Corona d'Aragó, la cultura d'aquest estrats socials devia ser superior al que solem imaginar. Els coneixements professionals s'adquirien a la família o el gremi, totalment al marge de la rudimentària organització escolar. La pagesia vivia completament d'esquena a l'escola.

Els estudis universitaris medievals no tenien gens en compte la realitat de la vida pràctica. Els programes dels "Estudis Generals" eren totalment anacrònics, hom no va saber momentar ni tan sols recollir els canvis culturals i científics que s'anaven produint i que poc o molt incidien en el món real. La universitat medieval no s'enterà, per exemple, dels avenços de la cartografia conseqüència directa de les necessitats de la navegació i indirecta del desenvolupament del comerç, del capgirament total de la concepció de l'univers, del naixement de la cosmografia moderna, de la revolució lingüística, - les parles vulgars esdevenen llengües de cultura) de la medicina empírica practicada per jueus i cirurgians i ni tan sols del dret feudal eina de treball, en la ^{pròpia} vida professional, d'alguns professors universitaris

L'ensenyament es caracteritzava, principalment, pel seu enciclopèdisme, cosa, per altra banda, ben comprensible si pensem en la limitació dels coneixements durant aquells segles. L'educació era completament lineal coordinant tots els aspectes de la formació, en la qual tot restava sumàriament subordinat a les ciències teològiques. L'ensenyança era eminentment formal i es basava simplement en el coneixement dels mots i els textos i la lògica deductiva i inductiva.

Les tècniques educatives reflectien les tendències del temps: memorisme, verbalisme, més d'una vegada esquematisme i absència de llibre de text; aquestes tendències resumien l'escola vista des de dins

i en la qual el docent esdevenia el veritable centre del procés educatiu jugant, sobretot, el paper de transmissor dels valors morals i religiosos de la societat medieval.

Les Institucions escolars medievals.-

Les escoles de primeres lletres i les Escoles Majors.- Al proper capítol on s'estudien els trets característics de l'ensenyament durant els segles XVI i XVII, descriurem l'ensenyança elemental de l'ensenyament mitjà i intentarem explicar les diferències fonamentals que existien entre ambdós graus de l'educació, ara com ara estudiem aquests graus conjuntament, ~~doncs~~ moltes de les escoles d'aquell temps, sobretot ~~de~~ d'aquelles ~~les~~ que en tenim notícies, desconeixem d'una forma precisa a que responien; la delimitació entre l'ensenyança elemental i l'ensenyament secundari esdevé molt més clara a partir del segle XVI.

Les primeres escoles cristianes de l'època medieval depenien de l'estament eclesiàstic i vivien i es desenvolupaven al redós de les Esglésies i Catedrals; per altra banda, ens consta que a Catalunya funcionaven, com a mínim, des de la segona meitat del segle XII; a la realitat, però, devien existir ja abans, doncs quelcom havia d'haver quedat de l'estructura educativa que els sarraïns havien establert a la península ibèrica.(1)

Sabem que a Girona, per exemple, al igual que a altres ciutats catalanes, l'ensenyament impartit pels ~~jueus~~ havia assolit una gran importància durant la Baixa Edat Mitjana i que el bisbe Guillem de Moncada el 8 de juny de 1173, uns anys abans del Concili Lateranense, instituí una sèrie de provisions destinades a afavorir l'ensenyança de tots aquells camonges que desitgessin cursar estudis de caràcter públic.

Al III Concili del Laterà celebrat l'any 1179, hom va ordenar la institució d'un beneficiat a cada Catedral per adocrinar gratuïtament la jove cleregia i els escolars pobres. Aquesta disposició fou

ampliada novament en el IV Concili del Laterà del 1215 que estenia la disposició anterior a les principals esglésies de cada diòcesi.

L'Assamblea de prelats de la província eclesiàstica de Tarragona, reunida a la ciutat de Lleida l'any 1 va prendre l'acord de multiplicar les escoles a totes les diòcesis de la província. D'aquell ordinari varen néixer, probablement, les escoles de Tarragona, Montblanca, fundada el 1293, on hi impartí lliçons Guillem Arnan de Motevarballo, Valls, regides a la segona meitat del segle XIV per Bartomeu Alacri, Reus, de la qual en posem dades concretes del 1449, Igualada, etc.

A moltes ciutats, sobretot en aquelles on hi habitava una classe mercantil pròspera, durant els segles XIII i XIV foren continues les lluites, entre seglars i eclesiàstics, per al control de l'ensenyament.

Els mestres particulars pugnaren des de molt aviat per a intervenir en l'educació. A la ciutat de Tarragona, per exemple, el 31 d'agost de 1214 es dictava una sentència que concedia als ciutadans el privilegi de poder comptar amb un mestre particular per a la instrucció de llurs fills, parents o amics. De fet es tractava d'un cas concret i específic ^{perquè} ~~doncs~~ no fou fins a la segona meitat del segle XV, quan l'ensenyança particular començà a tenir una certa importància.

A la ciutat de Barcelona, la competència que els mestres privats feien a l'«Estudi» barceloní, obligà al Consell de Cent a dictar un edicte segons el qual es prohibia als particulars l'ensenyament de matèries preparatòries per als estudis superiors; aquest edicte esdevingué, a la pràctica, paper mullat, ja que les transgressions sembla que foren molts freqüents com es despren de les continues queixes dels Consellers.

Durant la Baixa i Alta Edat Mitjana l'escola de primeres lletres, exclusiva dels grups socials poc afavorits, no podia considerar-se com un veritable centre escolar; ~~doncs~~ la majoria de les vegades es ^{confonia amb}

l'escola de salms regida en un primer temps pel Precentor i després pel Succentor primer; aqueste ^{típus d'escola} ~~escola~~ estudiada amb més detall al proper capítol. ~~es podria parangonar amb~~ ^{es podria parangonar amb} ~~les~~ ^{les} escoles de catecisme que existien fins fa ben poc, tenint molt present que els alumnes de les escoles de primeres lletres no coneixien al llarg de la seva vida cap altre institució escolar. Com sabem les escoles de catecisme, a les quals fem referència, són formes d'esbarjo dominical d'adoctrinament i d'educació ideològica, al marge de l'estructura educativa.

Es molt probable, i considerant, per una banda, els documents que ens han pervingut d'aquell període i per l'altra el nostre desconeixement de l'ensenyança impartida al territori de la Corona d'Aragó durant aquell temps que Ernest Martínez Ferrando tingui bona part de raó quan afirma." . . . la nostra impressió és que l'ensenyament estava en aquell període molt més difós del que solem imaginar." (2) Rovira i Virgili arriba a conclusions similars basant-se en la correcció gramatical de moltes lletres de particulars i àdhuc de menestrals catalans de l'Àlta Edat Mitjana. " La difusió popular de la cultura". . . diu " va assolir un grau ben considerable en la Catalunya quatre-centista." (3)

Les escoles de gramàtica, ^{s'han de considerar com} ~~es~~ ~~van~~ ~~de~~ ~~ser~~ un intermig entre el nostre ensenyament mitjà i superior, per entendre'ns d'alguna manera i salvant sempre la distància en el temps, Existien a Barcelona, com a mínim, des de la primera meitat del segle XIV com pot deduir-se d'una comunicació dels consellers de Barcelona als pàrers de Lleida " . . . per tot temps es estat acostumat en la ciutat de Barchinona que such leg continuament de gramàtica e de loghica." (4) Les escoles ^{de} gramàtica on s'hi cursaven les arts lliberals es coneixien generalment amb el nom d'"Escoles Maiors".

Molt abans de les primeries del segle XV, existien ja diverses escoles barcelonines de gramàtica o similars, com consta en una acta de les sessions del Consell de Cent.(5)

A la ciutat de Girona, l'extensió escolar, durant aquest període, fou considerable. Al segle XIII, funcionava un "Estudi" de Gramàtica i Teologia que estava situat en un edifici enganxat a la part nord de la catedral. A les darreries del segle XIV naixien l'"Escola d'en Carol" d'estudiants novicis i l'"Escola d'en Beuda", elector de medicina i mercaderes respectivament. A mitjans del segle XV, el Col·legi General dels Pares Benedictins que s'havia fundat el 1443 a Banyoles es traslladà tres anys més tard a Girona. Al cap de poc temps, el 1452 per ser més exactes, es creava el "Col·legi de Montpeller".

Entre les escoles de més anomenada d'aquest període, val la pena recordar, entre altres: les escoles de la fundació lul·liana de Barcelona i Mallorca fundades a la primera meitat del segle XV, la de l'Assumpció de Lleida i molt especialment l'escola episcopal de Vic.

De les ordres religioses dedicades a la docència deppuntà per damunt de totes les altres l'ordre de predicadors, sense oblidar els francescans, aquests més aviat a títol individual que no pas com a corporació. Les escoles dels dominicans s'expandiren ràpidament per tota la Corona d'Aragó; per exemple, abans de finir el segle XIII, tenien ~~estudis~~ públics a Barcelona, Calataiud, Girona, Osca, Xàtiva, Lleida, Mallorca, La Seu d'Urgell, Tarragona, València i Saragossa.

Pel que es despren de la documentació estudiada, dona la impressió que tot i amb la florida cultural, política i econòmica del Principat durant els segles XIII i XIV i part del XV, l'ensenyament estava socialment menys estés que a finals del segle XV i principis del XVI. Com diu Jordi Rubió " . . . l'ambient cultural era més extens que abans, menys concretat en un estat determinat, més fàcil a les iniciatives particulars." (6)

La impremta introduïda a les terres de la Confederació a través de València, amb anterioritat a la resta de la península ibè-

rica, devia jugar un paper força important en la relativa democràtització de la cultura. Malgrat tot, no posseïm dades prou convincentes per a assegurar que es produïssin canvis trascendentals en el món de l'escola. El propi Jordi Rubió se'n mostra poc explícit quan parla d'aquest punt. " . . . escrivint . . . m'adono de les poques coses que sabem del nivell de l'ensenyament popular a Barcelona en aquell temps i dels homes i sobretot de les dones que podien practicar la lectura amb algun profit dins la menestralia i el món mercantil." (7)

El estudis superiors a la Corona d'Aragó, a l'època medieval.-L'ambient general.-

Durant aquest període, l'ensenyament superior, a la Corona d'Aragó, quedà circumscribit a l'Estudi General de Lleida.

Els "Estudis Generals" de Perpinyà i Osca fundats respectivament el 1349 i el 1354 per Pere el Cerimoniós visqueren una vida més aviat precària. L'únic "Estudi General" prestigiós de la Corona d'Aragó, deixant a una banda Lleida, fou Montpeller; aquest centre d'educació superior, estigué durant un temps sota la sobirania dels reis de la Corona aragonesa. ~~Lleida~~

L'Estudi General de Montpeller gaudí d'un gran prestigi, especialment en el camp de les ciències mèdiques, gràcies a haver sabut recollir la tradició islàmica exportada de la península ibèrica, pels jueus expulsats arran de la persecució dels almohades. Aquesta universitat, on s'educà Arnau de Vilanova, i l'Estudi General de Bolonya, on cursaren estudis els grans juristes catalans del segle XIII, esdevingueren de fet els centres d'ensenyament superior de la nostra noblesa, fins a la creació de l'Estudi General de Lleida.

L'Estudi General de Lleida.- La tradició escolar de la ciutat de Lleida, arranca d'abans de la dominació musulmana.

Jaume II, baró assenyat " un dels pus savis prínceps del mon

e mihls parlent" com deia el cronista Muntaner, un dels primers monarques amb consciència nacional, comprengué la necessitat de crear un centre de cultura superior que irradiés totes les terres del seu regne. La ciutat de Lleida oferia en aquells moments, any 1300, bones possibilitats i una excel·lent posició geogràfica per acollir catalans i aragonesos i àdhuc els estudiants de les terres de València, recentment conquerides; aquesta fou, doncs, la causa determinant que impel·li al monarca a l'hora d'escollir la capital de l'Urgell com a primer "Estudi General" de la corona catalano-aragonesa.

"L'Estudi General" de Lleida estava concebut com els de Nàpols o Salamanca com a centres d'educació superior d'un regne, sota el control de l'autoritat reial. Per a intentar fer efectiva aquesta idea, Jaume II prohibia als ciutadans dels seus dominis estudiar a l'estranger sense el seu permís, mesura que no es degué respectar, però. "L'Estudi" de Lleida s'assemblava molt poc en la seva estructura a les primeres universitats, que naixien un xic per generació espontània, al marge de l'ordre instituit.

El primer centre universitari de la Corona d'Aragó obtenia privilegi reial el primer de setembre de 1300 i les ordres complementàries quatre dies després, obrint les seves portes el 28 del mateix mes. El primer Cancellier fou Joan de Torrefeta i el primer Rector Pere de Cabrera.

El ^{càrrec de} Cancellier, representant del poder reial, s'oferia sempre a un canonge de la Seu lleidatana, en canvi el Rector, com veurem més endavant, s'elegia més democràticament d'acord amb un torn entre catalans i aragonesos: això provocà alguns problemes, per exemple, el 1371 el Rector d'origen aragonés ^{oferí resistència a} ~~no volia ésser substituït per~~ ^{ésser substituït per} un català; més endavant els valencians exerceixen ellurs drets que es convertiren en realitat l'any 1427 quan era nomenat

els consellers tenien cura de l'entrega del títols acadèmics.

e) Els catedràtics i els alumnes gaudien d'immunitat, com era costum a totes les universitats medievals.

L'elecció dels professors corresponia als clavaris, nomenats per la ciutat i el cabilde, als primers temps el propi Jaume II intervenia en aquest afer. Segons els estatuts, el 1369 hi havien quatre clavaris, en canvi el 1413 només n'eren dos, un nomenat pel cabilde i un altre per la pàtria, el 25 de setembre de 1432 la reina Maria esposa del Magnànim, modificava l'elecció de professors donant una més gran importància als batxillers i estudiants amb tres anys d'estudi. La missió dels clavaris fou primordialment de tipus econòmic i quedà circumscripita a l'àrea administrativa.

Al començament les coses no anaven massa a l'hora i àdhuc hi van haver diversos disturbis; l'aldarull provocat pels estudiants preocupava als pàtrics de Lleida tot i que la gatzara estudiantil no anava més enllà de les ^{actuals} posteriors vagues escolars; a causa del malestar l'any 1338 hom parlava de traslladar l'Estudi General a la ciutat de Cervera.

~~El~~ No se sap massa cosa en relació al nombre de càtedres de l'Estudi, sabem però que el 1436 la Facultat de Dret tenia 6 llicenciats, (lectors) el mot catedràtic no s'imposaria fins al segle XVI. Abans del 1430 ~~la Teologia~~ els estudis de Teologia no tenien caràcter oficial; aquesta disciplina fins al 1436 tingué color totalment franciscà, a partir d'aquest moment els dominicans aconseguiren fer fora el mig d'aquest monopoli.

L'època més esplendorosa de l'Estudi General de Lleida, no podem parlar mai de segle d'or, s'esten al llarg dels segles XIV i la primera meitat del segle XV quan no tenia competidor dins la Confederació catalana-aragonesa, la idea de Jaume II continuada en part per Pere Cerimoniós que s'oposà a la creació d'Estudis Generals a Saragossa i Barcelona, ~~va perdre força~~ a mesura que passava el temps. Quan s'inaugurà l'Estudi General de València que recollia, en bona part, l'herència de Lleida esdevenint l'Estudi General més prestigiós de les terres de llengua catalana durant el segle XVI i més encara des del moment que Barcelona es decidís de manera de-

finitiva a crear la universitat, l'«Estudi General» de Lleida passava a seron terme.

Entre els timbres de glòria de Lleida, hi podria figurar el fet que fou un dels primers «Estudis Generals» on existí càtedra de dissecció - la medicina ratllà a gran alçària tant a Lleida com a L'Estudi de Barcelona del qual parlatem més endavant. Durant l'època gloriosa foren innumerables els personatges que frequentaren les aules de Lleida, ^{despuntant} ~~despuntant~~ per damunt de tots Alonso de Borja que pujà al solí pontifici adoptant el nom de Calixte III i el seu nebot Roderic de Borja que arribà també a dirigir el món cristià, Alexandre VI. Entre els diversos catedràtics que hi cursaren disciplines cal esmentar Fra Francesc Fiximenis, que hi professà ^{el} el curs 1370-1371, i Sant Vicenç Ferrer.

El tipus d'ensenyament era essencialment escolàstic, val a dir que en això Lleida no feia res més que seguir el corrent general de l'època; les suspires humanístiques que es respiraven als ambients cultes del temps, eren filles del clima de la cort i no tenien, pràcticament, res a veure amb l'«Estudi General», almenys fins a ben entrat el segle XVI. ~~Ha de~~ ^{Cal} consignar, també, que les lluites que s'entaularen entre francescans i dominicans a partir de la segona meitat del segle XV, pel control de l'«Estudi General», precipitaren, segurament, la decadència de la universitat de Lleida.

L'alumnat procedia, com deia~~m~~ al principi d'aquest capítol, de les classes altes. Sembla^{ser} que dintre d'aquests grups socials la noblesa feia pinya apart, donant-se de menys de conviure amb els estudiants procedents dels estaments burgesos, com mostra una lletra, que reprodu~~im~~ ^{im} dels consellers de Barcelona al Bisbe i Pahers de Lleida, responsables de l'«Estudi General», quèixant-se d'aquesta discriminació. (9)

L'Estudi General de València.— Tenim notícies que en el transcurs del segle XVI es produí una forta expansió de l'ensenyament en el regne de València; ens consta que es fundaren escoles a Morvedre, Xàtiva, Sagunt i Sueca.

Pel que fa referència a la ciutat de València sabem que el 28 de febrer de 1410, el Consell Municipal recomanà als jurats de la ciutat, que conjuntament amb determinats homes de ciència, entre els quals hi devia figurar probablement Sant Vicens Ferrer, redactessin un projecte engegat a millorar i unificar la tasca docent que s'estava realitzant d'una forma un xic anàrquica. A l'any següent i com a fruit d'aquest estudi, les escoles valencianes s'aplegaren en una finca propietat de Pere Vilaregut.(10)

En aquest primer "Estudi", segons consta a les "ordinacions" de 1412, hom hi ensenyava solament Arts i Gramàtica i no hi trobem Facultats Majors.

Les lluites pel poder polític entre Alfons IV i Joan II no foren massa propícies per al desenvolupament de l'"Estudi" de València, ^{el qual} ~~que~~ ^{romangué pràcticament igual.} durant la major part de la quinzena centúria ~~no prosperà quasi gens.~~ ^{vull significar} Amb això no ~~volem~~ pas ~~dir~~ que l'"Estudi" estés totalment estancat. El 1483, el municipi de la ciutat del Turia comprà una altra finca propietat de Na Isabel Saranyó ~~en~~ mires a poder ampliar l'"Estudi"; aquesta nova propietat municipal no es trobava gens allunyada de la finca d'en Vilaregut.(11)

A l'any 1492 ~~aféixer~~ ^{aféixer} nomenat Roderic de Borja, vinculat per moltes i diverses causes a la ciutat de València, Sant Pare del món catòlic, els valencians aprofitaren l'avinentesa i enviaren uns comissionats a Roma per a que fossin concedides a la ciutat les butlles necessàries per a la creació de l'"Estudi General" de València.

La inauguració del nou "Estudi General" va tenir lloc el dia 15 d'octubre de 1502. Aquest centre d'ensenyament superior naixia amb

privilegi pontifici i reial (característica definitiva dels "Estudis Generals") atorgats en el cas de València per Alexandre VI i Ferran el Catòlic respectivament. Des del començament l'"Estudi General" fou instal·lat a l'edifici construït per l'arquitecte Comte a finals del segle anterior.

L'"Estudi General" de València fou durant el segle XVI, i malgrat la manca de recursos econòmics, el centre d'ensenyament de la Corona d'Aragó, més obert als nous corrents renaxentistes, fet que no ens ha d'estranyar ni una gota ^{per que} ~~doncs~~ en aquell temps, València havia desplaçat a Barcelona, com a capital cultural i econòmica dels territoris de la Confederació. Una bona mostra d'aquest ambient, apart de la florida literària, és la importància del corrent erasmista i l'intercanvi cultural, especialment amb París on la colònia valenciana hi era nombrosa.(12)

Els professors de l'"Estudi General" gaudien de llibertat d'expressió i estaven facultats per a escollir les matèries d'estudi i els llibres de text que s'anaren introduint a les escoles superiors a partir del descobriment de la impremta. És evident que ens hem ^{de fer} una composició de lloc i pensar que ~~la llibertat de càtedra tal com l'entenen avui no té res a veure amb aquesta llibertat d'expressió.~~ ~~La llibertat de càtedra, tenia tot un altre sentit en aquell període.~~ Per altra banda, i sobretot després de la Guerra de les Germanies les autoritats valencianes bloquejaven l'entrada a la càtedra de l'"Estudi General" a totes aquelles persones que feien un cert tuf d'erasmisme.(13)

Els mètodes d'ensenyament que s'empraven a l'"Estudi General" de València, ~~eren~~ els corrents del temps. El professor començava la classe llegint un text que comentava a continuació; després de l'exposició del professor, s'iniciava la clàssica disputa escolàstica entre els alumnes i el professor, discussió que sempre s'entaulava en llatí. (14)

L'«Estudi General» de València, on els examens, proves i oposicions eren totalment desconeguts, excel·lía en el camp de les ciències mèdiques. La Facultat de Medicina de València, sotmesa a un règim molt rigorós, sabé sobreposar-se als intents escolàstics de desvirtuar la medicina experimental. En aquest «Estudi General» es graduaren, a més, botànics eminents i d'una manera particulars matemàtics, pensem que la majoria dels matemàtics espanyols d'una certa alçada eren oriunds de la Corona d'Aragó.

En canvi, pel que fa referència a les ciències jurídiques l'«Estudi General» de València quedà un xic endarrerit. Per una altra banda, l'ensenyança teològica estigué profundament mediatitzada per l'estreta vigilància exercida per la Santa Inquisició, no podem oblidar que a l'«Estudi General» de València fou el primer centre d'ensenyament superior on s'obligà als estudiants a jurar i defensar la Immaculada Concepció, mesura que fou adoptada uns anys més tard a París, Lovaina i Magúncia.(15)

Resumint podriem dir que durant el segle XVI i molt especialment abans de l'època del Beat Joan de Rivera, l'«Estudi General» valencià ratllà a molta més alçada que la majoria d'Estudis Generals, en la Poesia, l'Eloquència i la Medicina.

Els primers passos per a la creació de l'«Estudi General» de Barcelona. Segons els documents de l'època, ja molt abans del 1346 existia a Barcelona un «Estudi», " on ja en temps del Privilegi se legien llicons de gramatica, curs de Filosofia, dret Civil y Canonich y Medicina. " (16)

Tot i que la ciutat oferia unes magnífiques condicions per acollir un «Estudi General» i sobretot un clima cultural envejable i una economia molt sanejada, principalment a finals del segle XIV i principis del XV, la ciutat de Barcelona es va quedar sense «Estudi General» fins a ben entrat el segle XVI quan, segurament, l'oportunitat d'esdevenir

~~un~~ un ventre intel·lectual de primer ordre de la categoria de Saelamanca, París o Bolonya, ^{ja havia passat} Com diu el Dr. Rubió. "La ciutat de Barcelona gelosa dels seus privilegis es resistia a ésser capital universitària. Quan el segle XVI s'hi va decidir fou amb poca voluntat d'excel·lència i tan lentament, que hom diria que ho feia amb poca convicció i potser ja era tard." (17)

A conseqüència, doncs, de la tossuderia dels consellers barcelonins o potser, més ben dit, l'estretesa de mires ^{dels dits} ~~de~~ consellers ~~barcelonins~~ que posposaven la pau (l'ordre que dirien les nostres classes dirigents d'avui) a la cultura per por dels aldarrulls propis dels estudiants, aleshores més sorollosos que mai a causa de llurs privilegis, la ciutat comtal hagué d'esperar el segle XIX per a convertir-se en una capital universitària d'una certa envergadura,

La primera notícia que fa referència a la creació de l'Estudi General de Barcelona data del 1377, quan es reuniren a Lleida representants de l'Estudi General d'aquesta ciutat amb emisaris de l'Estudi de Barcelona per a parlar de la fundació d'un nou Estudi General al Principat. Aquesta primera vegada no fou la ciutat de Barcelona sinó Pere el Cerimoniós que s'oposà apel·lant a les mateixes raons que induïren a Joan II a crear el primer Estudi General a la capital de l'Urgell, és a dir la situació geogràfica de Lleida envers les diverses terres de la Corona d'Aragó; per altra banda, segons el Cerimoniós, Barcelona ha gaudia de masses prerrogatives.

No trobem cap altra referència sobre aquest afer fins al 1398, quan Pere Pardo ambaixador de Martí L'Humà, el monarca protector de Barcelona, gestionà a la cort del Pontífex Benet XIII la concessió d'un Estudi General per a la gran ciutat mediterrània, proposta que fou recusada pel Consell de Cent, (18) el qual

refermava la seva postura el 1401 deixant l'"Estudi" tam com estava abans. (19)

Adonant-se Martí l'Humà que Barcelona per la seva categoria, s'havia de convertir a la llarga en la capital cultural de la Confederació, aglutinant per mitjà de l'"Estudi General" el corrent humanista, vinculat, fins aleshores de forma exclusiva, ³ per la Cort Reial, tornà a la càrrega el 1508; aquesta vegada la resposta dels consellers fou més contundent que mai, afirmant taxativament que des d'ara en endavant no es torni a parlar d'"Estudi General". (20)

Més tard al 1450 i quan Barcelona anava perdent la seva prepondèrancia econòmica i cultural - la Cort Reial s'havia traslladat a Nàpols - els Consellers de la ciutat semblaven més ben disposats per a fundar un "Estudi General". Amb aquest motiu enviaren a la Cort a Joan de Marimon i Betnat Ca Pila, per a tramitar la concessió d'un "Estudi General" per a la ciutat de Barcelona, dignitat que fou atorgada el 3 de setembre del mateix any pel rei Alfons i sis dies més tard pel Papa Nicolau V amb tots els privilegis, llibertat, immunitats que gaudia l'"Estudi General" del Tolosa de Llenguadoc.

Els grups reaccis, a la concessió de l'"Estudi General", dintre del municipi barceloní no es donaren per vençuts. L'any següent aconseguiren un nou ajornament, (20) que es perllongà a conseqüència del malestar social i polític: primer, per les lluites internes entre els partidaris de la "Busca" i la "Biga" i més endavant per la revolta de la ciutat contra el monarca Joan II.

El 1472, precisament l'any mateix de la pacificació, es comença, a parlar novament d'"Estudi General" i hom recomanava als consellers que es'accelerés el projecte, però sembla que les coses es quedaren ta com estaven. El 1487, els consellers es dirigeixen en relació a aquesta qüestió i Ferran VII confirmava a l'ambaixador Aleix Bembasser el privilegi concedit per Alfons IV, (13-IV-1491) però els consellers

es crearen a Castella tres "Estudis Generals" de molt de renom; ^{cor. p. 11} ~~ens ve~~
^{En} ~~Perim~~ concretament de l'episcopal de Palència, ~~del~~ municipal de Valladolid i ~~del~~ reial de Salamanca.

Arreu de la unió de les Corones de Castella i Aragó i gràcies a l'aprofitament de dues de les grans cultures d'aquell temps, la cristiana occidental i la islàmica, els "Estudis Generals" d'Alcalà d'Henares (21) i Salamanca esdevingueren des de l'època dels Reis Catòlics i fins a ben entrat el segle XVI, els focus culturals més importants de l'Europa del seu temps.

La universitat d'Alcalà d'Henares fundada pel Cardenal Cisneros, fou, en realitat, el més important dels centres d'ensenyança superior creats de nou durant aquell període. L'"Estudi General" d'Alcalà estava dotat de càtedres i collegis majors, entre els quals s'hi comptava un col·legi femení, el primer que existí a Europa, segons sembla.

El Rector del Col·legi de Sant Ildefons elegit pels propis estudiants exercia les funcions de Rector de l'"Estudi General" d'Alcalà d'Henares. El contingut de l'ensenyament venia a representar el punt àlgid de la cultura medieval; hom hi ensenyava amb prioritat les Ciències Teològiques, la Medicina i la Cirurgia com a la majoria de centres d'educació superior.

En el Col·legi de Sant Jeroni d'aquest mateix "Estudi General", un grup de lingüistes elaborà en el transcurs de tres anys (1514-1517) la monumental Bíblia Complutense; aquesta publicació constituí el primer esforç seriós en mires a publicar un text acurat de les Sagrades Escripures.

Salamanca enfront de l'embranzida d'Alcalà no va voler quedar enrera. Sabem que al 1569 hi cursaven estudis uns 6.000 alumnes i comptava també amb unes seixanta càtedres, de les quals vint-i-nou eren vitalícies i guanyades per oposició, costum no massa freqüent en aquell temps. L'"Estudi General" de Salamanca, omplia el buit que havia dei-

rat la universitat de París, en el camp de la Teologia.

Per altra banda, no podem oblidar que durant aquells anys, brillaren al costat dels filòsofs, místic i escriptors, encara que no a la mateixa alçària, els homes de ciència especialment astrònoms, botànics, filòlegs, historiadors i economistes.

Tot i que fuig dels límits geogràfics ^{el nostre} del nostre estudi, hem volgut deixar constància de la gran importància de les universitats castellanes durant aquell període, si més no per la influència que exerciren damunt tots els centres d'ensenyament superior en el transcurs dels segles XVI i XVII amb la inclusió com és lògic dels centres de la Corona d'Aragó.

Cal no oblidar, però, que una certa part del llustre d'Alcalà d'Henares i Salamanca, provenia dels nous corrents renaixentistes. L'humanisme havia penetrat a Espanya precisament a través de la Cort de la Confederació catalano-aragonesa influïnt decisivament en el clima cultural de València i expandint-se més tard per Lleida, Barcelona, Saragossa i Valladolid.(22)

La influència de l'humanisme pedagògic a Catalunya.— Gràcies primordialment als estudis dels Rubió, Nicolau d'Olwer i Martí Riquer entre altres,(23) coneixem a bastament la influència del l'humanisme a les terres de la Corona d'Aragó, però en canvi sabem molt poca cosa del lligam del nostre humanisme amb les escoles pedagògiques italianes, precursors de l'autonomia de la pedagogia en relació als corrents filosòfics considerats unitàriament.

Malgrat no haver estudiat la problemàtica de l'escola durant el període que ^{inclou} ~~construeix~~ en aquest capítol, sobre les fonts originals com ja indicavem en el pròleg, ~~em~~ ^{em} inclinem a creure que la influència de l'anomenat humanisme pedagògic italià fou més aviat nul·la no solament als Països Catalans sino també a totes les contrades de la geografia espanyola. Per exemple, la nostra màxima figura en aquest camp begué

en unes altres fonts.

Fonamentalment ~~basem~~ ^{aquesta} la nostra afirmació, en els punts següents:

a) No hem sabut trobar cap referència ni d'aquell temps ni posterior, be sigui d'esdeveniments o de referències de caire ideològic, que ens puguin fer pensar, per exemple, en la "Casa Giocosa" de Vittorino Ramboldino de Feletre o amb el "contubernium" de Gasparino Barzizza. El nostre humanisme visqué preferentment a la Cort i un xic al marge del procés educatiu, sobretot l'educació en els primers anys d'escolaritat. (24) Les concepcions educatives que constituïren l'eix de la pedagogia liberal que es desenrotllà uns segles més tard i en la qual hom pensava preferentment en la personalitat de l'educand i començaven a obrir-se camí al nord d'Itàlia, sembla que foren totalment desconegudes a casa nostra, ^{per que} ~~doncs~~ l'humanisme català es limità a cultivar el coneixement dels clàssics i a ~~desenrotllar~~ propiciar les escoles de gramàtica; l'únic punt de contacte entre el primer humanisme educatiu nascut a Italia i els nostres corrents renaixentistes fou l'amor pel classicisme.

b) L'humanisme pedagògic italià que donava una gran importància als exercicis físics, a la ciència i a la música, nasqué i es desenrotllà a Padova i Ravenna, estenguent-se ràpidament per Pisa, Pavia, Florència, Ferrara, etc, en canvi l'humanisme català pervé, per una banda, de França de les Corts dels Papes d'Avinyó i de Carles del Savi, quan l'humanisme pedagògic estava encara a les beceroles i per una altra banda, del sud d'Itàlia i d'una manera particular de la Cort de Nàpols uns 50 anys més tard. Per un altre cantó, els mestres italians que vingueren a Barcelona a finals del segle XV i que exerciren una influència força notable des de l'escola de primeres lletres fins a l'ensenyament superior, eren gairebé tots d'origen sicilià. Recordarà entre altres els noms de Lucio Marineo que després de deixar la ciutat comtal professà a la universitat de Salamanca, i els de Pietro Gasterano,

Martino Sisimomo, Lucio Flamíneo, Pucello Campollo, etc.

c) Els traductors catalans d'obres clàssiques s'interessaven de primer tant pels escrits de caràcter històric, als quals seguien els temes morals i els tractats d'ordre pràctic i molt poques vegades per les obres imaginatives de tipus narratiu i pràcticament mai per les obres amb fons didàctic. Fins aleshores la pedagogia no havia adquirit encara ~~i-tardaria-molt-de-temps~~ entitat pròpia i tardaria molt de temps a desempallegar-se de la filosofia.

Finalment no podem deixar de banda, les característiques del ^{mon} ~~la~~ ~~mon~~ ~~mon~~ medieval que impediien una vida cultural intensa. Solament Barcelona s'hi hagués comptat amb un "Estudi General" capaç d'aglutinar els esforços intel·lectuals dels països de llengua catalana, hauria pogut recollir i aprofitar tots els moviments renovadors d'aquell període i qui sap si entre aquests l'humanisme pedagògic italià, però aquesta possibilitat s'esfumà pels trets conservadors de la incipient burgesia barcelonina i per la crisi social, política i econòmica de la societat catalana del segle XV.

NOTES CAPÍTOL I

1) Recordar~~em~~ que durant la dominació musulmana, l'ensenyament, generalment particular, havia adquirit una gran preponderància i ~~se'n be~~ ^{se'n be} ~~compe-~~ ^{neficiava} ~~nia~~ la major part de la població de la península ibèrica.

Existien dos graus, primari i superior; en el primari, s'ensenyava lectura i escriptura, obligant als alumnes^a a aprendre de memòria els elements de la gramàtica Àrab i conèixer profundament l'Alcorà; l'ensenyança superior, comprenia Teologia, Gramàtica, Literatura, Medicina, Filosofia, Astronomia, Música, etc.

Endinsar-nos en l'explicació del funcionament de les escoles, durant aquell període, presuposaria sortir-se de les limitacions del present treball.

2) Cf. -Ernest Martínez Ferrando - Història dels catalans. Volum III-Baixa Edat Mitjana, p. 1622.

3) Cf. Antoni Rovira i Virgili - Història nacional de Catalunya. Volum VII. Barcelona, 1934. pag 440.

4) Cf. -Arxiu Municipal de Barcelona, llibre vermell, tom III, foli girat 12 d'octubre 1346.

5) " A 9 de Agost 1438, se diu, que les Scoles de Barcelona eren per diversos lochs, y que apres foren reduhides â un loc prop lo forn den Ripoll, y en aquest Consell se tracta de posarlas en altra part." Cf. Esteve Gilabert Bruniquer-Rubriques de Bruniquer-Cerimonial dels Magnífichs Consellers i Regiment de la Ciutat de Barcelona. Volum III p.342

6) Cf. -Jordi Rubió i Balaguer- La cultura catalana del renaixement a la decadència. L'ambient literari a la Catalunya del segle XI. pag. 110.

7) Cf. Cf. Jordi Rubió i Balaguer . . . opus citat. Notes sobre els llibres de lectura espiritual a Barcelona des de 1500 a 1530. Pags 118 i 119.

8) Els "Estudis Generals", al constituir una persona col·lectiva

és a dir, una societat de professors i alumnes reueren el nom d'universitats. ~~Novel·les~~, fins al Decret de Nova Planta, parlarem quasi sempre d'Estudis Generals.

9) " A 25 de Setembre 1447, scriuen al Bisbe, y als Pahers de Leyd querellantse que havian entes, que los Studiants fills de Cavaller feyen banch de per sí, y que no volian seure ab fills de Ciutadans y homens de honor de Ciutats, y Viles, per Constitucions, son de un mateix grau ab Cavallers, axí en guerra, com en tots actes de Cavalleria, tambes quexan que no parlan latí." Cf.-Esteve Gilabert Bruniquer . . . opus citat, pag. 342.

10) Segons consta al - Manual de Consells, foli 460.

11) Cf. - Manual de Consells, abril 1483.

12) Per a comprendre la importància del corrent eramista a València, principalment a principis del segle XVI, podeu consultar - Joan Fuster - Heretgies i revoltes & sermons. Barcelona 1968 - De manera especial tots els capítols "Entre la Gramàtica i la Fe". En aquests capítols us podreu també adonar, de la importància dels contactes dels erudits valencians amb París.

13) Al llibre de Fuster que citem a la nota anterior, queda molt clar que l'aristocràcia valenciana, que havia derrotat a la burgesia i al baix poble a la Guerra de les Germanies, estava disposada a frenar tota mena d'intent de penetració dels nous corrents a la Universitat. L'Estudi General, ja abans que la Inquisició s'encarés amb els eramistes. Pocs anys després de l'acabament de la Guerra de les Germanies, l'any 1525 aprofitant una estança a València de Joan Salaya, conegut integrista, que diríem avui, els jurats varen fer caps i màneges per a que es quedés a València com a Rector de l'Estudi General. El paràgraf de Fuster que transcriu és ben expressiu.

" A . . . A fi de retenir el Doctor Parisiensis, els jurats hagueren de prendre una sèrie de mesures administratives que, sens

14) El llatí com sabem era el llenguatge acadèmic, per altra banda força conegut a molts ambient valencians, durant el segle XV

se digué si attes que lo Sor Rey ha otorgat Studi general á la Ciutat, si será convenient cosa. é acceptable per ferhi lo dit Studi". Cf.- Esteve Gilabert Bruniquer . . . opus citat. pag 350.

23) Sanç havia fundat un "Estudi" a Alcalá d'Henares l'any 1293. el qual s'amplià el 1498. La nova universitat d'Alcalá fou fundada per Cisneros l'any 1508.

24) Sobre aquest tema podeu consultar, entre altres estudis:

- Antoni Rubió i Lluch.- El Renacimiento clásico en la literatura catalana. Barcelona 1889.

- Antoni Rubió i Lluch. Joan I humanista i el primer període de l'humanisme català. Estudis Universitaris ^{Catalans}. volum X. Barcelona 1919.

- Lluís Nicolau d'Olwer. Apunts sobre la influència italiana en la prosa catalana. Estudis Universitaris Catalans. volum II. Barcelona 1908.

Alexandre Martí de Riquer. L'humanisme català. Barcelona 1934.

Alexandre Martí de Riquer. La literatura catalana. Volum I. Barcelona 196

- Jordi Rubió i Balaguer. La cultura catalana del Renaixement a la Decadència. Barcelona 1964.

22) En aquest clima, hi tingué part decisiva la introducció de la inèrcia que entrà a les terres de la futura corona espanyola, per l'èl·lencia, ara fa aproximadament uns 500 anys.

CAPITOL II: IMPACTE DE LA REFORMA ESCOLAR RENAISSANTISTA. LA DECA- DENCIA CULTURAL.-

El medi social i educatiu espanyol.-

La unitat espanyola amb la consegüent formació, més o menys recixida, d'un Estat modern, originà una certa centralització política que afectà també a la llengua. A l'hora de la veritat, aquesta centralització no s'arribà a estendre de manera excessiva al camp de l'educació, tot i que el nou estat de coses sorgit arran de la unió de Castella i Aragó propicià, des d'un bon començament, una tímida inspecció de les institucions educatives d'ensenyança superior i la unificació de la legislació escolar. A la realitat, però, i obaint probablement imperatius de tipus econòmic, hom va deixar l'ensenyament a mans de la iniciativa particular, primordialment aquella que depenia de l'Església, i les corporacions locals, seguint de fet les coordenades de l'estructura educativa medieval.

Aquest tipus d'organització escolar, com ja apuntaven a l'anterior capítol, s'ha mantingut essencialment intacta fins fa ben pocs temps. Si ens parem a observar aquesta organització educativa des d'un prisma social ens adonarem que existia ^{sistema de} una ensenyança de caràcter dual, el qual encara arrossegem avui, en certa manera; per un cantó, un ensenyament elemental més que res catequístic, pensat exclusivament per adoctrinar el baix poble, ensenyança d'un nivell ínfim i per l'altra un ensenyament secundari i superior més o menys relacionat entre si i en nires a satisfer les necessitats culturals i socials de la classe dirigente i a preparar els quadres de la burocràcia als diferents nivells. Fins i tot, l'ensenyament eclesiàstic patia d'aquest classisme.

Gràcies als corrents humanistes, a la reforma protestant i a l'èramisme en els països catòlics, el contingut de l'ensenyament

sofritia transformacions durant aquesta època; els nous corrents originarien canvis trasecadents que afectarien, però, més a la forma que no pas al fons. El Renaixement marcaria un nou retorn al classicisme del temps antics, una nova antiguitat que malgrat representar un progrés en relació als temps medievals, era antigor al cap i a la fi.

Brasme contribuiria a perpetuar el verbalisme i la idea segons la qual la finalitat de l'educació queda circumscribida a l'art de parlar i escriure correctament les llengües clàssiques; els mots adquirien primacia sobre les coses, l'experiència o la vida concreta i real. Encara durant molt de temps no solament a Espanya sinó a tot Europa i de manera especial al món catòlic, hom continuaria menyspreuant el món concret i les ciències experimentals com a mitjans de formació de l'esperit. El llatí bàrbar seria totalment proscribit, restaurant el llatí clàssic que esdevindria el vehicle cultural per excel·lència. La cultura lògica seria substituïda per un món cultural més refinat, més elegant i essencialment literari, deslligat totalment de les necessitats d'una burgesia mercantil ascendent que començava a comptar a quelcom en alguns països europeus amparada des d'un angle ideològic per noves concepcions de l'home i la societat que acabarien influïnt d'una manera profunda en el món educacional.

L'ensenyament en el transcurs del segle, o almenys en una bona part d'aquest segle, visqué a Espanya una època força gloriosa, sense arribar a convertir-se en una avançada dels països europeus; d'aquesta conjuntura se'n beneficiaria també la Corona d'Aragó, especialment els regnes de València i Aragó.

La desaparició de l'escena política de l'emperador Carles V, primerament i més tard del conseller de Felip II Antonio Pérez, donà un cop mortal als corrents erasmistes i, en general, a totes aquelles doctrines més o menys lligades amb el Renaixement; els nous sires eminentment conservadors incidiren d'una manera primordial en el con-

tingut i qualitat de l'ensenyament. La penetració calvinista a Catalunya, per una banda, i la pressió islàmica a València i al sud de la península, per una altra, sembla que influïren decisivament en el viratge de 180° que oferí la política de Felip II, trespassant el poder al grup reaccionari encapçalat pel Duc d'Alba i el cardenal Granvela i desplaçant com a contrapartida el grup liberal influenciat per Erasme de Rotterdam, ^{comanat} ~~encapçalat~~ políticament per l'aragonés Antonio Pérez.

Felip II no semblava disposat a admetre en els seus dominis, cap espurna de l'ideari que s'estenia arreu d'Europa i ni tan sols contemporitzar amb els corrents d'origen catòlic que, sense sortir-se de la tradició, intentaven presentar un front ideològic de concepció moderna per amotllar-se als canvis socials que s'estaven produint i de passada enfrontar-se amb l'embranzida del protestantisme.

Partint d'aquestes premises, la política escolar adoptada pel monarca espanyol, sembla molt més plausible i esdevé als nostres ulls més entenedora. La postura de Felip II quedava plasmada en la cèlebre Pragmàtica del 22 de novembre de 1559, segons la qual es prohibia als estudiants espanyols cursar estudis a les universitats i "Estudis Generals" dels països estrangers (s'exceptuava d'aquesta interdicció el Col·legi d'Albornoz de la Universitat de Bolonya i els "Estudis Generals" de Nàpols i Coimbra) (1)

Si a més a més, com diu Reglà, (2) aquesta mesura no obeïa estrictament a motius polítics i ideològics, sinó que s'hi amagava un substra~~cte~~te econòmic, comprendrem encara més clarament la legislació escolar coercitiva dictada per Felip II. Tampoc ens ha d'estranyar la vigilància extremada a que foren sotmeses les zones frontereres com Catalunya, Aragó i Navarra, (3) primordialment el Principat on el corrent immigratori procedent del país veí havia adquirit una certa importància quantitativa. " . . . En efecte . . . com diu Reglà

. . arribaria un moment en el qual, a Roma i a Madrid es tindria la sensació que el Principat s'havia passat al camp de l'heretgia; les personalitats dirigents de la vida catalana segons els inquisidors "tenían tratos con la infecta ciudad de Ginebra", no és la metròpoli de la teocràcia calvinista." (4)

Aquest recel contribuiria a refermar el control ideològic sobre les terres catalanes, ^{pensem que} ~~doncs~~ a les mesures suares esmentades s'hi afegia la prohibició d'exercir la docència als naturals de França i la implantació de la censura més dura a Catalunya que en altres llocs.(5)

Finalment no podem oblidar que un tot això s'hi barrejaven condicionants de tipus polític, car totes aquestes provisions tendien a enfortir el poder reial, afavorien la centralització administrativa i sobretot reforçaven la posició preeminent de Castella en relació a les altres terres peninsulars.(6)

La por al contagi herètic o la simple desviació ideològica, trets en principi característics de l'Estat Mitjà, s'aguditzaren de fet durant el regnat dels Reis Catòlics, com ens demostren de forma palpable algunes mesures adoptades durant aquell període, com per exemple, l'expulsió dels jueus i sarraïns i la reorganització i centralització del Tribunal del Sant Ofici. Al llarg del segle XVI, les purificacions i persecucions per motius doctrinals, minimitzades en part, en temps de Carles V, arribaren a incidir de forma transcendental en el camp educacional. El clima de persecució ideològica, jugà un paper certament important, potser gosariem dir decisiu, en la decadència escolar espanyola dels segles posteriors.

Per a citar alguns fets aïllats, però prou representatius de les conseqüències d'aquesta política, esmentarém a títol orientatiu: l'exili voluntari del valencià Lluís Vives, (7) en el qual sembla que hi jugà un paper determinant la seva condició familiar d'origen jueu, circumstància que deuria contribuir també, a negar-se repetidament a tornar a terres es

nar a terres espanyoles, on se li oferien bones perspectives professionals; la impermeabilització cultural de l'«Estudi General» de València per on penetraven els nous aires renacentistes; (8) finalment citarem, la condemna del malaguanyat Pere Galès, una les grans figures catalanes d'aquell temps lligades al món de l'escola, el qual moria sentenciat pel Tribunal del Sant Ofici a una presó de Saragossa. (9)

Durant el segle XVII, l'ensenyament espanyol considerat en tot el seu conjunt, cauria en una postració total; a les causes apuntades de caire cultural i ideològic s'hi afegia la crisi econòmica i demogràfica, (10) amb el consegüent malestar social i polític. La població activa espanyola sembla que no passava del 3%, el bandolerisme, especialment a Catalunya, esdevenia una professió com una altra, sobretot entre els pobres i àdhuc entre els nobles resentits; tota aquesta gent com és lògic ni anaven a l'escola ni la societat s'ho plantejava en cap moment. La noblesa freqüentava solament els estudis teològics i eclesiàstics i els pocs de les classes mitjanes que anaven a l'escola no n'acostumaven a treure cap profit.

Aquesta decadència del sistema d'ensenyança durarà pràcticament fins a la segona meitat del segle XVIII i serà molt més acusada al Principat, almenys en la major part del segle XVII, car el descontent social i polític impel·lís als catalans a escollir solucions dràstiques primerament, el bandolerisme i més endavant les guerres amb Castella, ambdós esdeveniments gens favorables per al bon funcionament del sistema educatiu. Quan a finals del segle XVII i principis del XVIII i gràcies al redreçament econòmic semblava dibuixar-se a Catalunya una florida cultural i acadèmica, les noves hostilitats amb Felip V, soterraven tots els intents renovadors.

Totes aquestes consideracions ens venen com anell a dit, per a intentar comprendre almenys la manca total de participació espanyola en la gestació dels primers corrents de la pedagogia liberal que apa-

reixia ens països desenvolupats d'Europa, durant els segles XVII i XVIII.

La moral humanista que sorgia amb el Renaixement i es desenrotllava paral·lelament amb l'ascens social de la nova classe mercantil, col·locava la consciència individual humana, és a dir la llibertat de l'home, en el propi centre del devenir històric. L'humanisme trencava els motllos jeràrquics i desmoronava els estrats socials del món medieval, el qual es mostrava incapaç d'adaptar-se a les noves condicions socio-econòmiques i d'integrar en el si de la seva concepció teista, les noves descobertes científiques. Aquesta nova moral i les seves derivacions en el camp de la pedagogia, per les causes que s'estudiaran al llarg d'aquest estudi, no començarien a interessar als espanyols fins al segle XIX i no adquiririen una importància decisiva, i encara limitada en el temps i en l'espai, fins al segle actual.

L'home racional, la consciència humana, creia haver-se convertit en una mena de divinitat en petit, amb el qual se sentia capacitat per a dictar lleis a l'univers. L'home descobria que per sota de la realitat sensible podien existir uns valors espirituals, específicament humans. La bellesa, la justícia, el deure, la veritat, eren capaços de transfigurar l'essència de les coses, el món no es concretava ja en el ser físic d'aquestes coses, sinó que adquiria plena consciència de la vivència d'aquests valors. Segons les noves concepcions no es tractava simplement o primordialment de formar i preparar l'home per al fi últim pel qual ha estat creat, sinó d'introduir la consciència infantil en el món de les idees i el regne dels valors.

Les noves tendències, que es començaven a manifestar de primer antuvi en el camp teòric, rebutjaven la pedagogia cavallàresca, aristocràtica i religiosa, criticant asprament l'ensenyament escolàstic, sobretot pel fet de limitar el coneixement de la vida real, les teories verbals autoritàries i principalment l'austeritat i els costums de la vida

nobiliària. La nova direcció de la pedagogia, disciplines que començava a independitzar-se de la filosofia, s'orientava contra la rigidesa i la manca de llibertat inherents a les concepcions feudals i pretenia, com hem dit, educar les propietats innates de l'esperit humà en un clima de llibertat. La tasca principal de l'educació consistirà en facilitar el descobriment del propi jo; la consciència personal haurà de constituir la font de tota dignitat i el fonament de la llibertat.

L'ensenyança elemental.— Aquest grau de l'ensenyament estava totalment deixat de la mà de Déu, com vulgarment es diu. La legislació escolar, certament important en aquella època, ignorava olímpicament l'ensenyament primari. En aquest període, sols els francescans i eventualment alguna altra ordre i uns quants mestres privats a sou del comú, varen tenir cura de l'educació de les classes humils.

L'única ordre religiosa d'ensenyança amb tradició històrica en aquest grau de l'ensenyament, ens referim als escolapis, tenia molt poc pes específic en aquell temps, cara amb anterioritat al Decret de Nova Planta solament s'havien fundat els col·legis de Moià i Puigcerdà. Precisament al 1678 els escolapis sol·licitaren del Consejo de Castilla permís per a instal·lar-se en terres castellanes, petició que els fou denegada al·legant que l'ensenyança estava ja coberta per la Companyia de Jesús, recolzant aquesta negativa en el fet que els escolapis eren una ordre estrangera, afirmació xocant si tenim en compte que el fundador de l'ordre era fill de Peralta de la Sala. El Consejo de Castilla semblava ignorar que els jesuïtes no cobrien l'ensenyament de les primeres lletres i no es proposaven ni tan sols el mínim control sobre aquest sector de l'ensenyança.(11)

Del que es despren dels documents de l'època sembla deduir-se que durant els segles XVI i XVII s'estengueren profusament les escoles de primeres lletres, extensió que quedava limitada pràcticament a les ciutats. El poder civil començava a substituir al poder eclesiàstic, enca-

ra que tímidament, en el control de l'ensenyança elemental. L'augment del nombre de mestres privats obligà a dictar un Reglament (7-VI-1567) respecte la vida professionals d'aquests mestres; com estudiava al capítol anterior, durant l'Alta Edat Mitjana les escoles elementals es trobaven quasi sempre al redós de les institucions eclesiàstiques.

Durant aquests anys sorgiren escoles de primeres lletres a moltes ciutats de Catalunya. A la capital del Principat, la gestació de la primera escola coneguda fou un xic lenta, la primera notícia es troba a les "ordinacions" de 1559.(12) Segons aquest document als patis de l'"Estudi General" de Barcelona, s'acollia als infants de la ciutat per a ensenyar-los a llegir i on aprenien també la Doctrina Cristiana, però tot això en ~~unes~~ ^{penes} condicions poc apropiades, ~~anys~~ ^{pensar que} els alumnes estaven sotmesos a les inclemències del temps; a causa d'aquesta inconve- niència hom apuntava la necessitat de construir uns porxos en els es- mentats patis. Són varies les referències que es troben en ~~els~~ docu- ments d'aquell temps, sobre aquesta qüestió, un d'ells per cert molt il·lustratiu; ^{heus aquí el text} ~~la que per això reproduïm~~ " . . . se pogan recollir los minyons aprenen ~~de~~ llegir los quals axí en temps de calor i de fret pate- ~~sen~~ ^{hen} per no tenir lloc on poderse recollir." (13) A les "ordinacions" de 1596 ~~es~~ ^{hom} torna ^{va} a parlar una altra vegada d'aquest afer, finalment durant el curs 1597-98 s'inaugurava la nova escola barcelonina dita del "Corra- let" i emplaçada al carrer de la Canuda cantonada amb la Rambla de Ca- naletes. Els primers mestres de l'escola del "Corralet" foren Pere Spanyol, Baltasar San Andrés i Valentí Cornet; aquest ~~ventre~~ ^{centre} escolar continuà ~~impartint~~ ^{funcionant} en el mateix edifici fins al 1702, any en el qual la Sra Maria Espany Berardo, oferia ~~la~~ ^{al} Consell de Cent la construcció d'una nova escola, però amb la condició de poder obrir finestres a casa seva que donessin cara a les Rambles, que ja començaven a convertir-se en una avinguda d'una certa importància ciutadana. (14)

A la ciutat de Tarragona el 1505, l'escola de primeres lletres passava a mans de la ciutat, les lluites entre el municipi i el poder eclesiàstic s'acabaren decantant a favor del primer; aquesta escola a partir de la creació de l'"Estudi General" tarragoní es convertí en una fillola de la universitat, amb un estatut més o menys similar al de l'escola del "Corralet" amb l'"Estudi General" de Barcelona. A Sabadell l'escola elemental de primeres lletres s'instituí amb caràcter públic l'any 1554, el mestre cobrava del municipi i dels alumnes i el canvi de professors era molt freqüent, sobretot durant el segle XVII; el nombre de mestres públics oscil·lava entre dos i tres, però a principis del segle XVIII i a conseqüència de la crisi econòmica el nombre de docents públics de la vila vallesana es va reduir a un sol. Altres ciutats del Principat instituïren, també, escoles públiques però malgrat tot la majoria d'escoles elementals continuaren depenent de les ordres religioses i de l'Església en general.

El fet que l'escola de primeres lletres, passés en algunes ciutats a mans dels seglars, sota el control de l'autoritat civil, no implica que aquest tipus d'ensenyança s'escapés del control de la jerarquia eclesiàstica. Els documents de l'època ens proporcionen prou mostres per a convencer-nos que el control civil no tenia res a veure, en aquell temps, amb la secularització dels segles posteriors. Per exemple al Sínode Diocesà de l'any 1600, Ildefons Coloma bisbe de la diòcesi barcelonina insistia en la necessitat de sotmetre'a a la llicència eclesiàstica per a poder exercir el magisteri. " . . . Com importe tal la bona educació y criança dels minyons en la tendra edat, manam a tots els mestres de llegir i escriure que per a tenir tal ofici hagen de obtenir nostra llicencia y aprobació." (15)

Per altra banda, el control ideològic que pesava damunt els mestres de primeres lletres era molt estricte i sever, d'acord amb els costums de l'època; malauredament aquest tret característic de l'ensenyament

ment espanyol d'aquell període es manté vigent en l'essència. En aquell temps, per a poder-se examinar s'exigia als mestres " . . . ser hijsdalgo, cristiano viejo, no llevar sangre de moro, turco o judio, disfrutar de buena vida y costumbres ni ser converso reciente" (16). A la Cèdula de 1705 s'indicava a més que el mestre no hagués exercit mai oficis mecànics. (17)

El contingut de l'ensenyament no havia millorat massa en relació a l'Estat Mitjà, els alumnes aprénien a llegir i quatre coses més; l'escola s'assemblava per damunt de tot a una llar de bones costums, sense tenir massa a veure amb l'adquisició de coneixements, fins i tot els més elementals; es tractava de socialitzar l'infant, com diríem avui, sempre, però, d'acord amb les coordenades del temps. En el propi Sínode Diocesà del 1600, hom expressava la finalitat de l'escola elemental.

" Les exhortem que mostren als minyons no sols de ben llegir, escriure y comptar sinó també bones costums . . . Que no barallen ni flastomen yls ensenyen la Doctrina Cathalana del Pare Ledesma y quels mostren de legir per llibres bons y devots y no llibres/de amors y cosas profanas . . . Manam als qui ensenyen minyons o minyonas a escriure o legir y a las que ensenyaran de costura a minyonas que juntament les ensenyen la Doctrina Christiana." (18)

Els procediments pedagògics eren brutals, tots els testimonis de l'època hi estan d'acord, el refrany castellà la letra con sangre entra ens dona molta llum respecte a aquesta qüestió. Tot es confabulava contra l'alumne, per a que l'aprenentatge esdevingués un veritable sofriment; des de la rudesa i incultura dels mestres fins als objectius de l'ensenyança, passant àdhuc pels llibres de text. Ací i allà s'expliquen casos d'infants castigats per llurs mestres i preceptors, a vegades fins a la mort. Aquest tipus d'escola no seria pas exclusiu d'aquell temps; perduraria fins a finals del segle passat.

Tot i que el trobem citat repetidament en diferents llibres d'història, creiem que el text de Torres Villarroel que reproduïm és fonamental per a comprendre el caràcter casernari de les escoles elementals espanyoles dels segles XVII i XVIII.

" A los cinco años me pusieron mis padres la cartilla en la mano, y, con ella, me clavarón en el corazón el miedo al maestro, el horror a la escuela, el susto continuado a los azotes y las demás angustias que la buena crianza tiene establecidas contra los inocentes muchachos. Pagué con las nalgas el saber leer, y con muchos sopapos y palmetas el saber escribir, y en este Argel estuve hasta los diez años, habiendo padecido cinco en el cautiverio de Pedro Rico, que así se llamaba el cómitre que me retuvo en su galera. Ni los halagos del maestro, ni las amenazas, ni la costumbre de ir y volver a la escuela, pudieron engendrar en mi espíritu la más leve afición a las letras y a las planas." (19)

En quan a l'ensenyament de les noies i molt concretament a Catalunya no coneixem l'existència d'escoles elementals. La primera escola ^{barcelonina} establerta a Barcelona, que respon a les característiques de les escoles masculines de primeres lletres, sembla que fou l'establerta per la Companyia de Maria ordre religiosa d'origen francès que s'establí a la capital del Principat l'any 1638.(20)

El Monestir de l'Ensenyament, nom de la nova institució, tingué uns començaments difícils, primer l'oposició dels jesuïtes, tot i que el seu protector el Pare Guillem de Jossa pertanyia a la Companyia de Jesús, i més endavant els problemes plantejats per la situació social i política del Principat, sobretot a partir del 1652 que l'ordre no devia ser massa ben vista a causa del seu origen francès. Salvades aquestes dificultats, l'escola acabaria arrelant a Barcelona, estenent-se la Companyia de Maria per tot Espanya a partir del segle XVII. Hem citat aquesta escola per la seva doble importància històrica; per

~~per~~ haver estat, en certa manera, la pionera de l'ensenyament elemental femení a Catalunya i en segon lloc perquè deixant a una banda el Seminari Conciliar, és l'únic centre escolar barceloní d'aquell període que encara subsisteix avui dia; actualment reb, però, el nom d'"Escola Lestonnac".

Finalment hem de remarcar que les escoles de primeres lletres, l'únic refugi cultural dels estrats socials més humils, quedaven circumscriptes exclusivament a les zones urbanes, en el món rural la instrucció era pràcticament nul·la i l'analfabetisme gairebé total; si tenim en compte, doncs, que la societat catalana d'aquell temps era eminentment agrària ens podem adonar, del llastimós estat de l'educació considerada des d'un prisma quantitatiu. (21)

Abast i delimitació.—
L'ensenyament mitjà.— Resulta molt fàcil desllindar l'ensenyança elemental de la resta de l'ensenyament, al parlar de l'educació durant aquells anys, el problema s'embolica, però, a l'hora de decidir quina era la diferència entre l'ensenyança secundària i la superior. El nivell de coneixements no estava ben delimitat en el sentit com ho entenem avui, potser hi ajudava la limitació d'aquests coneixements en relació als temps moderns. Degut a aquesta dificultat i solament per a fer una divisió, que per altra banda no ens satisfà del tot, englobarem en l'educació superior l'ensenyament impartit als "Estudis Generals" o Universitats i als Seminaris Superiors, considerants tots els altres centres d'ensenyança dins de l'ensenyament mitjà.

Aquestes escoles que considerem englobades dins l'ensenyament mitjà, estaven pràcticament totes sota el control de l'Església; la majoria de les escoles de gramàtica ^{ve} depenien dels diferents ordres religiosos d'ensenyament.

Tot i que una bona part de les ordres religioses d'aquella època es dedicaven a la docència, solament la Companyia de Jesús fundada precisament en el període que estudiam en aquest capítol, col·locava l'ensenyament

senyament en el centre de la seva tasca apostòlica, amb una idea clara d'exercir una influència ideològica sobre la societat civil, mitjançant la persuasió i consegüent conquesta moral dels dirigents d'aquesta societat.

D'acord amb el que acabem d'apuntar, estudiarem amb més deteniment les escoles de la Companyia de Jesús i el seu ideari, abans però ~~no~~ ~~ni~~ ocuparem del "Col·legi dels Nobles de Cordelles", la institució escolar catalana més prestigiosa durant els segles XVI i XVII.

Col·legi de Cordelles.— L'expansió quantitativa de l'ensenyament que es produí a tot Espanya durant el segle XVI, especialment durant el regnat de l'emperador Carles V, es feu notar també al Principat i d'una manera molt particular a la ciutat de Barcelona. Durant aquests anys es fixaren les bases de l'estructura escolar barcelonina que regiria amb alguns retocs fins al "Decret de Nova Planta".

D'entre els centres escolars creats durant aquella època, cal remarcar, sobretot, el del "Seminari de Nobles de Cordelles", si més no per la seva transcendència posterior i la seva especial importància en la història educativa de la ciutat comtal. Aquest Seminari fou fundat per Joan de Cordelles el dia 1er d'abril de 1538; a la cerimònia d'inauguració hi assistí l'emperador Carles V, qui col·locà la primera pedra i concedí a l'escola un privilegi especial.

El col·legi de Cordelles gaudí de molta anomenada, principalment d'ençà del 1572, data en la qual Jaume de Cordelles fill del fundador, canonge de la catedral de Barcelona, dignitat de la metropolitana de Tarragona i electe bisbe d'Elna, intentà posar-lo a l'alçada dels millors centres educatius del seu temps, dotant-lo econòmicament per a fer factible aquest anhel.

Durant el regnat de Felip II, el Col·legi de Cordelles, li fou concedida protecció reial, com consta a la Cédula Real expedida el 10 de maig de 1573; en aquesta cédula s'assenyalava que el col·legi s'ano-

menaria d'ara en endavant "Imperial y Real Colegio de Nobles de Cordelles" Seguint el costum de l'època, el Col·legi de Cordelles estava sota l'advocació d'algun Sant, en aquest cas particular de la Verge Maria i Sant Jaume.

A Cordelles s'hi podia ingressar a partir d'haver complert vuit anys, (22) i per a poder-se matricular els alumnes havien d'acreditar llur condició nobiliària. L'educació de Cordelles intentava satisfer les ansies de notorietat de la noblesa catalana; les assignatures dels plans d'estudi del col·legi barceloní, encaixen amb el sentit suau expressat i ens mostren que aquell centre educatiu pretendia estar a l'alçada del que s'estilava aleshores per Europa, pensem a més que ens trobem a l'època d'or de l'educació nobiliària. Les matèries que es cursaven a Cordelles eren les següents: Religió, Caligrafia, Humanitat, Filosofia, Matemàtiques, Llengua Francesa, Elements d'Història, Cronologia, Geografia, Hidrografia, Heràldica, Música, Dança i Declamació.

La indumentària que portaven els alumnes, era la clàssica d'un col·legi de nobles d'aquell temps: vestit negre amb calça curta i mitges de seda, en el conjunt no li mancava l'espasí, el capell i la divisa especial del Col·legi. Hom peremetia, també, el vestit d'abat a la romana sempre i quan hi hagués motiu especial per aquesta diferència. A primera vista, això sembla anacrònic però ens hem de situar a l'època els universitaris també vestien d'una forma particular, pensem sinó amb les "tunas" que per desgràcia nostra hem vist reviure en ple segle XX; per altra banda, aquesta distinció externa no s'ha perdut del tot encara que no sigui ostensible com aleshores,

Malgrat l'aparell extern, no sembla que l'educació de Cordelles es podes parangonar en cap sentit amb la impartida als col·legis nobiliaris europeus, ens manca, però, una monografia per a poder fer afirmacions sobre aquest punt.

En el període de la revolta catalana, el Col·legi de Cordelles

fou convertit en caserna i servia per acollir els soldats irlandesos. El mal estat en que quedà l'edifici i les conseqüències que es derivaren de la guerra amb Castella, varen motivar la suspensió de les activitats docents del Col·legi de Cordelles, el qual no tornà a la seva activitat normal fins al 1563, passant a mans de l'ordre de Jesús, car al 1562 Galceran de Cordelles conseller barceloní, l'havia cedit a la Companyia. Els jesuïtes, doncs, regentaran el Col·legi de Cordelles fins a l'expulsió de l'ordre, decretada per Carles III.

Entre els títols de glòria de Cordelles, cal esmentar el nom d'algunes personalitats que donaren llustre al col·legi barceloní i que hi passaren els seus anys de joventut, entre els quals s'hi comptaven: els pontífexs, Pau V, Gregori XV i el cardenal Eduard Farnesi, nebot d'Alexandre Farnesi, amb tot hem de puntualitzar que Alexandre Galf opina que aquests personatges no estudiaren a Cordelles, sinó a l'altre col·legi barceloní dels jesuïtes. (23)

Elliot sembla resumir molt encertadament la vida cultural de la noblesa catalana d'aquell temps. " . . . Un noble havia adoptat maneres urbanes i probablement també nivells de despesa urbans. Els seus fills podia ser que fossin enviats a l'aristocràtic col·legi de Cordelles . . . i després potser anar estudiar lleis a Lleida o fins i tot a una universitat castellana, per bé que això fos molt rar. Els resultats no foren gaire impressionants. Amb una o dues excepcions, com don Galceran Albanell " gran retòric, grec i humanista" nomenat tutor del futur Felip IV l'any 1610, la noblesa catalana estigué totalment mancada de distinció intel·lectual. Amb tot, aquests nobles habitants a les ciutats tenien un bany de cultura anaven al teatre, sabien quelcom de les obres dels darrers dramaturgs castellans i tenien un coneixement superficial dels esdeveniments del món exterior. Això no podia dir-se semblantment de la majoria de llurs germans rurals." (24)

L'aristocràcia catalana era quantitativament ^{poc} important i potser no mereix aquest qualificatiu; (25) més que res era un "grup de camp", totalment diferent de l'aristocràcia ^{de} "cortès" i la majoria de llurs membres - nobles i també cavallers - haurien comptat dins les categories europees com a simple gentilitat." (26)

Com hem dit es tractava d'una aristocràcia específicament urbana. " . . . El 1639, 174 nobles i cavallers, o potser la quarta part de tota la aristocràcia, figuraven en les llistes de residents a Barcelona i a aquestes cal afegir-ne molts que sense ésser oficialment residents a la ciutat, hi passaven molt de temps." (27) Aquestes famílies, ~~donen~~ ~~la formaven la part dels pares que~~ enviaven llurs fills al col·legi de Cordelles, que lògicament havia d'ésser un reflex del clima social i intel·lectual de l'època i de l'ambient cultural de la família, sobretot si tenim en compte que aquest grup social formava un clos molt tancat.

Al proper capítol tornarem a insistir sobre la vida d'aquesta institució escolar barcelonina en l'època dels Borbons i de les vicissituds de la seva desaparició.

La Companyia de Jesús i l'escola. - Ignasi de Loiola fundà la Companyia de Jesús, amb l'obtenció de la total aprovació de la Santa Seu, a la ciutat de Roma el 27 de setembre de 1540 durant el pontificat de Pau III; uns anys abans Ignasi havia meditat a Barcelona, Manresa i Montserrat aquest pas transcendent en la seva vida. Des d'un bon principi el Sant fundador de la famosa ordre religiosa, havia assignat una gran importància a la pedagogia, precisament l'apartat ^{tucions} quatre de les Constitucionals de la Companyia estava dedicat a la problemàtica educativa.

Arreu d'Europa, ^{faig referència} ~~ens referim~~, com és lògic, als països d'obediència catòlica, els col·legis dels jesuïtes s'estengueren amb gran rapi-

desa. L'expansió de l'ordre aconsellava una unificació de les tasques pedagògiques. Amb miras a solventar aquest problema, Acquaviva general de l'ordre nomenava l'any 1584 una Comissió, integrada per especialistes en qüestions escolars d'Espanya, Portugal, Alemanya, Àustria i Itàlia, amb la idea de preparar un sistema que satisfés les necessitats dels diversos col·legis.

Fruit d'aquests treballs, quedaria elaborada l'any 1599 la Ratio atque institutio studiorum S.I.; aquest reglament d'estudis, propugnava un sistema didàctic de caràcter unitari, diametralment oposat al tradicional programa d'assignatures autònomes, el quale s'aniria desenvolupant a mesura que les ciències experimentals adquirien una entitat pròpia.

La nova ordre ensenyant, intentava per tots els mitjans al seu abast, trencar amb l'ascetisme de la vida medieval, oferint als clergues i als alumnes, en general, una cultura humanista i una educació religiosa més perfecta, seguint amb certa cautela els postulats erasmians. Els jesuïtes, seguint l'esperit del renaixement cercaven la unió íntima amb el món exterior, per a intentar una defensa més racional de la Religió i l'Església que tronhollaven a causa dels moviments reformistes de caràcter centrífet.

Hom partia d'una disciplina severa i d'un còdig d'honor, molt en consonància amb l'ex passat militar del fundador i la seva procedència geogràfica, còdig i disciplina que s'han mantingut quasi intactes fins fa ben poc temps. Aquest caràcter disciplinari de la institució, era possible gràcies a una organització jeràrquica molt centralitzada. Al capdavant de l'organigrama directiu hi trobem el general en cap, del qual depenien directament els provincials, responsables del seu territori que responia a una divisió geopolítica. ^{El Principat,} ~~Catalunya~~, per exemple, depenia de la província aragonesa que corresponia geogràficament a les terres de la corona catalano-aragonesa. A sota dels provincials

hi tenien els Rectors dels col·legis i envarar en un altre grau de l'escala, els prefectes d'estudi i els mestres, orientats o, més ben dit, dirigits amb zel, per a poder inspirar i ^{fer} acceptar una direcció específica i determinada a un gran estol de professors.

Els docents dels col·legis de jesuïtes es caracteritzaven fonamentalment per la seva estricte obediència a les normes establertes, oòdig que devien intentar transferir al cicle educatiu, cosa que generalment aconseguien; no es estrany, per tant, que l'esperit de l'ordre es manifestés plenament en la vida dels seus centres d'ensenyança.

Val la pena remarcar que en l'aspecte formal, hom procurava ~~no~~ moderar-se al màxim; les punçons físiques, tan freqüents en aquell temps en els centres escolars, eren poc conegudes als col·legis de la Companyia de Jesús, i quan s'arribava en aquest cas, d'aquesta feina ingrata se n'encarregaven els bidells, en el fons per a reforçar el carisma sacerdotal del professor. A les escoles de jesuïtes, s'intentava en essència d'exercir una acció moral i religiosa sobre l'educand, partint de l'amor a l'estudi.

L'ensenyança impartida a les escoles de jesuïtes, constava de dos cicles: el primer estava dividit en cinc classes, tres de gramàtica, una d'humanitats i una altra de retòrica; el segon cicle comprenia tres anys de filosofia i quatre de teologia. L'ensenyament en aquests centres, tot i ésser un intermig entre l'ensenyança secundària i superior s'acostumava més al cicle superior.

La llengua materna estava totalment excluida del procés educatiu, ço que facilitava la centralització, clau de tot sistema basat en la disciplina. La principal llengua d'escolarització era el llatí, seguida a certa distància pel grec i en darrer terme hi trobem l'hebreu. A les lectures llatines Ciceró hi ocupava el lloc d'honor, però, es llegien també obres de Juli Cèsar, Ovidi, Virgili i seleccions elegíacues; cal puntualitzar que les versions dels clàssics es presentaven mutilades, ^{perquè} ~~com~~ s'havien espurgat previament els passatges que hom conside-

reva immorals.

En els col·legis, els alumnes compartien la seva vida amb llurs professors i estaven vigilats continuament pels "escolàstics" que eren de fet futurs professors en període de pràctiques; ja que fem referència al professorat, ~~hem~~ ^{hem} d'assenyalar que el seu desinterès econòmic era total i absolut.

El programa d'ensenyança anava acompanyat d'un sistema de recitats, composicions, disputes, debats, controvèrsies acadèmiques, etc; als graus superiors es lliuraven veritables torneigs ~~justament~~ d'eloquència, al que anava acompanyat també de representacions dramàtiques, tot plegat amb la idea de provocar l'emulació entre els alumnes, tret característic de l'ensenyança dels jesuïtes que es perpetuaria pràcticament fins als nostres dies; ^{l'hàbit competitiu} i que exerciria una gran influència a tots els sistemes pedagògics dels ordres religiosos d'ensenyament.

Pel que fa referència als territoris de la corona espanyola, els jesuïtes no s'acontentaren en competir i superar les altres ordres religioses d'ensenyança, les quals solament es dedicaven a l'ensenyament públic com una faceta més de la seva tasca apostòlica, sinó que intentaren anar molt més enllà. Segons els testimonis de l'època, la Companyia de Jesús s'excedí en les seves atribucions, intentant un control o més aviat un monopoli, de l'ensenyament secundari; (28) aquest monopoli, no estava massa ben vist en alguns sectors i contribuïa a entarir el clima escolar de l'època. Com apuntava Fray Diego de Carvajal " . . . Si quieren decir que esta Santa Compañía es constituida para este fin de enseñar, digo que es muy santa cosa; pero no es para impedir que otros enseñen sino para suplir lo que faltare en otros." (29)

Es evident que l'afirmació de Fray Diego Carvajal, resulta un xic exagerada, ja que els jesuïtes no aconseguïren monopolitzar l'ensenyament mitjà, però té força part de raó; la influència dels jesuïtes en

el món escolar fou determinant, gràcies principalment al seu treball per sota mà a la Cort, arribant a aconseguir de Felip III el 1621, la concessió per a poder inferir graus als seus propis col·legis.

La Companyia de Jesús no va arribar a dominar totalment l'ensenyança per varies i diverses causes: en primer lloc, per mor de la competència dels altres ordres religiosos ensenyants; segonament, pel fet que no disposaven d'un nombre suficient de col·legis i docents, per a satisfer les necessitats de l'ensenyança mitja i superior; finalment, cal no oblidar l'oposició aferrissada de les universitats que lluitaren amb tots els mitjans al seu abast, per a desbaratar els intents de monopolis.

L'expansió dels jesuïtes no fou massa fàcil, ~~doncs~~ ^{ja que} la societat espanyola de la segona meitat del segle XVI, temerosa i conformista no estava gens disposada a acceptar cap mena de renovació; és perfectament explicable l'oposició que degueren salvar els jesuïtes tot i moure's en el si de l'ortodòxia catòlica; ~~perquè~~ en el fons intentaven fer seves les novetats aportades pels corrents renaixentistes.

No foren pas pocs els prohoms de l'Església espanyola, especialment de Castella, que combatiren amb totes les forces per a frenar l'expansió de l'ordre de Jesús, d'entre els quals sobresurten Silíceo arquebisbe de Toledo i el dominic Melchor Cano, qualificador de la Inquisició en el famós cas Carranza, qui sostenia que els luterans, calvinistes i jesuïtes juntament amb els il·luminats eren els precursors de l'Anticrist. (30)

Els documents de l'època mostren clarament l'abast de la campanya contra la Companyia de Jesús, orquestrada, principalment, per l'ordre dominicà; citaré, com exemple, l'edicta de l'Inquisidor General Sotomayor, el qual a conseqüència de les queixes, i àdhuc insults, contra els jesuïtes, motivats més d'una vegada per motius baixos, de simple enveja, per exemple, declarava taxativament el 30 de juny de 1626.

" . . . deseando la unión y la paz entre los religiosos, se prohíbe enjuiciarlos de palabra o por escrito - es refereix als jesuïtes- desde el púlpito a la cátedra. . ." (31)

Malgrat els problemes apuntats, l'expansió quantitativa de l'ordre fou molt ràpida, especialment durant el regnat de Felip II, gran protector de la Companyia. A finals del segle XVI, els col·legis de l'ordre reunien uns 2.000 religiosos, xifra que es mantindria més o menys estacionària. En el transcurs del segle XVII tot i que el nombre de religiosos fos pràcticament el mateix, la influència dels jesuïtes sobre la societat civil augmentà d'una manera considerable.

A causa dels esdeveniments posteriors, es fa difícil precisar, i menys en un treball de tipus general, el nivell de l'ensenyament a les escoles regentades pels jesuïtes. Al parlar de l'obra educadora dels jesuïtes tothom acostuma a adoptar posicions partidistes, impedit-nos veure-hi clar.

De les dades que posseïm, podem afirmar que l'ensenyança elemental fou totalment negligida, ja que no entrava en els càlculs de l'ordre, com ens mostra un paràgraf d'una memòria de caire publicitari " . . . pues si interese mucho el estudio a la gente común, mucho más importe que no les falte a los hijos de los príncipes y gentes nobles, porque es la parte principal de la República, la cual con sus buenas o malas costumbres, lleva tras de si todo lo demás y porque con el tiempo viene a parar en sus manos el gobierno y administración del Reino . . ." (32) L'ensenyament secundari tot i ~~a~~ ratllar molt més alçaria en els col·legis de la Companyia que ^{no pas} ~~en~~ els centres educatius de les altres ordres religioses, sembla que no fou d'una gran qualitat, o com a mínim no assolí al mateix nivell de les pròpies escoles que possedia la Companyia de Jesús a França i Bèlgica, per exemple. Els estudis superiors, es mantingueren a un nivell més acceptable, precisament el Pare Mariana en la seva autocrítica de la Companyia salva solament aquest grau de

l'ensenyança. Com diu el citat Pare Mariana " . . . Los estudios más altos se tratan con más cuidado, si bien el número de los que se adelantan es pequeño para tan buenos ingenios como entran en la Compañía y para la quietud de que gozan en todo el tiempo de sus estudios. . . " (33).

L'expansió, especialment escolar, de l'ordre de Jesús, fou al Principat molt més ampla que no pasa a Castella, sobretot si tenim en compte la desproporció demogràfica, que afavoria a Castella. (34) Sembla ~~ser~~ segons afirma Alexandre Galf que els jesuïtes, en general, i deixant a una banda una petita trabanqueta per part dels carmelites, no trobaren a Catalunya la mateixa resistència que degueren vençar en altres llocs de la península. (35)

Els col·legis de jesuïtes del Principat, que assoliren un major relleu, foren els següents: Perpinyà, Urgell, Girona, Vic, Manresa, Lleida i Barcelona, sense oblidar el noviciat de Tarragona, i la residència de Tortosa. i el col·legi de Cervera.

A la ciutat de Barcelona, l'activitat de la Compañía de Jesús començà quasi paral·lelament amb la fundació de l'ordre; cinc anys després de l'aprovació de l'ordre, el 1545, els jesuïtes ja comptaven amb una casa a Barcelona que estava radicada en un pis llogat a Jeroni Grallat, davant de l'Església del Pi. El 1553 estrenaven convent situat a cent passes de la Universitat a la mateixa Rambla, a la casa de les Penedides i al 1558 canviaven altra vegada de domicili al·lojant-se a la riera d'en Prim, on el terreny es ^{cotitzava} ~~pagava~~ a més bon preu.

Ni el col·legi de Barcelona, ni el de Cordelles que passà a dependre de la Compañía a partir del 1663, ni cap dels altres que hi havien repartits pel Principat i en general en tots els col·legis dependents de la província aragonesa, es distingiren per l'alcària intel·lectual dels seus membres, tot i que podessin ~~haver~~ algunes excepcions. Com diu el pare Batllori, parlant de Baltasar Gracian " . . . ell i només ell.

salvarà de la grisa mediocritat tot un segle de la seva província." (36).

El marc social i cultural devia jugar un paper més important que no pas els intents renovadors de la Companyia de Jesús. És possible que en aquest factors se n'hi sumessin d'altres. com per exemple, la manca de preparació especialitzada, ^{perquè} ~~doncs~~ segons sembla " . . . no sobraven a la província bons mestres i bons predicadors", (37) però a la realitat el clima polític-cultural ~~ens~~ explica, més que cap altre condicionant, el baix nivell de la província jesuïta de la Corona d'Aragó.

La situació social i política del Principat, sobretot durant una bona part del segle XVII, no afavoria l'intercanvi cultural tan necessari per a elevar el baix to de totes les manifestacions culturals. La uniformització que no vol pas dir exactament centralització, almenys en aquest cas, s'intentà varies vegades des de Roma sense massa èxit. " Ser tal "desarrelar l'afecte de nacionalistat", el pare visitador promogué l'equitat entre els quatre regnes i la barreja dels subjectes." (38) Els intents d'unificació de la província aragonesa resultaren estèrils, car cadascuna de les regions de la província vivia resclosa en si mateixa, traspuant localisme intrascendent pels quatre costats.

Vibelleschi pare General de la Companyia, estava realment interessat en mires a evitar els moviments centrípets dins de la província, " . . . perquè es barreassin "els d'un regne amb altres" i perquè no es concedís " amb tanta facilitat de retirar-se cadascú a la seva terra natural "(39)

Aquestes recomanacions que daten del 1623 no arribaren a tenir conseqüències pràctiques, ^{perquè} ~~doncs~~ l'intercanvi fou pràcticament nul. Per exemple, uns anys més tard, després de la crisi provocada per la revol·ta catalana, com queda reflexat en el catàleg del 1655 " . . . tots els rectors - nomenats pel general però sobre les informacions del

provincial i dels seus consultors - eren catalans, llevat el de Vic . . . també tots els altres pares dels col·legis de Catalunya eren catalans . . . i també quasi tots els estudiants i coadjutors . . . " (40).

Ja que parlem de la guerra dels segadors, potser val la pena ~~que~~ ~~indiquem~~ que la posició dels jesuïtes no queda massa clara. Generalment hom els acusa d'ésser partidaris del Comte duc d'Olivares i de fer causa comú amb Castella, - ens referim al bàndol català- en canvi el pare Batllori intenta converger-nos amb documents a la mà, que la postura adoptada pels jesuïtes catalans fou més aviat neutralista, el que contrasta amb la posició dels jesuïtes portuguesos declaradament nacionalistes. (41) Neutralistes o col·laboracionistes, al 1647 els jesuïtes de Barcelona i els seus estudiants varen tenir problemes amb els alumnes de l'"Estudi General". (42)

Si bé la postura dels jesuïtes en la crisi de mitjans del segle XVII resta confusa, en canvi durant la guerra de Successió es decantaren, des d'un primer moment, a favor de la causa filipista com veurem a l'estudiar la problemàtica universitària barcelonina ^{i aquest moment} ~~durant aquest~~ ~~els enfrontaments del~~ ~~període que estudiam.~~ ~~Concili la guerra i el monarca.~~

Potser com a colofó de l'obra educativa de la Companyia de Jesús durant aquests anys, caldria remarcar que els jesuïtes tot i representar una gran millora en relació als altres ordes religiosos d'ensenyament, pel que fa al nivell acadèmic de les seves escoles, en cap moment assoliren ni a Espanya considerada com a conjunt, ni molt menys a Catalunya, la maduresa de les províncies d'alguns països europeus com França i Bèlgica, per exemple, on saberen satisfer les necessitats culturals dels sectors més dinàmics de la noblesa i d'algunes capes de la burgesia en expansió.

L'ensenyament secundari a les altres ordes d'ensenyança.- Ja apuntavam a l'estudiar les escoles de la Companyia de Jesús que les ordes

ensenyants tradicionals fundades durant l'Èst Mitjà intentaren per tots els mitjans frenar l'expansió dels jesuïtes, especialment per a continuar monopolitzant l'ensenyament, almenys des de l'angle ideològic. Durant aquest període, igual que en el transcurs dels segles anteriors, els dominics i els francescans excel·liren com a educadors de la joventut.

Els dominics regentaren càtedres a totes o a la majoria d'universitats espanyoles, tres de les quals Almagro, Pamplona i ~~Oristano~~ ^{Oriola} depenien directament de l'ordre dominicà. A les altres universitats conjuntament amb els francescans, dominaven quasi totalment les Facultats de Teologia, terreny vedat a la Companyia de Jesús.

L'augment del nombre d'escoles dominicanes dedicades a l'ensenyament mitjà i superior, obligà el Capítol General de l'Ordre celebrat a Salamanca l'any 1551, a regular el nombre de col·legis on es podien cursar estudis per a obtenir els graus acadèmics, ja que l'excessiu nombre de centres educatius afectava la qualitat de l'ensenyament i probablement també l'economia de l'ordre. A conseqüència d'aquest Capítol General ^{hom} ~~se~~ limità ~~en~~ el nombre de col·legis que podien atorgar certificats d'estudis; a la Corona d'Aragó solament ^{quedaren} ~~estaven~~ facultats a partir d'aleshores els col·legis de Barcelona, València, Saragossa, Lleida, Mallorca, Calatayud i Tortosa.

En relació als francescans, en diversos documents de l'època se'ns explica detalladament la preparació dels futurs clergues. Abans d'obtenir les ordres hom havia de cursar estudis de Filosofia, Teologia Dogmàtica, Moral i Cànon. Els col·legis de Barcelona, Reus i Riudopereu eren els únics que impartien les quatre disciplines esmentades. Als col·legis de Girona, Lleida, Bellpuig, Tarragona, Montblanc, Vilafranca del Penedès, Figueres i Horta es podien estudiar uns o dues o tres de les matèries que formaven el pla d'estudis.

Tant els dominics com els francescans, continuaren aferrats a

concepcions medievalistes. En Teologia, es declareven tomistes fins a les darreres conseqüències, enfront del suarisme dels jesuïtes i en quant a l'estructura escolar i l'organització acadèmica no aprofitaren els canvis aportats pels corrents beneixentistes, ni sabien comprendre l'abast dels canvis socials i econòmics. A conseqüència de tot això, els jesuïtes anirien desplaçant els dominics i francescanos de tots els graus de l'ensenyament. Potser val la pena remarcar, els esforços dels francescanos durant aquest període a favor de l'escola de primeres lletres.

L'expansió demogràfica de la capital del Principat durant els segles XVII i XVIII, originà un augment considerable del nombre d'escoles molt especialment dels centres educatius de grau mitjà. A principis del segle XVIII, a més dels dos col·legis de jesuïtes, Betlem i Cordelles, existien a Barcelona:

El col·legi ~~de~~ ~~Santa Caterina~~ ~~dels Pares Dominics~~ de Santa Caterina dels Pares Dominics.

El col·legi de Sant Angelo dels Carmelites Calçats, situat primerament a la Portaferriera i traslladat uns anys més tard a la Rambla dels Caputxins (1593)

El col·legi de Sant Pere Nolasc, pertanyent als frares mercedaris fundat en plena crisi política. (1643)

El col·legi de Sant Bonaventura de l'ordre franciscana (1652)

El col·legi de Sant Vicens Ferrer i Sant Ramon de Penyafort, també dels dominics (1668)

El col·legi dels trinitaris calçats, radicats al carrer Avinyó.

El col·legi dels clergues menors, el qual estava emplaçat al famós barri de la Ribera.

El col·legi de Sant Pau del Camp dels Dominics, que havien deixat la seva escola de Lleida per a traslladar-se a Barcelona. (1716)

A la capital de l'Urgell i al redós de la Universitat, es produiria un fenomen similar. El bisbe Miquel Despuig (1556-59) fundava a

Lleida el col·legi de la Concepció per a estudiants pobres. També estaven vinculats a l'«Estudi General» el col·legi de Sant Bernat de l'ordre benedictina, les cases de la Cartoixa i Montaragó a més de les escoles pròpies dels frares menors i els dominicans. Durant el segle XVII s'instal·laren, també, a Lleida els jesuïtes i l'ordre carmelitana.

A totes les ciutats del Principat d'una certa importància, les ordres religioses fundaren col·legis públics, però enlloc amb tanta profusió com a Lleida i Barcelona, on la influència de la universitat esdevenia determinant cara als estudis secundaris, tant des del punt de vista quantitatiu com qualitatiu.

L'ensenyança superior.— Com deixava entreveure al començament d'aquest capítol, el nou Estat espanyol sorgit arran de la unió de les Corones de Castella i Aragó, seguint el costum de l'època, no intervingué massa directament en la política educativa; malgrat tot, hem de tenir molt en compte que dins d'aquest efímer control governamental, la intrusió del poder central era molt diferent segons el grau de l'ensenyament. L'educació universitària, mal que tímida, s'intentà controlar des d'un primer moment per mitjà d'un rudimentari esquema legislatiu que afectà més directament, però, a les grans universitats castellanes.

L'organització administrativa del novell Estat esdevenia més complexa i portava implícita la formació i preparació d'una burocràcia eficient. La nova administració espanyola aniria adquirint una major complicació i preponderància a mesura que la Corona eixamplava les seves fronteres arreu del món. ~~Calia per-tant~~ Era necessari per tant que es creés un sistema educatiu, capaç d'assegurar una formació adequada a nivell universitari, sobretot per als destinats a dirigir el timó de la monarquia espanyola.

Els Reis Catòlics conscients de la problemàtica apuntada i per a satisfer aquestes necessitats organitzatives suare esmentades, poc abans del final de la Reconquesta, donaven oficialitat, amb caràcter ^{exclusiu},

als estudis cursats o revalidats en un "Estudi General" (pregnàtica del 23 d'octubre de 1496). (43)

Durant el regnat de Felip II, la legislació educativa començaria a adquirir un cert gruix, fixant-se una sèrie de qüestions relacionades amb l'ensenyança, especialment pel que fa a l'educació superior; entre la normativa escolar caldria assenyalar:

la prohibició d'estudiar a les universitats estrangeres, de la qual ~~mai~~ ^{mai} feien resó a la introducció d'aquest capítol.

la regulació de la provisió de càtedres universitàries, totalment mediatitzada pels interessos personals o de grups

la fixació dels plans d'estudi de les Facultats de Medicina i la defensa dels interessos professionals; ~~doncs~~ ^{hem} començava a exigir el títol acadèmic per a l'exercici lliure de la medicina.

la limitació dels furts dels estudiants, per a evitar que oposessin resistència a la justícia.

la fixació dels llibres de text, etc. (44)

Malgrat tot, ni els Decrets promulgats per Felip II ni els dictats pels altres monarques de la Casa d'Àustria atemptaren en cap moment contra l'autonomia universitària heretada de l'Estat Mitjà. L'estatització de l'ensenyament era totalment impensable en aquell moment, car comportava unes despeses econòmiques impossibles de satisfer per un Estat d'aquella època, que a més estava en continu estat de guerra. Per un altre costat, no semblava arribada l'hora de la intervenció de l'Estat en la política escolar, ja que la secularització de l'ensenyament a nivell europeu, seria un fenomen que ^{no} es començaria a produir ^{fins} durant el segle XVIII.

El canvi operats en el món cultural i científic europeu, sota la directa influència dels nous corrents renaixentistes i de les lluites socials, polítiques i religioses, no influïren d'una manera decisiva a les universitats, les quals durant els segles XVI i XVII no se-

beren posar-se a l'alçada de les circumstàncies, sinó que més aviat actuaren de fre tant com a receptors o introductores de les noves idees. Els centres d'ensenyament superior, creats en gran part durant l'Edat Mitjana, estaven totalment incapacitats, a causa primordialment dels ~~prejuts~~ prejudicis tradicionals forjats durant l'època medieval, per a incorporar els seus plans d'estudi les noves concepcions culturals i científiques que volien deslligar la ciència del món específicament teològic, intentant lligar el saber humà amb el món real de les coses.

A mesura que s'anava desmoronant el món medieval, els anacrònics "Estudis Generals" deixaven de complir la seva missió; cada dia esdevenia més indispensable una total renovació de les institucions educatives d'ensenyament superior, ja que els vells mètodes escolàstics de transmissió i adquisició de coneixements resultaven tan arcaics que no tenien a penes aplicació pràctica. No es estrany, per tant, que aquesta impermeabilització de la universitat, rescolosa sobre si mateixa per a defugir les noves concepcions, provoqués el naixement d'acadèmies, societats científiques, grups d'estudiosos que es recollien al voltant d'un mestre, un xic subrepticiament algunes vegades, etc, ~~corporacions que intentaren~~ ~~per a intentar~~ subsanar les deficiències dels organismes escolars tradicionals. A les terres espanyoles aquests grups foren pràcticament inexistents, ja que les condicions socials i polítiques i la intolerància religiosa no afavorien el desenrotllament de la nova ciència. Els Copèrnic, Bruno, Galileu, Newton, etc que donaven el cop de gràcia a les velles concepcions i al sistema de vida medieval, passaren totalment desapercibuts pels seus contemporanis espanyols.(45)

Al Principat, ni tan sols la cultura oficial, l'altra no existia com ja hem dit, impartida a les universitats, assolí un nivell acceptable. En el fons els "Estudis Generals" i els Seminaris Conciliars de Catalunya, reflectiren el baix continent i contingut cultural del

país. En el transcurs dels segles XVI i XVII es crearen centres universitaris a Barcelona, Girona, Tarragona i Vic; aquestes noves universitats juntament amb les de Lleida i Perpinyà creades durant l'Alta Edat Mitjana sumaven un total de sis, un nombre excessiu de centres d'ensenyament superior per una població escolar ^{tan} poc nombrosa.

Tot i no tenir dades a la mà, sobre l'estructura de la població des del punt de vista social durant aquells segles, podem afirmar que en els moments de màxima estabilitat política i social no devia sobrepassar el miler el nombre d'~~alumnes~~ de joves amb possibilitats per a cursar estudis universitaris.(46) Sis universitats amb aquestes condicions, resultaven totalment improductives i inoperants enfocant la qüestió des de qualsevol angle. Aquesta problemàtica no es presentava solament ^{la} ~~a~~ Catalunya, ^{estRICTA,} era general a tota Espanya, però al Principat el problema resultava molt més greu, ja que ~~ela~~ relació entre nombre d'habitants i nombre d'universitats era sensiblement inferior com podeu comprovar en el gràfic que insertem.(47) Aquesta incongruència contribuï al baix nivell de les universitats catalanes, ~~ed'~~entre les quals solament es poderen salvar, i encara amb moltes reserves, les de Lleida i Barcelona.

Tot i que probablement es perseguïen fins polítics, més que no pas pedagògics, ja als començaments del segle XVII s'aixecaren algunes veus per a denunciar l'anacronisme derivat del nombre excessiu d'universitats catalanes, les concepcions unificadores plasmades a la realitat pel primer borbó cent anys més tard, començaven a guanyar adeptes. La lletra tramesa pel Duc de Feria al monarca espanyol Felip III i que ^{reproduceixo} ~~reproduïm~~ a continuació, és una mostra ben significativa d'aquesta política unificadora.

" Por parte de los administradores del estudio de la ciudad de Tarragona se me ha presentado una carta de V.M. dada a 2 de septiembre

tiembre, en que manda le avise, con parecer del canceller, regente y doctores desta su Real Audiencia, de lo que convendrá hacerse acerca de la protección de los administradores de estudios de aquella ciudad para poder dar grados en Leyes, Cánones y Medicina como se haze en las Universidades de Barcelona, Lérida y Perpiñán. Todos conformes sienten que esto sería muy perjudicial y no serviría de más que de autorizar con títulos honrosos a estudiantes ignorantes como se haze en Barcelona y Perpiñán y lo procuran los de Girona, y que no solamente se deve negar esta facultad, pero aún **conveniría**, si fuese posible, que se acabasen todas las Universidades, excepto la de Lérida, y porque en lo que toca a estudios escribiré a V. M. más largo, lo dejaré para entonces bastando lo que he dicho para que V. M. me mande de presente." (48)

“Les mals no es limitaven exclusivament a la diversificació universitària, moltes altres causes fomentaven la bé l'estat llastimós de l'ensenyament universitari al Principat, entre les quals caldria recordar:

els canvis continus de professorat que impediien portar a terme una tasca acadèmica mínimament seriosa.

les aferrissades lluites per a la provisió de càtedres (49)

l'exarcebació passional dels estudiants, conseqüència, en bona part, de la crisi social permanent, i els universitaris atemptaven continuament contra la pròpia seguretat física dels ciutadans -.

i segurament per damunt de tot, el deslligament total de la universitat envers la societat civil.

No fa gaire parlaven de l'oficialització de l'ensenyament impartit als “Estudis Generals”, ~~en-noms~~ ^{de cara} a satisfer les necessitats de l'Administració, però no podem passar per alt que aquesta providència no resava pel ^{Principat} ~~Catalunya~~ ni per les altres regions de la Corona d'Aragó, marginades totalment dels càrrecs oficials.

El títol universitari de ben poca cosa servia als catalans, si fem excepció de l'exercici de la medicina; s'ha de fer també la salut de la ciutat de Barcelona, on la Generalitat i el Consell de Cent oferien algunes possibilitats de tipus burocràtic.

En l'ensenyament superior, la posició de l'Església era determinant, com en els altres graus de l'ensenyança. Per una banda, els Seminaris Conciliars que es multiplicaren durant els segles XVI i XVII per a complimentar el preceptuat en el Concili de Trento, (50) depenien directament de l'Església i per l'altra els "Estudis Generals", els quals tot i no tenir un lligam tan estret amb el poder religiós, depenien de forma directa o indirecta de l'estament eclesiàstic. A Barcelona i Girona, per exemple, els "Estudis Generals" depenien teòricament del Consell Municipal, però si filem més prim ens adonarem que la direcció del centre universitari estava en mans eclesiàstiques. Durant aquest període, no existia a Catalunya cap universitat comparable a la de Salamanca on la lluita entre seglars i religiosos, sobretot per a la provisió de càtedres, s'havia inclinat moltes vegades a favor de l'estament civil.

Estudiaré a continuació les universitats de Lleida i Barcelona oferint algunes dades dels altres centres d'educació superior amb la inclusió dels Seminaris Conciliars, significant però que les universitats de més anomenada de la Corona d'Aragó durant els segles XVI i XVII no es troben al Principat, ^{perquè} ~~doncs~~ el lloc preponderant l'ocupaven les universitats de Saragossa i València.

L'"Estudi General de Lleida". - Com ja varem veure, la idea de Jaume II de convertir l'"Estudi General" de Lleida en un centre universitari de primera categoria no va prendre cos. Però el Cerimoniós, tot i oposar-se a la creació dels "Estudis Generals" de Barcelona i Saragossa, trenca l'exclusivitat de Lleida a l'atorgar universitats a Osca i Perpinyà.

A principi del segle ^{XV} ~~començament~~ ^{començament} a notar la pèrdua de la preeminència de la universitat de Lleida dins del territori de la Corona d'Aragó; Les lluites entre aragoneses i catalans per el control de l'Estudi General, que començaren a prendre carta de natura a la segona meitat del segle ^{esmentat} ~~XV~~ i la pèrdua del favor reial, conjuntament des del moment de la unió de les corones de Castella i Aragó, determinaren l'apogeu dels primers brats de decadència.

A la segona meitat del segle XVI, la universitat lleidatana experimentà una certa revifalla, gràcies a la reforma del bisbe humanista aragonès Antoni Agustín, (1561-1576) (51). En un moment d'efervor universitari a tot Catalunya, Agustín contribuïa poderosament a un renovament del primer centre universitari català i fete possible l'apogeu de les diverses ramiacions científiques; el nou humanisme afectava més que res els estudis de jurisprudència, de canvi la filosofia i les ciències exactes venien representades dins d'unes requises rígides emmarcant les activitats.

Al segle XVII, l'Estudi General de Lleida buroa de el clima general del Principat, servíent molt poc del seu antic esplendor, poder haver-se de salvar un xic els estudis encara a la facultat de Dret, on continuaven matriculant-se estudiants de tots els racons de Catalunya. La crisi social permanent, pesta, famoleries, guerres, etc, amb el consegüent desenvolupament secundari - els intents del poder reial per augmentar els impostos, afectaren l'economia municipal i de retruc la vida universitària. - l'excessiva benevolència dels catedràtics, la manca de d'ortides professionals dels titulats universitaris, les contines lluites internes i algunes altres causes, ^{incidiren} ~~incidirien~~ directament o indirecta en la bona marxa de l'Estudi General. A mesura que avançava el segle, la universi-

tat de Lleida s'aniria submergint cada vegada més, en una mena de marasme acadèmic.

Tot i que l'«Estudi General» de Lleida servà sempre quelcom de la seva antiga anomenada, de mica en mica s'anà perdent aquell prestigi heretat dels temps d'esplendor, degut principalment al baix nivell intel·lectual dels seus professors i a la deficient organització escolar.

Les contínues lluites internes originaven, entre altres problemes, la disminució dels dies lectius i de la duració de la jornada escolar. Com especificava un informe del bisbe de Lleida.

" No se leen por cada cathedrático cien lecciones en un año y éssas no llegarán a media cada una impidiéndolo los estudiantes. Estudiese el primer curso de San Lucas a Navidad medianamente; el segundo hasta Pascual de Resurrección, poco; el tercero nada, porque todo es tratar de la elección del Rector y disponerse para irse cada uno a su tierra. . ." (52)

El problema suscitat per les poques possibilitats professionals dels graduats a la universitat de Lleida, motivà, semblava, una disminució de l'alumnat amb la consegüent baixa del nombre de titulats universitaris. A causa d'això, hom insistia més d'una vegada davant dels síndics de la ciutat, sense massa èxit, sobre la necessitat de possibilitar l'entrada dels graduats a la universitat de Lleida, dins del cos dels membres del Reial Consell de Catalunya.

Són variats i diversos els testimonis que es fan ressó de les deficiències dels estudis que es cursaven a la universitat de Lleida, deficiències més visibles durant el segle XVII. Unes vegades, hom mostra la seva disconformitat en relació al sistema d'oposicions i els excessos dels estudiants, com ens mostra, per exemple, la lletra del virrei de Catalunya duc d'Alburquerque al Dr Matias Sabaté vice-rector de la universitat lleidatana.(53) i d'altres expressen la de-

la degeneració del sistema acadèmic, origen de la pèrdua del mític prestigi del doctorat.(54)

Els informes dels representants del poder ~~reial~~ reial a Catalunya no eren pas massa favorables. El document de l'època que reproduceixo ~~avui~~ no representa pas un cas esporàdic ni molt menys. " Mandame V.M. que vos informe el estado de esta Universidad y si en ella, assí los cathedráticos como losse estudiantes en el exercicio de las letras proceden bien y si ay algo que tenga necesidad de reparo y reformation. Digo a V.M. que esté la Universidad trocada y diferente de lo que solia ser en tiempos pasados en lo que toca al exercicio de las letras, que si V.M. no lo manda remediar an de salir de aqui en adelante poco sujetos con las partes que son menester para servir a V.M. en gobiernos y aun para dignidades eclesiásticas." (55)

Aquest estat de coses provocà el nomenament del bisbe de la Seu d'Urgell el 1838, al qual Felip III li atorgava plens poders per a reformar la universitat de Lleida i fer " . . . tot lo que sia convenient per el reparo de danys y menoscabos que de anys a esta part ha rebuda, perdent lo llustre y autoritat que los passats amb tanta autoritat han conservat." (56)

Tots els testimonis esmentats expressen una viva preocupació envers la problemàtica del més prestigiós dels "Estudis Generals" del Principat. Malgrat les lamentacions continues, els mals endèmics de la universitat de Lleida s'anaven ^{agreujant} ~~aggravant~~ a mesura que avançava el segle XVII, la decadència de la universitat expressava simplement la pròpia decadència de la ciutat, la ineficàcia del sistema universitari-català i la postració general de la universitat espanyola. Després d'aquest període decadent, el Decret de Nova Planta promulgat per Felip V, acabaria donant el cop de gràcia definitiu a l'"Estudi General" de Lleida, que havia fundat amb veritable il·lusió Jaume II quatre cents anys abans.

L'Estudi General de Barcelona. - Al capítol anterior, donava~~em~~ notícia de les vicissituds de la ciutat de Barcelona, per a posar en funcionament l'Estudi General, ara intentaré~~m~~ sintetitzar la vida cultural i l'estructura política del primer centre universitari barceloní.

L'Estudi General de Barcelona, segons es despren dels seus estatuts, gaudia d'una autonomia política, econòmica i docent envers el poder reial, com era molt freqüent abans de la reforma de Carles III. L'autonomia en relació al poder reial, no implicava democràcia interna car l'Estudi depenia directament o indirecta dels òrgans de govern locals; l'estructura política de la universitat de Barcelona no era ni tan sols comparable a l'organització de moltes altres universitats o institucions educatives del seu temps, pel que fa a la participació dels catedràtics i estudiants a les tasques de govern.

Les "ordinacions" de 1539, aprovades pel Consell de Cent, reservaven per als Consellers la direcció de l'Estudi, malgrat l'existència d'un primer o rector; els representants de la ciutat tenien potestat per a modificar els estatuts.

Deixaré~~m~~ aquestes estatuts a una banda i establiré~~m~~ sub~~stituint les "ordinacions" de 1539, que substituiran les anteriors, ^{perquè} ~~doncs~~ aquestes darreres tenen un gran interès històric; en essència recien fins a la supressió definitiva de l'Estudi General, ^{que desapareixia} a conseqüència de la Guerra de Successió.~~

Aquests estatuts constaven de 30 capítols i encomenaven, entre altres, les normes següents: obligacions dels catedràtics, matèries que s'havia d'ensenyar a les respectives càtedres, normes per a regular les oposicions, forma de conferir els graus, matrícules i deures dels estudiants, salaris del personal docent, administratiu i subaltern, horaris de classe, etc., regulant p

la vegada l'estructura del poder executiu i consultiu de la Universitat.

Segons aquestes "ordinacions" l'"Estudi General" restava sota el cotenament d'una mena de triumvirat format per les següents personalitats:

Canceller, màxima autoritat de la Universitat; aquest càrrec, era en el fons consultiu i honorífic i conferit generalment al Bisbe de Barcelona.

Rector, nomenat pel Consell de Cent i qui de fet exercia el poder executiu de la Universitat.

Conservador, el qual tenia cura de la protecció i defensa de l'"Estudi General"; aquest honor fou concedit al Prior de l'Església de Santa Anna i molts dels seus successors. (57)

L'any 1559, la universitat de Barcelona esdevenia "Estudi General" de totes les facultats comprenent Gramàtica, Retòrica, Arts, Filosofia, Teologia, Dret Canònic i Dret Civil. A partir d'aquell moment el nou centre d'educació superior, començà a fraccionar-se en un total regularitzat. Alhora n'era Canceller Jaume Casesós, Rector Cosme David Botollé i Conservador Carles Cardona.

Ens consta que en aquell any, el nombre de càtedres arribava a estorze, xifra que anà augmentant progressivament, sobretot al llarg del segle XVI; segons les dades del 1596 el nombre de classes s'havia aixuplat a trenta-una. (58)

Aquest augment no ens diu massa cosa, car era simplement quantitatiu. qualitativament no havia canviat absolutament res, continuaven impartint-se les disciplines tradicionals; ~~doncs~~ ni el segle XVI ni al següent, les ciències experimentals comptaren gens ni mica, si fem excepció de les càtedres de Medicina i alguna que altra de Matemàtiques, les quals no tenien res a veure amb allò que avui entenem per ciència.

Durant els primers anys, l'"Estudi General" no absorbí l'"Estudi de Medicina" ja que el cos docent del centre d'estudis mèdics es resistí, en un primer moment, a incorporar-se a un organisme controlat pel Consellers de la ciutat. Les contínues topades dels metges amb els representants de la ciutat, de les quals ^{ne'n} ~~ens~~ feiem ressó en el capítol anterior, no massa Munyanes en el temps, contribuïren a ajornar la incorporació de l'"Estudi de Medicina" a l'"Estudi General". L'estructura interna del 1559, filla del pensament d'Alfons el Magnànim, que preveia la inclusió d'altres estaments dins del govern de la Universitat, degué afavorir l'absorció de la facultat de Medicina, la qual quedaria definitivament agregada a l'"Estudi General" el 16 de maig de 1565.

Als primers temps, tampoc la Teologia feia massa bon paper en el pla d'estudis de la universitat barcelonina, però a partir del 1581 els estudis teològics adquirien una gran importància; al 1596 trobem ja sis càtedres d'aquesta disciplina.

Durant la segona meitat del segle XVI i concretament els anys 1567, 1588, 1596, 1598 i 1599 s'establiren reformes o més aviat retocs a les "ordnacions" de 1559, que de fet no afectaren a l'essencial. Apart de les reformes esmentades, el Consell de Cent el 27 d'agost del 1581, va prendre el determini de prohibir als Consellers que poguessin ser a més Rectors de l'"Estudi General", ambdós càrrecs esdevien incompatibles per a una mateixa persona; segons sembla, fins aleshores més d'un Conseller havia fet politiqueta universitària pel seu compte.

Poc a poc, amb moltes limitacions, però, l'"Estudi General" de Barcelona, aniria adquirint un caient més democràtic. Al 1596, als càrrecs de Cancellier, Rector i Conservador, s'hi afegien un Vice-Rector, quatre consiliaris i un consell de vint-i-quatre membres, els quals tenien participació més o menys directa al govern de la Univer-

sitat. Es crearen, per altra banda, quatre col·legis de Doctorà, un per cadascuna de les Facultats; aquests col·legis elegien un dels quatre consiliaris i sis dels vint-i-quatre consellers, és a dir una quarta part del total.

Al 1629, es dictaren noves "ordinacions". El nou estatut universitari presentà forces novetats, sense que això vulgui dir que els canvis efectessin l'essencial de l'estructura interna de la universitat. En primer lloc, s'instituí que el Rector havia d'ésser dignitat eclesiàstica, major de 36 anys, català, agregat a la universitat però no havia d'ésser catadràtic; el Rector era elegit pel Consell de Cent d'entre una terna proposada pels Doctors i la durada del càrrec era biennal. A causa dels problemes plantejats pel canvi continuat de personal docent, s'augmentà el nombre d'anys de duració de les càtedres, les de Gramàtica passaven a ser quinquenals, les altres triennals i dues de cada Facultat havien d'ésser vitalícies. Hom instituïa, també, que els catadràtics s'haurien de jubilar als 24 anys d'exercici, suprimint-se, per un altre costó, la càtedra de metafísica. Finalment cal remarcar l'ampliació del nombre de membres del Consell, en el quals s'hi donava cabuda als estudiants atorgant-los-hi el dret de nomenar un representant per cada Facultat. Tot i dictar-se noves "ordinacions" el 1638 i 1645, poder dir que essencialment les "ordinacions" de 1629 es mantingueren invariables fins el 1708. Aquestes últimes no tenen massa interès, ja que per manca de temps, no varen tenir vigència a penes!

En alguns aspectes, l'"Estudi General" de Barcelona es va poder equiparar i fins i tot superar al de Lleida - recordem que la històrica universitat d'ençà del segle XVI havia perdut bona part del seu passat esplendorós - passant la mà per la cara a tots els altres "Estudis Generals" del Principat. La resta d'universitats catalanes, visqueren una vida cultural i acadèmica molt migrada.

Malgrat el que acaben d'aguntar, l'"Estudi" de les Rambles no va

adquirir mai la categoria d'un veritable centre d'ensenyança superior. En cap moment, va poder comperar-se amb les grans universitats castellanes i ni tan sols va seguir les petjades dels "estudis" més prestigiosos de la Corona d'Aragó, com per exemple, València i Saragossa. Tot això no ens a d'estranyar gens, car el clima cultural barceloní era ben diferent del de Castella, tot i haver millorat quelcom respecte a finals del segle XV i principis del XVI.

El moment més rellevant de l'"Estudi General" de Barcelona, l'hauríem de situar a la segona meitat del segle XVI. Aquest, diem-ne, esplendor es correspon cronològicament amb la reforma escolar que primer a Lleida i després a Tarragona encetà el bisbe humanista aragonès Antonio Agustín.

Durant aquests anys, professaren a la universitat barcelonina diverses personalitats acadèmiques d'altres contrades espanyoles, generalment dels territoris de la Corona d'Aragó. El moviment de catedràtics era continu, amb els avantatges i inconvenients que reporta aquest tipus d'organització acadèmica. Les càtedres vitalícies no s'estilaven massa, almenys amb anterioritat als estatuts de 1629 i quan es donava aquesta avinentesa, més d'una vegada d'hi sorgia algun subterfugi polític o ideològic.

En el transcurs del període que s'estudia en aquest capítol, foren figures destacades de la universitat barcelonina, entre altres, els catedràtics següents: Cosme Damià Martolà, de qui parlavem no fa gaire, una de les grans figures de la universitat de Barcelona, estudià a Girona, Alcalà i París, doctorant-se en Teologia i Dret Canònic a la universitat de Bolonya, fou a més rector de Sallent i abat de Vilabertran excel·lent per les seves intervencions com a teòleg al Concili de Trento, on va assistir requerit per Felip II; els gramàtics Bernat Andreu, Anton Jolis, especialista de l'obra de Ciceró i Onofre Pou que fou també catedràtic a la universitat de Perpinyà; els llati-

nistes Joan Casadó mestre de l'academia de Barcelona i Jaume Casó; els hel·lenistes Francesc Escobar que fou professor a les universitats de París i Roma i després d'una vintena d'anys de rodar per aquests mons tornà a la seva ciutat natal, on exercí la càtedra de Retòrica a la universitat, Antoni Jordana, Antoni Sala i Dionís i molt especialment el valencià Pere Joan Nuyes estudiant a París i professor a Saragossa i València, exercint més tard a la universitat de Barcelona on ocupà una càtedra des del 1573, ~~on~~ fou superintendent i examinador el 1598 i ~~en~~ l'any següent li fou conferit l'honor de pronunciar el discurs acadèmic davant dels reis que visitaven l'Acadèmia barcelonina; el susdit Pere Joan Nuyes l'hem de considerar com un humanista de primera fila, imbuit d'un esperit eminentment universitari, qualitat molt poc freqüent en aquell temps; el filòsof Lluís Joan Vileta profund coneixedor de la doctrina lul·liana i a qui l'any 1569 la companyia de llibreters de Barcelona li va estampar la seva obra filosòfica recollida en tres volums; els professors de lleis i canons Dionisi Jeroni Jorbo, alumne de les universitats de Barcelona i València i catedràtic a Lleida i la ciutat comtal, el qual ens llegà una magnífica descripció de la Barcelona del seu temps; (59) Antoni Roca, autor de diversos llibres de medicina i una aritmètica comercial, un dels primers tractats que s'ocupa de la ciència comptable i ~~on~~ ^{on} ~~exposen~~ regles per a poder portar els llibres de comptabilitat d'una forma ordenada i racional, el Dr. Jacint Andreu, metge de cambra de Joan d'Austria, el jurisconsult Joan Pau Xammar, conseller reial, i assessor del batlle de Catalunya i mestre racional foren, també, figures destacades de la universitat barcelonina, sense oblidar Jeroni Pujades cronista oficial del Principat, autor de la celebrada Coronica Universal del Principat de Cathalunya i del dietari més important del seu temps. (60)

Les lluites entre tomistes i guaristes no s'erribren enverinar almenys com en d'altres universitats espanyoles. És possible que la correspondència cronològica entre el naixement del primer col·legi barceloní de la Companyia de Jesús i el desenvolupament de l'«Estudi General» de Barcelona, tinguí quelcom a veure amb tot això.⁽⁶⁵⁾ En general, al Principat com a tot arreu d'Espanya els dominicans i francescans dominaven les càtedres de filosofia i els jesuïtes les d'Arts i Gramàtica; és molt possible que degut a que els francescans i els dominics no tenien interessos crasts en els nous centres d'educació superior que sorgiren al Principat durant el segle XVI, entre els quals s'hi comptava la universitat barcelonina, la penetració dels jesuïtes fou més fàcil i menys difícil el repartiment de càtedres. Malgrat tot, més d'una vegada es produïren enfrontaments a l'hora de la provisió de càtedres.⁽⁶⁶⁾

Precisament a conseqüència dels privilegis que gaudien els tomistes a Barcelona, la Companyia de Jesús molt ben situada a la Cort de Felip V, l'any 1701 pladejà prop del virrei de Catalunya Gaspar de Portocarrero, comte de Palma, per atribuir-se la provisió d'unes càtedres a la facultat de filosofia.

La intervenció del virrei en aquest afer, violava les "ordinacions" de l'«Estudi General» i com es de preveure el Consell de Cent legalista com sempre a l'hora de defensar els seus privilegis, s'hi negaria obertament denunciant, al monarca borbó, la maniobra del seu representant a Catalunya.⁽⁶⁷⁾ Tot i que el rei cominà als consellers a convocar oposicions el 17 d'agost d'aquell mateix any, Felip V desautoritzava a la vegada al comte de Palma, reconeixent el dret de contrafer; el rei aprofitava l'avinentesa per a la clausurar la universitat barcelonina, al·legant una reorganització administrativa, mesura que deixava entreveure un propòsit intervencionista de llarg abast. L'obsessió de Felip V cara a descatalanitzar la universitat de Barce

lona, sembla, doncs, que venia de lluny.

Aquest enfrontament entre els jesuïtes i els dirigents de la universitat barcelonina, contribuï a distanciar les autoritats de la capital del Principat del primer monarca borbó, distanciament que ens pot explicar, fins a cert punt, la posició catalana, i molt especialment^{la} de la ciutat de Barcelona, durant la Guerra de Successió, pensant que les hostilitats no tardarien gaires anys a manifestar-se.

Malgrat l'incident abans esmentat, Felip V fou molt ben acollit per la ciutat en la visita que feu a Barcelona l'octubre del 1701. El dia 30 de setembre jorn gloriós de la seva arribada, se li rendiren honors a les portes de la ciutat, encapçalant la comitiva les autoritats universitàries.

Després d'una sèrie de negociacions amb els conseqüents estires i arronsos, el 22 de març del 1703, es publicaven i atorgaven les oposicions seguint el criteri dels consellers de la ciutat, mentre els ministres feien els ulls grossos.

Mentre la guerra entre l'Arxiduc i Felip V es trobava lluny de Barcelona, la universitat continuà fent la seva vida normal, àdhuc al 1708, com ja explicavam no fa gaire, es reformava el reglament universitari; les noves "ordinacions" no varen arribar a tenir influència sobre la vida universitària.

Quan les coses es començaven a posar negres pels barcelonins i concretament el dia 31 d'octubre del 1713, hom convocava als teòlegs més acreditats i als catedràtics de més anomenada de la universitat, per a que decidissin si la ciutat podia valer-se de la plata de les esglésies per a aixugar les despeses ocasionades per la guerra contra el rei borbó; la resposta de teòlegs i catedràtics fou clarament afirmativa.

A l'hora dels canons, els estudiants i tot el cos docent es varen batre fermament en defensa de les llibertats catalanes. Castellví

testimoni de l'època i que pertanyia a la batalla, no reconeix cap altra noció. " . . . de here difícil comprendre com burguès, catòlic i de classe podien mantenir tanta cohesió, indicant una certa "classe de classe de classe". (68)

Al segle XVIII, el nou l'Estudi General de Girona, que de la universitat barcelonina amb l'evolució de les vicissituds de l'Estudi General de Barcelona, des del moment de la creació de l'Estudi el 14 de setembre de 1714 fins a la creació definitiva del centre universitari de la ciutat del Principat, demostrant per via de la creació del 1717.

Als altres Estudis Generals de Catalunya.— Una altra creació d'educació superior de Lleida i Barcelona i el de Tortosa incorporat a la corona francesa a l'Estudi de Tortosa, existència d'Estudi General de Girona, Tarragona i Vic, sense dels Estudis d'educació de Tortosa i Barcelona que creació de la facultat de conferir títols d'ensenyament superior. Des dels centres universitaris darrerament creats es pot considerar com un variable factor de cultura, l'Estudi que va ser un via la via via ve des de l'Estudi General de Girona. (69)

El centre universitari gironí, fundat el 2 de març de 1446 per Alfons IV amb privilegi reial, no esdevingué realitat fins molt més tard, per manca d'autorització reial. Durant la segona meitat del segle XV i la primera meitat del XVI, l'Estudi no prosperà malgrat les diverses temptatives per a tirar-lo endavant.

Hom ha de considerar que l'Estudi General de Girona inicià la seva activitat acadèmica l'any 1561, però fins al 1er de setembre de 1572 -any de la inauguració del nou edifici universitari- portà una vida molt migrada. Als primers anys, l'Estudi funcionava sense llicència de Roma, la qual fou concedida pel Papa Pau V el 29 de maig de 1605. Al 1711 l'Arxiduc Carles li atorgà el títol de "Real Universidad", però a causa de les circumstàncies polítiques aquest honor durà molt poc.

Un cop suprimit l'Estudi General, l'edifici universitari fou convertit en caserna.

En un primer moment, solament s'impartien ensenyances de Gramàtica i Teologia i Arts i Cànons, ja que les facultats de Lleis i Medicina s'incorporaren a l'Estudi uns anys més tard. La universitat gironina arribà a comptar amb 17 càtedres repartides de la següent manera: 7 de Teologia, 3 de Gramàtica, 3 de Filosofia, 2 de Lleis i 2 de Medicina.

El Cancellier de la Universitat era un càrrec de nomenament municipal i havia de recaure en la figura d'un Canonge de la Seu gironina; el Rectorat era biennal, alternant-se en aquesta dignitat un teòleg, un legista, un canonista i un metge. El sistema de provisió de càtedres era per oposició i la duració màxima de tres anys. El reglament no diferia massa del de la universitat barcelonina, hi havia però el càrrec de Mestre Major desconegut a Barcelona i en canvi no tenien Conservador.

Com a tot arreu el contingut de l'ensenyança quadrava perfectament amb l'escolàstica, hi havia llibertat de mètodes però no de programes i hom atorgava gran importància a l'aspecte extern; inauguració anual, solemnitats acadèmiques, festes religioses, vestimenta, etc.

La fundació de l'Estudi General de Tarragona fou obra personal del Cardenal Cervantes de Gaete; aquesta universitat fou aprovada i confirmada pel Papa Gregori XIII el dia 15 de desembre de 1574. La mort prematura de l'arquebisbe tarragoní ajornà la inauguració, sortosament succeïa a Cervantes, Antoni Agustín que ja havia reformat l'ensenyament a l'Estudi General de Lleida. El 1577 s'inauguraven definitivament els cursos acadèmics de la nova universitat i el 27 de novembre de 1588 el monarca Felip II atorgava reial privilegi a l'Estudi General tarragoní, amb el qual la nova universitat gaudia d'identi-

ques prerrogatives que els demás centres universitaris de la monarquia espanyola.

La vida universitària i l'activitat acadèmica foren força intenses en el transcurs dels primers cinquanta anys; poc abans de la guerra amb Castella es plantejà una mena de cisma entre les autoritats eclesiàstiques i civils de Tarragona per al control polític de la Universitat. Aquestes disputes, més endavant la situació política i després la pesta, afectaren extraordinàriament l'època tarragoní que mai més feu res de bo.

Les disposicions del Concili de Trento sobre l'extensió dels Seminaris Conciliars, incitaren al bisbe Benet de Tocco per a crear un Seminari Tridentí a la ciutat de Vic, però les forces de la ciutat s'hi oposaren ~~doncs~~ ^{perquè} creien que era el moment propici per a vigoritzar l'antic estudi que havia començat la seva activitat docent com escola d'Arts a principis del segle XIV.

Passaren uns anys però finalment el 26 de gener de 1599 Felip III atorgava a l'Estudi General de Vic la concessió de conferir títols acadèmics, limitant-la, però, a les facultats d'Arts i Filosofia. Després de moltes temptatives fallides, Vic aconseguia el dret de cursar i conferir títols a les Facultats de Teologia i Lleis, segons consta en un document reial del 14 de març de 1702, dret conferit pel mateix monarca que uns anys més tard la clausuraria de forma definitiva; així, doncs, la tenacitat dels vicatans, que al 1713 aconseguien per a la seva universitat el títol de "Real y Apostólica", serví per a ben poca cosa.

La universitat de Solsona fou de fet un Col·legi Eclesiàstic establert l'any 1615 per l'orde dominicà. Sis anys més tard Pau V promulgava una butlla concedint a la citada universitat privilegi papal per atorgar graus a totes les Facultats.

Tot i la validesa oficial dels estudis cursats a Solsona, sembla

que les ensenyances impartides en aquesta universitat tingueren un caràcter eminentment local; els seus graduats no gaudien de massa prestigi en el món acadèmic i professional. Segons sembla hi anaven a provar sort els alumnes que no tenien fortuna a l'hora dels examens a Barcelona o Lleida, hom s'aprofitava^{del fet} que la Universitat de Solsona no era massa primmirada a l'hora d'atorgar títols acadèmics.

Amb aquest breu resum de l'activitat dels Estudis Generals del Principat, que completa les més àmplies referències sobre Barcelona i Lleida, em dona la impressió que n'hi ha ben be prou per a^donar-se de la imperiosa necessitat d'una unificació universitària. La reforma, el contingut i l'abast de la reforma filipieta, evidentment necessària, en alguns aspectes, s'intentarà explicar a la segona part d'aquest treball.

El pensament educatiu.— Es, precisament, el període històric que s'ha estudiat en aquest capítol, el que contempla el naixement d'un corpus educatiu que fa possible que la pedagogia començi a desempallegar-se de la Filosofia i esdevingui una disciplina independent. D'aquesta època data, també, la creació dels ordes religiosos d'ensenyament que jugaren un paper decisiu en la història educativa europea, especialment abans de la Revolució Francesa. L'ensenyança tant a l'Europa catòlica com als països protestants, dels quals naixeran, en bona part, els nous corrents pedagògics, tindrà un pes específic en la perpetuació de les idees de les classes dominants.

En el nostre cas concret, cal assenyalar el paper que jugarà en el món educatiu europeu, sobretot en les zones que es mantingueren dins l'ortodòxia catòlica, tant per la projecció entre llurs contemporanis com per la seva transcendència posterior, Sant Ignasi, Sant Josep de Calasanç i Lluís Vives, els quals exerciren i

encara exerceixen, una influència determinant sobre el nostre món educatiu. Cal notar que totes aquestes tres figures pertanyen al segle XVI, com ja hem vist al segle XVII i principis del XVIII les terres de la monarquia espanyola no constituïen camp abonat per al desenvolupament de les noves idees.

El caràcter d'aquest treball m'impedeix estendre'm sobre aquestes qüestions i ni tan sols resumir l'obra i l'ideari educatiu dels dos grans sants fundadors; cal assenyalar, però, que al llarg d'aquestes pàgines s'estudia el pes en la nostra història de les ordes ensenyants fundades per Ignasi i Josep de Calasanç, de les quals se'n evidencia la seva transcendència cultural i social i el fet que tant els jesuïtes com els escolapis, els primers en major grau, han constituït un ferm baluart de l'ortodòxia catòlica i àdhuc en alguns casos, de la intolerància religiosa.

No cal insistir sobre la importància històrica de la figura de Lluís Vives, qualsevol Tractat d'Història de l'Educació ens dona prou dades per a comprendre l'abast del seu pensament forjat i desenvolupat, en certa manera com Sant Ignasi i Sant Josep de Calasanç, més enllà de la frontera espanyola. Ni el clima cultural valencià, ni probablement la seva ascendència jueva, (70)^{foren} determinants en la vida de Lluís Vives, el qual ni tan sols acceptà la càtedra que li oferia la universitat de Salamanca a la mort de Nebrija. Caldrà citar a més del seu corpus pedagògic que l'ha fet universalment famós "De disciplinis" (1531) i "De institutionibus feminae christianae" (1523) un treball escrit en català, del qual en fa esment Mayans i tot no ens ha arribat el manuscrit. "Del establiment de la Scola" es una mena epístola dirigida al Consell i Jurats de la ciutat de València redactat per a impedir "lo abus que ses prencipiat en aquesta Ciutat" perpetrat per un valencià de la Curia Romana que afirmava comptar amb privilegi papal, el qual atorgava "los graus

de doctor e de magisteri a moltes persones, les quals no sap, si son suficients per a tal magisteri . . . " (71) En el treball citat, del qual se'n farà valedor el Jurat Valencià enfront de l'emperador Charles V, Lluís Vives apunta una idea moderna assenyalant que la suprema inspecció docent correspon a l'Estat en virtut de la seva funció assistencial, tot i que l'ensenyança correspon a la família, l'Església i l'Estat funció ^{que deu ésser} exercida en pacífic condomini.

L'humanisme de Lluís Vives influenciat molt directament per ^{indirectament per Ramon Sibiuda,} trasme, i dins la tradició lul·liana, no es pot dir que exercís una gran influència sobre l'escola espanyola del seu temps, malgrat les edicions de les seves obres de caire pedagògic; cal no oblidar que els centres d'ensenyança espanyols, sobretot durant el segle XVII i primera meitat del XVIII, estaven anclats en un immobilisme retoricista d'arrel escolàstica. La influència de l'humanista valencià es concreta en alguns trets de la pedagogia practurada a les escoles de la Companyia de Jesús, en les quals l'ideari vivista era convenientment garbellat per evitar suspicàcies. La il·lustració redescobrirà Lluís Vives, Feijoo en serà, en certa manera, un seguidor i Mayans el posarà a l'abast dels seus contemporanis. La moderna tradició espanyola formulada per Menéndez i Pelayo situarà a Lluís Vives al costat de Ignasi de Loiola i Josep de Calasanç, els quals esdevindran el suport ideològic de la escola tradicional espanyola moderna de signe nacional-catòlic, (72) lligada als interessos del latifundisme i l'oligarquia financera, tot i que les tres figures assenyalades, Lluís Vives en major grau que els altres dos, s'han de situar com a veritables renovadors en el seu contexte històric.

NOTES CAPÍTOL II

- 1) Cf. - A l'aventguarda de l'educació, diversos autors. Barcelona, 1972. pag. 13.
- 2) " Apart de la perversió d'idees i costums existien altres causes de disminució escolar en els centres espanyols degut a l'emigració a l'estranger i disminució de diuers a la Universitat espanyola. La disprecció universitària contribuïa a la manca de rendibilitat." Cf.-Joan Reglà, Felip II i Catalunya. Barcelona 1971, pag.
- 3) La creació dels bisbats de Jaca, Barbastro, Terol, Albarracín i Solsona obaeix fonamentalment a les preocupacions suscitades per la penetració de les idees reformistes. Si us interessen conèixer aquest problema podeu consultar.- Antonio Domínguez Ortiz, La sociedad española en el siglo XVII
- 4) Cf. -Joan Reglà, Introducció a la història de la Corona d'Aragó i les Illes de Mallorca, 1969. pag. 117.
- 5) Lluís de Landoza, virrei de Catalunya transmet, de part del rei, a tots els bisbes i comtats del Principat, l'ordre següent.
" Por conservación de la fe católica, prohibimos que ningún maestro, francés de cualquier condición que sea, pueda enseñar ni doctrinar muchachos de ninguna manera de letras en esos principados y condados" Cf. A.G.I. Reg. 4731 Folia 4495, reproduït a -Joan Reglà, Felip II i Catalunya. . . opus citat. pag. 185.

Per aquell temps començava a treure el nas la censura; aquest organisme quedava definitivament instituit el 1573. També per aquells volts, foren emprassonats diputats, oïdors i alguns aristòcrates del Principat acusats d'heretgia pel procurador fiscal del Sant Ofici, tot i que el rei feu marxa enrera el cap de poc temps; hom confronta moltes vegades la defensa de privilegis amb posicions herètiques.

- 6) El reforçament castellà dins la monarquia espanyola en temps de

- Felip II, no es feia patent solament a Catalunya, sinó també a València per mitjà del patriarca Joan de Ribera i Aragó, on Felip II després de punir la resistència coral aragonesa, introduí a les Corts de Tarazona del 1592, una serie de retocs en els furts aragonesos.
- 7) En un altre apartat d'aquest capítol, parlarem amb més deteniment de la vida i l'obra de Lluís Vives.
- 8) Sobre aquest problema, se'n parlava en el capítol I, apartat "Estudi General de València" i a la nota 13.
- 9) Galés, Pere (Galesius) -Ulldecona, 1573, Saragossa 1595 - Estudià a les universitats de Bolonya, Roma i París. Filòleg, hel·lenista i jurisconsult, fou professor de filosofia a la universitat de Ginebra. Al deixar Catalunya, ja estava imbuit de les noves idees que bullien per Europa; calvinista discrepà, però, de Calví i a causa d'aquesta desavenença fou condemnat per una assemblea d'aquesta religió celebrada a Montauban. Lliurat als espanyols, morí l'any esmentat a les presons de la Inquisició a Saragossa, sense voler abjurar les seves idees protestants. Boehmer i Morel Fatio s'ocuparen de Galés a "L'humaniste heterodoxe catalan Pedro Galés" París 1902. Formen part d'aquest estudi una serie de documents on s'intenta aclarir la seva vida i les circumstàncies de la seva mort, establint per primera vegada el seu nom veritable.
- 10) La crisi demogràfica presentaria característiques molt distintes a Castella i Catalunya. Castella iniciava una despoblació, causa o efecte quasi determinant de la seva decadència, en canvi el Principat anava recuperant lentament la baixa demogràfica del segle XV; aquest augment demogràfic sense una consegüent creació de llocs de treball, afavoria, almenys momentàniament, la crisi social.
- 11) De l'obra de Sant Josep de Calasanç i de la fundació dels escolapis en parlarem més endavant.

Com veurem en aquest mateix capítol, els jesuïtes estaven fer-

ment convenients de la importància de l'educació de les classes
rectores, menyspreant o, com a mínim, minuant l'ensenyança
elemental.

12) Cf. " Ordinacions per reformació i perpetua formació de la
Universitat del Studi General de la ciutat de Barcelona" Jaume
Cortey. Barcelona, 1560.

13) Reunió de lliberació del Consell de Cent del 24 de novembre de 1577
citada per: -Juan de los Rios. La verdad sobre la... de
Barcelona; recollida a "Los Colegios de la Universidad de Barcelona"
14) " A 12 de Maig 1702, en Consell se tracta de mudar lo Estudi

dit lo Corralet en la Rambla en la casa de Mre Espuny i Berardo
y á 27, en Consell se tracta lo mateix, y á 1 de Juny en Consell
se tracta lo mateix, y á 29 de Novembre en lo Manual se troba una
Concordia feta entre la Ciutat, y la casa de l'Espuny" Cf. -Rú-
briques de Bruniquer . . . opus citat, pag 350.

En la instància enviada per M^{re} Es uny al Consell de Cent,
es feia constar que havia obtingut llicència de se ajuntat per
a obrir finestres, portes i balcons a la Rambla, però que no ho
podia fer a causa del Corralet.

15) Cf.-Synodi Barcinonensi Diocesanae. Barcelona 1600. I.H.B.,
recomanació del Bisbe de Barcelona, Ildefons Coloma.

16) Cf.-Lorenzo Luzuriaga, Documentos para la historia escolar
de España. Madrid 1916. Vol. . pag.

17) Cf.- Lorenzo Luzuriaga . . . opus citat, Vol. . pag

18) Cf. A.C.A. pag. 11 citat a - Antoni Jutglar Barnaus - No-
tas para el estudio de la enseñanza en Barcelona hasta 1900. Bar-
celona 1966, pag 300.

19) Cf. - Vida de Torres Villarroel, escrita per el mismo: - La
novela picaresca española. Editorial Aguilar. Madrid 1943, par.
1859.

20) Si us interessa conèixer la història d'aquesta institució escolar, podeu consultar.- Isabel de Ascárate Ristori. El monasterio de la enseñanza en Barcelona de 1645 a 1876. Barcelona 1969.

21) Segons Reglà, l'estructura social catalana del segle XVI, era aproximadament la següent:

75% pagesos del camp i artesans de la ciutat.

10% burgesia

6% clerecia (percentatge superior a la resta d'Espanya)

Cf.- Joan Reglà. Els virreis de Catalunya. Barcelona, 1956. pag. 16.

Podem considerar, doncs, que com a mínim un 75% de la població no rebia cap mena d'instrucció, al marge dels coneixements professionals adquirits pel ^{seu} treball.

22) Fins als 8 anys, els fills dels nobles s'educaven a la llar de la mà dels seus preceptors, d'acord amb les disponibilitats econòmiques de llurs pares. Aquests educadors acostumaven a ser estudiants universitaris que treballaven per poder-se pagar els seus estudis; aquest costum es mantingué arreu d'Europa fins a la Revolució Francesa i d'ençà aleshores s'ha anat perdent de mica en mica.

23) " Es grande el núm-ro de varones esclarecidos, cuya celebridad consta en la historia, que recibieron en este Seminario la instrucción primera. Cuéntase en él los pontífices Gregorio XV y Paulo V; los cardenales Juan Doria, Eduardo Farnasio y Octavio Acquaviva; arzobispos, obispos y otros prebendados, consejeros, regentes de audiencias y ministros togados." Cf. - Andrés Avelino Pi y Arimón. Barcelona antigua y moderna. Barcelona 1854. Tom II pag. 174.

Aquesta referència considerada generalment com a vàlida, ha estat refutada per Alexandre Galf. La seva opinió la podeu trobar a.

- Alexandre Galf - Rafael d'Amat i de Cortada. Baró de Maldà, l'escriptor, l'ambient. Barcelona 1953 pag.442

24) Cf. J.H. Elliot. La revolte catalana (1593-1640) Barcelona, 1966

pag. 62.

Elliot especifica també que:

" Per a l'any 1599-1600 que trobar a la llista d'estudiants de lleis a Salamanca només una dotzena de catalans, dels quals només un, Don Guillelm de Roquerberti, es noble (Archivo de la Universidad de Salamanca, Matrícula 1599-1600)." Cf. J.H. Elliot. La revolta catalana . . . opus citat, capítol 3, nota 102, pag. 72.

25) Gràfic I.

Evolució quantitativa de la noblesa catalana entre 1518 i 1626,

<u>Data</u>	<u>Nobles</u>	<u>Cavallers</u>	<u>Total</u>
1518	37	451	488
1626	254	526	780

Font:

- J.H. Elliot. La revolta catalana . . . opus citat. pag. 60.

26) Cf. J. H. Elliot. La revolta catalana . . . opus citat. pag. 59.

27) Cf. J.H. Elliot. La revolta catalana . . . opus citat. pag. 61.

28) Com diu Domínguez Ortiz " . . . En el ámbito de los estudios medios fue en el que se hicieron una especialidad y suscitaron mayores enconos, en parte justificados, pues si bien su labor era utilísima y de una calidad superior a la de sus rivales, a veces no se contentaron con sacar los frutos de una noble competencia y llegaron a pretender un verdadero monopolio."

Cf. - Antonio Domínguez Ortiz. La sociedad española en el siglo XVII . . . opus citat, pag.191

29) Citat per - Antonio Domínguez Ortiz. La sociedad española . . . opus citat. pag. 192

30) Reproduim un paràgraf d'un dels molts atacs de Melchor Cano contra els jesuïtes, força representatiu al nostre entendre.

"Sostengo pues, y con verdad, que son de estos iluminados y gentes de perdición que el demonio ha puesto tantas veces en el campo de

la Iglesia desde el tiempo de los Gnósticos hasta nuestros días, que han comenzado con ella y que subsistirán con ella ~~hasta~~ en los últimos tiempos. Todo el mundo sabe que Dios se digna ilustrar sobre este importante asunto a su Majestad el Emperador. Cuando nuestro soberano recuerde como empezó Lutero en Alemania y considere que una plaga que se creyó sin importancia causó un incendio contra el que se han revelado impotentes todos los intentos, reconocerá que lo pasa ahora entre estos hombres nuevos (es refereix als jesuïtes) puede convertirse en gran mal para España y que será imposible al Emperador y a nuestro rey su hijo remediarlo cuando quieran hacerlo."

Fragment d'una carta publicada pel cardenal Cienfuegos al seu estudi sobre la vida de Sant Francesc de Borja reproduïda a - Pierre Dominique. La Inquisición (traducció castellana) Barcelona 1973. Annex VIII. pag. 332.

31) Citat a - Antonio Dominguez Ortiz. La sociedad española . . . opus citat. pag. 112, nota 87.

32) Cf. - Simón Diaz. Historia del Colegio Imperial de Madrid. Madrid 1952. Tom I. pag. 122-123.

33) Cf.-Juan de Mariana, volum II. Biblioteca de autores españoles, tom 31, pag. 601.

34) Gràfic II

Evolució quantitativa dels membres de la Companyia de Jesús, a les distintes províncies espanyoles entre 1580 i 1700.

	<u>1580</u>	<u>1615</u>	<u>Pels volts del 1700</u>
Aragó	200	390	523
Castella	500	623	560
Polado	480	570	544
Andalassia	<u>260</u>	<u>600</u>	<u>489</u>
Total	<u>1.440</u>	<u>2.173</u>	<u>2.116</u>

Font:

- J. H. Elliot. La España imperial. 1469-1716. Barcelona 1963. Pag. 401, extret de - A. Astrein - Historia de la Compañía de Jesús. Madrid 1912-1925. 7 toms. vol.III. pag. 183; vol. IV pag. 753-754; vol. VI. pag. 30.

Gràfic III.

Població a les diferents regions espanyoles l'any 1610.

<u>Regions</u>	<u>Nombre d'habitants</u>
Castella, Manxa i Extremadura	4.120.000
Andalussia i Múrcia	1.590.000
Total Corona de Castella	6.700.000
València	450.000
Aragó	400.000
Catalunya	450.000
Total Corona d'Aragó	1.435.000

Font:

- Jordi Nadal. La población española, siglos XVI a XX. Barcelona, 1966, quadre 6, pag 69

Del gràfic II, podem deduir que durant el segle XVII es produeix un gran augment del nombre de jesuites a la província aragonesa, mentre aquest nombre roman estacionari amb una lleugera tendència a la disminució a les altres regions espanyoles. Per altra banda, comparant els gràfics II i III podem observar que el nombre de religiosos de la Companyia de Jesús a les diverses terres d'Espanya era més o menys proporcional al nombre d'habitants.

35) Cf. - Alexandr Galf. Rafael d'Amat i de Cortada . . . opus citat pag.

36) Cf. - Miquel Batllori. Vuit segles de cultura catalana a Europa. Gracián en l'ambient político-cultural de la Corona d'Aragó. Barcelona 1958, pag. 152.

- 37) Cf. - Miquel Batllori. Vuit segles de cultura catalana . . . opus citat. pag. 152.
- 38) Cf. - Miquel Batllori. Vuit segles de cultura catalana . . . opus citat. pag. 149.
- 39) Cf. Miquel Batllori. Vuit segles de cultura catalana . . . opus citat. pag. 149.
- 40) Cf. - Miquel Batllori. Catalunya a l'època moderna.-Recerques d'història cultural i religiosa. Barcelona 1970. Els jesuïtes i la guerra de Catalunya. pag. 331.
- 41) Segons manifesta J.H. Elliot. " . . . No queda clar per què els jesuïtes que eren tradicionalment defensors de la monarquia espanyola havien de mostrar-se favorables a la independència portuguesa. H. i P. Chaunu . . . suggereixen que podria ser perquè els jesuïtes portuguesos havien estat ~~estats~~ expulsats del Japó el 1640, en part com a resultat de les activitats dels dominicans i franciscans espanyols i no trobarer en el rei d'Espanya un àrbitre per a llur causa."
- Cf.- J.H. Elliot. La revolució catalana . . . opus citat, nota 55. pag 530
- 42) " Al 3 de Setembre 1647, en Consell de cent se tracta de algunes inquietuts tenien los Estudiantes del Estudi general contra los F.P. de la Comp^a de Jesús.
- " Dijous 8 14 de Novembre 1647, en Dietari apar que hi hagué en la Universitat a la Rebla unes grans escopetades entre los Estudiantes, de cosa de poca importancia, y que apenas se podia averiguar, y foren fets tres Estudiantes, los quals després moriren./
- Cf. - Esteve Gilebert Bruniquer . . . opus citat, volum II, pag 348.
- 43) Per a una millor comprensió del significat del mot gramàtica, reproduïm la definició que dona l'Enciclopèdia Espasa.
- " Ordenamiento coherente, similar a la ley en su fuerza obligatoria que tiene su origen en la potestad legislativa de un príncipe que no comparte con nadie su poder."

S'enten, doncs, fàcilment que les pragmàtiques no quadraven gaire amb les Constitucions dels diversos regnes de la Corona d'Aragó.

44) A més de les lleis esmentades durant el regnat de Felip III (10-II-1523) es limitaren els estudis públics de gramàtica a les ciutats i viles on hi hagués "corregidor" i es prohibí ~~en~~ als particulars que fundessin col·legis amb més de 300 ducats de renda.

45) Malgrat tot, sembla que durant el segle XVII hi hagué una certa recuperació en el camp de les ciències experimentals, però això no resa-va per Catalunya.

46) Amb les dades que posem resulta difícil fer una estimació del nombre d'alumnes que cursaven estudis a les universitats catalanes; l'únic que sabem és que exceptuant Barcelona que en els moments de màxim esplendor comptava amb una matrícula de 300 alumnes, els altres "Estudis Generals" tenien una matrícula molt exigua.

47) Gràfic IV.

Nombre d'universitats/habitant a Catalunya i al conjunt espanyol a principi del segle XVII.

Catalunya

1 universitat/75.000 habitants

Espanya incloude Catalunya

1 universitat/265.000 habitants

Prenem com a referència les dades facilitades per:

- Jordi Nadal. La població espanyola (aquí citat).

48) Cf. A.S.A., C.A. 345.

49) Aquest era un mal endèmic a totes les universitats espanyoles i que ja venia de lluny, com demostra la pragmàtica dictada pels Reis Catòlics (13-III-1494) sobre la provisió de càtedres.

50) A la 23ª sessió del Concili de Trento celebrada el 15 de juliol de 1563, s'aprovà el canon 18 referent a l'educació i instrucció dels futurs sacerdots. Segons aquests canons els bisbes es veien obligats a fundar col·legis per a la formació del clergat, o seminaris en els quals des dels 12 anys es preparés als joves per al sacerdoci.

51) Agutí i Albanell, Antoni. (Saragossa 1517-Tarragona 1587). Estudià a ^{les universitats} ~~la universitat~~ d'Alcalà i Salamanca on es doctorà el 1535, continuant els seus estudis a Bolonya i Pàdua. Assistí a les sessions del Concili de Trento, però sempre adoptà una posició independent com ens ho demostra les seves relacions amb Pere Galès. El 1564 es traslladà a Lleida i l'any següent fou encarregat per Felip II de la reforma de l'"Estudi General" d'aquesta ciutat, al 1577 es traslladà col·laborant al desenvolupament de la nova universitat tarragonina. A la capital imperial fou nomenat arquebisbe.

Cardona, Galès, Ponç d'Icard, Pere Joan Nunyes i Agustí poden considerar-se els darrers humanistes catalans.

52) Cf.- A.C.A. C.A. 345.

53) " Havent arribat les coses d'aqueixa Universitat de Lleida a tan mal estat que ya no es proveeixen les cátedres y demás officis della sino ab dadivas, soborns y altres medis il·liats e repugnants als estatuts y que los estudiants della viuen ab tanta llibertat que no deixen de cometre mil excessos sens respecte ningú a la justícia, causant escàndols molt grans."

Cf.- A.C.A. Reg. 5215. fol 266.

54) " Cuando vienen a pprovar sus cursos los estudiantes, todos son habilitados, aian oído o no lo necesario, porque unos testifican por otros y ellos se avienen pues, en dar el grado que antiguamente solia ser de tanta authoridad, el de Doctor. En esta Universidad, en Derechos, andan tan floxos que no ay hombre poco que aia estudiado que no se atreva a graduarse, y assi ha perdido el grado de Doctor en su honor y authoridad . . . En dar las cátedras de doctores y bachilleres por competencia ay tan grandes abusos y aun ofensas a Nuestro Seños que sería de muy grande servicio suyo que esto se remediasse."

Cf.- A.C.A. C.A. 345.

55) Cf. A.C.A. Reg. 5227, fol. 55. A.A. 345

56) Cf. A.C.A. Reg. 5227, fol. 56

57) Després de la mort de Carles de Borbó i de la gran anarquia política per a la successió del càrrec de Conservador de l'"Estudi General". Sobre aquest punt, els consellers descrivien el caos dins del consell i dels seus tercers.

A l'13 de Abril 1574, escriuen a don Enriqueta de Cort, la cort del Prior de Sta Ana de Barcelona, que el Rey el 12 de Juny 1567, havia escrit a l'Infra de Cervera, per des content de unir son Priorat amb lo Estudi General, i que no s'estava fent y que ara per la mort, i los Comenadors de St. Joan pretendien que la possessió es dividís de certes Bulles Apostòliques, y los Comenadors de Sta Ana havien obligat al Prior al Comenador Juan de Castellón, y sobre la dita possessió estaven el gran rebolta, y encontres, y perço tenent ~~tenent~~ los Consellers nos servia algun acord, ara en esta alçada, y tota la parta havien ~~tenent~~ tenent en la que los Consellers arribassen per alguns del Priorat, y perço escriuen a don Enriqueta que si sobre la dita, vulla escriure al Papa per obtenir dita unió o saltin alguna bona pènció en favor del Estudi, y a 6 de Maig ho escriuen al Rey."

Cf.- Esteve Gilabert Bruniquer . . . opus citat, tom II. pag. 344.

58) Gràfic V.

Evolució del nombre de càtedres de l'"Estudi General" de Barcelona, durant els segles XVI i XVII.

Any	Càtedres							
	Gramàtica	Retòrica	Llençua	Arts i Filosofia	Medicina	Canons i Lleis	Teologia	Matemàtiques
1559	3	1		3	3	4		
1596	4	1	2(a)	6	7 (b)	5	7 (c)	1
1629	4	1	2(a)	6	7 (b)	5	6	1

- a) 1 càtedra de grec i una altra d'hebreu.
- b) 6 càtedres de medicina i 1 de cirurgia.
- c) 6 càtedres de filosofia i 1 de metafísica.

Fonts:

- Antoni Juguilar Bernaus. Notes para el estudio de la enseñanza en Barcelona . . . opus citat, pag.

59) Cf.- Dyonísio Hierónimo Jorbo. Descripción de las excelencias de la muy insigne ciudad de Barcelona. Barcelona, 1589, editat en 1904 per Colomé i Brugada. Barcelona, 1922.

Com diu Pierre Vilar, Colomé i Brugada a "La introducció de l'edifici modern" . . . passen a rel·lar la floració de cronistes, historiadors, juristes, universitaris de Barcelona en Jaume de Jorbo . . . el 1535 per el senyor de Spínola -provençà- a la Universitat una Oratio de Iustibus Principatus Cataloniae et Barcinonensium sobre el títol de Jorbo."

Cf.- Pierre Vilar. Catalunya dins l'Espanya moderna. Volum II. El medi històric. Barcelona, 1964, pag. 266.

60) Si us interessa conèixer amb més detall l'abast d'aquesta Crònica podeu consultar:- J.H. Elliot. La revolta catalana . . . opus citat. Apendix V: Fonts. pag. 559.

61) Cf. Andrés Avellano y Arimon. Barcelona antigua y moderna . . . opus citat. Tom II. pag.

62) Consulteu la nota 43 d'aquest mateix capítol.

63) El Pare Casanovas ens dona una versió molt **suggestiva** de la **decaència lingüística** catalana del segle XVII:-

"Así fue como Cataluña perdió su segunda lengua, que ^{de} tal creemos puede calificarse la lengua latina. En la Edad Media, antes que la lengua catalana llegase a la dignidad literaria, la lengua latina era el verbo de nuestros sabios, como madre que habla por boca de su hija apenas balbuciente. Después cuando la hija creció, la madre callaba casi siempre; pero apenas aquella perdió el habla, ~~encogida~~ encogida por un espacio

volvió ésta a suplirla como pudo hasta que la nueva enfermedad lo tocó también y madre e hijo quedaron casi mudos. Esto es literalmente el siglo XVIII . . .

-Cf. Ignasi Casanovas. La cultura catalana en el siglo XVIII. Winestres y la universidad de Gervasa. Barcelona, 1953. pag. 26.

64) Si us interessa conèixer amb detall el text del jurament que fàien els alumnes de l'Estudi General de Barcelona, a l'hora de matriculacion, de rebre l'inventari dels graus acadèmics, podeu consultar: Andrés Avilino y Aricon. Barcelona antigua y moderna. 1828. citat pag. 170

65) A l'estudiar l'ensenyament aleshores, en aquest mateix capítol, indico que els germans no trobaren tant opacitat a Catalunya com en altres regions espanyoles.

66) Sobre aquesta qüestió, podeu consultar un treball d'Antonio de la Torre citat a la bibliografia.

67) La decisió real de suspendre inconstitucionalment la provisió de les càtedres de filosofia de l'Estudi General de Barcelona, habitualment obtingudes pels tomistes, induïa als consellers a suspendre tota les càtedres.

68) Cf.- Francesc Castellví. Narraciones Históricas desde el año 1700 hasta el año 1725, citat F. S. Sanpere i Miquel. Fin de la nació catalana. Barcelona, 1905. pags, 577 i 23 respectivament.

69) L'Estudi General de Perpinyà va estar estretament vinculat des de la seva fundació, a la municipalitat perpinyanesa dominada per l'oligarquia consular, la qual mirava el centre universitari sota un prisma eminentment mercantil, fet que possibilità la implantació de la Companyia de Jesús que obrí en aquesta ciutat un centre d'ensenyament, com ja he assenyalat en aquest mateix capítol.

Al passar a dependre la ciutat de Perpinyà de la corona francesa, arran del Tractat dels Pirineus, la universitat portà una vida molt més esllanguida que a l'època anterior; cal assenyalat per a compren-

dre la decadència del centre perpinyanès, la incidència de la nova situació política resumida pel fet que a partir del 1700 el català passava a mera llengua col·loquial, ja que el francès esdevenia l'idioma oficial. Els governants francesos potenciaren els "Colleges Universitaires" en fet les escoles regentades pels jesuïtes que esdevenien centres d'ensenyança superior, les quals facilitarien la francesització perquè la Universitat s'hi resistia; hom enviava, també, a la Catalunya francesa bisbes del Llenguadoc per afavorir la descatalanització.

Arran de la reorganització universitària portada a terme després de la Revolució, els catalans de l'altra banda del Pirineu es veieren obligats pràcticament a cursar els estudis universitaris a Montpeller. Recentment, però, s'han reinstaurat els estudis superiors a la Catalunya Nord. Des del 1957 funciona a ~~Perpinyà~~ el "Centre d'Estudis Jurídics" i al 1971 s'ha creat el "Centre Universitari".

70) Cites extretes de:

- Mariano Puigdollers Oliver. La filosofia espanyola de Luis Vives. Barcelona, 1940. pag. 220.

71) Respecte l'ascendència jueva de Lluís Vives podeu veure:

- Manuel J. Ardit. La inquisició al País Valencià. València, 1970 pags 19-45

72) Sobre els trets més característics de l'escola tradicional espanyola vinculada al nacional-catolicisme podeu veure a més dels capítols X i XXXI d'aquesta obra el meu treball. - Cuatro décadas de educación franquista. Aspectos ideológicos. Cuadernos de Pedagogía, setembre 1976 pags 11-16.

IIª PART.- DEL DALTABAIX DE 1714 A LA REVOLUCIO LIBERAL DE 1835.

CAPITOL III.- LA POLITICA DELS BORBONS A L'ENSENYAMENT PRIMARI ~~I~~ ~~II~~ ~~III~~. (1714-1835)

Introducció al món escolar del període 1714-1835.- Manlleuant el títol, per cert molt suggeridor, d'un treball publicat per Ferran Soldevila durant l'època de la nostra guerra civil, en commemoració del centenari de la restauració de la universitat de Barcelona, hauríem pogut encapçalar aquesta segona part del ~~nostre~~ treball amb el títol Barcelona sense Universitat, el qual es correspon cronològicament a les dades apuntades, però fidel a la idea amb que ha estat concebuda aquesta història escolar, hem preferit ~~amotllar-ne~~ a coordenades de tipus polític. A més, no hem de perdre de vista que aquest estudi no es limita simplement al món universitari, tot i que en aquesta ^{part} segona hi ocupi un lloc de preferència, sinó que abraça tots els graus de l'ensenyança.

Malgrat tot això no passa d'ésser una qüestió estilística, ja que en el fons es tracta d'una mateixa cosa, pensem que la derrota catalana a mans de les tropes del primer Borbó, comportaria la clausura de totes les universitats del Principat, i d'una manera especial l'"Estudi General" de Barcelona, i per un altre cantó el triomf, com a mínim parcial, de la revolució liberal significaria la reinstauració definitiva del centre universitari de la capital catalana.

Tot i que a l'hora d'estudiar-ho, no ~~ens~~hi adaptarem d'una manera mecànica ni molt menys, al ^{meu} ~~nostre~~ entendre, aquesta segona part, si més no, des d'un punt de vista global presenta tres èpoques clarament diferenciables, sobretot des de l'òptica de la política educativa.

La primera època s'hauria de ^{situar} ~~col·locar~~ entre el començament del regnat de Felip V, data que s'ha de correr fins a l'any de la ~~rendi-~~ció de Barcelona al circumscriure aquest estudi dintre dels límits estrictes del Principat i el començament del regnat de Carles III quan les mesures secularitzadors s'inscriuen en el marc d'una política de llarg abast, disposicions que queden clarament definides amb l'expulsió de la Companyia de Jesús decretada per Carles III. Durant els regnats de Felip V i Ferran VI, les classes dirigents espanyoles comencaren a plantejar-se la problemàtica educativa des d'un angle polític intentant superar l'immobilisme dels segles anteriors o la impermeabilització si és que us agrada ^{més} aquesta altra acepció. D'aquesta conscienciació envers el problema escolar, no se'n derivaria cap realització de tipus pràctic, si ^{exceptuem la fundació} ~~per l'exceptió~~ de la Universitat de Cervera.

La segona època, es podria situar entre el 1767, data de l'expulsió dels jesuïtes, i la guerra de la independència. Durant aquests anys, els organismes espanyols de govern, seguint els corrents que imperaven en els països europeus d'avantguarda, començaven a enfrontar-se amb l'Església, tant en el terreny teòric com en el pràctic, per el control de l'ensenyança, sense que les noves concepcions es plantejessin en cap moment la laicització o ~~una~~ el neutralisme religiós. En el darrer terç del segle XVIII i durant els primers anys del segle XIX, s'albiren per tot arreu intents de reforma de l'escola a cadascun dels graus de l'ensenyança, encara que els resultats pràctics no arribessin mai a ésser massa brillants, almenys pel que fa referència a la iniciativa oficial.

La tercera època, com podeu endevinar, haurà de comprendre els anys que s'estenen des del final de la dominació francesa fins a la mort de Ferran VII. En el transcurs d'aquesta època, el xoc entre els nous corrents i les forces de l'Antic Règim, esclataria d'una

forma violent. La controvèrsia ideològica esdevindria un dels pilars bàsics d'aquest enfrontament i enmig de les discussions polítiques, el problema educatiu es convertiria en un factor essencial de la problemàtica social espanyola d'aquell temps. Les lluites polítiques i els consegüents canvis de règim, la poca importància acordada pels reformistes als factors econòmics, l'enfonsament de la societat ^{tradicional} ~~monàrquica~~, etc., i, en dirien que les reformes escolars projectades s'afondreixen d'una manera definitiva enterrant les velles concepcions ~~medievals~~.

He dibuixat molt esquemàticament aquestes tres èpoques no pas per a sotmetre-~~me~~hi d'una forma rigorosa, com ja anunciava no fa gaire, - penso que aquesta divisió és molt discutible - sinó més aviat per a donar entendre que es produeixen una sèrie de salts primordials qualitius, que hem de tenir en compte a l'hora d'ordinar-nos en l'estudi de les institucions públiques i privades, relacionades directament o indirectament amb l'escola, que s'aniran produint en aquest període i sobretot ^{perquè} ~~per~~ aquesta divisió ens ajudem, probablement, a comprendre les emborznades i frens que es produeixen en el camp del pensament educatiu espanyol. Hem a'cordat a través de l'estudi de l'ideari escolar dels il·lustrats de la 1a època que l'Espanya està començant a abandonar l'immobilisme d'una escolàstica per a incorporar-se a la cultura europea moderna.

El cas del Principat és ben el·lucidador, ^{ja que} ~~després~~ malgrat no comptar amb una tradició cultural autòctona i perduda des a ven il·lustrats, jugaria un paper determinant en la renovació escolar que s'iniciava per tot Espanya, sinó en el camp tèoric almenys en la pràctica; és evident, però, que les noves condicions socio-econòmiques que estaven treballant Europa i la situació geogràfica jugaven a favor de Catalunya.

Passat el trasbals que es produiria ~~en~~ en conseqüència de la

el Principat i el País Valencià la Guerra de Successió, ~~Catalunya i València~~ iniciarien una recuperació econòmica (a finals del segle XVIII, el nostre país havia viscut ja una certa revifalla amb algunes conseqüències en el món escolar, com apuntava en el capítol anterior) la qual es palesaria més clarament a la segona meitat del segle XVIII, amb un nou floriment del comerç d'Indies autòritat als catalans per Carles III l'any 1771 i per l'aprofitament als pobles perifèrics de l'intervenció comercial Castella-Flandes.

Les causes apuntades contribuïren, juntament amb ~~ad~~ altres, entre les quals no podem negligir l'augment demogràfic i la relativa estabilitat social, a la formació d'un capital comercial, principalment al Principat. ~~a Catalunya~~. Amb aquesta nova conjuntura començava a casa nostra, una ~~era~~ ^{era referència}, com és lògic, a l'etapa històrica del capitalisme, amb la consegüent formació dels primers nuclis burgesos, ~~de-~~ gons les concepcions modernes d'aquest grup social.

Els canvis que s'estaven operant i perfilant en el si de l'estructura social, incidien en el món escolar que encetava noves vies per a satisfer les noves necessitats. Hom intentava modelar una reestructuració de l'organització educativa per adequar-la al món modern, satisfent els anhels d'expansió de la nova classe mercantil, frenats extraordinàriament per un sistema d'ensenyament, ~~arcaic~~ amb fonaments medievals i incapaç de propiciar el desenvolupament industrial i comercial.

Els governs dels monarques borbons del segle XVIII intentaren solucionar, o com a mínim ho feien veure, els problemes de l'ensenyament a nivell de tot l'Estat espanyol, amb l'evinentesa que la preocupació escolar ~~abarcava~~ ^{abarcaria} els diversos graus de l'ensenyament. Al llarg d'aquest segle eutten a la llum pública diversos informes públics o privats que fan referència a la problemàtica escolar i les seves con-

sequències socials i econòmiques. Nos denunciava situacions anòmals i àdhuc apuntava solucions per a mirar de resoldre les falles del sistema d'ensenyament capçal i de l'organització social i cultural, en general.

Les classes dirigents espanyoles influenciades per la Il·lustració, començaven a adquirir com objectiu de l'edat decoren de la societat hispànica, fet intuït per algunes minories durant el segle XVII, però sense prou pes específic per a exercir un mínim d'influència en el cos social. Per altra banda, els grupsectors, experimentant, en algunes zones, canvis substancials amb la invasió d'individus de la burgesia naixent.

El progrés, l'esperit de tolerància, la filantropia i la fe en el regeneracionisme per mitjà de l'educació, crec els trets més característics del pensament dels il·lustrats. El nou ideari havia nascut a Anglaterra i estava penetrant a les terres espanyoles a través de França, on havia adquirit un gran desenvolupament durant el període pre-revolucionari.

Les minories progressistes del segle XVIII, sense adoptar solucions tan resolutives com a altres països, s'adonaren de la imprescindible necessitat de secularitzar l'ensenyament com a preàmbul per a engegar la mobilitat social, però s'emprenharen a passar per alt una sèrie de reformes d'índole política i econòmica que calia endegar per a reeixir en la política secularitzadora. Aquesta desconexió entre problema escolar i estructura socio-econòmica, és perfectament comprensible si pensem que les èlites espanyoles estaven pràcticament immerses en els esquemes socio-econòmics i fins i tot polítics dels grups dirigents espanyols, als quals pertanyien.

El propi mot il·lustració, amb el qual es bateja el moviment renovador, expressa ben a les clares una normal fonamental de la vida dels caps de ^{cal pensar} ~~trou~~ d'aquell temps, ~~concretament~~ en

el seu moralisme pedagògic, essencialment paternalista i per tant exclusiu; la nova moral mostrava les contedicions d'una classe que no li quedava altre remei que anllavor unes idies que probablement no quadraven en la societat espanyola del segle XVIII, a menys considerada com a conjunt.

En el gest d'aquells nobles que burloven enginyosament la censura del Sant Ofici per poder entrar en contacte amb la cultura europea. - els textos de Voltaire, Rousseau, Diderot, d'Alembert, etc, passaven la frontera camuflats com a llibres religiosos - i havia quelcom més que un simple filantropisme; aquest progressisme devia amagar, en el substracte, prejudicis classistes. Sántullano ens dona una versió força plausible.

" Contra lo que suele creerse, en el gesto de los nobles había algo menos generoso que un sentimentalismo humanitario y alebador. El conocido lema "todo para el pueblo, pero sin el pueblo" significaba cierta íntima resistencia de los privilegios y algún temor a ese mismo pueblo, que ellos no podían conocer en la neta superposición de los estratos sociales. La honda reflexión sobre la desigualdad injusta movía al acercamiento, impulsado también quizá, por el deseo inconsciente de mantener el pueblo propicio. En un análisis severo, el filantropismo, como el despotismo ilustrado, no deben ser calificados de movimientos hacia la democracia, según se pretende por algunos, pues venían a derivar de los principios eromistas, nada acordes con el liberalismo moderno, según advierte Zweig: "Frasco y los suyos no piensan un instante en reservar el menor derecho al pueblo . . . y bien que entreguen su cordialidad a la humanidad entera, ciertamente de una manera abstracta, aguardan muy bien de confundirse con el vulgar profano." (1)

donem un pes específic al món escolar espanyol, considerat com a conjunt, almenys pel que fa a les qüestions polítiques i legislatives i la interdependència ideològica.

Estudiaré la continuació, separatament i en diferents capítols, l'evolució de l'ensenyament a Catalunya, durant el període apuntat, d'acord amb el següent esquema:

L'ensenyament elemental.

Als estudis universitaris oficials.

Les altres ensenyaments. La vida cultural.

L'enfrontament ideològic i polític. Els primers passos de renovació pedagògica.

Introducció.-

L'ensenyament elemental: entre els primers Borbons i la Reforma liberal

El Borbó inicial, com ja hem apuntat a la introducció d'aquesta segona part, una política d'extensió de l'ensenyament a tots els nivells, ~~tot i que~~ l'educació elemental continuava, ^{però} originària, com sempre i contentant-se en un ~~seu~~ ^{seu} pla. Els canvis que s'introduïren en el primer grau de l'ensenyament, quedaren limitats, pràcticament, a les zones urbanes i s'accentuaren, sobretot, a partir del regnat de Carles III.

Els tractats determinants de la política escolar dels Il·lustrats espanyols, concordaven, en línies generals, amb l'esperit de l'Europa racionalista i molt especialment amb l'ideari dels sociòlogues francesos, les obres dels quals eren conegudes, directament o indirecta, per les minories cultes espanyoles, inclosa la del Principat. Cal tenir en compte, però, que la influència dels Il·lustrats de més enllà dels Pirineus, no feu trontollar, en cap moment, el dogma catòlic que es mantingué com a pilar fonamental de l'ordre establert i conseqüentment del procés educatiu.

La nova organització escolar que s'acava modelant es caracteritzava, primordialment, per una major intervenció de l'Estat espanyol

en el món educatiu, concretada en una creixent participació dels organismes públics en lloc de substituir, encara que d'una forma paulatina, la preponderància de l'estament eclesiàstic, per la influència de poder civil; d'aquesta participació se'n derivarien noves vies polítiques que afectaven tota l'estructura educativa; i ~~que~~ en el cas del primer ensenyament podríem concretar-les:

a) Racionalització de la política cultural i educativa, sense que les mesures adoptades s'encaixessin vers una veritable secularització de l'ensenyament, la qual comportava l'aplicació d'unes sèrie de providències de caràcter econòmic que els governants espanyols ni tan sols s'havien plantejat. Cal de puntualitzar que la intervenció estatal no s'estengué més enllà de la simple legislació i si alguna cosa s'intentà a nivell pràctic afectà solament l'ensenyament universitari.

b) Creació d'una sèrie d'associacions educatives, amb la missió d'impartir uns coneixements i controlar l'atorgació d'un títol acadèmic d'ensenyament de minyons que facultés per a l'exercici de la professió; l'exigència d'aquest títol facilitava indirectament la centralització educativa, des del moment que els organismes que conferien els documents d'idoneïtat professional, depenien, generalment, dels organismes *dependents* de l'Administració Central.

c) Millora, sempre fins a un cert punt, del nivell acadèmic dels estudis elementals; val a dir que, fins aleshores, l'ensenyança primària s'havia circumscribit a la formació moral, l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura i l'ensenyament de la doctrina cristiana.

d) Unificació programàtica i lingüística, política que s'anà preparant secretament per a fer-la efectiva en temps de Carles III. Els estudis de tots els graus s'havien de sotmetre a la llengua i cultura oficials.

Totes aquestes característiques s'anirien accentuant o, encara que evolucionava el temps, almenys considerant-lo amb una perspectiva global.

és evident, però, que se'ns dibuixen unes línies més o menys diferenciades, que en l'estudi de l'ensenyament elemental s'encabellen les oportunitats al començament d'aquest capítol, ^{aquesta divisió} ~~el mateix~~, si bé no, ajuda a fer més comprensible la nostra exposició.

evolució de l'ensenyament elemental entre 1714 i 1767.— Les notícies que ens han pervingut, sobre l'estat en que es trobava la primera ensenyament, en el Principat, en el període immediatament posterior a la Guerra de Successió, són sempre pessimistes. La precària situació econòmica i la nova organització política, interdicen d'una manera directa sobre l'ensenyament primària, gran que hem de considerar pràcticament inexistente, almenys, fins a 1730.

L'ensenyament públic.— Sobre aquest punt sabem, per exemple, que el 1718 la delicada situació financera obligà, ^{al} ~~el~~ consistori barceloní, a plantejar-se la supressió de l'escola del Corralat que continuà amb forces dificultats. A Sabadell, les escoles municipals no podien avançar a l'hora, si durant el segle XVI havien funcionat regularment tres escoles, les dificultats econòmiques originaren la creació d'una o dues d'aquestes escoles, segons les èpoques, situació que es perdurà fins més antic de la primera meitat del segle XVIII. Cal qualificar per la normativa municipal del Principat d'ivars del Decret de Nova Planta, deixava als ajuntaments la mateixa situació de existència, inicialment al de la ciutat de Barcelona, a petició d'altres ciutats i municipis cognoscibles.(2)

Després que s'havia superat la crisi creada pel Decret de Nova Planta, el Decret de Nova Planta, l'ensenyament elemental s'aniria recuperant, present, però, a causa de la iniciativa particular, ^{en les noves circumstàncies} ~~en les~~ les escoles municipals perdien part de la seva importància, a causa de l'existència d'altres escoles. Algunes ciutats, però, rellevant, de la mateixa categoria, interdicen al poder local d'existència municipal, a causa de la manca de facilitats econòmiques, a les que obsequi

e estabrics durant aquella època i de la qual ~~me~~ n'ocuparé més en-
avant.

A finals del regnat de Felip V, es començaren a adoptar algunes me-
sures tendent a una tènida secularització de l'educació primària, ~~com~~
~~demostra~~
~~reforça~~ la publicació el 23 de maig de 1740, de les ordenances de la
"Hermandad de San Casiano", congregació que s'havia fundat el 1642, a
la qual seguí el 1746 l'aprovació del Decretament de mestres privats.
L'associació representada persegua com a finalitat, vigoritzar la pro-
fessió del magisteri i regularitzar els estudis de mestre. Per a l'exer-
cici del magisteri elemental, s'exigia d'acord amb els costums de l'èp-
oca, " . . . ser hijosdelgo, cristiano viejo, no llevar sangre de moro,
turco o judio, de tratar de buena vida y costumbres, no haber sido pe-
nitenciado por el Santo Oficio. . . " (3)

Aquesta regularització dels estudis de magisteri i el nou estatut
professional del mestre, no varen significar un gran progrés i ni en
canvi van servir per a crear una mena de casta i uns privilegis a re-
vor dels membres que pertanyien a la Germania de Sant Cassià. Així,
per exemple, els fills de mestre que estaven en possessió del títol els
era fàcil obtenir la plaça de llurs pares, a part que podien de l'avau-
tatge de poder exercir a partir dels 20 anys, mentre que tots els al-
tres havien d'esperar a complir 25 anys per a poder optar a una plaça.

La Germania de Sant Cassià no aconseguí el monopoli de l'en-
senyament particular, diem particular per entendre'ns, (4) als anys, al
Principat, ~~doncs~~ ^{perquè} fins i tot, a Barcelona on el control s'adevenia més
factible, més d'una vegada no s'observaven les ordenances de la Germania
dat. El cas de Josep Balius no devia constituir un fet esporàdic; el
citad individu, el 1758, havia sol·licitat de la Reial Audiència, per-
mís per a obrir una escola, prescindint de la Germania de Sant Cassià
i a més amb l'oposició del bisbe Aguado, qui va promoure un plet que
el jutge va fallar el 20 de setembre de 1759, retificant la concessió

atorgada per la Reial Audiència.

Tot i amb els privilegis esmentats, els mestres d'ensenyança elemental no guadien de massa consideració social i econòmica; amb els seus ingressos no podien viure decorosament, fet que originava una mena de ^{multiocupació} pluralisme professional, ja que els mestres compartien el seu treball amb altres ocupacions, entre les quals s'hi comptava el fer d'organista; també acostumaven^a envarregar-se de donar corda als rellotges públics.

Els mestres de Barcelona, es queixaven de la seva precària situació econòmica i demanaven se'ls considerés com els de la capital.

" . . . Así como en Madrid los tales maestros . . . fan r-ferència als de la "Hermandad de San Casiano" . . . están protegidos por el Real Consejo . . . sean del mismo modo ~~protegidos~~ en esta ciudad protegidos por su Excelentísima y Real Audiencia . . ." (5)

La relativa estabilitat social i el redreçament econòmic del Principat, amb la consegüent embranzida demogràfica de les zones urbanes, encapçalades per la ciutat de Barcelona, va provocar una major demanda d'escolarització, de la qual se'n derivà un augment del nombre de professionals dedicats a la docència elemental, augment que, segons sembla, no va incidir en l'equipament escolar, ~~doncs~~ el nombre d'escoles es va mantenir si fa o no fa allà mateix; hem de pensar que, en aquell temps, els mestres més que no pas impartir coneixements, es dedicaven a guardar o tenir cura dels infants durant unes hores i per tant no eren massa necessàries les escoles de nova planta. A Barcelona ciutat, per exemple, deixant a una banda les escoles regentades per les ordres religioses, sense massa pes a l'ensenyament elemental, existien, al 1760, 23 professionals, als quals sigui com a mestre o com auxiliar, se'ls havia atorgat llicència per exercir en el camp de l'ensenyament primer. (6)

L'escola religiosa..- Referent als centres d'ensenyament regentats per

les ordres religiosos, hem de considerar que a l'ensenyament elemental, les coses seguien, ~~en~~ ^{perquè} fa o no fa, com abans, ~~en~~ ^{perquè} ni tan sols l'expulsió dels jesuïtes afectaria massa; les crítiques que apareixen pels volts del 1750, sobre el baix nivell de les escoles religioses, fan r ferència a l'ensenyament mitjà.

Com veurem veure, en l'anterior capítol, les ordres religioses es dedicaven preferentment a l'ensenyament mitjà i a la preparació d'aquells que volien consagrar la seva vida a l'ordre. En el primer dels casos, els alumnes provenien de les classes benestants; aquests xicots havien sabut a llegir i escriure i audients d'aritmètica i de lògica, de la mà d'algun familiar o preceptor.

La novetat més remarcable que es produeix durant aquesta època, en el grau elemental, és l'expansió de l'ordre escolàpic que crea escoles gratuïtes d'ensenyament primària a diferents ciutats del Principat.

La penetració d'aquesta confraria escolàpica, havia estat molt lenta durant el segle XVIII i acurda, ~~en~~ ^{perquè} a una vegada, d'estranyerisme, crítiques que amagaven un fons de veritat ja que els primers escolapis que s'establiren en territori espanyol eren d'origen italià i napolità. La primera comunitat escolàpica que ve obrir a Espanya, amb tots els requisits legals, fou la de Lloí; després d'aquesta en seguien d'altres en diferents contrades espanyoles, la segona comunitat catalana s'establí a Balaguer el 1700.

La problemàtica de l'escola elemental catalana, aprofundida per les conseqüències catastròfiques de la Guerra de Successió, facilità l'expansió de l'Escola Pia que obtingué perais reial per a fundar noves comunitats a Catalunya. Al 1723, els escolapis s'establiren a Puigcerdà, el 1732 a Igualada i el 1737 a Lletoró. Amb la fundació d'una nova escola a la capital del Marroc, l'ordre dels escolapis començava a adquirir un cert pes específic en l'ensenyament català, pensem que el

corresponent de Mataró comptava amb una població de 35.000 habitants, segons el recensse de 1719, i era ^{el} tancat del Principat després dels de Girona i Barcelona; no és estrany, per tant, que l'escola de Mataró esdevingués el centre d'ensenyament i col·legi més important de Catalunya, fins a la creació del Col·legi de Sant Antoni de Barcelona.

La crisi interna de l'ordre, l'aferrissada oposició dels jesuïtes, sobretot d'ençà de la fundació del col·legi de Mataró que els podia fer la competència, en el camp de l'ensenyament clàssic, i la reticència dels monarques a concedir llicències per a l'establiment de noves comunitats religioses, frenaren el creixement iniciat a Catalunya durant la segona i tercera dècada del segle XVIII. Després de Mataró i comptant amb un intent fallit a la ciutat de Lleida, els escolapis no fundaren cap nova escola ni comunitat al Principat fins al segle XIX, ~~doncs~~ ^{casa} la de Solsona, fundada el 1757, fou de vida precària i mai ~~obtingué~~ ^{per} permís per a formar comunitat.

Tot i amb els entrebancs, l'escola Pia adquirí una importància quantitativa dins del conjunt del Principat que cal tenir en compte. El nombre d'alumnes que cursaven estudis als diferents col·legis de l'Orde, sembla situar-se al voltant dels 1600, xifra que es mantingué estacionària al llarg del segle; ~~doncs~~ com és ben comprensible, el nombre de centres condicionava el nombre de places escolars.

Les escoles calasancies, impartien ensenyances de primer i segon grau, però el paper de l'ensenyança elemental esdevenia primordial. El col·legi de Moià, comptava amb dues classes d'ensenyament primari i una de llatí i el de Mataró amb tres de llegir, dues d'escriure i comptar, dues de llatí una càtedra ^{triennal} ~~biennal~~ de Filosofia adscrita a la universitat de Cervera. Els altres col·legis de l'orde eren menys importants que els citats anteriorment. (7)

El problema lingüístic.— La desaparició de l'Estat català autònom tingué moltes repercussions en el camp de l'ensenyament, principalment a

nivell universitari. La centralització lingüística, però, afectà, amb més o menys intensitat, tots els nivells escolars des d'un bon començament.

Tot i que el català, com a llengua d'expressió escrita de les minories cultes del Principat, des de mitjans del segle XVI anava perdent posicions a favor del llatí primer i del castellà després, s'havia mantingut com a llengua d'escolarització a l'ensenyança elemental.

Des del moment de la discussió del Decret de Nova Planta, es manifestaren diverses tendències favorables al bandejament total del català de la vida corporativa del Principat. Als informes previs del fiscal i Consell de Castella, contraris a les recomanacions de Patiño i Ametller, condescendents amb els costums dels furs i costums del Principat, almenys en alguns aspectes, s'endevina una posició molt resolutiva de la qual se'n derivaven unes postures molt dràstiques. Com apuntava el susdit fiscal " . . . todo se deberá formar en lengua castellana y actuar en papel sellado . . . i el Consell corroborava aquesta opinió recomanant " . . . y que sea practicando desde luego las leyes de Castilla así en lo civil como en lo criminal, actuando en lengua castellana a reserva de aquellos ~~parejes~~ pequeños ~~parajes~~ parajes que, por su miseria y situación en la montaña en la que será justo se dispense esta condición, hasta que la comunicación y el trabajo sea tan difícil y costosa su introducción en ella." (8) El Consell de Castella, pretenia, a més, que la penetració del castellà arribés a tots els nivells escolars " . . . que en la escuela de primeras letras y de Gramática no se permitan libros en lengua catalana, escribir ni hablar en ella dentro de la escuela y que la Doctrina sea y se aprenda en castellano." (9)

El Consell de Castella no estava gens enterat de la realitat catalana i no devia comprendre les dificultats que plantejava, almenys

a curt termini, l'erradicació de ^{la} llengua del poble a l'escola elemental, per mitjà d'un Reial Decret. Felip V, seguint el consell d'aquells que coneixien més d'interior la vida del Principat, adoptaria una tàctica força més subtil; ho tractaria d'introduir el castellà a l'escola i a tot el món corporatiu, sense restringir totalment l'ús del català, a base de que els nadius no s'adonessin massa del canvi que s'estava operant " . . . se procure masosamente ir introduciendo la lengua castellana en aquellos pueblos . . . ~~Castellanización catalana~~ . . . Fondará el corredor en mayor cuidado de introducir la lengua castellana, a cuyo fin dará las providencias más templadas y disimuladas, para que se note el efecto, sin que se note el cuidado." (10)

La subtilitat de la política filipista i la influència cultural de la universitat de Saragosa, castellànitzada des d'un primer moment, prepararen la descastellanització total adoptada ^{legalment} durant el regnat de Carles III. En realitat, entre 1714 i 1763, el català solament es mantingué com a llengua d'escolarització a l'ensenyament elemental, l'obra de Baldori Rexach és un magnífic exponent de la catalanitat de les escoles de minyons, en canvi les escoles de Gramàtica que ja havien abandonat el català per adaptar el llatí, s'anirien integrant al castellà, sobretot a partir de la normalització de la vida del Principat que podries situar pels volts del 1730; el castellà s'havia adoptat, en aquestes escoles, com assignatura obligatòria a partir del 1716.

L'obra dels il·lustrats a l'ensenyament primari. (1763-1808) **Aquesta** ~~est de Carl-època~~, un dels períodes més interessant de l'evolució política de l'escola espanyola, presenta una riquesa de matisos que van des de la reforma legislativa, fins a la problemàtica ideològica, presentant per les realitzacions pràctiques que afecten des de l'equipament escolar, fins a les qüestions programàtiques i didàctiques; la política d'aquests anys encara precisament amb l'època apuntant en-

teriorment, respecte les possibles noves vies polítiques i l'estructura educativa.

Extensió, secularització i centralització de l'ensenyament. - El regnat de Carles III marca una fita important en la nostra organització escolar, sobretot a causa de l'expulsió de l'Ordre de Jesuïtes que monopolitzava, pràcticament, l'ensenyament mitjà i havia adquirit un pes específic, directe o bé indirecte, a l'ensenyament universitari. Des d'aquell moment, la política escolar espanyola intentaria encanxar-se al carro de la renovació educativa europea; l'adopció d'una mesura tan dràstica obligava al govern espanyol a replantejar l'organització escolar des dels seus fonaments.

Les primeres providències del ministre de Carles III, ^{per} ~~en~~ ~~1766~~ a estendre l'ensenyament elemental, corresponen a les provisions de 1767 i 1771, segons les quals tots els infants estaven obligats a con-
correr a l'escola de primeres lletres amb caràcter obligatori, el qual presuposava l'existència d'uns centres escolars a tots els pobles, detall que també estava previst a la normativa esmentada, dins de la qual s'especificava que havia d'existir una escola de primeres lletres a cada Consell i ~~que~~ havia d'estar situada a prop de l'Església.

L'extensió de l'ensenyament elemental implicava, d'acord amb les provisions governamentals, una més ampla participació dels seglars, amb la idea d'anar substituint de forma paulatina els ensenyants religiosos per mestres laics. A la provisió del 11 de juny de 1771 es regulava, també, l'ensenyament diferenciat entre ambdós sexes, ordenant que els mestres tindrien cura dels infants i les mestresses de les nenes. Seguint aquesta línia per una R.O. de l'11 de maig del 1733 s'establiren 32 escoles ferenines a la capital i es publicava un Reglament de la "Sociedad Económica de Amigos del País" de Madrid per a poder servir com a model a les altres escoles espanyoles. L'exemple de Madrid tindria ~~tessó~~ a diverses províncies ~~espanyoles~~, establint-se es-

escoles a diverses ciutats, d'entre les quals recordaré Barcelona, Girona i València. Aquestes escoles femenines quasi han de considerar-se escoles de costura, doncs la pròpia Reial Cédula de 1783 diu textualment en el seu article 11 després d'entendre's sobre els resos i les labors. " El principal objeto de estas escuelas ha de ser la labor de manos; pero si alguna de las muchachas quisiere aprender a leer tendrá igualmente obligación la maestra de enseñarlas, y por consiguiente ha de ser examinada en este arte con la misma prohibición. En la misma Cédula no hi ha ^{cap} referència a l'escriptura.

La secularització del personal docent de l'època de Carles III, que esdevingué la substitució de la dona de ció de la casa reial, organitzada i financiat al corporatiu, per una associació de mestres amb vocació pública. Aquest, doncs, aquesta organització de mestres el 1783 el "Colegio Académico del Noble Arte de Enseñar a Leer" a les escoles públiques de la Cort. Al nou centre escolar s'hi afegiren 24 mestres designats pel Consell de Castella, d'entre els mestres privats. A temps de Carles IV el Colegio Académico fou substituït per un "Academia de primera Enseñanza", el 1789, reinstaurant-se així el Colegio Académico el 1804, donant-li, però, un caràcter més acadèmic i de l'ensenyament de lliure de professió de mestre, que el mantenia pre- el de fer proves davant d'una Junta d'Examinadors que es formà primerament a Madrid, el dia 11 de febrer de 1804, i més tard es constituïa a províncies per una R.O. del 3 d'abril del 1804; aquestes juntes tenien un caràcter interí, tot esperant la promulgació d'un pla general d'ensenyament que havia d'incloure l'ensenyament elemental, pla que no s'arribà a portar a terme a conseqüència dels esdeveniments de la guerra d'ind^{ca}pendència.

Les intents per a controlar l'ensenyament de primàries i lletres, basats fonamentalment en l'existència d'un títol professional avalat per una organització pública, control que no intentà que es generalitzés a

tot Espanya, representava una normalització de la funció de la intel·lectualitat, però cal suposar que l'intrusisme professional va anar vivint bonafide correcte exceptuant potser les grans ciutats, on era més fàcil ^{trobar} l'ètica en possessió del títol corresponent; per altra banda, aquest títol solament s'obtenia per a obrir o ésser responsable d'escoles públiques; ~~però~~ ^{ja que} els "leccionistes" mestres sense títol podien exercir com a professors en cases particulars.

Paral·lelament amb l'interès mostrat pels organismes governamentals envers l'ensenyament primària, el cos social representat principalment pels minories progressistes d'origen aristocràtic, a la major part d'Espanya, però, també, d'extracció burgesa en algunes zones, cercaven noves vies per al regeneracionisme moral i material del poble espanyol, d'entre les quals l'extensió de l'educació a totes les capes socials hi jugaria un paper de primer ordre.

Per tot arreu, i sota l'impuls dels nous corrents i amb el recolzament de l'Administració Central, començaven a sorgir les "Sociedades Económicas de Amigos del País". De la Societat Bascongada proveïdora del moviment cobriria el Seminari de Vergara i la general a les zones capitalistes naixents i amb la protecció del Govern s'edificaria erant noves Societats Econòmiques, les quals patrocinaven centres d'ensenyament, principalment escoles elementals i d'Arts i Oficis. A Gijón, a finals de segle i sota el patrocini de Jovellanos es crearia un Institut que portava el nom del seu fundador, dedicat preferentment a l'ensenyament primària i les Ciències naturals. Jovellanos amb aquesta escola volia portar en la pràctica el seu ideari pedagògic precursor.(11). Del tenir present que el polític asturià fou un dels pocs il·lustrats espanyols que compregué la necessitat d'afavorir un tipus de política que facilités la mobilitat social; amb el consensament de Jovellanos es donava un pas important a favor del poble, el qual començava a adquirir un cert grau cultural, arribant, precisament, a la tasca educadora de les Socie-

tats espanyols i Andorra.

El moviment il·lustrat va tenir el iniciat un peu fort, més important, al que hom creu generalment; la reforma escolar mitjançant la qual es va mostrar diverses facetes de l'evolució i aquest moviment a Catalunya. (12)

En el camp de l'ensenyament elemental, cal destacar primerament, el més no pot ser per a l'autor, el castellà ne Josep Climent novenat bisbe de Barcelona l'any 1766, l'obra del qual tingué moltes repercussions en la vida cultural barcelonina. El bisbe Climent sol·licità, el 1770, a les diverses autoritats reials locals de la ciutat catalana, localitzant la creació de centres escolars que constituïren, de fet, els primers centres escolars d'ensenyament gratuït amb que comptà la ciutat de Barcelona. Climent publicà una gramàtica castellano-catalana per a facilitar l'assimilació en la llengua oficial - el castellà era obligatori a l'ensenyament primari des de 1766 - i fomentà com a contrapartida l'ús del català com a llengua pastoral. El prelat barceloní es trobà enfrontat amb dos sectors influents en el món educatiu, per una banda, la Germania de Sant Cassià que veia perillar el seu negoci i privilegi com a conseqüència de l'obertura d'escoles gratuïtes i per l'altra, amb les pròpies autoritats militars que recelaven de la política escolar encetada per Climent; l'oposició a la seva obra, l'obligà a abandonar la l'episcopat Barceloní l'any 1775. El més transcendent del pas per Barcelona del bisbe Climent fou, probablement, la influència directa que va exercir en totes aquelles persones que tingueren un cert pes en la reforma escolar que s'operà a finals del segle

XVIII i principis del XIX. A la seva ciutat nadiva on es retirà continuà la tasca en favor de l'educació popular.

A més de l'esmentat bisbe de la ciutat catalana, cal assenyalar l'obra de Francesc Armanyà, regalista moderat, acusat de jansenista per alguns dels seus escrits però rehabilitat en temps de Charles III. Amic de

Clement, fou consagrat pel castellanenc bisbe de Lugo el 1763; en aquest bisbat, seguint les petjades del seu col·lega barceloní, promogué varies escoles d'ensenyament elemental i fundà a la ciutat gallega, el 1764, la "Sociedad Económica de Amigos del País"; nomenat l'any següent arquebisbe de Tarragona, es mantingué a la mateixa línia iniciada a Lugo fundant el 1787 la Societat Econòmica tarragonina, de la qual en fou el primer president. Cal fer un incís respecte aquestes Societats, ^{perquè} ~~perquè~~ al Principat no ^{aconseguien arrelar-hi} ~~consolidaren~~ com a la resta de les zones industrials; a la crida de les autoritats a favor d'aquests organismes solament si va enganyar la ciutat de l'èrrega que va fundar una Societat Econòmica el 17...; la de Barcelona no es va crear fins al 1821, en l'època del primer trienni liberal quan el paper de les Societats Econòmiques ja no era/exactament el mateix.

Al renovament pedagògic tarragoní i col·laborà molt activament el costat d'Arsenyà, com a canonge i membre actiu de la Societat Econòmica, Felix Amat de Palou alumn dels bisbes barcelonins Ascensi Sales i Josep Climent i secretari d'aquest darrer a partir del 1774. A Barcelona, ocupà a més els càrrecs de rector del Seminari i primer bibliotecari de la magnífica biblioteca episcopal barcelonina fundada per Josep Climent.

Finalment ~~cal~~ ^{cal} consignar, i potser com a filu a cabdal del moviment escolar renovador, el gramàtic i pedagog Josep Pau Ballot més conegut per la seva famosa "Gramática y Apología de la Lengua Castellana". Ballot exercí primerament com a professor de Retòrica a Cordelles i al Seminari Conciliar; en aquest darrer centre i per encàrrec del propi Climent organitzà ~~el~~ l'ensenyament de la llengua castellana. Del seu treball com a pedagog, excel·lia un mètode d'aprenentament per a l'escola de l'Hospital de Barcelona i varies obres didàctiques, algunes d'elles encara inèdites, com per exemple un "Plan de educac

cióa "riusista".

Ens manquen monografies sobre l'evolució de les reformes iniciades per Climent i els seus col·laboradors: les ciutats de Barcelona i Terrassa i que quedaren paralitzades pels efectes de la guerra ^{de la} independència. A primera vista ~~era~~ dona la impressió, ~~i~~ que arribés a aquest moviment i el clima social es produïessin canvis essencials en l'aspecte quantitatiu, en relació a l'època anterior, (13) però ~~credeu~~ ~~terrible~~, que per primera vegada apareixen algunes novetats ~~re~~ arcaïques en el camp didàctic i metodològic; en canvi, ~~en~~ ^{semblen} algunes innovacions de Follot ~~---que~~ molt semblants a les que veiem en el primer capítol.

És més que probable que Alexandre Volf no li donés gaire de valor a aquesta afirmació. "Cal dir-ho tot, però. La treballa de Follot a Barcelona i les escoles que Fèlix Amat implantava a Terrassa eren exponent d'un clima pedagògic excessivament ingenu i escapol. és cert, però molt més general del que hom pot creure." (14)

Al principi, fins i tot a la ciutat de Barcelona, la substitució dels mestres religiosos per professors laïcs no tingué massa èxit. Les causes semblen, a primera vista, clares, tot i que caldrà fer les matissacions precises; per un costat, la clareia-catalana, almenys una minoria influent, prenia part activa en la reforma escolar propiciada a tot Espanya pel moviment il·lustrat,ⁱ per un altre l'entretassa de mires de la Congregació de Sant Casimí molt provincialitzada, per cert; i finalment l'estructura de l'ajuntament barcelonès poc dúctil, en ~~força~~ la resta. Follot tot, malgrat la secularització almenys el control governamental es començaria a exercir d'una manera regular. A Sabadell, el mestre municipal que havia estat nomenat directament fins al 1753 i suposava que en altres ciutats passaria el mateix, a partir d'aquesta data fou escollit mitjançant una oposició.

Després del fracàs del bisbe Climent, les escoles que havia

creat, s'acabaren tenent el 1773, les autoritats barcelonines autoritzaren a diversos clergues per a que obriessin escoles públiques, amb la condició expressa que havia de haver una prova d'aptitud davant d'un tribunal nomenat per l'Ajuntament barceloní. El 1773, seguint les orientacions governamentals s'inicià l'obra del Col·legi Acadèmic igual que el de Madrid, col·laboració que ja no veia el cap de poc amb el nom de "Real Colegio Académico de Primeras Letras"; en els primers moments, el nou Col·legi Acadèmic tingué relacions amb la Germandat de Sant Cecilià, però finalment rebé la dedicació exclusiva fusionant-se el 1791.

El nou clima social i les propostes escolars dels dirigents originaren un augment bastant considerable del nombre d'escoles, però el creixement fou ràpidament absorbit a conseqüència dels canvis en l'estructura socio-econòmica del Principat i sobretot a causa de l'augment demogràfic; així, doncs, l'augment elemental continuà el fet no fa cap abans i el pas de l'ensenyament públic presentant inici ori.

Els ajuntaments catalans, dominats per l'aristocràcia, grup social totalment en desacòrdia al Principat, comptaven amb molt pocs diners, no és cal recordar que la dotació de l'ajuntament de la capital catalana era molt similar a principis del segle XIX que la del 1715, d'aquí que les corporacions municipals acudissin, més d'una vegada, a les autoritats eclesiàstiques per a resoldre el problema de l'escola de primeres lletres. Sabem, per exemple, que el consistori barceloní sol·licità, el 1801, al bisbe ~~en~~ Diaz Voldés, esperit il·lustrat i gran entusiasta de les ciències naturals, invitat a les diferents ordes religioses que tenien comunitat a la ciutat, a implantar escoles gratuïtes en llurs convents; contestaren afirmativament els agustins, servites, clergues menors, carmelites calcats, mercedaris i s'excusaren els dominics, trinitaris descalços i frances-

cans, al·legant manca de locals.

La solució barcelonina no era massa exportable, i sense aquesta possibilitat i tenint en compte la pobresa dels municipis, resultava difícil l'extensió de l'ensenyament gratuït. A Sabadell, a mitjans del segle XVIII i a conseqüència de l'augment de població, els ciutadans es queixaven de manca de mestres, ~~doncs~~ ^{perquè} un de sol era insuficient; al 1792, els sabadellencs es dirigien al Consell de Castella, sol·licitant la imposició d'algun arbitri sobre la renda de menuts de bestiar de peu forçat, però a la vista dels impediments i lentitud burocràtica es decantaren a favor de l'Escola Pia que s'instal·là a la ciutat del Vallés durant el primer període absolutista.

Uniformitat lingüística.— La uniformització de la llengua escolar que es dibuixava des de l'esfondrament de la Catalunya autònoma, es faria efectiva a tots els nivells arran de la publicació de la Real Cédula de Carles III del 23 de juny de 1768, en la qual es dictava una resolució " . . . reduciendo el arancel de los derechos procesales a reales de vellón en toda la Corona de Aragón y para que en todo el reyno se actue y enseñe en lengua castellana. . . " (15)

Els cinquanta anys transcorreguts des de la promulgació del Decret de Nova Planta, havien estat determinants pel que fa a la llengua d'acolarització; la castellanització a tots els nivells, lenta, però efectiva, facilitava el desbancament del català de l'escola elemental, si més no aquesta mesura esdevenia molt més factible que en temps de Felip V; tot i amb això, la penetració del castellà a les comarques era molt difícil.

Malgrat la vigilància de les autoritats, després de mig segle de promulgada l'obligatorietat de l'ús del català a l'escola, el Consell de Castella es mostrava partidari d'enviar al Principat religiosos procedents de regions de parla no castellana, per a millorar l'estat de la llengua oficial, " . . . porque los de esta Provincia por

s'establien en un capítol a part, ~~ho~~^{la} de no deixar dos ^{dels quals escapa} elements que en pràctica haurien d'acabar a l'època, ~~amb~~^{la} transcendència ~~que~~^{que} ~~no~~^{no} ~~els~~^{els} ~~an-~~^{an-} ~~tes~~^{tes} dels límits no rígids del Principat.

La introducció del mètode Pestalozzi fou, en tot cas, totalment accidental. L'exèrcit espanyol utilitzava a principis de segle XIX mètodes antics. Entre els oficials d'aquest país, se constatació a Terragona, s'hi comptava Voitel que havia conegut el mestre Pestalozzi i el seu sistema a l'escola de Turbort. A finals de 1801 i principis de 1802, Voitel va fer un viatge a Suïssa per a recrutar soldats per al seu regiment i ja aleshores, al veure l'increment i la popularitat adquirida pel nou mètode pedagògic, concebé la idea d'implantar el sistema escolar del pare de la pedagogia moderna, al seu país de residència. Reintroduït a Terragona s'aferrà en la seva decisió, com podia comunicar a través de les seves pròpies comunicacions. " . . . Como decía en el reglamento de 20 a 30 hijos de diferentes países, que tenían de las ilícitas disposiciones se serían unas perdidas por falta de educación, se decidió a fundar una escuela en el regimiento y allí poner según los principios de Pestalozzi" (11) Per aconseguir això, Voitel presentà el seu projecte a Josep Collar i Dobaly, general en cap de Terragona, coronel i capellà del seu Regiment respectivament. Amb l'ajut d'ambdós i el corresponent permís de l'arquebisbe de Tarragona, s'obrí en aquesta ciutat, el 1803, la primera escola pestalozziana espanyola. (22)

Ben aviat s'estengué la notícia per tot Espanya. Dobaly es traslladà a Madrid el 1806 i per mitjà de José Andújar, secretari del Duc de Frias, protector de Voitel, i de Francisco Amorós, al qual devia conèixer l'escola de Terragona, aconseguí la protecció de Godoy, qui s'interessà vivament pel mètode. Aquest interès per es fundava a la Cort una escola real sota la direcció de Voitel, on s'hi educava l'infant Francisco de Paula i en la qual els exàmens s'efectaven en presència de

la família real. Amorós intrigant i ambiciós, començava el seu projecte d'ensenyament al país i essent nomenat director de l'Escola Normal de la Cort el 7 d'agost de 1807, però la seva obra duraria poc temps, ^{perquè} ~~després~~ l'escola fou clausurada per un Decret real del 13 de gener de 1808.

El fracàs de l'escola de Madrid trobàvem els seus orígens en la crisi de la guerra de la independència, amb una desorganització de les escoles i desatenció en l'ensenyament a l'exterior de la capital, les curules es van desaparèixer ràpidament. Entre ells que havien intervingut en aquestes experiències es van veure obligats a emigrar a l'estranger. Amorós "admirador de la pedagogia francesa" seguint la nova pedagogia pedagògica que s'estava desenvolupant; tota la protecció de la restauració i l'ajut de Maria Felip, i l'ajut de Francesc d'Ensenyament de la península, i el qual havia aplicat el sistema del pedagog suís. Amorós morí a París l'any 1813.

De l'Escola de Madrid, coneguda, sortiren escoles pestalozzianes per tot Espanya, encara que ^{s'ha de suposar} ~~no~~ que no els donaven el nom. (23) La ciutat de Barcelona s'incorporà, també, al nou moviment; segons cita Azat i Cortada un suplement del "Diario de Barcelona" del 25 i 26 d'octubre de 1808, anunciava que el 5 de novembre s'obriria la "Escuela Real de Educación" regentada pels mestres Pau Alabern, Pascual Caragall i Nicòlau Pérez, catedràtic de la universitat de València. Alabern seguiria el mètode de Ballot i els altres implantarien el nou sistema de Pestalozzi. Segons s'insertava en el diari del 6 de novembre, l'escola esmentada va ésser inaugurada en la data prevista, però la realitat és que ^{perquè} ~~després~~ duraria molt poc temps, ~~després~~ al clausurar-se l'escola de la Cort, desapareixeria, també, la de Barcelona. (24)

No és pas que pretenguem historiar l'evolució dels ensenyaments especials, però creiem interessant assenyalar, especialment pel fet que ens mostra un clima favorable a la reforma escolar en general, l'es-

d'una de les primeres escoles espanyoles establiment a Barcelona ~~de la primera escola espanyola~~ per a sord-muts. El Rvd. Joan Albert Martí, coneixedor i seguidor de l'obra ^{de} d'Hervas y Panduro, (25) sol·licità, al mes de gener de 1800, a l'Ajuntament barceloní, una habitació per a impartir ensenyances als sord-muts; al cap d'un mes ja funcionava la nova escola que no duraria ni tan sols dos anys, ^{perquè} ~~després~~ mossen Albert deixà a Barcelona i se'n va anar a França. Consta que al 1806 Salvador Vieta, rector de Lleveneres, continuaria l'obra començada per Albert, però malauradament s'hagué de tornar a tancar per mor de la guerra ^{de la} independència. Finalment, el 1816 i sota la direcció de Manuel Estrada, qui havia obtingut el corresponent títol atorgat pel Consell de Castella, el centre barceloní per a l'ensenyança de sord-muts va poder començar una vida normal.

Codificació i revisió. 1808-1833.— A la introducció d'aquesta segona part, indicàvem que els anys que s'escolen entre la guerra ^{de la} independència i la mort de Ferran VII, època de trasbals, són difícils d'incloure en un període determinat de la nostra història escolar; ~~després~~ es tracta en realitat d'una època transitòria on s'entrecruen revoltes, revolucions, etc que ^{patessen} ~~representen~~ la lluita entre dos móns antagònics.

Durant aquesta època se'ne situen totes les característiques que definiran l'ensenyament espanyol fins a finals del segle XIX caracteritzades en un xoc continu entre liberals, constitucionalistes i revolucionaris per un costat i conservadors, absolutistes o simplement reaccionaris per un altre, lluita centrada, principalment, en la forma d'organitzar la instrucció pública.

^{en el} ~~Durant~~ transcurs d'aquests anys, els grups polítics i socials representatius de l'antic règim, els quals des de la dècada 1700-1800 tornaven a exercir una poderosa influència en la vida política espanyola, intentaren per dues vies poder paralitzar o com a mínim desviar els intents de reforma educativa preexistent. principalment pels il·lustrats i més en avant ^{pels} ~~des~~ constitucionalistes.

La intenció de conflicció i de atracció dels estudis a tots els nivells, promoguts per liberals i constitucionalistes, tot i convertir-se al capves legal durant el primer trienni liberal, no s'assumí del camp de la simple experimentació, representant, però, un elixir que preludia la reforma posterior.

En aquest segon àmbit i com un complement a l'anterior, les crisis polítiques, o bé presenten quatre tipus: una d'elles de tipus absolutista i les altres dues de caràcter liberal; aquesta darrera i els seus compenys de viatge, com diria avui, preconciben la secularització de l'ensenyament tota la guerra, i apra fins a un cert nivell, amb la consegüent popularització de l'ensenyament i de la cultura, en esdevé els grups conservadors i liberals volien esdevindre a l'organització tradicional, i així de l'evolució a partir de l'evolució i sotmetre a un control ideològic més racionari que no pas tradicional. El cursament escolar estable els catòlics i els de caràcter tradicionalista i l'antitradicional que estableix el nou model. (12)

La canvis ^{constitucional} ~~constitucional~~ que s'observen en relació a l'evolució del sistema polític, projecten un canvi profund de les actituds de la societat catalana envers la problemàtica educativa, com veiem més detalladament en el capítol V, canvi ^{prevolent} ~~prevolent~~ probablement per la crisi de l'antiga societat de vides de transformació que veiem en el canvi dels moviments polítics espanyols. És probable, doncs, que un canvi més profund de la realitat escolar catalana d'aquell temps, ens aconsellés un altre tipus de sist. d'organització més superficial que l'apuntada, més excessivament influenciada per coordenades polítiques; per això ara, però, i sense d'actituds ideològiques que obtinguin tota aquesta època considerada com a conjunt, ens hem de sotmetre a la divisió ideològica, la qual, si més no, ens ajudarà a comprendre les lluites polítiques i ideològiques que s'observen durant el se. XIX i el control de l'ensenyament públic i de les quals ~~no~~ ^{no} n'ocuparé més.

seu pragmatisme, segons afirma l'Enric Jardí per " l'absència de nartidisme, realisme, amor a les institucions democràtiques i patriotisme.";(31) sembla deixar-se a la mànegà, però, un altre tret característic, el conservadurisme.

Els representants catalans, polítivament heterogenis, accentaren la departamentalització de l'Estat espanyol en províncies administratives, fet que significava el fraccionament del Principat i comportava la centralització a tots els nivells i per consegüent el centralisme educatiu; com a compensació, de l'Informe Quintana se'n desprenia la necessitat de traslladar la universitat de Catalunya al centre neuràlgic del Principat.

Deiem, ara mateix, que la representació catalana era heterogènia, és bo de recordar que entre aquests representants n'hi havien de clarament autonomistes, fet que s'observa en alguna proposició que demana la creació d'escoles, facultats majors i càtedres d'economia civil, circumscriuint-nos com és lògic al camp educatiu.(32)

Hom ha insinuat que la Constitució de Cadis no atorgà una excessiva importància a la problemàtica educativa, ^{perquè} ~~doncs~~ solament es fa referència a aquesta qüestió en alguns articles, però no podem oblidar que el pensament dels Constituents en matèria educativa quedava reflectit en un document marginal.

Quintana i els seus col.laboradors amarat^s de l'esperit de la Revolució Francesa i seguidors de l'ideari educatiu de Condorcet, propugnaren un sistema d'ensenyança dividit en tres graus, d'acord amb l'esquema que ha perdurat fins als nostres dies; pel que fa referència al grau elemental, anomenat primera ensenyança a l'Informe Quintana, podria concretar-se en els punts següents:

Universal, és a dir que compregués tota la població escolar.

Totalitzador, és a dir que en la suma dels diversos graus, abastes el sistema complet dels coneixements humans.

Public i gratuït, almenys a nivell primari.

Lliure, on tots els ciutadans que complissin els requisits establerts per la llei, poguessin fundar escoles al marge dels Poders Públics.

Uniforme per a tota la geografia espanyola, pel que fa als programes i la llengua d'escolarització.

Permanent, en el sentit que se li dona avui, és ~~ad~~dir que els coneixements no s'han adquirir solament en el període de l'edat escolar, sinó al llarg de tota la vida. (33)

Les diferències fonamentals entre els pensament escolar dels constituents francesos i espanyols, es concretava, més que res, en la problemàtica religiosa, com intentarem ^{explicar} ~~verane~~ en un proper capítol al parlar de l'ideari educatiu d'aquella època. (34)

Per a comprendre les dificultats que a la pràctica presentà la materialització legal de l'articulat de la Constitució de Cadis i dels postulats educatius de l'Informe Quintana en relació a la veïna França, (recordem de passada que aquesta legalització arribà al cap de molts anys i encara de forma fragmentària) cal tenir en compte la situació social d'ambdós països, reflectida de manera clara en la composició dels dos parlaments: per un cantó, el "Tiers Etat", on els representants de signe més o menys burgès tenien un pes específic real i per l'altre les Corts gaditanes, on aquest grup social estava mínimament representat per algun català, gadità o americà.

Les Corts espanyoles reunides a la ciutat de Cadis, estaven dominades per sectors burocràtics i pel clergat. alguns d'aquests representants amb idees realment revolucionàries, però sense massa influència ^{sobre} ~~en~~ el cos social espanyol; per altra banda, es trobaven generalment deslligats o simplement mal informats de la situació real del poble espanyol del seu temps. (35)

Primera reacció absolutista. (1814-1820). - El retorn de Ferran VII,

reculant el fràs de la reforma iniciada el 1812, els grups immobilitats i retrògrafs, recolzats per gran part de la clergia, s'emparaven novament del poder polític, amb connivència amb les masses, sobretot rurals, novament orquestrada a favor de la causa absolutista pels representants de l'Església; durant aquesta etapa es cometeren tota mena d'arbitrarietats, perseguint aferrissadament el rastre de persones i idees fidels al liberalisme polític i econòmic. Els nous governants, derogaren la Constitució ajornant les reformes democràtiques, concretades en el cas de la primera ensenyança en l'Informe Quintano. Val la pena consignar que a l'absolutisme polític, s'hi sumava la crisi econòmica europea, agreujada a casa nostra pel devastament produït durant la guerra de la independència, i que afectà, en gran manera, les fonts de producció.

Segons la moderna historiografia, la incapacitat dels governants del període 1814-1820 per a donar una solució vàlida i moderna als problemes econòmics, propicià la formació de la burgesia catalana com a grup polític coherent - des de mitjans del segle XVIII, fins a principis del XIX, les corporacions burgeses catalanes plantejaren solament reivindicacions econòmiques - fet que també es manifesta a nivell ideològic, amb les conseqüents preocupacions educatives, com intentarà constatar a l'estudiar en el capítol V els estudis extrauniversitaris i, també, en aquest mateix capítol que el ^{seu} ~~problema~~ del primer trienni liberal.

Durant aquesta època se'ns agunta un dels trets més característics dels grups conservadors, en relació al problema educatiu, característica que es mantindrà al llarg del segle XIX. Es tractava simplement de deixar en mans de la iniciativa privada, preferentment religiosa, l'ensenyament primari i secundari, reservant per a l'Estat l'ensenyament universitari i una ínfima participació en la primària i secundària.

Seguint aquesta línia, l'Administració s'inhibí totalment del problema de l'educació primària durant aquesta etapa, tot i amb la creació el 1813 d'una Junta per a impulsar l'ensenyament públic que en el grau elemental no feu pràcticament res. L'Estat deixava l'ensenyament tal com estava, limitant-se a facilitar els particulars i sobt especialment els escolapis, l'obertura de nous centres d'ensenyament. En el cas de Catalunya, l'ordre esborçava es beneficiaria clarament a l'equilibri polític; els escolapis que, segons sembla, gràcies a un gran prestigi, esdevindríen el grup principal dins l'ensenyament del Principat.

De cab anterioritat a la guerra de la independència, els escolapis de la Província Catalana havien sol·licitat per a establir-se a la capital del Principat, a Eixac, d'aprofitar el edifici de la antoniana, ordre que s'estava pràcticament estancat. Els esdevinents de 1808 van liturar les negociacions amb els francesos. El 1809, però, recolzats per la moralitat i l'afiliació a Ferran VII, gran protector de l'Escola Pia, aquestes sol·licituds van guanyar la nova de la de Barcelona, el 22 de novembre de 1815, ~~admettent~~ alumnes d'ensenyament elemental i de lletra; l'11 de novembre de 1816, s'apliqua el nombre de col·legis de la Província Catalana, amb la fundació del centre escolapí de Sabadell patrocinat pel propi aliantment de la Generalitat del Vallès i el 13 de novembre de 1816 i per iniciativa de Domènec de Sant Jordi i Escobedo s'obria un altre col·legi escolapí a Sabadell de la mateixa. Aquest mateix any 1816, es traslladava a Barcelona la 11.11.11 de provincial de l'ordre i Martorel·la deixava d'isac el centre escolapí principal de la província; ~~mentre~~ la compra del edifici al carrer de Sant Antoni de Barcelona.

El creació d'un centre d'ensenyament a la ciutat central, significava una gran centralització per a l'Escola Pia, al creixement del seu punt d'atracció i d'afiliació. El 1816, a més, en aquest mateix

capítol, el nombre d'alumnes que s'acoloritzaven a les escoles catalanes romangué estacionari durant el segle XVIII, ja a principis del XIX s'observava un cert augment, i ja finalment s'és considerable al citar-se les tres escoles citades; a partir d'aquí que posem, l'alumnat del centres escolars tripliqua el 1830, el nombre d'estudiants d'aquestes escoles, durant el segle XIX. (36)

A les ciutats catalanes, però, no s'era gens més alt el nivell que l'observem als centres d'ensenyament; ~~però~~ la iniciativa particular també en el camp de l'educació s'incrementa per a contribuir la demanda creixent de places d'acolorització; aquest gran augment s'observa molt menys evident en tots ~~els nivells~~ ^{sentits} ~~els nivells~~ no en la escolaritat, per exemple,

La literatura de l'època ens mostra aquest procés gràfic, fins a la vintena dels anys seixanta. L'any 1810, segons es pot veure en els documents del "Diario de Barcelona" "... La educación pública sigue aumentando y se han fundado en la ciudad de Barcelona varias escuelas que facilitan a todos los niños el aprendizaje de la lectura y escritura (principalmente) en las escuelas de la ciudad, en las escuelas particulares de varias escuelas que se han fundado y establecidas continuamente en ella." (37)

Una mostra ben plausible d'aquesta demanda d'acolorització, que té lloc a la pròpia expansió quantitativa de l'ensenyament, és que els ^{nous} ~~noves~~ centres escolars augmenten ràpidament a servei de ciutat, per exemple, l'escola de Sant Antoni de Barcelona (al cap de quatre anys de la fundació comptava ja amb 300 alumnes. Per altra banda, les dades facilitades per les "Cifres de Forasteros" de 1820 i 1821, ens ofereix unes xifres de matrícula escolar força més notables, en comparació al nombre d'habitants. ⁽³⁸⁾ Cal ~~no~~ suposar, per tant, tenint en compte la tradicional desidia dels organismes públics, que s'estava

operant un canvi transcendent pel que fa a la consciència ciutadana envers la utilitat de l'educació (39)

Durant l'època que estudiem es va desenvolupar un altre assaig pedagògic força interessant, si més no, coneh el cas del francès moviment pestalozzià, pel seu caràcter de precedent històric. L'any 1813 apareixia a Madrid una escola lancasteriana dirigida per l'anglès Joan Kersey. El protector d'aquest individu era el Duc del Infantado que el 1816 havia visitat la Gran Bretanya, per a estudiar les característiques del citat moviment lancasterià. (40)

Per una Reial Ordre del 30 de març de 1819 es creava a la capital una escola lancasteriana, expressant en aquesta prescripció l'ànhel que aquesta escola servís com a pilot " . . . donde se enseñe el expresado método y sirva de norma a las demás del reino en que se siga este sistema . . . " Una altra Reial Ordre del 6 d'octubre del mateix any, autoritzava la fundació d'escoles lancasterianes als ajuntaments espanyols, atenen, també, la susdita autorització a les corporacions. (41)

A Barcelona, també hi va haver escola lancasteriana, però com sempre la iniciativa no va partir dels organismes rectors. Al novembre de 1820, hi hagué un intent de caràcter privat per adoptar el mètode lancasterià que, segons sembla, assolí un èxit escàs, almenys des del punt de vista quantitatiu, només cal que observem les dades de les "Guías de Forasteros" de 1820 i 1821 ja citades i que s'inclouen a la nota 46.

~~El nou mètode~~ Les dificultats d'aplicació del nou mètode, que necessitava de l'ajut dels alumnes i l'evantatjista, no faltà el consensuisme i la rutina dels mestres. Com sempre i quasi sempre, es veu que la novetat supera de molt l'afany d'experimentació i guanya els primers temps d'assaig ^{oportunitat} ~~convenient~~ l'interès envers el nou mètode no va desaparèixer a la gran al·lòria.

El trienni constitucional.— Les revoltes militars del primer període absolutista, l'agitació de la burgesia liberal en algunes ciutats i el desgavell econòmic dels primers mesos del 1820, admès pel propi Consell de Regne, forçaren a Ferran VII a jurar la Constitució el 9 de març de 1820.

Durant el primer trienni liberal, se'ns presenten dues èpoques diferenciades: la primera, que compren la primera i segona legislatura de les Corts constituents i s'esten fins al juliol del 1822; a partir d'aquest moment la reacció realista esdevé un fet general a tot el camp català, per altra banda i sobretot al Principat els nous governants han de fer front al radicalisme de la burgesia més liberal i dels grups més conscient de la menestralia i la naixen classe treballadora. No ens ha d'estranyar que l'afany legislador dels dos primers anys quedi paralitzat ^{d'ence} ~~a-ena~~ del juliol de 1822.

Tot i que en un primer moment els constitucionalistes sofocaren la rebel·lió realista centrada al Principat, cometent algunes arbitrietats, finalment i gràcies a l'ajut de l'exèrcit francès, els realistes reinstauraven l'Antic Règim. El 1er d'octubre de 1823, Ferran VII recobrà el poder absolut i derogà novament la Constitució de 1812.

La primera i segona legislatura, a la qual feia referència suara, significava la reinstauració del règim constitucional, és a dir la materialització legal de la revolució burgesa que comprenia, entre altres coses: l'abolició del règim senyorial, votada massivament pels diputats catalans i valencians, (42) la desamortització eclesiàstica, la reforma de l'exèrcit, la supressió ^{del delme} i la reforma de l'ensenyança.

A nivell d'ensenyament, la política del ~~trienni~~ trienni constitucional quedava fixada en el "Reglamento General de Instrucción Pú-

blica" (Decret LXXXI de les Corts - 29 de juny del 1821). D'acord amb la Constitució de 1812 i seguint en l'essència les recomanacions de l'Informe Quintana que ^{hom} ~~s'~~ intentava adaptar a les noves circumstàncies, el nou Reglament atorgava un paper preponderant a l'ensenyament de les primeres lletres, recordem que segons l'article 25 de la Constitució, ^{esmentat} ~~reservat~~ a l'article 10 del citat Reglament " . . . Desde el año de 1830 deberán saber leer y escribir los que de nuevo entren en el ejercicio de los derechos de ciudadano." (43) Per aquest sol fet, calia agilitzar la reforma educativa perquè cal no oblidar que s'havien perdut vuit anys des de la promulgació de la Constitució.

El Reglament de 1821 fixava la gratuïtat i uniformitat de l'ensenyança pública, la llibertat per a l'ensenyament privat amb un cert control sobre els docents i fonamentalment la divisió de l'ensenyament en primer, segon i tercer grau.

Pel que fa a l'ensenyament primari, prioritari com ja he assenyalat, el Reglament fixava la seva extensió, limitada a aprendre i llegir correctament, a conèixer les regles elementals de l'aritmètica i un nou catecisme que comprenia els dogmes de la religió, unes màximes morals i els drets i obligacions cíviques. En el cas que les Diputacions ho creïessin convenient, el programa podia ésser més ampli. Hom establí, també, la creació d'una escola de primeres lletres a tots els pobles de més de 100 veïns i per a les ciutats més grans una escola per a cada 500 habitants, aquestes recomanacions feien referència exclusiva a l'ensenyament públic.

Per a l'organització del sistema educatiu es'establí una "Dirección General de Estudios", composta de 7 membres: 3 Presidents i 4 membres de les Acadèmies, el nomenament dels quals es faria de moment pel Govern, més endavant es preveïen sistemes més democràtics, a base de presentació de ternes.

El Reglament preveïa finalment el problema de finançament

de la reforma educativa; la normativa resultava, però, un xic ambigua i de moment l'Estat se'n desentenia. Més concret era el Decret del 29 de juny de 1822, que tenint en compte les dificultats de les corporacions provincials per a fer efectiva la reforma escolar, facultava als Ajuntaments per a cobrar una mòdica quantitat setmanal o mensual als alumnes i donava poders a les Diputacions per a l'aplicació d'un canon destinat a la creació d'escoles de primeres lletres, prèvia l'aprovació interina del Govern, la qual havia d'ésser ratificada per les Corts.

Cal assenyalar, a més, els Decrets del 28 de juny de 1821 i el de 22 de juny de 1822 que fixaven l'establiment d'escoles d'ensenyança mutua, mètode lancasterià, a ~~les~~ totes les casernes per a ensenyar a llegir, escriure, comptar i el catecisme polític constitucional a tots els soldats.

A més dels canvis legislatius, la nova situació permetia una major llibertat en l'expressió de les idees, l'educació començava a esdevenir no sols un motor del canvi social sinó una necessitat de les noves classes burgeses. Martínez Marina es ben explícit sobre aquesta qüestió.(44)

"¿ Y que frutos se puede prometer de la sabia ley de la libertad de la prensa la gran masa de la nación española que ignora los primeros elementos de la civilización y cultura, que no sabe todavía leer y escribir? Esta considerable porción de ciudadanos, que forma acaso la principal fuerza física del Estado, es terrible si no se les inspira la fuerza moral y de opinión. Y no es posible proporcionarles este beneficio sino por el ministerio de la palabra."(45)

El període constitucional posà les bases per a una reforma educativa, però les condicions socials i polítiques, sobretot des de l'estiu de 1822, i especialment el poc temps disponible, determinaren que els canvis a l'ensenyança primària fossin pràcticament nuls,

especialment al Principat camp de batalla de les faccions constitucional i realista.

Nò hi hagueren tampòc canvis substancials en les escoles regentades per religiosos, ja que el Decret del 1er d'octubre de 1820 sobre desamortització i secularització, n'exceptuava les Escoles Pies i el Col·legi de Misioners per a les províncies d'Àsia que existia a Valladolid. Així, doncs, els escolapis amb menys atributs i avantatges que abans - cal dir-ho- podien continuar exercint^t la docència.(46)

Els darrers anys del regnat de Ferran VII.- A l'entrada de les tropes realistes reforçades pels francesos, Manuel Flores Calderón assegurava^{va} que ningú s'atreveria a atemptar contra la integritat de la Constitució, però ben aviat es va veure que Ferran VII restaurava l'absolutisme amb totes les seves conseqüències.

Hom ~~restablí~~^{reinsataurà} la Junta de Ministres per a la formació d'un pla d'estudis establert per una R.O. de l'1 de febrer de 1815. La nova Junta presidida pel Pare Martínez, mercedari, bisbe de Màlaga, enllestí un nou pla per a substituir el Reglament de 1821. El "Plan de estudios de la Universidad y escuelas del Reino", refrendat per Calomarde, fou aprovat el 14 d'octubre de 1824.

" Aunque el arreglo de los estudios mayores del Reino, como más urgente y perentorio, exigía un pronto y eficaz remedio para curar las llagas que las malas doctrinas habían causado a la juventud, y preservarla de nuevos estragos, todavía mis paternales desvelos por la cristiana y esmerada educación de los niños me hacían desear la mejora de las Escuelas de primeras letras, donde todos recibieran la doctrina indispensable para que sean buenos cristianos y vasallos aplicados y útiles en las diversas ocupaciones y ministerios de la vida civil y religiosa . . ." Heus aquí el començament del prefaci del "Plan y Reglamento de Escuelas de Primeras

Martí, Josep Taraball i el Dr. Joan Pau Amorós que actuava de secretari, els tres darrers eren beneficiaris de Santa Maria del Mar. Com poden observar, la influència eclesiàstica sobre l'ensenyança elemental, esdevenia determinant.

Segons un report preparat per dos regidors de l'Ajuntament de la capital del Principat - els absolutistes restabliren l'Ajuntament de 1820, anterior a la revolta liberal - la ciutat de Barcelona comptava, en aquell moment, amb 62 escoles, regentades per 32 mestres amb títol - 14 d'aquests havien obtingut el títol durant el període constitucional - 15 sense títol i 41 ajudants. Tres de les seixanta dues escoles funcionaven sense cap titulat.

El control moral rígid establert, sobretot, per a l'ensenyança elemental, per la legislació d'aquest període, esdevingué de fet una realitat com ho demostra aquesta recomanació referent a una escola de noies " . . . debía ajustarse a las nuevas normas singularmente en cuanto que el director fuese un seglar de conocida moralidad o un eclesiástico acreditado por el Obispo por su conducta y aptitud, el cual vigilará la modestia en el traje y demás de las educandas y que aprendieran los rudimentos de la fe católica, las reglas de bien obrar y las labores." (44)

Resumint, aquesta època absolutista es caracteritzà per la depuració i centralització a tots els nivells, l'uniformisme afectarà, també, a la llengua, el castellà esdevindrà d'ençà del 1825 l'únic vehicle d'escolarització a tots els nivells. Per a comprendre la problemàtica de l'escola elemental d'aquell temps, recordaré que el 31 de març de 1824 el Vicari General de la Diòcesi de Barcelona, suspengué totes les escoles particulars creades durant el període liberal i que la R.O. del 28 de febrer de 1825 especificava que s'havia de presentar al "Consejo Real" de Madrid, un llarg expedient per a poder obrir una nova escola.

El primer capítol, parla del Capítol Terrenal.

El segon paràgraf que comença amb els mots "i de la" és el segon.

Citat per - Antoni Argente Ferrando. Notes per al treball de la classe de Història de Barcelona. 1960. Departament de Història, Facultat de Història i Geografia de Barcelona. Barcelona, 1960. pàg. 111-112. pag. 111-112.

7) Si voleu consultar els dades de treball que heu fet, podeu consultar:
- Sebastià Pau. Història de les escoles i de les universitats de Catalunya 1701-1931. Barcelona, 1931.

En aquest capítol de la bibliografia altres treballs que fan referència a l'època de la Fia.

8) Cf. - G. Sanjaume i Miquel. Fin de la nació catalana. Barcelona, 1905. pag. 379.

9) Cf. - G. Sanjaume i Miquel. Fin de la nació. . . . després citat: pag. 379.

10) Instruccions adreçades als directors de l'ensenyament de Mallorca i Catalunya, text citat per: - Joan Reglà. Història de Catalunya. Volum II. Barcelona, 1972. pag. 134.

11) De les dades estadístiques de l'ensenyament cal esmentar especialment:

- Basos para la formación de un plan general de Instrucción Pública. Seville, 1803.

12) A la bibliografia se citen diversos treballs que fan referència al moviment il·lustrat a Catalunya.

13) Segons Carrera i Pujol, l'Ajuntament de Barcelona fixava en 29 el nombre d'escoles i en 42 el nombre de mestres, a la capital del Principat en aquella època. El mateix autor dona ~~con-alumnes~~ una xifra de 3000 a 4.000 alumnes.

14) Cf. - Alexandre Galí. Rafael d'Amot i de Cortada, Paró de Valldà, l'escriptor ~~Ambient~~. Barcelona, 1954. pag. 290

- 15) Cf. - Joan Reglà. Història de Catalunya. Volum II . . . opus citat, pag. 185.
- 16) Cf.- 1819- Audiencia del Consejo de Castilla. A.C.A. Consultes reg. 1373. Fol. 227. Informe del Consell a l'Audiència sobre la instància de l'Ajuntament de Sabadell per a instal·lar una Escola Pia, citat per - Jaime Carreras i Fajal. - La Universidad, Los Institutos, los colegios y las escuelas de Barcelona, siglos XVIII y XIX. Barcelona, 1951. pag. 163.
- 17) Capmany enaltí~~dx~~ les glòries medievals catalanes, però creia que la nostra llengua era morta com a vehicle cultural, es canvià en el temps de la guerra de la independència mostrava un fervent nacionalisme lingüístic castellà, considerant que la introducció de gal·licismes havia d'ésser considerada com una traïció a la pàtria. Sobre aquest punt és interessant consultar:
- Javier Herrero. - Los orígenes del pensamiento reaccionario español Madrid. 1971. pags. 223-227.
- 18) Els casos més expressius són els germans Torres Amat i Follet.
- 19) En aquesta Real Cédula de 22 de novembre de 1780, es deia "establecimiento" . . . que en totes las escuelas del reyno se enseñe a los niños en lengua nativa, por la Gramática que he comendado y publicado la Real Academia de la Lengua. . ."
- 20) ^{Reproduixo} ~~Reproduixo~~ a continuació un paràgraf de la carta al·ludida, en la qual es ~~se uníen~~ ~~venen~~ els motius a favor de l'escolarització en llengua catalana, no expressen un mateix sentit. Mentre Follet parla com a defensor del racionalisme gallec, el seu país el Baixant, Jovellanos cinquanta anys més tard i no pas com a natia sinó com exiliat forçat, projecta el romanticisme posterior.

Veus aquí l'argument de Barricento a favor de la llengua de l'infant basat en la línia del pensament del rei:

" Así que el niño sabe leer, escribir y algo de contar, le mandan leer y que aprenda su lengua vulgar activa con toda la extensión

sió possible la castellana o la gallega, si es gallega, la preferiré para escriure la cosa hi de la castellana, ni de la latina, ni de la francesa, ni de la italiana, ni de cap altra llengua que no la conegui. Per a ese estudi yo le dedicaré tiempo así convenient.".

- Martín Armiento. La educación de los niños - recopilita - A galos Galino- Tres hombres y un problema. Feijóo, Sarmiento y Jovellanos ante la educación moderna. Madrid, 1953. pgs. 297.

En el cas de Jovellanos, em para el 1789, i és un observador de la realitat de les illes. " . . . se aplicassen los principios de Gramática general a nuestra lengua malderquina y se diere a los niños una idea exacta de su sintaxis. Dicho lo que primero aprenden. lo que hablan en su primera edad, aquella - que habitan siempre con el pueblo, y en que el pueblo recibe toda su instrucción, visto lo que merece mayor atención que lo que la tenemos ahora de aquí."

3.-

- Jovellanos. Memoria sobre educación. Madrid. 1775. 1.ª edició. Arqueología de la educación. Vall. 1981. pgs. 1.

Cal dir que no estava gens a l'altura de la cultura i de la cultura del moment, que volia canviar, però en aquells temps la cultura era molt limitada i calia canviar-la per tota la cultura, però sense canviar-la.

4)

1) La majoria de fonts parlen del 1808 i referint-se a la cultura de l'època de la Il·lustració de l'època de l'època, però cal dir també que hi havia una cultura de l'època.

2) La cultura de l'època era molt limitada i calia canviar-la per tota la cultura, però sense canviar-la. La cultura de l'època era molt limitada i calia canviar-la per tota la cultura, però sense canviar-la. La cultura de l'època era molt limitada i calia canviar-la per tota la cultura, però sense canviar-la.

84) Albert Cortada, còmica també el 1911 i el 12 de desembre de 1913, el 1914 i els publicava un suplement "Semana de la Veu" (diari de la colla de la "Festa de Vilatorrada", el 1914 i el 1915). A la 1916, la "Festa de la Veu" (1916); col·laborant per a la "Festa de la Veu" (1916) i la "Festa de la Veu" (1916), de la qual hem parlat.

85) A Cortada, cristianisme, en aquest cas, una tradició de la importància de la tradició de Fray Ponce de León, el qual el segle XVI un sistema per ensenyar a parlar ^{als} sords-muts. Juan Pablo Bonet, a principis del segle XVII sistematitzà l'obra de Ponce de León en el seu treball. - Recopilación de las letras y arte para enseñar a hablar (1606) a los sordomudos. Madrid, 1920.

Al segle XVIII, els jesuïtes Juan Andrés i molt especialment Hervás y Panduro, mestre d'Albert, continuaren la tradició iniciada al segle XVI. Del pare Hervás y Panduro, cal destacar: - Escuela española de sordomudos. Madrid 1805.

86) En aquest sentit, les conclusions de Javier Herrero sobre l'origen del pensament reaccionari, semblen aplicables a l'ideari educatiu, vale a dir, però, que aquest problema caldria estudiar-lo amb més deteniment. Com diu l'autor citat " . . . La vida intelectual espanyola en el siglo XVIII se nutre del pensamiento europeo y allí reside precisamente la fuente de su extraordinaria vitalidad; tan europeas son las ideas de "reforma" como las de "oposición" a esa reforma . . . las ideas de esos pensadores que los historiadores reaccionarios españoles consideran los grandes maestros de la tradición, pero son en su totalidad de la literatura que ha surgido en Europa contra la Ilustración, literatura que el triunfo de los ideales ilustrados alcanzando en Europa y que en España encontró un asilo en el que, disimulada de tradición, ha persistido y ejercido . . . la idea de intolerancia y de violencia que lleva en su seno y que hemos visto brotar por vez

primera el desenvolupament del absolutisme borbònic en 1814."

Cf. - Javier Herrero, Los orígenes del nacionalismo . . . opus citat pag. 401-402.

27) Com diu Vicenç Vives " . . . Hasta la fecha, a pesar de las más nobles e impercipientes tentativas . . . el estudio de este proceso se ha limitado por lo común a una reseña de las vicisitudes de la política carlina y borbónica, según que hayan prevalecido en la vida política el absolutismo de Fernando VII o la agitación anterior de las Cortes de 1813-14 y 1820-23. Este procedimiento ha dado lugar a un confusionalismo indescriptible de lo que puede llamarse la "política carlina" con la "política borbónica" . . . opus citat pag. 351-352.

Cf. - Josep Vicenç Vives, Introducción de Historia Moderna. Aventuras económicas y reformismo burgués. Barcelona, 1954. n. 351.

28) Cf. - Celasens Pau, Historia de las Escuelas Pías . . . opus citat. pag. 261.

29) ^{Faig referència} ~~Vegeu referència~~ a les ja citades - "Proyecto para la formación de un plan general de Instrucción Pública", acordat com a conseqüent de la Junta Central i presentat el 1809 a la Corporació Reial d'Instrucció Pública.

30) Les Corts de Cadis foren inaugurades el 24 de setembre de 1810 a la "Isla de León", sota la protecció de l'Armada espanyola.

31) Cf. - Enric Joró, Antoni Puigblanch, Els procedents de la reconstrucció. Barcelona, 1960. ~~ibid.~~

32) ^{Faig referència} ~~Vegeu referència~~, per exemple, els informes del vell economista Joan de Mújel i de Jover a la Memòria que l'Ajuntament de Barcelona va transmetre a les Corts de Cadis.

33) Als Capítols següents ens tornem a referir a l'Informe Quintanar. A les notes 31 i 32 del capítol V dels n.ºs. 247 i 248 trobareu alguns dels arguments més representatius del citat report del que fa a l'ensenyament elemental.

34) Diferența de număr de locuitori, în comparație cu anul 1920, este de 243.

35) Tabel II.

Se prezintă numărul de locuitori care au fost înregistrați în anii 1920, 1930 și 1940, în comparație cu anul 1920.

	Anul 1920		Anul 1930	
	Număr	Procent	Număr	Procent
1920	10	20	10	100
1930 (1)	35	15	25	250
1940	10	10	10	100

1) Diferența de număr de locuitori în comparație cu anul 1920.

2) Diferența de număr de locuitori în comparație cu anul 1920, în procent de 100.

Notă:

- Diferența de număr de locuitori în comparație cu anul 1920, este de 243.

36) Tabel III.

Se prezintă numărul de locuitori, în anul 1920, în comparație cu anul 1920.

An	Număr de locuitori		An
	Număr	Procent	
1920	10	100	1920
1930	7	70	1930
1940	10	100	1940

Notă:

- Diferența de număr de locuitori în comparație cu anul 1920, este de 243.

havien de recórrer a les classes particulars o al lliure exercici de la professió en el cas dels metges i advocats, per aconseguir un salari un xic digne.

El descens demogràfic d'algunes zones rurals, originà una disminució de l'alumnat dels centres universitaris radicats a la ruralia. En alguns casos com, per exemple, a la universitat de Oñate els professors sense cap mena d'aliènt acabaren abandonant el centre universitari. Les relacions causa-efecte s'intercreuaven, no tot funcionava malament per culpa de l'exigüitat del salari, la manca de preparació acadèmica dels docents influïa d'una manera decisiva sobre el baix nivell universitari: en pri er bloc, els catedràtics desconeixien totalment la filosofia del seu temps i per altre banda i probablement a conseqüència d'una mena de temença misteriosa defugien tota novetat, ja que la intolerància religiosa generava una espècie de conformisme, gens profitós per a la [moresca] vida universitària.

En continuïtat de l'ensenyament continuava menyspreant, aleshores potser més que mai, les ciències experimentals les quals començaven a capgirar no solament el pensament sinó també les formes de vida. D'entre les noves ciències que anaven sorgint, els programes de les universitats espanyoles amb prou feines inclouien les matemàtiques i la física, disciplines que hi figuraven simplement per a fer honor; l'exercici d'ecclèsticisme o nou ecclèsticisme, pel cas de la mateix, havien convertit a totes les ciències en una vulgar verramenca.

Com deien, un xic més amunt, no tot es concretava en la problemàtica salarial, un cas ben palpable és de la universitat de Salamanca. La ^{millor} ~~quell~~ tot i pagar que les altres no oferia pas un panorama més feliç. Els professors universitaris es mostaven més preocupats pel lluiament personal que no pas pel progrés científic.

Tot i que al Principat per una sèrie de raons la problemàtica

col·legial sembla que no comptava amb, no ens podem oblidar de fer una breu referència als Col·legis Majors. Fundats als segles XV i XVI per^a promoure els estudis entre els estudiants pobres de recursos econòmics, degeneraren a d'el temps i acabaren constituint una casta tançada, al marge, fins i tot, dels estaments superiors, nobles i clerics; això no implica que els individus pertanyents a la institució comentada estessin lligats a les classes dirigents per vincles familiars.

Per mitjà de la "Real Junta de Colegios" la institució col·legial monopolitzava pràcticament el govern de les universitats. Els estudiants del Col·legi Majors, després de l'obtenció del corresponent títol acadèmic, copeven els llocs clau de l'administració de l'ensenyament superior i les càtedres universitàries. Els mantesistes, grup d'estudiants universitaris que per motius socials no havien aconseguit penetrar en el clos tancat dels Col·legis Majors es trobaven en inferioritat de condicions. Aquesta discriminació propicià la revolta universitària del segle XVIII promoguda, en certa manera, pels mantesistes. Els alumnes dels Col·legis Majors provenien, com hem assenyalat, de les classes superiors, quan d'acord amb el reglament estatutari, les places universitàries dels Col·legis estaven reservades exclusivament pels estudiants d'origen humil.

Els alumnes enmig d'aquest clima que avorria de dibuixar, tampoc es preocupaven, gens ni mica, per llurs estudis, assistint molt poques vegades a classe i encara quan s'hi deixaven anar per motius extracurriculars.(1) Els estatuts de les universitats, regulaven la vida dels estudiants, fins i tot en els seus mínims detalls; als estudiants de Cervera, per exemple, no se'ls permetia sortir al carrer a partir d'unes determinades hores, els estava prohibit fer gatzara, jugar a cartes o als ducs, tenir tractes amb dones de vida dubtosa, etc, o més

L'universitari havia de complir al peu de la lletra els seus deures religiosos, els estudiants d'humanitats acostumaven anar a missa cada dia i tots confessaven i comuniquaven, com a mínim, una vegada al mes.

Malgrat tot, a mesura que avançava la segona meitat del segle XVIII i sota diverses influències, sigui directament o subrepticciament els contactes amb l'exterior esdevien cada dia més freqüents i hom intentava superar els anacronismes de l'organització universitària espanyola. En el transcurs del regnat de Ferran VI es comencaren encetar una sèrie de reformes que cobrarien prement cos com totes les de Carles III.

El 18 de juny de 1747, el marquès de la Enseñe, presentava un estudi al monarca, en el qual s'insistia en la necessitat de regular les càtedres mitjançant la instrucció d'un nou pla d'estudis que havia de comprendre:

- l'adaptació de les disciplines acadèmiques a les noves descobertes, tant pel que fa referència a les ciències especulatives com a les experimentals.
- la supressió d'algunes assignatures que s'havien convertit en totalment superflues.
- l'establiment d'altres ciències que no figuraven en els programes universitaris, com per exemple: Dret espanyol, Dret Públic, Física Experimental, Anatomia i Botànica.

Tot aquest pla de reformes quedaria arxivat, però constituïria un precedent valuos. D'aquests anys novés en va quedar una reforma en la cerimònia de col·lació de graus que prengué un caràcter més austere. La política de creació d'una xarxa d'Acadèmies Científiques iniciada durant el regnat de Felip V, continuà en temps de Ferran VI; el 1751 s'oficialitzà l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona que havia estat fundada el 1729, l'any següent fou creada l'Acadèmia de Sevilla i el 1757 l'"Acadèmia de Nobles de S. Fernando" de Madrid; dos anys

~~l'ensenyament~~
havia nascut el Jardí Botànic.

La veritable renovació cultural es produiria, un xic, al marge de les institucions oficials, despuntant, d'entre els diversos grups que sorgien per diversos ^{motius} ~~causes~~ de la geografia espanyola, el d'Oviedo encapçalat per Benito Jerónimo Feijóo; Aquests moviments acabaren exercint una notable influència en les esferes oficials; algunes institucions dependents dels poders públics, l'Acadèmia i els Arxius sobretot, començaren a tenir una orientació moderna.

Aquest desenvolupament, en un principi de signe humanista, prendria més endavant un altre caràcter, limitant-se en algunes branques de les ciències experimentals i de la tècnica; Els estudiosos que feren possible aquest renaixement, sense atendre a estrictes criteris culturals comparables a les assolides pels caps de brot de la ciència europea del seu temps, començaren la necessitat d'introduir els nous corrents, no pas sense una aferrissada resistència dels sectors més retrògrads encapçalats pel Sant Ofici.

Durant el regnat de Ferran VI^è, per a defensar els interessos de les burgesies naixents es fundaren a Barcelona i València les Junes de Comerç; La institució barcelonina, com veurem més endavant, es distingí per la seva preocupació envers l'ensenyament tècnic, intentant suplir les deficiències de l'estructura educativa espanyola.

La unificació universitària a Catalunya.— Quan estudiàvem en un capítol anterior, les causes de la crisi universitària espanyola del segle ^{XVII} ~~XVI~~ i molt particularment quan ~~estudiàvem~~ ^{a més} del cas català, destacàvem, ~~segons les dades~~ ^{la incidència dels} ~~els~~ problemes plantejats per una estructura universitària d'arrels medievals, on la dispersió geogràfica dels

Centres d'ensenyament superior esdevenia un tret característic, juntament amb, també, al parlar de la problemàtica universitària del Principat que aquesta proliferació d'universitats era molt superior a la mitjana espanyola, però mai afirmava que aquest problema fos estrictament exclusiu de Catalunya; ~~doncs~~ efectiva, amb més o menys grau, tota l'estructura de l'ensenyament superior espanyol d'aquell període.

Partint d'aquesta premissa i tenint en compte que, durant el regnat de Felip V, aquesta unificació universitària només es produïria a Catalunya, ens dona la impressió corroborada per la majoria d'estudiosos del tema, que la concentració universitària catalana fixada en un sol centre d'educació superior seria únicament i exclusivament a col·lins extrapedagògics, com intentaré demostrar a continuació, malgrat les diverses declaracions dels consellers del primer barxó per a justificar la mesura unificadora. Tot i amb això, aquesta providència resultaria, al ~~molt~~ ^{men} entendre a considerada d'una forma global, com ~~apropada~~ aprofitosa per al Principat, ja que col·locava a Catalunya en una situació privilegiada de relació a la resta de l'Estat espanyol que continuaria creixent durant un bon temps l'estructura educativa medieval.

"Entenent així . . . com diu Josep Borcador . . . no foren raons pedagògiques les que impulsaren aquesta expressió de ~~metode~~ escolar a la qual tard o d'hora hom hauria arribat exactament pel natural imperatiu de les coses . . . " (2). Una manca per saber, però, el temps que hauria transcorregut per arribar a aquesta unificació, car des de la fundació de la universitat de Ververe fins als primers intents seriosos de reforma universitària s'escoleren uns 60 anys ben bons i hom hagué d'esperar cent anys per a precebre algun resultat pràctic, en aquest sentit; passar, a més, que la reforma preconitzada per Carles III no es feu totalment efectiva fins a l'època de la restauració de la universitat barcelonina, és a dir que aquest

compas d'espera s'estendria al llarg de tota la vida de la universitat cerverina. (3)

Durant el transcurs del segle XIX, la universitat de Cervera va tenir molt mala premsa entre els historiadors catalans, tant en el camp liberal com entre els primers erudits renaixentistes. L'Acadèmia de Cervera era presentada simplement com a filla de l'odi del monarca envers a Catalunya o com a baluart de l'absolutisme borbònic i a conseqüència d'aquest menyspreu s'abandonà l'estudi de la seva evolució acadèmica i científica. Sortosament el segle XX ha representat la reivindicació d'aquest centre universitari, gràcies sobretot als estudis del Pare Casanovas, malgrat tot creiem que hem de mirar de col·locar^{lo} en el seu punt just evitant panegírics excessius; ~~doncs~~ ^{ja que} els nostres compatriotes del segle passat no es devien equivocar del tot a l'hora de judicar l'obra de l'empori cerverí.

Situada dins del contexte general de la vida universitària espanyola, és molt probable que Gil de Zárate tingui raó quan afirma que " . . . Sólo la universidad de Cervera se salió algún tanto del carril en que se hallaban atascadas las demás universidades españolas" (4), però d'aquí a creure que arribà a assolir un discret terme mig, en comparació als grans centres universitaris de l'altra banda dels Pirineus, hi ha tot un abisme. Existeixen alguns títols de glòria, com el cas de Fincstee i la seva escola, que corresponen íntegrament a la universitat de la Segorra, però la millora del clima general universitari és una conseqüència directa dels canvis operats en el món social i cultural ^{Principat} ~~de Catalunya~~ com a fruit de la revifalla econòmica.

El tancament de les universitats catalanes. - Tot just cinc dies després del famós 11 de setembre de 1714 i tan sols dos dies més tard de la caiguda de la capital del Principat i quasi conjuntament amb la suspensió dels organismes del poder estatutari autònom, el monarca supri-

via interinament l'«Estudi General» de Barcelona, atorgant a Cervera dues cattedres de Filosofia, tres de Canons i tres més de Lleis; segons es dictava en aquest mateix Decret hom concedia a Girona la cattedra de Teologia, refusada segons sembla per aquesta ciutat, cattedra que s'adjudicava definitivament a Cervera per un nou Decret dictat el 16 d'octubre d'aquell mateix any.

La supressió de la universitat de Barcelona era presentada com a una mesura provisòria, car la capital del Principat no reunia, en aquell moment, les condicions socials mínimes per a garantir la bona marxa d'un centre universitari. Felip V des d'un bon principi, no devia veure amb massa bon ulls l'«Estudi General» de Barcelona i no seria res d'estrany que a la ment del rei la mesura provisòria ja fos definitiva el 1714. La postura del monarca és fàcilment comprensible, si recordem els problemes que havien sorgit entre el poder reial i l'Estudi barceloní a principis del segle XVIII, a conseqüència dels quals la seva autoritat no va quedè gaire ben parada, i la participació activa dels alumnes i professors de la universitat barcelonina a favor de la causa de l'Arxiduc.

Malgrat tot, sembla ésser, segons afirma Gargera i Miquel, (5) que l'any següent va tenir a la Sala Capitular de la Seu barcelonina, la cerimònia anual de la col·lecció de graus i que la Reial Junta nomenada per Berwick, general en cap de les forces d'ocupació, (6) ordenava la reobertura de la universitat el dia 16 d'octubre de 1715, notificant als pahers de Lleida que d'acord amb el Decret del 16 de setembre de 1714 i els desigs expressats pel propi Mariscal, les cattedres de Filosofia, Canons i Lleis passaven a Cervera, continuant Barcelona amb els estudis de Medicina i Cirurgia a l'Hospital de Sant Pau i els de Gramàtica al Col·legi de Gerònims de la Companyia de Jesús; (7) hem de pensar que el fet de no traslladar la Facultat de Medicina a Cervera veia condicionat per la probable antiguitat de la matrícula a

aquesta Facultat. No s'arribarà per tant a la conclusió que ^{la universitat de Barcelona} continuà existint nominalment fins al 1717 tot i que ~~la bona de la veritat, després de la conquesta de Barcelona per les tropes filipistes, es pot assegurar que d'ençà de la conquesta de Barcelona la ciutat continuà existint nominalment fins al 1717.~~

Malgrat l'informe advers del general Próspero de Verboom, capítany de la famosa ciutadella filipista, (8) la Reial Junta comportà totalment per barcelonins, amb l'excepció del President, tota ella s'adonà de la nova causa, es manifestava favorable a la restauració de la universitat barcelonina tot i arguint la seva capitalitat. Per altra banda, abundaven en el parer que la ciutat passava els primers temps ja no oferint perills d'ordre social - gràcies a la repressió política, el restabliment de l'ordre havia estat relativament fàcil - (9) i sobretot desaven d'una gran importància el fet que la nova universitat dependria directament del govern central i estaria únicament i exclusivament al servei del comerç.

"Si el Príncipe Municipal de los estudios, sin que existan ya Privilegios y Comunas y restituido por fin Barcelona a la absoluta real Autoridad y de sus ministros . . . seguramente cuando son tan poderosas las circunstancias que hacen evidente de lo mismo, es quitar de raíz las causas de Cataluña que sacan de Barcelona su influencia, pues no hay otro lugar ni paraje en el Principado que pueda mantener copia de maestros ni concurso de estudiantes, tal cual es necesario en una provincia tan grande y poblada como ésta." (10)

Des de Madrid calent, hom no veia les coses d'una mateixa manera; ~~després~~ les atinades observacions de la Reial Junta passaren totalment desapercebudes.

Finalment, amb l'arribada del Decret de Nova Planta i President de la Reial Junta i el català Francesc d'Amil·ler d'estret jurista i polític filipista foren els membres de la Reial Junta de Govern i Justícia del Principat que s'oposaren als resolts tant a l'elecció de Govern tot i

abonant la unificació universitària. Com deia Arceles. " . . . les seves idees s'ajustaven, perquè se considerava de nou el centre fent per al públic, per ser Cervera l'agrupació y centre per a tota concurrència de estudiants." (11) L'Intendant a l'adonar-se de la intenció dels consellers i dels seus consellers en aquesta qüestió, proposà una transacció, Cervera substituïda a Lleida i Granollers a Barcelona, però a l'hora de la veritat no se'n va fer cap. (12)

Al moment d'estudiar

~~La realització~~ la problemàtica de l'ensenyament superior durant el segle XVIII, expressava que ja s'havien renovat les preocupacions de la unificació universitària al Principat, però en aquell moment tothom tenia posat els ulls a Lleida com a centre universitari exclusiu, tenint en compte la seva tradició històrica. El pensament unificador de Felip V no constituïa per consegüent cap novetat i responia, per altra banda, a un ideari pedagògic modern; malauradament aquesta idea encobria fins merament polítics.

Les declaracions de Luis Curiel y Tejada, protector de la Universitat de Cervera, a favor d'un centre únic per a Catalunya al·legant les inconveniències de la dispersió universitària amb els consegüents prejudicis a l'Agricultura, el Comerç i la Indústria semblen totalment vàlides, (13) però la història immediata ens demostraria que no passaven de simples frases boniques. (14)

Eufemià Fort i Cogul, resumeix molt encertadament les motivacions de Felip V quan escollí Cervera per a únic centre universitari del Principat.

- " a) La necessitat de reforma de l'ensenyament superior a Catalunya.
- b) El disgust que tenia Felip V de l'"Estudi General" de Barcelona
- c) L'agraïment amb que el monarca es va sentir obligat devers Cervera per la seva fidelitat." (14)

D'aquestes tres motivacions, la primera representava una veritable modernització de la universitat i tenia un caire eminentment pe-

degògiques, les altres dues poden considerar-se mesures polítiques, be doncs, al ^{meu} ~~motiu~~ entendre, les dues darreres passen molt més en l'ànim del monarca i del govern en el moment de la decisió final.

El motiu principal de l'elecció de Cervera provenia, com ja hem dit, de l'agraïment del rei envers una de les poques poblacions catalanes que s'havia mostret favorable a la causa filipista. (16) Adreçant l'excel·lència de la unificació, la ciutat de la Cigarrera no reunia, ni a bon tros, les condicions mínimes per acollir un centre universitari; ni la seva situació geogràfica, ni la manca de tradició cultural i intel·lectual, ni la llunyania de les zones urbanes, principalment Barcelona de la qual s'havia de ~~depen~~ ^{refiar} en quan a l'element, l'evolució per al l'establiment d'un centre d'ensenyament superior.

Solament la capital del Principat i l'òsrr n'vie l'idea, (17) s'intentaren oposar als desigms del rei i als seus consellers, les altres universitats es conformaren, així ho sembla almenys, per poca resistència podien ofrir si tenim en compte les seves característiques. Els "Estudis Generals" de Girona, Vic i Tarragona, presentaven tota la inconveniència ja esmentada i de com no podien de cap manera de tradició cultural i acadèmica per a compensar les deficiències esmentades. A l'hora de l'elecció no plantejaren masses problemes al nou govern, ni for la salveta d'algunes qüestions d'índole local i econòmica, sobretot en el cas de la universitat de Tarragona, que veuren més endavant.

La Universitat de Cervera fins a l'expulsió dels jesuïtes.-

Els primers anys.- Les primers notícies que coneixem referents a la instal·lació d'una gran universitat a Cervera, daten del juliol de 1713. Conquerida definitivament la ciutat per les tropes de Felip V els ~~seus~~ ^{seus} pàters de Cervera s'adreçaren al rei sol·licitant el trasllat a aquesta ciutat de l'"Estudi General" de Lleida, juntament amb els col·legis de l'Assumpció i la Puríssima escripta a la universitat

zel que més d'una vegada anava acompanyat d'algun intent de soborn, sobretot per part d'Antoni Ganyet el més diplomàtic dels dos síndics cerverins, (19)

Les onze càtedres creades de moment, quedaven repartides de la següent manera: tres per a la Facultat de Teologia; tres per a la de Lleis; tres per a la de Cànons; finalment dues per a la de Filosofia i Arts. Per evitar suspicacies es crearen dues càtedres de Filosofia una de l'escola tomista regentada per un agustí i una altra suarista, de la qual se n'encarregaria un jesuïta.

Durant l'època d'interinitat la universitat cerverina i totes les altres del Principat visqueren molt languidament. Aquesta situació explica els intents de restablir la universitat de Barcelona.

L'endegament de la nova universitat.— L'11 de maig del 1717 quasi setze mesos després de la promulgació del Decret de Nova Planta, el rei Felip V decretava a Segovia l'erecció de la nova Universitat, amb el qual totes les esperances de Barcelona i Lleida resultaven definitivament fallides. La susdita providència era ratificada al Palau del Pardo el 17 d'agost de mateix any.

" Por quanto las turbaciones passadas del Principado de Cataluña obligaron mi providencia a mandar se cerrasen todas sus Universidades, por haver los que concurrían en ellas fomentando muchas inquietudes; mas viendo reducido a mi obediencia todo aquel Principado y reconociendo la obligación en que Dios me ha puesto de atender a el bien de aquellos vasallos y no permitir que las sombras y no permitir que las ~~sombras~~ ^{torpes sombras} de la ignorancia obscurezcan el precioso lustre de las ciencias, he resuelto restituir a sus naturales esta común utilidad, eligiendo para general comprehensión de todas las ciencias, buena crianza de la juventud y esplendor de esta monarquía, una Universidad que siendo émula de las mayores de Euro-

en riquezas, honores y privilegios, combide a los naturales y estran-
geros a coronar su grandeza con el más autorizado concurso. Y tenien-
do ^{muy} presente mi gratitud. quanto he debido al amor y constante leal-
tad de la fidei~~ss~~ssima ciudad de Cervera, en todo el tiempo que ocu-
paron los enemigos aquel Principado, como acostumbrada a mantener
siempre firme la fe prometida a sus soberanos; y siendo sano su tem-
peramento y proporcionada su situación, no siendo plaza de armas,
donde los militares, donde los militares suelen turbar la quietud
de sus estudios, la he ~~apli~~cado elegido para theatro literario, úni-
co y singular de aquel Principado; a cuyo fin he mandado hacer di-
seño y planta de un magestuoso edificio a proporción de la idea for-
mada de esta Universidad. Y para darla principio la he aplicado las
seis mil libras de renta que sobre las Generalidades de Barcelona
pagava aquella ciudad a su Universidad, con más todas las rentas
eclesiásticas y seculares que gozaba dicha Universidad y las de Lé-
rida, Gerona, Vich, Tarragona y demás de aquel Principado, las qua-
les por esta providencia quedan extintas y trasladadas a la de
Cervera. Y no se ha de permitir en otra parte de aquel Principado es-
cuela pública de las facultades mayores; y las que tuvieren las re-
ligiones en algunos lugares del Principado se permitirán, pero los
años de estudios ganados en ellas no haⁿde poder servir para obtener
grados de las facultades en esta Universidad nueva ni otra de mi
reyno. . . " (20)

La gent no devia fer massa cas de les ordres reials, el
12 de novembre el monarca tornava a recordar l'exclusivitat de Ger-
vera en el camp de l'ensenyança superior al Principat. "Mando absolu-
tamente queden extintas assí la dicha universidad de Gerona como las
de Lérida y Barcelona y otra cualquiera que haya en aquel Principado,
y que en ninguna de ellas desde la publicación del referido Decreto
se pueda haver conferido ni conferir grado Literario de Bachiller,

Maestros, Licenciado o Doctor. . . " (21)

Elle Decret de caràcter específicaven entre altres coses, els motius pels quals el senyor d'havia vist obligat a establir la nova universitat catalana a la ciutat de Cervera, a complint les normes de la nova universitat així com la nova procedència, el nombre de catedres i Facultats, així com de la creació dels diversos establiments docents d'ensenyament universitari del Principat, dictant a més una sèrie de providències per a facilitar el normal funcionament de la nova universitat.

La universitat de Cervera vivia sota l'ala de l'Alfons V, i tota mena de mesuresatives d'ordre les quals es desenvolupava la primitiva d'insurrecció el 23 de juny de 1713, però tot això no va impedir la universitat no hauria pogut haver pres la ala de la catalana; els d'una català passava la frontera i se n'anava a cursar estudis a la universitat de Tolosa, el que obligà el 23 de novembre de 1713 a acordar expressament als catalans la prohibició d'estudiar a les universitats estrangeres, amb el qual no s'hà hagut pas prou, ja que alguns catalans continuaven estudiant a les universitats de València i Gandia per exemple, aleshores hom puntualitzà més en aleshores es el sentit que solament es concedirien graus sense examen, als alumnes que continuessin estudis a les universitats de Salamanca, Valladolid, Orense i Alcalá. L'any 1720 s'ha de tornar a la càrrega, ~~donant~~ trobant-se en la disposició del Capità General de Catalunya D. Francisco Castella d'Aragó prohibint a les comunitats religioses de Barcelona, el conferir graus acadèmics als alumnes estrangers. (22) Aquesta resistència dels catalans, enfront l'exclusivitat universitària de Cervera, va ser afavorida per les dificultats que havia de superar les autoritats acadèmiques de Cervera per a possibilitar la vida universitària del nou establiment d'ensenyament superior, com estudiaren a continuació.

La guerra dels Síndics de la Ciutat de Cervera en funcione-

ordres religiosos catalanes, especialment les afincats prop de Cervera i les cattedres seglars o professors de Cervera o dels pobles del voltant, adoptant un criteri similar a l'hora d'escollir els catedràtics de la Facultat de Medicina. També s'assignaren cattedres a alguns joves que no exigien un salari excessiu i que estaven ben disposats per a fer mèrits davant dels vencedors. Be o malament aquests problemes s'anirien solucionant a mesura que passava el temps, amb l'excepció dels estudis mèdics que sempre serien coïncs per manca de professors competents.

L'organització ad inintermitiva i precària de la nova Universitat, responia als esquemes polítics del naixent absolutisme borbònic; tota els els càrrecs del centre universitari est la involució dels catedràtics amb de nomenament reial. El Decanellor del qual dependien les tres jurisdiccions eclesíastiques, governatives i acadèmiques, era de fet la primera universitat universitària; el càrrec de Decanellor portava a si mateixa la dignitat de catedràtic i càrrecs de llibre i gaudiu de la Facultat de Medicina el Vice-decanellor per a que l'assumís en les seves funcions i un jutge d'Estudi necessàriament col·laborant natural a la de Cervera. L'altre gran càrrec de la Universitat era el Protector, un càrrec d'inspecció de la Universitat a la Cort amb la seva residència habitual a fora d'Aranda de la capital. En el Consell s'intentava adoptar a Catalunya els costums i organització de les universitats castellanes.

La consolidació universitària fou, malgrat les dificultats, relativament ràpida, el 12 de desembre de 1717 es reuní el primer consell universitari sota la presidència del Doctor Francisco Queralt i de canvi de canvi de canvi. En aquest reunió s'eleu el Primer Rector de la Universitat, essent noucent el Doctor Domènec Ruiz, que havia exercit fins aleshores el càrrec de Vice-Rector. La primera formació de catedràtics, novament directament pel propi no-

marca la proposta de les autoritats del Principat~~carverí~~ fins al 1716, data en la qual foren convocades les primeres oposicions.

Nomenat³ el Cancellier que seria confirmat per una Reial Cèdula del 19 de juliol de 1716 i el Rector, i completant el nomenament del Protector ^{Luis Carriel y Tejada,} que n'ha estat confirmat el 24 d'octubre d' 1717 i després del claustre esmentat, l'Empori carverí podia començar una vida regular que s'havia de perllongar durant 125 anys.

El nombre de càtedres a partir d'aquest moment surseren, però encara resultava qualcos inferior a les de les èpoques d'esplendor del suprimit "Estudi General" de Barcelona; aquestes càtedres estaven repartides de la següent manera:

- Teologia: 2 Domistes - 2 Suaristes - 1 Escotista - 1 Escritura Sagrada - 1 Moral. (Càtedràtics, 3 jesuïtes, 1 dominic, 1 agustí, 1 benedictí i 1 franciscà.
- Cònoms : 3 càtedres. De moment es va començar amb dues càtedres re-
mides per seglars.
- Lleis : 3 càtedres= Professorat seglar.
- Medicina: 4 Doctores. Dos amb residència a Cervera, un provinent de Lleida i l'altre de Calat.
- Filosofia: 1 Domiste i 1 suarista. Càtedràtics, 1 Doctor de Calat i 1 jesuïta.
- Humanitats: Càtedres: 4 Gramàtica grega i llatina i 1 retòrica. Tot el professorat era de la Companyia de Jesús.

Detallem el repartiment de les diverses càtedres i veurem que res perquè representava un canvi important en comparació al que s'estilava en els "Estudis Generals" del Principat, abans de la Guerra de Successió, ~~en~~ referint-nos a l'augment del pes específic de la Companyia de Jesús.

La pressió de posició dels jesuïtes catalans a favor del monarca borbó, les bones relacions de Felip V amb els jesuïtes castellans

i les dificultats per a recrutar personal acadèmic de les antigues universitats, degueren jugar un paper important a l'hora de la provisió de còtedres. Als segles anteriors els jesuïtes ocupaven una posició més aviat modesta dins de l'estructura universitària espanyola, es dedicaven simplement a impartir els cursos de les disciplines humanístiques, on les quals s'havien convertit en imprescindibles a causa de la seva ~~altíssima~~ preparació més acurada.

A la nova universitat, com hem pogut observar, s'havien començat a infiltrar a les Facultats de Teologia i Filosofia, sobretot ~~tot~~ a la primera, fet que tenia la seva importància ja que aquestes Facultats havien estat dominades durant els segles anteriors pels dominicans i franciscans. Per un altre cantó, la Facultat de Lleis no tardaria massa temps en obtenir una clara influència dels jesuïtes, gràcies a la seva acció de Josep Finestres molt lligat per la seva formació a la Companyia de Jesús. ~~Tot i que~~ A nivell europeu, el gran moment de l'Ordre de Sant Ignasi ~~es~~ acabava estufant, ^{però} en el si de la clerecia espanyola, ^{els jesuïtes} continuaven representant l'avantguarda del món cultural, especialment en el camp de l'humanisme.

La vida política i administrativa fins al 1767. + Com és fàcilment imaginable els primers anys de la vida de la universitat de Cervera, resultaren un xic difícils degut a la ferma resolució dels catalans de boicotejar el centre universitari imposat per Felip V, la voluntat imperativa del monarca acabaria, però, vençant aquesta resistència. Basant-ne, doncs, en aquestes consideracions, podria dividir aquest primer període de la universitat de Cervera, en dues èpoques sinó ben característiques, prou diferenciables per a encetar una divisió cronològica que ~~ens~~ faciliti la comprensió de la vida i evolució d'aquest centre universitari.

a) De 1717 a 1739. En aquesta època, la universitat visqué a precari

~~en-el-sentit-d'albergar-els~~ no solament en el sentit d'albergar els estudis en locals provisionals, sinó pel fet de no haver-se integrat a la vida intel·lectual del Principat gens ni mica, que per altra banda era ben migrada.

b) De 1740 a 1767. Salvades les dificultats dels primers temps la universitat de Cervera, viuria durant aquests anys l'època més brillant de la seva història, glòria centrada preferentment en la figura de Josep Finestres i en la seva escola.

A) De 1717 a 1739.—Francesc de Queralt i Reart primer canceller de la universitat de Cervera, pertanyia a l'aristocràtica família dels Comtes de Santa Coloma i ja havia estat professor de filosofia en els primers anys quan la universitat funcionava més o menys, interinament.

El tacte i sobretot la fidelitat al monarca de Francesc Queralt i l'activa participació del Protector Curiel y Tejada, foren basses importants a l'hora d'afrontar i salvar, en part, les dificultats dels anys primers centrades en la general oposició a montar la ^{única} universitat catalana en un paratge poc poblat i mancat dels imprescindibles recursos econòmics, inconvenient contrarestat per la decisiva voluntat del primer borbó i els seus col·laboradors encaminada a protegir la universitat de Cervera de tota mena d'entrebanes, tot i a costa d'adoptar postures excessivament autoritàries i per tant impopulars, com podem constatar en un escrit de Curiel y Tejada, en el qual contestava l'informe pesimista d'un funcionari reial que feia referència a la matrícula d'aquell moment i les possibilitats futures de la universitat de Cervera.

Els arguments que aporta Curiel no poden ésser més expressius. " la ciudad de Cervera, que es las niñas de los ojos del Rey. a quien da gran complacencia cualquier beneficio suyo . . . i més endavant afirmava . . . Son ciertas todas las razones que expone VM. para dificultarse el progreso a esta Universidad y algunas más que Vd, me re-

fiere; pero el Rey quiere pasar por encima de todas, y hacer ostentación de su poder y munificencia en favor de un lugar corto, que se engrandeció por su lealtad al su Rey, padeciendo y sufriendo tantas injurias, ruina y persecuciones de los rebeldes; el Rey quiere hacer de Cervera una gran ciudad, quiere trasladar a ella la silla episcopal de Solsona y ya se ha hecho la súplica a su Santidad; y quiere que sea Universidad única en el Principado de Cataluña y que no haya en él otra escuela pública de ninguna facultad . . . con que estamos fuera de la cuestión, si conviene o no. Y el empeño de los ministros del Rey ha de ser procurar por todos los medios que tenga el designio del Rey perfecta ejecución." (23)

L'efemerides més important, o almenys la que ha tingut una major significació històrica, durant l'època en que Francesc de Queralt ^{an} fou Canseller, és la col·locació de la primera pedra del nou centre universitari projectat, que va tenir lloc el 19 de desembre de 1718, data en la qual s'esqueia l'aniversari del naixement de Felip V que complia 35 anys, coincidència gens estranya doncs l'adulació seria precisament una de les característiques més acusades dels dirigents del centre universitari de la Segarra. El projecte del nou edifici, obra de l'arquitecte Montañut, fou feta a mans al rei el 4 de juliol de 1716(24) i aprovat per sa majestat el 4 de ~~setembre~~ de 1718. La magnificència de l'edifici, no podem dir el mateix del seu valor artístic, i amb el qual el monarca borbó es proposava meravellar el món, ens mostrava una vegada al més que Felip V es movia impel·lit per mòbils polítics, a la seva actitud hi havia molta més fatxenderia que no pas amor al progrés i la ciència. És difícil així el cost real, i encara més social, de la planta de la nova universitat; ~~doncs~~ les xifres que posseïm no concorden, la duració de les obres que s'entenen al llarg de més d'un segle dificulta, encara més, aquesta avaluació. El que sí podem afirmar és que la construcció del nou edifici carverí, hipotecava la hisenda municipal; el que incidia indirectament a la bona marxa de la universitat.

" La ciutat de Cervera tenia l'obligació de pagar 21.000 lliures catalanes per a la fàbrica de la Universitat en el termini de dotze anys, és a dir 2.417 lliures anuals.

Si tenim en compte que les seves obligacions amb els senyors de casters pujaven a 3.500 lliures, resulta que el capítol de despeses del pressupost feia 5.917 lliures . . . Mentre que els propis haveres del Municipi . . . no donen més de 3.700 lliures anuals. Per a salvar aquest dèficit hom proposa al rei que permeti la disposició d'una onzena, quinzena o centena de tots els grans collits al terme de la ciutat . . . " (25)

Apart de la contribució de la ciutat de Cervera, trobem diverses assignacions provinents de la Tresoreria Major del regne i una altra, menys comprensible, de la vara d'auzill major de la ciutat sevillana de Carsons. (26)

La construcció del nou edifici fou llarga i laboriosa, com ja apuntavem supra. En temps del Canceller Francesc de Queralt, les obres es desenvoluparen a bon ritme, després la construcció estigué un xic parada i a finals de la dècada dels 30 s'hi tornà a donar una bona empenya; el 1740 va poder ésser habilitat parcialment i a partir d'aleshores les classes s'impartiren en el nou edifici, que es fou inaugurat oficialment fins al 1762; tot i això no s'acabaria definitivament fins al 1823, època en la qual el centre universitari de Cervera, patia ja d'una malura incurable.

Tenint en compte, la problemàtica social i econòmica del Principat amb greus ferides a conseqüència de la Guerra de Successió, semblen excessives les despeses econòmiques dedicades a la construcció de la nova universitat, però el cas més curiós és que les rendes destinades al funcionament normal de la universitat resultaven totalment irrisòries, sobretot si pensem que a causa dels condicionants ja ressenyats

la universitat de Cervera requeria un pressupost acadèmic, més aviat elevat.

Aquestes rendes, segons quedava fixat al Decret Reial del 17 de maig de 1717 havien de procedir de les universitats clausurades i repartir-se de la manera següent:

- a) 8.000 lliures anuals que l'Estudi General de la ciutat comptal pagava a les Generalitats de Catalunya.
- b) 2.733 lliures, 15 sous i 2 diners total de les rendes anuals de les altres universitats catalanes. (27)
- c) 11.579 lliures, 17 sous i 3 diners, renda assenyalada per Felip V, a diverses diòcesis del Principat, amb el previ consentiment del Papa; aquest capítol del Pressupost provocà més d'un litigi, car hi havia algun Bisbe que no hi estava d'acord. (28)
- d) 2.061 lliures, 12 sous i 4 diners, procedents de diversos censals a favor de la Universitat.

Aquestes quantitats es destinaven al pressupost ordinari i extraordinari del nou centre d'ensenyança superior, als havers del personal acadèmic, administratiu i subaltern; al material escolar, hàspital, col·legi d'estudiants pobres, culte de la capella, etc; les despeses ocasionades pels plats, viatges de comissionats a la capital i molts d'altres de similars, havien de sortir, també, de les rendes assenyalades.

El primer borbó encetava una política que però endavant i amb el temps esdevindria moneda corrent en la pràctica burocràtica, molt de signe extern, però darrera de tot i això no hi havia pràcticament res o ben poca cosa, i si es feia quelcom era generalment al servei dels organismes oficials, ni tan sols bons sous per als catedràtics, reclutat, en la seva major part, entre alguns religiosos i joves oellers disposats a fer carrera al preu que fou.

Segons afirma el Pare Casanovas, durant el primer any de funcione-

ment normal de la universitat, els catèdrics començaren l'anyer inter-
 ere, el pesson any en arceberen solament una part i el tercer quasi
 no cobraren res. La política de sous baixos no fou pas una flor pri-
 merenca; ~~després~~ les queixes del professorat sobre l'escassetat del sa-
 lari són freqüents i continuades a tot el llarg de la història de la
 universitat de Gervera.

La defunció primer del Protector Luis de Curiel l'any 1724 i
 la mort sobtada un any més tard del Canceller Francesc de Saenlit, en
 condicions un xic estranyes, (21) constituïren un seriós contratemps
 per a la bona marxa de la universitat de Gervera que no oblava haver
 sucrat les dificultats dels primers temps.

Durant sis anys quedà vacant la Cancelleria, exercida interino-
 vent pel Vice-Canceller Francisco de Roca, catedrós de la Seu de Lleida.
 Tot i que no podem considerar massa brillant l'actuació de Francesc
 de Roca, durant aquests anys s'aproverà de priures a l'actuació que re-
 ceiren fins al 1740, any en el qual s'hi introdueixen algunes modifica-
 cions. ~~Necess~~ convocacions, a més, les primeres oposicions.

Aquestes oposicions es varen celebrar immediatament després de la
 mort del primer Canceller, que les anava ajornant sine die. De les
 diverses termes proposades en sortiren elegits dinou catèdrics, set
 dels quals eren religiosos i residents a Gervera, sis més a doctors
 també de la mateixa ciutat i un altre del noble veí de Tàrraga; podem
 dir, doncs, que pràcticament tot quedava a casa.

Els primers estatuts de la nova universitat, foren aprovats per
 un Decret reial que sortí a la llum pública el 4 de juliol de 1726;
 Segons sembla, aquests estatuts devien estar ja molt avançats un any
 abans, ~~abans~~ ^{ja que} la seva redacció s'atribueix al malacuanysat Luis de Cu-
 riel; constaven de 59 títols i fixaven entre altres coses:

Les carreres, matèries i disciplines que hom podia cursar a la
 universitat i que es resumeixen en:

Gramàtica-llatí-

Gramàtica llatina o grega que constava de quatre cursos.

Lletres Humanes o Retòrica i Poètica, un curs.

Matemàtiques, dos cursos.

Filosofia o Arts amb professorat de les tres tendències en boga, tomista, suarista i escotista, tres cursos.

Medicina, quatre cursos.

Cànons, quatre cursos.

Teologia, sis cursos.

Pel que fa referència al professorat, els estatuts fixaven els diversos tipus de càtedres que anaven a continuació d'acord amb la seva categoria acadèmica:

Perpetua o de propietat; el percentatge d'aquestes càtedres en relació al total, era força important, el que donava una configuració diferent a la universitat de Cervant, en comparació amb la de les "Estudis Generals" del Principat.

Temporals, en les quals el catedràtic exercia tres o quatre anys en començar els estudis.

D'encàrrec, que venien a fer un curs de gran interès per aconseguir una càtedra o propietat.

De rescabament o suplència que servien per a cobrir les vacants dels titulars, produïdes per defunció, malaltia, jubilació, etc.

Les reunions del professorat podien ésser de dues menes: algun- tre de diputats, reunió restringida, on es tractaven assumptes d'importància acadèmica i els altres plenaris on hi escollien tots els catedràtics.

La vida universitària de l'alumnat estava regulada minuciosament. Seguint la tradició, els estudiants havien de complir els deures acadèmics i morals d'una manera molt estricta, encara que com és lògic i natural moltes vegades s'ho esllaven a la torera, sobretot pel que fa als preceptes vinculats al sexe masculí. Els regulava, també, els tipus de vestimenta que havia d'emportar-se a una determina-

des condicions, tot pleant a la linia de la universitat espanyola tradicional.

L'època d'interinitat del Vice-Canceller Francisco d'Alcazar es perllongaria fins al 1731, any en el qual fou nomenat Canceller Narcís de Queralt i desat començà de l'interior; però, doncs, que la fidelitat continuava ja sent un paper important en la línia de l'elecció de Canceller. El nou mandatari endurà moltes coses que s'havien desenvolupat un xic als anys anteriors, però la seva estada duraria poc temps, ja que l'any 1733 fou proposat per bisbe de la diòcesi d'Àvila 1740-1767.- L'11 de setembre de 1733, Miguel Gonser, el torçerenc que havia reconegut a Roma grans beneficis per a la Universitat, substituïa a Narcís de Queralt a la Cancelleria de Cervera. Gonser, imprimiria un ritme desacostumat a les obres de construcció del nou edifici universitari, pràcticament parades des de feia uns anys. Al cap d'un any s'habilitava part del nou edifici i tot i que ^{en aquest} ~~el nou~~ edifici li mancava molt per a considerar-se acabat, la universitat deixava definitivament l'estatge-provisional del convent de lares demors. L'empenta dels primers temps s'anava esmortuint a causa probablement del delicat estat de salut del Canceller. Gonser es ressentia d'una malaltia que havia contractat ^{durant} ~~a Roma~~ la seva estada a Roma; aquesta enfermietat el portaria a la tomba una anys després; ~~moriria~~ morí a Cervera el 17 d'octubre de 1733.

L'elecció del successor no es tingué caprer, el 21 de novembre del mateix any el rei nomenava Canceller a Manuel d'Alós i de Rius, canonge de la catedral de Lleida. La família del nou directori cerverí s'havia distingit per la seva fidelitat a la causa filipista. El seu pare Joan d'Alós i Ferrer, havia professorat la càtedra de Dret Civil a l'entit "Estudi General" de Barcelona, exiliant a Castella l'any 1705 a causa de la seva disconformitat amb la política austrociasta catalana, integrant-se a les forces comandades pel Duc de Berwick; des-

prés de l'organització de la capital catalana i un cop sacrificada la ciutat, entrava a formar part de la primera Junta de Govern del Principat. (30) Els caràcters del nou canceller s'anaven establint, també, per la seva afeció a la família dels Borbons, ocupant càrrecs preeminent en la vida política i militar de la Catalunya meridional arran del Decret de Nova Planta.

Amb aquest *curriculum vitae* familiar, no era de d'estranyar gens que l'època de govern del Canceller Manuel d'Alos, es caracteritzés principalment per una gran devotió envers l'absolutisme borbònic.

Amb motiu de la mort de Felip V, la Universitat de Cervera celebraria els dies 7 i 8 d'octubre de 1746 unes festes extraordinàries. Segons tots els testimonis, les cerimònies es desenvoluparen enmig d'un regalisme desenfrenat i un culte quasi diví a la personalitat del difunt rei; els honors al monarca es gravaven totes les provisions imaginables.

Com que la universitat de Cervera no disposava en aquell moment d'un local prou espaiós per a rebre les festes amb la magnitud que requeria l'esdeveniment, les solennitats es varen celebrar a l'Església parroquial de Cervera. Al bell mig de la plaça del temple parroquial s'erigí un monument sepulcral, on s'inscriviren lloances i epítets de tota mena dedicats al rei i fundador de la Universitat. Com que calia no perdre el carro, es celebraren tot seguit una serie d'actes amb el nom de la figura del nou rei de les Espanyes Ferran VI. No es tractava solament de demostrar l'afecte incondicional a la monarquia, calia, a més, que es quedés constància i es per això que la impremta de la Universitat de Cervera donà a la llum una ^{publicació} ~~mon~~ commemorativa dels actes celebrats.

Mal rot la seva gran fidelitat, Alos no va poder evitar l'esser desterrat a conseqüència d'haver defensat un estudiant. Tot

I que l'èxili del Cancellier Cerverí comportés alguns costos, la universitat no va sortir un xic més carregada de deutes dels governants.

En l'linia general, el perfil de govern del Cancellier Alós, mitjançant Cervera el 17 de maig de 1752, donava avist d'equilibrat, almenys des del punt de vista polític. Cal remarcar que durant aquesta època, concretament l'any 1749, s'aprovaron uns nous estatuts que afectaven precisament l'organització de la Cancelleria; es creà un Conseller, una Audiència del Cancellier per auxiliar-lo en el govern de la universitat i un Vice-Cancellier, essentant-se, a més, el nombre de funcionaris, sembla ben clar que hom tendia, en realitat, a reforçar el poder reial.

Després de la mort de Manuel d'Alós, la corona donaria un tomb molt simptomàtic en la seva orientació política envers la universitat de Cervera, canvi explicable si tenim en compte que els destins del regne havien passat a mans d'una altra persona. Sigui per aquest motiu o pel que fos, cal fer notar que a partir d'aquest moment i fins a principis del segle XIX, el càrrec de Cancellier ocupat fins aleshores per catalans, així si fidelíssims a la corona, botiflers com deia la gent de l'època, passaria a mans d'aragonesos. És molt possible que els catalans proporcionessin més d'un mal de cap al govern central, sigui pel que sigui ho fem constar perquè no sembla, a primera vista, pura casualitat.

Blas de Quintana y de Aguilar nomenat Cancellier per una Reial Cédula del 24 d'octubre de 1752, natural de Calanda poble de l'actual província de Terol, era canonge de la catedral barcelonina i com els seus predecessors a més d'eclesiàstic-tenia un ascendent aristocràtic. Blas de Quintana continuà les obres de l'edifici universitari que no va poder veure acabades per ben poc, ja que moria el 12 de febrer de 1752, precisament l'any mateix de la inauguració oficial. Durant aquests anys el to acadèmic i cultural de l'èngori cerverí,

general i particular que va tenir l'edicta de Carles III, sobre l'ensenyament superior del Principat.

Abans de tancar aquesta breu exposició cronològica dels esdeveniments polítics més sobresortints de la vida de la universitat de Gervara fins a l'expulsió dels jesuïtes, voldríem significar que, tal com es troba el principi, la situació geogràfica constituï, en tot moment i fins a la seva extinció, un pesde lleu que frenava el normal desenvolupament de la universitat de la ciutat. L'existència de la universitat, efectiva també indirectament als propis ciutadans de Gervara que veien com s'encerria la vida, apart s'haver de suportar els inconvenients derivats de la presència dels estudiants que són d'una vegada o'nore va a la ciutat de Gervara, provocant-ne aldarulls, més o menys creants en els carrers. (31) No tot foren desgràcies per a la ciutat de Gervara, especialment per una guisa que se debaren aprofitar de la nova situació, però la veritat és que el desam de Felip V de convertir Gervara en una nova ciutat no s'acabavineu realitzat, tot i que l'ensenyament de Gervara en este any de l'ensenyament de Gervara; no podem oblidar que el centre universitari gervarí arribà a comptar amb 40 càtedres i amb 1.000 alumnes en els moments de màxim esplendor.

El món cultural i acadèmic de la Universitat de Gervara fins al 1767.
Observem la universitat des d'aquest angle, els orígens dels **feien-
enés pena** que altra cosa, pensem en els problemes interns, la presència d'un cos professoral que no podia reunir un mínim de garanties científiques, el nombre relativament baix d'estudiants, de per si causes prou del risc de frenar el desenvolupament d'un centre d'ensenyament superior, és difícil de tirar endavant en condicions normals.

El baix nivell acadèmic dels primers temps és, doncs, perfectament comprensible: són veritat les coses que ens hem pervingut res-

fecte aquest: poca elecció intel·lectual, com a exemple recordem el pronunciament l'any 1712 per Carles Llorens de l'ordre de predicadors i catèdràtic de filosofia tomista, amb motiu de la col·locació de la primera pedra de la Universitat. Com diu el pare Bernabé " . . . una de les que s'afinir més al fet que hi hagués un professor capaç d'ensenyar una cosa tan catòlica i a la que ni assolia un auditori capaç d'escoltar-les." (32)

Assura que s'esveltí d'entre els costats al r. cordi del 1714 i apareixien noves generacions, els recels suscitats per la nova universitat s'anaven mitjant, potser, per altra banda, no hi havia altre remei. El nou clima beneficiava al centre d'ensenyament cerverí, que podia començar una vida regular, sense, a més, que la universitat de Cervera tingués una autonomia intel·lectual quasi total, ja que el control burocràtic afectava primordialment els camps econòmic i polític; la controlització acadèmica requeriria una sèrie d'organitzatius i per consegüent econòmics que no estaven a l'abast de l'Estat espanyol a principis del segle XVIII. Tot això presentava el seu cantó positiu, ~~perquè~~ ^{perquè} permetia una major llibertat al professorat, però també oferir la seva vertent negativa ^{del fet} que l'Estat central es desentenís dels problemes econòmics.

Apart de Cervera, el professorat de ~~Cervera~~ ^{la universitat} fou reduït, en la seva major part, entre la vent del col·legi nobiliari de donde les; en general, el cos docent de Cervera continuà lligat a la Companyia de Jesús, el nou centre universitari es reproduïren els costums del col·legi de Barcelona durant-se les festes literàries i acadèmiques que milloraven qualque de to en relació als escoles anteriors, sense aconseguir mai, però, una gran volada. (33)

D'entre els catèdràtics dels primers temps, destacaren especialment filòsofs i teòrics com per exemple, Antoni Mora, Amador Mora, Miquel Conill, bisbe del Canceller Francesc de Queralt, Bonaventura Ferruscales

Ferruscole que fou Viced-Conceller, José Vilarejo, etc; home de lleis com Antoni Vea i Capons, el salerniqués Lorenzo Santayana i Josep Moliner qui exercí una decisiva influència en la renovació jurídica catalana; en el camp de les ciències naturals l'aportació de Cervera fou quasi nul·la, tant durant els primers temps com en les èpoques posteriors, (34) tant durant ~~els primers anys~~ aquesta època com en les posteriors, en aquest sentit la manca d'ajut econòmic fou determinant, per exemple, el jardí botànic que establien els estatuts no esdevingué en cap moment una realitat pràctica; en quan a la medicina, i com ja apuntava abans, no pogué mai retllar a gran alçària per manca d'un nombre suficient d'hospitalitzats per a que els alumnes poguessin realitzar pràctiques ~~anatòmiques~~ anatòmiques; per altra banda, la competència barcelonina esdevingué determinant com veurem en un altre moment; finalment ~~cal~~ de consignar que les càtedres de matemàtiques no funcionaren d'una manera regular a conseqüència de la insuficient retribució econòmica atorgada als professors d'aquesta disciplina.

L'època més esplendorosa de la universitat l'hem de situar entre 1740 i 1767, aquest darrer l'any d'expulsió de la Companyia de Jesús; durant aquests anys fou precisament quan la universitat fruïa del mestratge dels jesuïtes Pere Ferruscole catedràtic de Cervera i més endavant catedràtic de Retòrica, Filosofia i Teologia, Antoni Americh fundador de l'escola filosòfica i pare del neotomisme català, Lluís Gallissà professor d'Humanitats i Filosofia i gran coneixedor de les llengües llatina i grega, Bartomeu fou catedràtic d'Humanitats, i Francesc Blas Larraz professor de Retòrica, Filosofia i Teologia i profund coneixedor i entusiasta de la llengua catalana i literatura catalana, tots ells desterrats a Itàlia amb motiu de l'edicta de Carles III, (35) i sobretot quan Josep Finestres i Monsalvo omplia la vida acadèmica, cultural i científica de la universitat filipista. (36)

Cal recordar que uns anys abans de la promulgació de l'edicta

essencial, les jerarquies de la Companyia de Jesús havien desmantelat el claustre de catèdrics de Cervera. El primer a deixar la universitat fou el Pare LLarraz destinat a Saragossa on orientari el càrrec de rector del Col·legi de la capital aragonesa i més tard el de provincial de l'Orde, el curs 1761-62 el pare Aymerich era nomenat ^{canceller} de la universitat de Gandia, el pare Gallissà passava a Ferragons el pare Navés a Girona i el pare Pou a Calataiud; l'enviament Gallissà seria traslladat a la Seu d'Urgell i Pou a Saragossa.

Josep Pinestres figura central de la universitat de Cervera, personatge auster i senzill declinà tota mena d'honors, però en canvi el trobem en tots els llocs de responsabilitat des de l'exercici de la Vice-cancelleria a l'important treball de corrector de prova, fins al de bibliotecari. Gràcies a Pinestres, els alumnes de Cervera podien beneficiar-se dels avantatges que proporciona l'estudi i la lectura; la biblioteca particular de Pinestres formava a base de paciència i privacions econòmiques ara la més important de Cervera i esdevingué de fet una biblioteca pública per a una bona part dels estudiants. La manca de biblioteca pròpia de la universitat fa difícil veure per ben poc cosa, en aquest lloc on què tant s'obria a obrir-se i en aquells temps no era massa nombrosa, ^{no massa} ~~doncs-assen~~ que al 1765 no arribava a reunir més enllà de 2.000 volums.

El grup intel·lectual lligat a Pinestres, conegut en realitat com a Escola de Pinestres, promogué una renovació humanista, filosòfica crítica i jurídica. On la gran figura de Cervera, mostrà un millor preparació fou en el camp de la jurisprudència, gran jurista tot i no ésser advocat la seva preocupació intel·lectual no restà circumscrita al camp de les ciències jurídiques; fidel a la seva formació lluità fermament contra el filosofisme, el jacobinisme i el racionalisme. L'oposició al racionalisme sorgí, en certa manera, ja que la universitat cerverina es caracteritzà abans i després del 1757, per

seu cervè fidelitat i total submissió als carbons. Finestres esperit obert a tota novetat intuïa, juntament amb altres contemporanis seus de totes les terres d'Espanya, que el món científic s'estava desmoronant i ~~que~~ esolia obrir les portes de la univ. racional i les ciències experimentals, es per això que el catedràtic de Cervera s'aficionà a les matemàtiques i les ciències físiques, sense arribar, però, a despartar, en el fons es trobava incogititat amb la guerra la seva formació humanista; a la realitat, no passà de la geometria euclídea i amb prou feines coneixia quelcom de l'àlgebra i l'anàlisi superior.

Finestres esdevingué també un excel·lent professional de l'ensenyament, tal com no entendria avui dia. Cosa poc freqüent en aquell temps s'interessava vivament pel món de la didàctica, no conegudes les seves crítiques al mètode de Barrocaño que estava de moda en aquella època. (37) Per altra banda, es mostrava molt liberal envers els alumnes que creia devien sortir-se del cercle estret i limitat que pot oferir el catedràtic. " . . . Bueno es, que los estudiantes tengan presente algún método regular que los dirija, si son ellos estudiantes doctos, ingeniosos y de espíritu, no lo séis que si les pueren pautillas, sino desearlos volar a su fantasía." (38)

A més dels professors de Cervera recordats en aquest breu resum, s'ha d'assenyalar molts d'altres que brillaren en el món cultural català de la primera meitat del segle XVIII i que estaven íntimament vinculats a l'escola finestrina.

Daniel- Antoni Finestres, abat preconstratés de l'col·legi de les Avallades i alumne de Cervera.

Jaume Finestres, germà de l'anterior, rector del col·legi pobletà de Cervera de 1732 a 1736 i historiador del monestir de Poblet, al qual ens llegé una "Historia del Monasterio de Poblet" que consta de cinc volums.

Ignasi de Dou i Solà i els seus fills:

Ignasi de Dou i de Bessols jurisconsult Barceloní.

Ramon Llatzer de Dou i de Bessols, darrer Canceller de Cervera, i
 "a qui parlaré en un proper capítol.

Amb el cercle de Finestres hi tingueren contacte també.

El valencià Francesc de Rayons i Escar alumne de Corcilles i un
 dels capdavanters del moviment il·lustrat. L'epistolari que s'establí
 entre Finestres i Rayons esdevé imprescindible per als que volen conèi-
 xer el nostre món intel·lectual durant aquells anys. (39)

Malgrat tot i concretant-nos exclusivament a l'humanisme clàssic,
 on més sobretot Cervera, és molt possible que les afirmacions críti-
 ques d'Alexandre Gali resumeixin molt bé la vida univer. catòlica de
 Cervera que no pas els cants elògiosos dels vindicots del centre d'er-
 senyament superior de la ciutat. Com diu el mateix Gali: " . . .
 " Trenca amb els límits de Cervera que a través del forçament normal in-
 dultaven alguns cants de substància, tots els cants en la mort; són les
 grans figures, els Finestres, els Dou, els Corcilles, els Americh, però
 és que aquests, els que els cants els afecceixen més, era l'elegància
 de la dicció, l'eprositat verbal, el contingut, no el pas i la subs-
 tància del contingut, sense el qual és impossible l'ús de la vida ca-
 pa d'animar les obres de pretensions literàries." (40)

Resumint la vida d'aquesta primera època de la universitat de
 Cervera, representa clarament un avenç important en relació a la vida
 cultural catalana del segle anterior, tan migrada per cert. Les noves
 condicions polítiques i sobretot la pau social facilitaren el desenvol-
 upament de la vida cultural, amb tot això no creiem que el neotomisme
 o rvari postguerra l'ideari de Lluís Vives i Prades i encara ben car-
 bellats pel cisma dels jesuïtes.

Abans de tancar aquest període, tot i pertanyer a l'època poste-
 rior voldria insistir en la ferre posició adoptada per Finestres, fi-
 del, en tot moment, a la seva trajectòria intel·lectual. Ja coneguda

l'expulsió dels jesuïtes, Finestres fou sotmès a una sèrie de pressions, principalment per part de Mayans, per a que recolzès el trasllat de la universitat certeriana a Barcelona, però el representant més insigne de la universitat de Cervera no podia refermar una mesura que acabés amb l'obra de la seva vida. El valencià Mayans s'adonava que sense la restauració de la universitat de Barcelona, la pragmàtica de Carles III no tindria masses conseqüències en la vida cultural de Catalunya. Així s'expressava Mayans en una carta tramesa a Finestres.

" Catheluña no será sabia esta que la Universidad se restituya a Barcelona. V instelo ahora haciendo una viva representación al Rey con sus compañeros. Ahora se descubrirán millares de cosas antes ocultas por miedo a la oposición. Esa Universidad si Vd. no hubiera ido a ella hubiera sido nada, Dios ha conservado Vd. para que sea el resucitador de la de Barcelona, su Patria a la que deve V. los propios oficios propios de buen hijo. V. está bien opinado y para continuar en serlo, es menester que procure celebrar las sabias resoluciones del Rey en defensa de su monarchia y de los hombres beneméritos muchos de los cuales estaban perseguidos inocuamente." (41)

D'entre els alumnes de la universitat de Cervera, que cursaren estudis durant aquesta època, cal assenyalar, a més dels germans Finestres i Ignasi de Dou i Solà que hem citat anteriorment, els canonges i abats premonstratès de Bellpuig de les Avellanes, Jaume Caresmar famós pels seus treballs d'investigació històrica i Jaume Pasqual, pacient col·leccionista de dades sobre les esglésies de Catalunya; estudià, també, a Cervera, ~~enear-~~ graduant-se en filosofia, encara que els estudis no li dugueren servir per a gran cosa, el famós cirurgià Antoni de Gimbernat i el botànic del camp de Tarragona Antoni Martí i Franquès, els quals solament passà dos anys a la universitat de la Segarra, ja que ben aviat comprengué que la seva voca-

els d'ensenyament universitari, els quals es troben reflectits en el desenvolupament de la universitat de Catalunya. (42)

La universitat espanyola després de la reforma d'Olevida. La reforma d'Olevida, que es va fer efectiva per una Pragmàtica publicada el 27 de febrer de 1767 i executada el 4 d'abril del mateix any i de la qual ~~me~~ s'ocupa més novament ~~en~~ al capítol V.

La il·lustració espanyola, ~~com ja apuntava al~~ ja ho apuntava al capítol III, va arribar a les bones per a centralitzar i regularitzar l'ensenyament a tots els nivells, especialment en el grau superior, establint una nova estructura educativa d'acord amb motllos d'origen francès.

La mesura fonamental dictada pels governs dels Borbons, envasi-
nada i facilitat el canvi estructural fou l'expulsió dels jesuïtes, que es va fer efectiva per una Pragmàtica publicada el 27 de febrer de 1767 i executada el 4 d'abril del mateix any i de la qual ~~me~~ s'ocupa més novament ~~en~~ al capítol V.

Seguint un programa preconcebut i de llarg abast, ben poc després de la citada expulsió de la persona de la Companyia de Jesús, començaren a publicar-se una sèrie de Decrets per a desmantellar l'estructura universitària de tipus medieval. Al cap de dos anys, s'aprova el nou pla d'estudis de la universitat de Sevilla, d'acord amb l'informe presentat per Olevida. La reforma de la universitat hispànica s'inscriu en la política de reformes parcials, portada a terme a diverses universitats espanyoles, durant els regnats de Carles III i Carles IV.

Partint, doncs, de l'exemple de Sevilla es reformaren els centres d'ensenyament superior d'Alicia, Salamanca i ~~Madrid~~ ^{Sant Jaume de Compostela} el 1773, evi-

laris, controlats directament, a partir d'eleccions - per l'Administració Pública. S'exhimen d'aquests providencials els cànones de ciències exactes i les disciplines de caràcter experimental molt mal ateses a les universitats, a les quals, a pesar les bones intencions dels dirigents il·lustrats i llurs col·laboradors, els professors d'aquestes matèries no varen aconseguir superar l'atardorament medieval i l'eclesiàstic.

A finals del segle XVIII, l'oposició al nou règim, sobretot a partir de la mort de Carles III. El seu fill Carles IV tot i seguir la política del seu pare i amb l'assessoria efectiva, es va veure obligat de gent idènticament preparada; no podem oblidar, ja s'ha dit, que les condicions socials i polítiques i la conjuntura internacional havien canviat extraordinàriament, l'impacte de la Revolució Francesa i l'aparició d'una sèrie d'una tempesta contrarevolucionària a l'Europa. Tant, fent-hi la constatació del problema social i polític proposat pel il·lustratisme.

Entre les reformes iniciades durant el regnat de Carles IV, cal destacar els intents de Góty que culminaren amb el pla de 1789, aprovat, aprovat per un Reial Decret del 3 de Juliol de 1787; d'aquest pla, quedaven suprimides totes aquelles universitats que amb vista a l'augment de la seva potestat el dret de concedir graus i de crear, o bé, la diversitat de la mateixa ^{Oriola} ~~universitat~~ restant, totes les universitats que podrien dir-se de primer ordre, i a dir: València, Salamanca i Alcalà universitats majors i de primer ordre, Sevilla, Madrid, Saragossa, Santiago, Oviedo, i el de Lleida i Girona els d'últim Decret fou practicat amb ells, i amb la mateixa independència totes els altres universitats de la península.

La F.F. est de plus en plus influencée par l'Union Soviétique, les régimes socialistes par ailleurs ont obtenu, ainsi que l'Union

l'any 1823. El govern absolutista consolidà la centralització universitària, derogà el pla Quintana substituint-lo pel pla del Pare Martínez refrendat per Calomarde. El Decret del 14 d'octubre de 1824 que legalitzava el pla citat, afirmava l'obvia necessitat de preservar les institucions de l'Antic Règim. " Desquiciada la monarquia y alteradas las instituciones políticas y religiosas en la desgraciada época de la invasión extranjera, ya desde mi feliz regreso al Trono de mis antepasados en 1814, conocí que la gravedad de los males exigía un remedio clásico, radical y capaz no sólo de curar y preservar las generaciones presentes, sino también de formar las venideras por medio de una ^{educación e} ~~instrucción~~ instrucción sólidamente monárquicas y cristianas, sin desatender, empero, los verdaderos progresos de las ciencias útiles a la prosperidad de mis dominios Sobrevino la terrible calamidad de marzo de 1820 , aparecieron luego los que se decían legisladores, y sin contar conmigo, y auxiliándose de todos los genios de la rebelión trabajaron en razón inversa para viciar y corromper las enseñanzas con la ponzoña de las doctrinas anárquicas e irreligiosas. Resistieron entonces todos los establecimientos literarios de la monarquía con el choque de las ideas revolucionarias" (45)

El pla Martínez reemplaçava la "Dirección General de Estudios" per una "Inspección General de Instrucción Pública", cal parlar en aquest matís, ja que la sola denominació ens mostra dues concepcions totalment diferents de l'ensenyança pública. Per un cantó, ^{una corporació pública} ~~un organismo público~~ amb una certa autonomia envers el Poder Central i per l'altre un organisme dependent totalment de l'Estat; aquestes dues formes d'entendre l'educació pública, es troben presents en tota la història escolar espanyola del segle XIX. Ho estudiarem amb més detall als capítols de la tercera part d'aquest treball.

Fidels a una política, els governants d'aquest període resta-

blien, des d'un primer moment, les universitats d'Alcalà i Cervera clausurades pels liberals, centres que constituïen un ferm baluart de l'absolutisme.

El nou pla d'estudis, tot i prescindir de l'Església com a corporació que intervé directament a l'ensenyança universitària, seguia la línia del pensament escolar tradicional. La presència de la religió resultava enfarfegosa, fins i tot en els mínims detalls. S'establiren càtedres de religió a totes les facultats i paral·lelament es perseguiren tots els llibres i manuals prohibits per l'autoritat eclesiàstica, restablint-se, a més, l'antiga costum de les comunions generals els dies de Sant Ferran i la Puríssima.

Cal no oblidar, però, que el pla de 1824 presentava alguna novetat cara a modernitzar l'estructura universitària; en aquest sentit, hom decretava l'extinció de la dignitat de canceller a totes les universitats del regne, amb el ben entès que aquest càrrec es mantindria en vida dels titulars.

El manteniment del vell estatut universitari resultava, a més, d'anacrònic, difícil, les velles idees revolucionàries havien penetrat als claustres i recintes universitaris i esdevenia, per tant, dertament complicat sostenir l'estructura escolar tradicional, quan la realitat social i cultural caminava per altres viaranyes. El malestar universitari propiciat per la Revolució Francesa de 1830, conduí a la clausura de les universitats, tot i que les proves d'examen dels centres d'ensenyament superior es continuaren celebrant. Com a dada curiosa cal consignar que mentre la intolerància absolutista no se li acudia altra solució que la suspensió de l'activitat universitària, a Sevilla s'atorgava permís per a establir una escola de tauromaquia.

Aranguren ens ofereix una visió molt suggestiva de l'estat de l'ensenyança universitària espanyola des de 1823 fins a la mort de Ferran VII.

" La enseñanza - si es que puede hablarse de enseñanza en este período en que acaban cerrándose las Universidades - responde al único criterio de inculcar a los jóvenes el respeto al orden establecido, de reverencia a una religión al servicio de él y la condena de todo el pensamiento moderno como relajado y pervertido. De la discrepancia característica del ensayo liberal, entre la realidad practicable y un irrealismo puramente teorizante, se pasa ahora al otro extremo: el fomento del oscurantismo, de la ignorancia, del conformismo." (40)

Des de la mort de Ferran VII fins al total restabliment de la universitat de Barcelona i el trasllat de la universitat d'Alcalà a la capital espanyola, es visqué un període de perturbacions dins l'estructura universitària; però de tots aquests esdeveniments, però encara en ferem ressó a la IIIª Part d'aquest treball.

Decadència de la universitat de Cervera. - (1767-1842) ^{Les seves causes} L'expulsió dels jesuïtes no responia simplement a una mena d'anima-versió d'un sector molt influent de la societat espanyola d'aquella temps envers la Companyia de Jesús sinó que ha de considerar-se com un reflexe de la nova mentalitat de la classe dirigent espanyola, molt influenciada pel pensament dels il·lustrats francesos.

La decadència de l'empori cerverí iniciada vertiginosament com a conseqüència de la repatriació dels jesuïtes, flor i nata del professorat del centre universitari de la Segarra, decadència que esdevindrà més visible després de la mort de Finestres, figura cabdal de la universitat de la Segarra, no pot explicar-se solament per la juxtaposició d'aquests dos esdeveniments que a ben segur contribuïren a accelerar el declivi.

Segons els estudiosos del tema

~~Al nostre entendre~~, l'estat decadent responia a causes específicament polítiques i socials, més o menys a la línia de la historiografia renaixentista que considerava la universitat de Cervera com a fí-

lla de l'absolutisme borbònic i defensora del pensament tradicional, mentre Barcelona, oponent universitària de Cervera, representava el paper del naixent liberalisme. Com diu Antoni Folch " . . . Amb jesuïtes o sense jesuïtes la decadència de Cervera s'hauria produït sense deturador possible, fatalment." (48)

Si tot i amb això Cervera continuà impartint estudis universitaris fins al 1842, ho degué més que cap altra cosa als revolts que es vivien a Barcelona a l'Administració Central i sobretot als esdeveniments polítics derivats de la guerra de la independència que retardaren l'aplicació de la Constitució de Cadis. Al primer copilot acadèmic, amb un cert deteniment, la sèrie d'intents portats a terme pels dirigents de la ciutat de Barcelona per a desbancar la universitat de Cervera i veurem, també, com la capital del Principat continuava essent el centre cultural de Catalunya malgrat haver-li ~~perdut~~ ^{perdut} el seu centre universitari.

Els darrers concellers.— Fuentes Quintana qui, com hem dit, figurava com a Canceller al moment de l'expulsió dels jesuïtes, continuà ocupant aquesta dignitat fins a la seva mort que s'esdevingué el 1789. Els intents de reforma universitària que es portaren a terme durant el regnat de Carles III, inclouen també la universitat del Principat, però aquesta reforma era impensable sense una veritable participació del claustre universitari, així, doncs, aquests intents no varen tenir cap transcendència. (50)

La capital catalana i els grans centres urbans del Principat, especialment Tarragona a finals del segle XVIII i principis del XIX, eren força receptius als nous corrents, en canvi Cervera ~~estava~~ ^{restava} ~~allunyada~~ ^{passava} allunyada del món urbà per a poder enganxar-se al carro de la renovació cultural, intel·lectual i àdhuc acadèmica que s'estava produint sota l'impuls del moviment il·lustrat.

Per altra banda, el moment àlgid de la universitat de Cervera

anava lligat a una renovació purament humanística i no pas a un desenvolupament de les ciències experimentals o una renovació científico-tècnica com demanava el naixement de l'era industrial, etapa que, tot i tímidament, apareixia, també, a Catalunya.

Després de la mort de Fuentes Quintana, ~~passa a ocupar~~ ^{ocupa} la Cancelleria de Cervera Mariano Ambrosio Escudero natural d'Osca, que fins aquell moment havia exercit el càrrec d'Arxiprest d'Ager. Durant l'època Ambrosio que es perllongà des del 18 de novembre de 1789 fins a la seva mort que va tenir lloc el 10 de novembre de 1803 s'accentuà la crisi de la universitat; per contrapartida, els focus culturals i els centres d'ensenyament que anaven sorgint a les zones urbanitzades especialment a la capital del Principat, adquirien un rolleu de primer ordre.

A la mort d'Ambrosio, el barceloní Ramon Llatzer de Dou, passava a exercir la dignitat màxima de la universitat de Cervera; amb aquest nomenament, es trencava una tradició inveterada, després de molts anys la cancelleria tornava a mans d'un català. Dou, jurista eminent, alumne de Pinestres i catedràtic de Cervera des de 1786, es va posseir del càrrec de Cancellier el dia 17 de novembre de 1804, Dou immediatament després de la mort del seu predecessor exercí interinament el càrrec de vice-cancellier; observen el temps transcorregut entre ambdues dates, es possible que hom si pensés abans de posar un català al front de la universitat.

Dou fou, en realitat, el darrer Cancellier de la universitat de la Segarra; ~~des~~ aquest càrrec fou substituït com deien pel "Elen de estudios" de 1824, vuit anys abans de la mort del famós jurista. Dou, que passà a ocupar automàticament el càrrec de Rector de la universitat de Cervera, representava en aquest centre d'ensenyament superior, des de feia molts anys, la tradició humanista iniciada per Pinestres.

~~La irreducible de l'època.~~ Dou, aprofitant el seu gran talent intel·lectual, intentaria donar vida a la universitat, però, malgrat el seu esforç i el seu desig, les circumstàncies polítiques i socials de l'època no serien mai propícies per a col·locar novament a la universitat de Cervera en un primer pla.

Se'n va anar, és a dir, que al fer-se càrrec Dou de la cancelleria, la universitat com a corporació estava en un marasma total, malgrat la bona voluntat d'alguns dels seus catedràtics. Per això una carta al 'Real Consejo' explicava l'estat de deixadesa en que es trobava la universitat, agreujat per la resistència dels estudiants a traslladar-se a una ciutat tan inhòspita. Segui per culpa dels uns, o dels altres o d'ambdós, la qüestió és que les relacions entre els alumnes i els habitants de Cervera es feien més tènues a mesura que passava el temps. Seguint amb el mateix Dou.

" En ninguno de estos Conventos ni en otra casa hay bibliotecas públicas. Todas estas circunstancias locales claman con muy particular razón que la tengamos en esta Universidad . . . Con todo esta Universidad con tantos privilegios y con un edificio que por todas partes ostenta la suntuosidad de su fundador, no tiene biblioteca o la tiene tan grande en donde pueden los pobres estudiantes instruirse con libros de su profesión, no tenemos ninguna máquina para la enseñanza de la Física, ni una . . . , ningún instrumento astronómico, ningún telescopio de Covellos, ningún manuscrito antiguo . . . , lo que es lo poco que tenemos de nada y a nadie sirve por falta de bibliotecario . . . Yo puedo asegurar que en treinta años que llevo de Cervera, ocho de estudiante, veinte de catedrático y dos de Cancelario, jamás he visto abierta para el público la librería de la Universidad, a excepción de un corto espacio que no llegó a un mes. . . " (51)

Tot i que Dou estigué al front de la universitat de Cervera durant quasi trenta anys, hem de considerar que únicament entre 1803 i 1808 hi va haver una certa estabilitat política per a intentar un di-

del Duc de la Victòria del 13 d'agost de 1842, la universitat de Cervera fou traslladada definitivament a Barcelona; en aquest moment, el centre cerquerí ja no tenia raó d'existir, pensem, per exemple, que al 1841 es matricularen a Cervera 130 alumnes per a divuit càtedres, a Cànones hi havien tants alumnes com professors.

El claustre universitari de Cervera, reunit l'1 de setembre de 1842, decidí acatar l'ordre i redactà un acta commemorativa. No tothom estava d'acord amb aquesta mesura, ~~doncs~~ alguns absolutistes convençuts lligats al naixent moviment carlista, intentaren continuar els estudis primer a Solsona i després al Monestir de la Portella com demostra la proclama que transcrivim.

" Bartolomé Torrabadella Catedràtico de Cánones y Rector de la Pontificia y Real Universidad de Cervera, individuo de la Real Gubernación del Principado de Cataluña y Subdelegado del Excmo Sr Obispo de León en esta provincia ~~en esta provincia~~.

Hacemos saber que por disposición del Excmo Sr Comandante General de este ejército y Principado de acuerdo con S.E., la Real Junta Superior, el curso escolar del presente año se abre en el monasterio de la Portella como se ha anunciado en el periódico "El Restaurador Catalán". Los escolares podrán inscribirse en la matrícula donde el día 18 del actual hasta el 4 de noviembre, u sólo con legítima causa serán admitidos por el Rector de la Universidad hasta el 20 del propio mes con arreglo al plan vigente. En el expresado 4 de noviembre, en celebrad de los días del REY NUESTRO SEÑOR DON CARLOS V (Q.D.G.) se hará la solemne apertura con los ejercicios de la Religión y letras que se acostumbra". (52)

Projecció cultural i acadèmica de la Universitat de Cervera durant aquestes anys No com a timbre de glòria de la universitat de la Segarra sinó simplement com a dada consignable cal recordar entre els catedràtics que professaran a Cervera a més de Dou, Benet de Magarola, catedràtic de Filosofia i després secretari de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona

celona, ^{el qual} ~~qui~~ ens llegà diversos treballs sobre la guerra napoleònica, Joaquim Rei, catedràtic de canons, rector de la universitat de Barcelona (1845-1850) i regent de l'Audiència de Mallorca. Entre els catedràtics de les darreres fornades sobresortiren Ramon Martí d'Aixalà, catedràtic de Llais i un dels ferms puntals de la restaurada universitat de Barcelona i el filòsof Jaume Balmes i Llupià, catedràtic de Teologia.

La renovació cultural i intel·lectual del país incidia també sobre la universitat de Cervera, on entre els alumnes dels darrers anys hi trobem figures de gran alçària com, per exemple, Pròsper de Bofarull, Manuel de Cabanyes, Joan Cortada, Ramon Lòpez Soler, Manuel Milla i Fontanals, Nascís Monturiol, Jaan Prim i Prats. Feliu Torres Amat, etc, tots ells com poden veure caps de brot en diferents branques de la ciència i la cultura. ^{de les dades que nosseiem se n'ha de} ~~Ens inclinem a creure, però, que si~~ treure la conclusió, però, que si arribaren a excel·lir fou més degut al clima social o al propi esforç que no pas al mestratge de la universitat de Cervera.

Resumint, doncs, la universitat de Cervera, tot i brillar a una certa alçada intel·lectual ^{entre} 1740 i 1767, com hem indicat a la primera part d'aquest capítol, vingué completament marginada del moviment de renovació cultural, intel·lectual i científica del Principat que s'inicià tímidament a mitjans del segle XVIII, amb una certa participació directa o indirecta del centre universitari de la Segarra, ens trobem a l'època de Finestres; ^{aquest} ~~que~~ desembocaria en el liberalisme, corrent totalment contrari a la universitat de Cervera ^{adoncs perquè} ~~que~~ considerava la restauració de la universitat de Barcelona com una reivindicació bàsica. Aquest marginament vingué condicionat, entre altres factors, per la llunyania dels centres urbans i l'excessiu lligam polític i ideològic amb l'absolutisme borbònic, ^{vinculació} que als darrers anys esdevingué malaltísse.

Respecte a la catalanitat de Cervera es fa difícil emetre un

judici massa ponderat, ^{perquè} ~~doncs~~ ens manquen suficients elements. Com és lògic i tenint en compte les causes polítiques que determinaren la seva fundació, fou, des del punt de vista polític, un centre totalment desvinculat de les tradicions del Principat, però això ens indica molta cosa, ^{ja que} ~~doncs~~ es tracta de la vida de Cervera de portes enfora. Respecte a la vida interior, ^{en referència} ~~i ens referim~~ de manera especial a les seves figures cabdals, la universitat de Cervera ^{reflectia} ~~reflexava~~ les contradiccions de la classe dirigent catalana de la segona meitat del segle XVIII i principis del XIX; per un cantó, total castellanització cultural, des del punt de vista lingüístic, a la qual hi havia contribuït poderosament la pròpia universitat de Cervera i per l'altre un zel extremat per a furgar en el nostre passat legislatiu, cultural, folklòric i lingüístic, ço que preludiava el desvetllament del segle XIX. Probablement la contribució més important dels homes de Cervera a favor de la futura renaixença cultural, fou l'ajut atorgat per Josep Verga i Sentmenat, cerverí, el canonge Dou i el canonge vigatà Ripoll a Feliu Torres Amat, deixeble de la universitat, a favor de la seva obra cabdal recentment reeditada "Memorias para ayudar a formar un Diccionario crítico de los escritores catalanes".

ROSA CAPÍTOL IV.

1) És evident que ~~tenen~~^{nom} a les classes en treia molt poc profit, re-
 produïdo~~re~~ continuació un fragment on se'ns expliquen les preguntes
 que havien de superar els examinants, com veurem és tot un poema " .
 . . La primera vez que estuve en Alcalá no llevaba por la noche al
 Colegio de San Ildefonso, que oyesse uno de estos exámenes que llaman
Capilla, y por una puerta oculta escuchaba con atención los pregun-
 tas disparatadas que hicieron al pobre examinando. Le oyeran que le
 preguntaron " cuántas leguas tiene de longitud y latitud la Via Láctea
 por qué el mar callar llaman Sancho, por que se dice: vava vé a los
 quintos indinar, y no a los sextos, cuánto tenía de grueso la clave
 de Hércules, cuántos palmas de largo la espada de Bernardo, de qué
 metal era el anillo de Víca, si Dios criase un número infinito si se-
 rían pares o nones" con otras extravagancias y despropósitos menos
 honestos, que no te refiero."

Cf. - Lluís de Casafonda. Diálogos de Chindulza, 1762, reprodut a-F.
 Aguilar Pidal. Los comienzos de la crisis universitaria en España. An-
 tología de textos Madrid 1967, pgs. 71-72.

2) Cf. - Joan Mercader i Riba. Felip V i Catalunya. Barcelona, 1865
 pgs. 112-113.

Més endavant, en aquest mateix capítol, a l'estudiar
 3) ~~En un proper capítol de l'època superior~~
 en el període comença entre 1767 i 1833, ~~tractar~~^{tractarém}
 els problemes plantejats^{per} a la política d'unificació universitària a la
 resta d'Espanya, portada a terme durant els regnats de Carles III i
 Carles IV. Cf. ~~el capítol~~^{el paràgraf} "La universitat espanyola des de l'expulsió
 dels jesuïtes fins a la reforma liberal.

4) Cf. - Antonio Gil y Zárate. De la instrucción pública en España.
 Revista Arbos Fundos. Madrid, 1855. Tomo I, pgs.

5) Cf. - J. Sanjaume i Riquel. Fin de la nació catalana. Barcelona,

1005. pag. 653.

6) Després de conquerir la ciutat de Barcelona, el dia 15 de setembre de 1714, el duc de Berwick nomenava la "Real Junta Superior de Justicia y Gobierno". Aquesta Junta provisional havia de regir el Principat fins a la promulgació del "Decret de Nova Planta". La nova Junta de Govern estava presidida per José de Patiño, superintendent de Justicia i Hisenda del Principat. ~~Foraven part~~ A més, foraven part d'aquest organisme directiu, els cinc catalans del Consejo de Castilla i la ~~Chancillería~~ "Chancillería de Valladolid", com és lògic totalment ~~dictes~~ el primer monarca borbó. Així doncs, la Reial Junta estava formada pel sus_dit Patiño, Josep de Marimon - marquès de Cardanyola - Rafael Cortada, Joan d'Alos i Ferrer, Francesc Ametller i Gregori Mates.

7) El prestigi dels jesuïtes davant del rei i la por de trullar els estudis ~~médics~~ a Cervera, salvaven momentàniament la clausura de la universitat de Barcelona.

8) El general Verboom, es mostrava totalment contrari a la restauració de la universitat de Barcelona, però en canvi mantenia la candidatura de la ciutat del Segre. " . . . Pareciendo haberse hallado algun inconveniente para establecer en Cervera - la universidad de Barcelona- soy de parecer se podía transferir a Lérida, en donde no se hallará ninguno por encontrarse establecido en aquel paraje con sus rentas de siglos a esta parte; y en cualquiera que sea, mi dictamen es que nunca convendría al servicio del Rey el volverla a poner en Barcelona; y más en este paraje que está cerca de la muralla a quien predomina, que en amotinándose los estudiantes pudieran con gran facilidad hacerse dueños de ella."

Cf. - Frederic Vilà i Bartolí. C.M.F. Reseña histórica, científica y literaria de la universidad de Cervera. Barcelona, 1923. pag.

9) Cf. - S. Albertà, L'onze de Setembre. Barcelona, 1964. pàgs 377-401. - En aquestes pàgines hi trobem moltes dades per a comprendre

l'abast d'aquesta repressió.

10) Cf. - Manuel Rubió i Borrás. Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera. Barcelona, 1915-1916. Tom I. pag, 108.

11) Cf.- S. Sanpere i Miquel. Fin de la nación catalana . . . opus citat. pag. 671, en la qual s'inclou un fragment del:

" Resumen de la Consulta del Consejo de Castilla sobre el nuevo Gobierno que se deve establecer en Cataluña. (Memorial d'Ametller).

12) Aquest plà presentat per Patiño al novembre de 1713, segons semblava tenir, almenys en un principi, una bona acollida a la Cort; precisament els comissionats de Cervera prevenien a la ciutat per a evitar aquesta possibilitat.

13) "1º Por que de la multiplicidad de Universidades en un País tan reducido como Cathaluña se sigue el concurso de Estudiantes sea en todas partes corto y por consiguiente falta de emulación de los condiscípulos, que sirve de mucho a la aplicación.

2º Los Cathedráticos, faltos de las rentas necesarias no pueden vivir con mediana decencia.

3º Gravísimo inconveniente de aplicarse a las letras más sujetos que son menester para el Estado Eclesiástico y para Abogados, Hueses y Médicos con perjuicio de la Agricultura, Mercadería y Artes Mecánicas.

4º Abuso de muchos plebeyos, se aplican al estudio de la jurisprudencia y obtienen empleos de Ministros, de lo que ^{ha} resultado que la gente de calidad ha abandonado esta ciencia y no ha querido aspirar a empleos tan dignos de su sangre, por no adocenarse con gente que no era igual. Lo que no sucede en los demás Reinos de España, por tener esta gente medios con que sostenerse en Salamanca y Alcalá." (Minuta del Consejero de Castilla y protector de la Universidad de Cervera D. Luis de Guiral y Tejedor, de formación de un plan de Universidad. " Cf. - Manuel Rubió i Borrás. Historia de la Real . . . opus citat

l'om I. pag. 111.

14) Com ho'reu comprovat a les pàgines següents i sobretot a la nota 23 d'aquest mateix capítol.

15) Cf. - Artemi Folch (pseudònim d'Antoni Fort i Cosul). La universitat de Cervera. Barcelona, 1970. pag. 1.

16) L'adhesió cerquerina a Felip V es debia que fou explotada per ambdues parts, com intenta demostrar documentalment Agustí Duran i Sanpere, en la seva època de conservador del patrimoni artístic de la ciutat de Cervera. Del 5 de setembre de 1705 fins al 1707 la ciutat serví obediència a Carles d'Àustria, tot i que Felip V hi tingué sempre un mèlli adicte.

Cf. - Agustí Duran i Sanpere. Nuevo ambiente. Un problema històric. pàg. 10, 1917.

Artemi Folch abunda també en aquesta idea " . . . el rei probablement . . . va explotar als tercers d'aquella fidelitat per tal de posar en evidència una exemplaritat excepcional a la general rebel·lió catalana; i els cerquerins evidentment van **carregar** les tintes dels seus sacrificis i de les seves sangonxes per a mantenir-se en aquella fidelitat. Va convenir que la fidelitat cerquerina esdevingués un tòpic que tant el rei com la ciutat van explotar tendènciosament cadascuna pel que la beneficiava. Sense negar el fons de veritat que hi havia en el besantat servilisme enlloví de Cervera, és indubtable que es va inflar per a crear un mite definit de fidelitat modelica i exemplar al costat del clima depressiu que hi corresponia com a contrapartida."

Cf. - Artemi Folch. La universitat de Cervera. . . o una citat. pàgs 10-11.

17) El 10 d'abril de 1715, la ciutat de Lleida envia un missatge al monarca, intentant fer valer els seus drets històrics i remarquant la importància econòmica de les seves rendes universitàries.

A la nota 7 d'aquest mateix capítol, poden observar, també, que Verboom es mostrava partidari d'erigir la universitat a la ciutat de Lleida.

18) Cf.- Arxiu Municipal de Cervera. Correspondència síndics. Part d'aquesta correspondència se cista a l'obra:

- Frederic Vilà i Bartolí. Reseña històrica . . . opus citat, pag. 21, nota 11.

19) Cf.- Carta d'Antoni Ganyet a la ciutat tramesa l'11 d'agost de 1715 on s'especifiquen les despeses destinades a obrir algunes portes dins de la Cort. Llettra citada a:

- Frederic Vilà i Bartolí. C.M.F. Reseña històrica . . . opus citat, pag. 21.

20) Si us interessa conèixer el text complet del Decret de l'11 de maig, poden consultar:

- L'onze de Setembre i Catalunya. Edició i pròleg a cura de Jaume Sobrequés i Callicó. Barcelona, 1976. pags. 124-128.

21) Cf.- Frederic Vilà i Bartolí. C.M.F. Reseña històrica . . . opus citat, pags 39-40, nota 13. (reproducció parcial de l'esmentat Decret)

22) Aquest edicte del Capità General de Catalunya publicat el 16 de juliol de 1720, no es altra cosa que un recordatori del Decret de l'11 de maig de 1717. Heus aquí alguns paràgrafs de l'esmentat edicte.

" Habiendo preciado las últimas turbaciones del Principado de Cataluña el real ánimo de S.M.(Dios le guarde) á la resolución de mandar cerrar las Universi^dades que en él havia; se dignó su real clemencia . . . dar las órdenes convenientes para que la inclinación de los catalanes al estudio de las ciencias y su profunda viveza para adquirir^dirlas, tuviesen dentro del mismo un theatro universal de todas las facultades . . .Y como la muchedumbre de Universi-

dades

que antes havíen en el Principado, y al estar todas en plena de armas, repartiendo el concurso, disminuyese la emulación literaria . . .

que servió S.M. al abrir para taller y estudio general de las ciencias a la fidelísima ciudad de Gerona . . . y finalmente ha prohibido con toda severidad quanto pueda ser embarazo al lo ro del mayor y más autorizado concurso. En la misma real orden - de real cédula de 1713 - Decret d'unificació universitària - se sirvió S.M. resolver que fuese ella teatro literario único y singular de este Principado de Cataluña."

Cf.- Andreu Avelí Fí i Arimon. Barcelona anticament . . . opus citat. Tom III. pag 154.

23) La corts de la Reial Audiència, a la qual ~~se~~^{es fa} referència amb data 23 de juny de 1720 la trobareu extractada a - Ferran Soldevila. Barcelona sense Universitat . . . opus citat, pags 55-57. L'escrit de Curial y l'juda de del 6 de juliol del mateix any i l'Heu recollit de - Antoni Folch. La universitat de Gerona . . . opus citat. pag 21.

25) Cf. - A.C.A. Consultes. Rec. 185. fol 10. Barcelona 14 de setembre de 1713. - Citat a - Joan Mercader i Riba. Felip V i Catalunya . . . opus citat. pag 411.

24) Si us interessa conèixer més detalladament aquesta qüestió ho podeu consultar.

- Frederic Vilà i Tortolí . Reseña histórica . . . opus citat Capítol IV. pags 41-54. De como se pusieron los fundamentos de la fábrica escolar.

26) Cf.- Antoni Folch. La universitat de Gerona . . . opus citat p.12

27) Els transcorrent de les rondes dels "Estudis Generals" del Principat, la universitat de Gerona, no fou tan planer com les d'altres les autoritats de la Cort, especialment amb cura de l'"Estudi General" de Tarragona. Segons el llibre de fundació d'aquesta universitat, ofert a la ciutat per l'arquebisbe de Tarragona Cervantes de Gaeta, les

rendes havia de servir exclusivament a la ciutat de Girona, per expressa disposició del testament del d'endel arquebisbe, fins i tot en el cas que existís una autorització en sentit contrari emesa per la Santa Seu.

26) Fins al 1730 se susciteren problemes entre la universitat i alguns bisbes del Principat, respecte aquest punt. El 4 de desembre de l'any citat i mitjançant els bons oficis del cardenal de Cervera liagué a Girona que s'havia produït el 1726 a Roma per a tramitar el nunci pontifici pel centre universitari gironí, el Papa Climent XII d'acord amb la bolla Insuper scrutabilis concedia a més del privilegi de les rendes de les diòcesis catalanes, vuit canonjies, una per a cada una de les diòcesis del Principat, la incorporació juntament amb llurs rendes dels col·legis de l'Assumpta i la Concepció de Lleida i tots els privilegis atorgats a les principals universitats espanyoles.

27) Quan Felip V havia signat la primera convocatòria de oposicions a càtedra, - 30 de juny de 1725 - estava que afluirien, fins a cert punt, el règim centralitzador dels mitjans temps, l'arribada de Generali s'representava imaginàriament de Cervera, ho veiem per exemple: l'edició al honorar a perquè a l'altant se s'hi veia, el fet és que pocs dies després el dia 30 de juliol d'aquell mateix any, l'any 1725 al 30 anys a la llor família de Santa Coloma de Queralt.

28) Cf. la nota 5, p. 160 d'aquest capítol.

29) Els col·lectors "Goies dels Cerverins" mostren l'anima i l'afició dels estudiants envers els veïns de Cervera, per segurament tracta el seu contrapunt en la propia habilitat de la ciutat de la guerra. L'anecdotari sobre aquesta qüestió és arcaica i abunda, però pensar que no conté un fons de veritat. Doncs de la vida universitària.

tant si s'hi veia, com ciutat

allò que veia fins Cervera

de dies, el seu cor començà
sortir-se ben aviat.

Veure també que els estudiants de l'"Estudi General" de Lleida i de moltes altres universitats es van anar d'aquella terra, a' expressar-
von en termes d'aflicció.

32) Jf. - I nesi Cerveras.- Finestres. Estudi bibliogràfic. Material
per a l'estudi de la cultura catalana del segle XVIII. Epistolari de
Finestres. Barcelona 1932 pag.

33) Al capítol III i al parlar de l'evolució del Col·legi de Cordel-
les durant el segle XVIII, ens feiem ressó d'aquestes festes lite-
ràries.

35) Si us interessa conèixer l'aportació de l'escola certerina a la
cultura europea podeu consultar:

- Miquel Estllori. Vuit segles de cultura catalana i europea . . .
opus citat. L'escola certerina i la seva projecció europea. pags
209-216.

34) La tradició que s'havia iniciat a Catalunya, en el camp de les
ciències naturals a finals del segle XVII, s'estroncà amb la Guerra
de Successió, durant la primera meitat del segle XVIII ^{emigraren} ~~emigraren~~ molts
botànics catalans cap a Madrid; la tradició científica i tècnica que
s'iniciaria a la segona meitat del segle XVIII estaria totalment lli-
gada a la ciutat de Barcelona i al marge completament de la universi-
tat de Cervera.

36) Finestres i Monsalvo, Jseep. (Barcelona 1688- Montfalcó 1777)
Fou alumne del Col·legi de Cordelles i cursà Dret a la universitat
de Cervera en els primers anys de la seva fundació. Des de 1731 fins
a la seva mort es dedicà enterament a la docència a la universitat
de Cervera. D'entre les seves obres cal enumerar: - De vulgari et
pupillari institutione; Sylloge inscriptionum romanorum Cathalonie.
Cervera 1762. Després de la seva mort el seu cadaver fou traslladat

a Cervera on li foren dedicades a la universitat exequies ~~universi-~~ extraordinàries per a perpetuar la seva memòria.

37) " Yo en Lérida leí a Barbadiño y no encontré sino las mismas ideas que nos dan algunos extrangeros y nuestro Mayans sobre la enseñanza; y así no sería mucho que en Portugal quisieran ahora seguirla.

Cf.- Ignasi Casanova. Finestres. Estudis biogràfics . . . opus citat. pag.

38) Cf. - Ignasi Casanova. Finestres. Estudis biogràfics . . . opus citat. pag.

39) Si us interessa conèixer aquest epistolari podeu consultar el treball, ~~citad repetidament en aquest capítol~~, del pare Ignasi Casanovas, citat varies vegades en aquest capítol

40) Cf. - Alexandre Galf. Rafel d'Amat i de Cortada, Baró de Maldà, l'escriptor i l'ambient. Barcelona, 1954. pag. 159

41) Cf.- Ignasi Casanovas. Finestres. Estudis biogràfics. . . opus citat. pag.

42) Al treball - Artemi Folch. La universitat de Cervera. . . opus citat. pags 27-37, s'inclou una llista força completa dels catedràtics i alumnes de la universitat de Cervera, que foren figures rellevants en alguna branca del saber.

43) Com diu Eley Terrón:

" Se han escrito tantos dibrambos, alabanzas y panegíricos sobre la universidad española y se ha hecho tan mala retórica que me atemoriza ~~tanar~~ que fingir la hipótesis de que nuestro país, puede decirse, no ha tenido universidad hasta la segunda mitad del siglo XIX. De hecho, no puedo admitir que se llamen universidades españolas a unas instituciones dedicadas fundamentalmente a formar teólogos, canonistas, romanistas y algún que otro médico; me resulta difícil aceptar que se llamen universidades españolas a unos centros

en los que no se enseñaba ni la lengua española, ni la historia, ni el derecho español . . . "

Cf. Julián Sanz del Río. Textos escogidos. Estudio preliminar por Eloy Terrón. Barcelona, 1968. pags 44-45.

45) Fragment de l'Informe Quintana citat per:

- Alberto Jimenez. Historia de la Universidad española. Madrid, 1971 pags 296-97.

44) L'organització de la universitat de València segueix, en línies generals, durant els segles XVI, XVII i XVIII l'esquema de les altres universitats de la Corona d'Aragó, amb l'excepció de la Universitat de Cervera calcada dels motllos de la universitat castellana. Les "Constitucions del Estudi" de València promulgades al 1611 i completades,¹ en certa manera, retocades al 1733, fan referència exclusiva a l'organització interna de la universitat. Com en d'altres universitats, el Canceller exdevé la figura acadèmica principal juntament amb el Rector; aquest darrer, però, s'anirà independitzant del Canceller a mesura que passava al temps. El govern de la universitat pertanyia, però, al síndic, jurats i advocats de l'antic Ajuntament de València.

En ésser derrotats els valencians per Felip Vè a la batalla d'Almansa, foren ~~derrotats~~ suspesos els furs i conseqüentment el Patronat municipal sobre la universitat. Malgrat tot, aquesta suspensió seria solament temporal, car el monarca el visitar la ciutat de València al 1719 pogué adonar-se de la decadència de la universitat on no es cobrien les càtedres ni es nomenava Rector. Previs informes de l'ajuntament filipista, el qual d'acord amb la normativa de la Nova Planta estava format per regidors encapçalats per Corregidor, en comptes de síndic, jurats, etc, el monarca dictava el 26 de juny de 1720 una Reial Provisió on s'ordenava:

. . . que el dicho nuestro Corregidor y Ciudad de Valencia

continuen en el uso del Patronato de las pavordrías y cátedras de aquella Universidad, proveyendo las siete pavordrías que estan vacas de las diez a que se redujeron en conformidad ~~eda~~ la Bula de la Santidad de Inocencio décimo, y que igualmente provean las cátedras y las pavordrías que en adelante vacaren en dicha Universidad, sin embargo de cualesquiera cédulas, órdenes y despachos que lo prohiban . . ."

Així, doncs, el País Valencià gaudiria de més privilegis que no pas el Principat, ja que de moment se salvava de la castellaniazació total. La universitat de València esdevindria, almenys per algunes personalitats, d'entre les quals despunta Gregori Mayans que hi obtenia càtedra de Còdig al 1723, una de les capdavanteres del moviment il·lustrat. La reforma de la universitat, a la qual faig referència, es concretava en el pla d'estudis de 1786 promogut pel Rector Vicens Blasco García del qual cal remarcar l'establiment de noves càtedres d'Història Natural, Literatura i Arab i les major atribucions atorgades al Rector enfront del Patronat municipal de la Universitat, el propi Blasco^{li} fou prorrogat el càrrec de Rector, excepcionalment pel rei. Tot i amb això l'Ajuntament continuà essent l'òrgan decisorí, cal recordar, però, que entre 1774 i 1783 el Govern havia suspès per segona vegada el Patronat Municipal sobre la Universitat. Tot i que les dades que posseim no són del tot fiables, sembla que la universitat de València era la tercera de la monarquia en quant a població estudiantil, darreta de Salamanca i Valladolid, un nombre al voltant de 1.200 mentre Cervera no arribava als 900 alumnes.

El pla Caballero de 1807 refermà la centralització universitària espanyola, València passà a dependre de l'Administració Central, perdent per tant el seu règim autònom. Els Decrets posteriors i sobretot el Decret Pidal de 1845, conformaren la univer-

sitat espanyola moderna centralista i burocràtica.

Pel que fa a les altres universitats del País Valencià, la de Gandia creada al 1548 i que des de l'any següent passà a dependre dels jesuïtes, experimentà un cert desenvolupament a principis del segle XVII, però visqué un període totalment decadent des del moment que Benet XIV creava els canonges-catedràtics, decadència que es farà molt més evident a conseqüència ^{de l'expulsió} dels jesuïtes, fet que conduí a la suspensió d'aquesta universitària cinc anys després de l'esmentada expulsió. L'altra universitat valenciana la d'Oriola, de la qual en fou catedràtic Pérez Bayer, fou suprimida al 1824 durant el segon període absolutista.

46) Fragment del citat Informe, extret també de:

- Alberto Jiménez. Historia de la Universidad . . . opus citat, pag. 298.

47) El fragment esmentat del citat Decret del 14 d'octubre de 1824, l'he recollit de:

- Alberto Jiménez. Historia de la Universidad . . . opus citat, pag. 358.

48) Cf.- José Luis Aranguren. Moral y sociedad . . . opus citat, pag. 61.

49) Cf.- Artemi Folch. La universitat de Cervera . . . opus citat, pag. 51.

Del paper que jugà Barcelona en el camp de l'ensenyament, durant aquest període, me n'ocuparé, amb un cert detall, en el proper capítol.

50) En realitat, igual que en d'altres universitats, l'empori cerverí decidí que es portés a terme una plà de reforma universitària, el qual fou encarregat al gironí Francesc Xavier Dorca; aquest plà, però, no s'arribà a portar a terme.

51) Cf. Frederic Vilà i Bartolí. C.M.F. Reseña histórica . . . opus

ditat, pag 226.

52) Cf. Gaseta de Madrid, 3 de maig de 1827. Adhesión de la universidad de Cervera a Fernando VII.

53) Cf. Ferran de Sagarra i de Siscar. La 1ª guerra carlina a Catalunya. Volum II, pag. 27.

CAPÍTOL V. ELS ALTRES ENSENYAMENTS. CULTURA, IDEOLOGIA I MOVIMENT PEDAGÒGIC

L'ensenyament secundari clàssic.— Com ja manifestàvem al capítol II, resulta difícil destriar les característiques definitòries de l'ensenyança secundària clàssica espanyola, almenys en els períodes anteriors a les lleis secularitzadores del segle XIX. La manca d'un programa o d'unes línies de caràcter legal que regulessin la funció d'aquest tipus d'escoles, originava diferències essencials entre els diversos centres d'ensenyament, fet molt perceptible durant l'època que anem a estudiar; la unificació universitària catalana, a causa sobretot de la radicació de la nova universitat, excessivament allunyada dels centres de població, incidiria sobre el futur paper de les escoles d'ensenyament secundari.

L'emplaçament de Cervera dificultava el trasllat dels estudiants, moltes famílies benestants optaven per una solució fàcil enviant llurs fills a les escoles de Gramàtica i Latinitat més pròximes. A conseqüència de l'allunyament de Cervera ens trobem, per una banda, amb uns centres d'ensenyança que per mor de les circumstàncies polítiques havien d'oferir uns estudis d'un major nivell ratllant el grau superior, fet que es produeix a les grans ciutats i per l'altra amb unes escoles de Gramàtica d'un nivell intel·lectual molt baix, continuadores, en certa manera, de les "fomentadas escuelas de gramática". Al parlar del baix nivell d'aquests centres, no ^{pretenc} ~~volem~~ pas insinuar que els altres ratllessin a una gran alçada.

L'evolució de l'ensenyament secundari presenta durant aquests anys, dues èpoques ben diferenciades marcades precisament pel Decret d'expulsió de la Companyia de Jesús, mesura que afectà de manera primordial l'ensenyança secundària.

Durant la primera època, aquests centres seguiren la ruta dels

períodes anteriors, amb les diferències lògiques de temps i les originades pels canvis polítics, en canvi la marxa dels jesuïtes obligà a un traspassament general de l'organització educativa. La Comissió Conciliadora que substituïen en la teoria legal i la pràctica real els col·legis de Jesuïtes donarien una nova orientació als estudis humanístics; per un altre costat, naixeria un nou tipus d'ensenyament que podem considerar, més o menys, de nivell mitjà, lligat a la iniciativa particular que ordenia aixugar, en part, les deficiències del sistema d'ensenyament espanyol que negligia les ciències de caràcter experimental.

Ensenyament secundari oficial. 1714-1767. Les escoles de Gramàtica.
Com apuntàvem ja, la unificació geogràfica dels estudis suprimia i la consegüent clausura de tots els centres universitaris del Principat, havia de tenir gran influència sobre la futura orientació de les escoles de Gramàtica i l'últimitat produïda a les antigues ciutats universitàries, ^{perquè} ~~doncs~~ fins aleshores aquests centres d'ensenyament, exercien, en la seva majoria, una missió preparatòria en vista a l'ingrés als centres d'educació superior, funció desvirtuada totalment amb la nova legislació universitària. La unificació, doncs, situava aquests centres enfront d'una nova disjuntiva obligant-los a replantejar-se llur funció.

Alguns d'aquests centres es veieren forçats a reduir la manca de centres d'ensenyament universitari; aquesta necessitat, ja ben manifesta si considerem les mesures adoptades per Felip V contra la pressió dels catalans, exercida a través de les corporacions autòctones que quedaren desordenades pel Decret de Nova Planta. Tot i la importància concedida pel monarca a l'exclusivitat de Cervera, es veia obligat a obrir escoles al monacoli cerquerí.

La primera esguerdia es produiria ben aviat, la corona concedia als servidors dels canonges de Tortosa, el 1722, la facultat d'impor-

tir estudis de Filosofia i Teologia al col·legi de Sant Domènec de la caritat del veï lloc amb la condició, però, de graduar-se a Gervera, on els alumnes de fortassa cursarien el darrer curs si estudiaven Filosofia i els dos últims si seguien estudis de ^{Teologia} ~~Teologia~~.

La ciutat de Tarragona seguiria un camí semblant, emprant-se en la clàusula del testament del fundador de la universitat de Tarragona.(1) Els tarragonins, doncs, no renunciaven a la decència universitària i fruit de llur obstinació obtenien, segons repara el Reial Cèdula del 15 de febrer de 1724, el privilegi de mantenir els estudis superiors. I que contra l'establiment el qual el "Real Estudio Literario", estava facultat per impartir ensenyament de Gramàtica, Teologia i Filosofia i constituir, en realitat, un exerce de la universitat de Gervera; els estudiants tarragonins, com els de "Montañés i els altres tres centres que ací la atorgarien privilegi semblant, haurien de ser validos llurs estudis a la universitat de Gervera.

El desitjós honorífic aconseguia el mateix que amb Gervera després d'una guerra i el 1731 els francesos de la caritat del Principat rebien, també, l'element privilegi amb certes limitacions; ~~després~~ l'element havia de procedir formalment de l'ensenyament militar. A la segona meitat del segle XVIII el monopoli de Gervera s'afloia, encara molt més, com veurem més endavant.

A més dels centres esmentats que podrien considerar-se més o menys oficials, funcionava a Vilanova i la Geltrú, la "Real y Pública Escuela de Gramática Latina" sota el Patronat de Sant Joan, a la ciutat d'Olot hi havia la "Escuela de Retórica y Gramática" i a Solsona el col·legi dels dominicans, successor de l'antiga universitat, tota segons tres darrers de tendència tomista. A Castelló d'Urdemolles hi treballa la "Real Escuela de Latinitat", a Tarragona els "procederis" regien el col·legi de Sant Pere Màrtir i, a més, també, que s'ensenyava l'humanitat; a més d'aquests centres hi havia els

El col·legi de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada, el qual és propietat de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada, és un dels més importants del país, i és un dels més importants de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada.

El col·legi de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada, el qual és propietat de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada, és un dels més importants del país, i és un dels més importants de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada.

"Hem de dir que el col·legi de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada, el qual és propietat de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada, és un dels més importants del país, i és un dels més importants de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada."

Vol la casa de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada, el qual és propietat de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada, és un dels més importants del país, i és un dels més importants de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada.

La Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada. - El col·legi de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada, el qual és propietat de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada, és un dels més importants del país, i és un dels més importants de la Sagrada Família de Sant Joan de Vilatorrada.

a totes les diòcesis concònyols, segons s'encarregava a una Pragmàtica del 12 de juliol de 1564. La inobservància d'aquesta normativa fou **no és estrany, doncs, que recordessin** ben manifesta, ~~des de~~ els monestres concònyols ~~monestres~~ havent aquests te concònyols en unes reconciliacions del 1568 i 1600.

Al Principat, seguint la tònica general concònyola, es crearen Seminari Conciliar en alguns dels bisbats catalans però en nombre no aviat exigü. Terrassa creà el Seminari el 1570, la Seu d'Urgell el 1593, Barcelona el 1593 i Vic el 1635, però a l'establir-se aquests Seminaris en ciutats universitàries, al tan l'execució de la Seu d'Urgell la vida acadèmica d'aquest centre fou molt migrada; no podem oblidar que els Estudis Generals caïen, en general, vinculats a l'autoritat eclesiàstica.

La unificació universitària filiciasta incidiria, també, sobre aquesta qüestió. Els seminaris catalans adoptarien noves formes i canvis radicalment d'orientació. La participació dels Seminaris Conciliar en la renovació escolar catalana fou decisiva, especialment en el període comprès entre l'exclusió dels jesuïtes i la reforma liberal però hem de considerar que a partir del 1730 aquests centres s'integraren ja, amb més o menys ementa, a la vida escolar de Catalunya. Aquesta integració al món educatiu, és un fet que es dona amb més o menys vigor arreu d'Espanya. Es modernitzen els plans pedagògics dels Seminaris, equiparent-los, en certa manera, a les Facultats de Teologia de les universitats; aquestes Facultats havien reformat ja, per altra banda, llurs plans d'estudi.

Ileida que no havia fundat Seminari Conciliar pel fet d'èsser ciutat universitària, després del 1717 s'hi ve veure quasi obligada per a mantenir un cert nivell intel·lectual; la ciutat del Segre obtenia permís per a la creació d'un Seminari el 5 de maig de 1732, en tenes del bisbe Olago de Hipenza, el qual no ve tenir més remei que tancar les portes del Seminari per manca de rones per a sostenir-lo.

[illegible]

Les menques monarquies que estudia amb una certa actitud el paper dels seminaris Conciliaris com a centres de cultura i d'ensenyament i la seva projecció en la vida quotidiana del principal des de l'exaltació dels jesuïtes fins a la Revolució Liberal, però en servir sobretot positivament que al Seminari de Vic, reformat i realitzat en temps de Gavino de Valledor y Roda, successor del Bisbe Climent, hi exerciren la docència, des de la reforma iniciada pel castellonenc, professors de molta valua, millorament acadèmic que es produïx també al Seminari de Vic; en aquest centre s'hi formaren, almenys un percentatge important, dels homes ^{molts} més representatius de la cultura catalana de la pre-Renaixença i primers temps de la Renaixença.

Finalment no s'han caldrà assenyalar que primerament: l'Informe Quintana i després durant el primer trienni liberal, recollint el Projecte fallit de 1814, hom fixà els objectius de la segona ensenyança, denominació atorgada a l'ensenyament secundari, objectius que, en línia general, concorden amb l'ensenyament secundari clàssic desenvolupat modern. Segons l'Informe Quintana, la segona ensenyança havia de comprendre l'estudi d'aquelles ciències bàsiques per a l'exercici de les

professions liberals; ho tractava, en realitat, de reunir d'una forma més sistemàtica allò que fins aleshores s'havia anomenat humanitats i filosofia, estendre la segona ensenyança més enllà dels sectors aristocràtics, incloent en aquest estudi les ciències matemàtiques, físiques i naturals, les ciències morals i polítiques, la literatura i les arts, disciplines que s'havien de cursar als nous establiments escolars, anomenats Universitats de províncies; en aquest sentit la substitució del llatí pel castellà s'inseria en les mesures democratitzadores; tot això, però, no passà del camp eminentment teòric, ja que, pràcticament, no es convertí en corpus legal. Al segon període absolutista, ja ho veurem després, hom restablí l'ensenyança humanista tradicional.

La renovació cultural i escolar a la capital El nou clima cultural del Principat. - La veritable renovació cultural es produí al marge de les institucions educatives tradicionals. L'any 1729, seguint els passos de l'Acadèmia Descontada, anomenada també Acadèmia dels Descontats, fundada el 1700, naixia a Barcelona l'Acadèmia de Bones Lletres amb el propòsit concret d'afavorir l'estudi de la història, especialment de Catalunya i a la vegada crear institucions d'ensenyança per a suelir la manca d'estudis universitaris a Barcelona; aquesta Acadèmia, es convertí en Reial Acadèmia l'any 1752.

Malgrat la bona voluntat dels seus dirigents, hom de convenir que com a corporació l'Acadèmia de Bones Lletres portà una vida un xic migrada, però, en canvi, entre els seus membres hi trobem erudits de força value, despuntant^{en} Feliu de la Penya, Caresmar, abat de Bellpuig de les Avellanes i un dels pares de la moderna historiografia catalana, el valencià Pérez Bayer canonge de la Seu barcelonina i més endavant un dels personatges fonamentals de la reforma universitària espanyola, etc. (10)

La renovació cultural començava per les disciplines humanísti-

ques, però ben aviat el nou esperit es contagià, també, a altres branques de la cultura, especialment les de tipus científic i tècnic que estaven adquirent un cert pes específic.

En aquest sentit, Barcelona seguia el corrent europeu de l'època. En un moment de decadència universitària naixien les Acadèmies Científiques en ciutats de gran vitalitat, però que precisament no comptaven amb centre universitari: recordem a Espanya, Madrid i algunes ciutats del País Basc i a l'estranger Londres, Berlín, Milà, Florència, etc.

Aquest moviment, en un primer moment minoritari, acabaria interessant les esferes oficials com ja assenyalàvem al capítol IV. Dintre la Reforma de les Acadèmies es fundava a la capital del Principat la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts l'any 1770, recollint les experiències de la Conferència Físico-Matemàtica establerta l'any 1764 per alguns alumnes de la càtedra de matemàtiques del Col·legi de Cordelles. (11) Al 1770, naixia també l'Acadèmia mèdico-pràctica de Barcelona a la qual li fou concedida el títol de Reial l'any 1786.

Ja a principis del segle XIX, les noves idees sorgeixen totalment al marge de les Institucions oficials o para-oficials, després de la generació de 1808, inconformista amb la generació anterior però evidentment integrada a la Catalunya oficial de l'època, (recordem els seus membres: Ignasi i Fèlix Torres Amat, Pròsper de Bofarull, Antoni Puigblanch, etc.) ens trobem amb generacions que es formen a la semi-clandestinitat.

La generació acumulativa pre-romàntica del 1815, any de la fundació de la "Sociedad Filosófica", (12) grup fortament influenciat per la generació de 1808, es preocupava primordialment, segons sembla, per la política. Com diu Vicens Vives " . . . hom considera generalment que parlaven de física, matemàtiques i ciències naturals però devien parlar més de política." (13) Aquest grup integrat, entre

altres, per Joaquim Llaró, Bonaventura Carles Aribau, M. Martí, Ramon López Soler, al canviar les condicions polítiques durant el període constitucional, incresaren en bloc a l'Acadèmia de Bones Lletres i llençaren el "Periódico Universal de Ciencias, Literatura i Artes" (1821), i el "Diario Constitucional" i l'"Europeo" (1823)

Aquesta generació pre-romàntica tot i la vaguetat i confusió de les seves idees, amb la seva eugenia faria possible la generació romàntica, grup que ja entra de ple en el període liberal que estudiarem a la propera part d'aquest treball.

Potser valdria la pena remarcar el fet que la generació romàntica, es forma ideològicament, dins del període que ara estudiem, totalment al marge de les Institucions escolars, pensem que els seus anys de joventut transcorren en plena dècada ominosa quan l'ensenyament havia caigut en una postració total. Vicens Vives en contra del parer general creu que l'ensenyança no quedà paralitzada durant aquesta època, però opina que la influència del sistema escolar sobre aquesta generació s'ha de considerar nul·la. Com diu el mestre d'historiadors.

"Que l'ensenyament continuà a Barcelona i a Catalunya, ningú ho dubta, com tampoc que els centres subsistents foren freqüentats pels joves que molt aviat es digueren romàntics. Però ben segur que aquest romanticisme, no l'aprenegueren ni en les explicacions de Cervera ni en les lliçons de les càtedres de la Junta de Comerç. El gran instrument de difusió de les noves idees foren segurament els llibres que circulaven d'amagat o bé les converses entre companys." (14)

Els intents de restauració de la universitat de Barcelona.- Totes aquestes institucions científiques i el moviment pseudo-clandestí posterior, restaven com orfes sense una corporació universitària que aglutinés esforços. La ciutat de Barcelona, no s'havia resignat mai, o ho havia fet amb recança, a perdre la seva universitat. La mort de Felip V, tan resolutiu sobre aquest afer, i sobretot el pas del temps

jugaven a favor de la reinstauració de la universitat barcelonina, ^{perquè} ~~doncs~~ arribaria un moment que la generació del 1714 hauria traspassat totalment; aquests esdeveniments situaven als barcelonins en un altre context; políticament les condicions no havien canviat gaire però existien molts menys recels, així doncs, hom tornava a parlar de la possibilitat d'establir novament la universitat a la capital del Principat, especialment si tenim en compte que la ciutat de Barcelona s'integrava als corrents de l'època amb molta més celeritat que qualsevol altra ciutat ^{del Principat.} ~~de Catalunya.~~

Els barcelonins potencien acadèmies científiques i centres d'ensenyament als diversos nivells, però eren ben conscients de la necessitat imperiosa de comptar amb un centre universitari. Al 1760, per exemple, el fiscal de l'Audiència demanava la restitució de la universitat de Barcelona, basant-se en la poca entitat de la universitat de Gervàs, on els estudis es trobaven en una misèrrima, fet que tenia conseqüències sobre el nivell dels estudis, el fiscal refusava, també, els inconvenients que li imputava Felip V, basant-se en que els temps havien canviat i el porcall d'alumnes resultaven una avist protescos; aquesta petició, com moltes altres, va acabar sent rebutjada.

A finals de segle, la capital del Principat tornava a la càrrega, però novament els intents resultaren estèrils; quan aprovà la impressió que Barcelona havia guanyat punts a Madrid, el Príncep de la Pau i marcs del Cancellier de Gervàs, sol·licita en una consulta aquesta qüestió amb permissió del 15 d'abril de 1766. El Príncep de la Pau va dir: "Després, els membres fidels a Madrid s'oposaven a la necessitat de convertir Barcelona en un centre universitari, partint de la base de l'estructura educativa forjada per la ciutat de Gervàs i altres institucions barcelonines. Com deia els membres fidels de l'Audiència de Barcelona: "com que l'home no pot ser a la mateixa hora i en dos llocs".

que els estudiants d'ensenyament universitari, llicenciats de la seva majoria, es manifestaven partidaris del trasllat a Barcelona, ~~des~~ ^{perquè} sofrien més que ningú les conseqüències de la situació geogràfica de la universitat de la guerra.

Finalment, el 16 de febrer de 1922 s'insaurava oficialment la nova universitat de Barcelona al voló de vent de l'Ajuntament de la capital del Principat; els catedràtics juraven fidelitat a la Constitució i elegiren els òrgans directius nomenant Rector a Domènec M. Vila i Torès, Vice-Rector Albert Fugol i Secretari Francesc Sabat; el plet Cervera-Barcelona es resolí el novembre del mateix any a l'aprovació del Reglament de la universitat de Barcelona que condicionava l'entrada de la universitat de Cervera.

La nova universitat s'establí amb els recursos de l'Ajuntament, a base de les càtedres dels diversos centres d'ensenyament que existien a la ciutat -Seminari Episcopal, Junta de Comerç, Acadèmia de Ciències i Arts i Col·legi de Sant Victorià- i d'altres que es crearen de nou.

D'acord amb l'esperança d'obtenir per mitjà d'una nova llei, la nova legislació educativa establí una Universitat Central radicada a la capital de l'Estat espanyol, concebuda com a centre d'experimentació i treball per a les universitats de províncies; el propi Quintana, dictaria la lliçó inaugural de la Universitat Central exaltant el totor abast quantitatiu i qualitatiu del centre universitari de la capital espanyola.

La nova organització universitària no arribà a donar fruits per manca de temps, però els esdeveniments d'aquells anys marquen una fita en el principi modern de l'ensenyament espanyol; any a any per a preparar socialment i políticament una reforma educativa i quan aquesta es materialitza, les forces de la reacció l'avorten abans d'engegar-se o quan es troba en rodatge. Per altra banda, quan els grups mode-

nats fan seves seves reformes, ja no responen a les necessitats del moment determinat.

El fracàs del primer trienni liberal, significaria, doncs, el retorn al règim escolar anterior al 1820. segons es fixava en un Decret del mes d'octubre de 1823; malgrat tot, hem de considerar que fins a la mort de Ferran VII hem viu en un règim d'intermitent universitària, la universitat de Cervera fou restablerta però com ja estudiàvem en el seu moment, ho fou solament sobre el paper. En molts llocs d'Espanya, els estudiants es manifestaven contra un sistema d'ensenyance totalment inadequat, barrejat de tradició i obscurantisme; les bullenques estudiantils provocaren el tancament de les universitats, sembla però, que Cervera anà fent la seva via; en aquesta evolució hi intervingueren decididament els estudiants dels centres d'ensenyance de Barcelona i les ocetes liberals d'aquesta ciutat. (16)

De les trifulques que va cascar la capital del Principat, des de la mort del monarca absolutista fins a la total restauració de la universitat de Barcelona en parlaré a la IIIª Part d'aquest treball, on s'estudia el període liberal.

Els centres d'ensenyance superior de la capital del Principat.— Si Barcelona no va tenir sort en l'afer universitari i va haver d'esperar més d'un segle per a veure satisfets els seus anhels d'esdevenir capital universitària, en el camp de la medicina les coses anaren força millor, la magnífica tradició dels estudis mèdics barcelonins i la bona consistència de l'ensenyament de Cervera en aquest camp, hi jugaren el seu paper. Ja al 1754, l'Antic Col·legi de Cirurgians es dirigia al Govern Central sol·licitant l'establiment a Barcelona d'una Facultat de Medicina; aquesta vegada, l'oposició de Cervera i Osca foren suficients per a que quedés arraconada momentàniament la proposta.

Al cap d'uns anys, concretament al 1760, malgrat l'oposició de les citades universitats, els anhels barcelonins donaren el seu fruit,

el Secretari d'Estat traslladava al Capità General de Catalunya el text d'una "Real Orden" on s'especificava el Reglament provissional d'un nou Col·legi de Cirurgia, amb la particularitat que els alumnes del centre universitari de Cervera no es podien graduar en medicina sense seguir 2 cursos a Barcelona. (17)

La inauguració de la nova Facultat, va tenir lloc l'any 1764. La cerimònia inaugural fou presidida pel Capità General Marquès de la Mina i Diego Velasco en feu la presentació. La fundació del Col·legi de Cirurgia no constituïa pas un fet aïllat, puix que la medicina catalana, capdavantera del moviment científic que pren gran volada entre 1760 i 1770, havia assolit un alt nivell durant aquell període.

El cirurgià mallorquí Pere Virgili, que havia cursat estudis de medicina a Montpeller, durant el regnat de Ferran VI fundà el Col·legi de Cirurgia de Cadis i, en col·laboració amb altres cirurgians, el de Barcelona en temps de Carles III. Al costat de Pere Virgili hi trobem Antoni Gimbernat, una de les grans figures de la medicina catalana, fundador, l'any 1787, del col·legi de Sant Carles de Madrid, convertit més tard en Facultat de Medicina. Durant el segle XVIII, a més de Virgili i Gimbernat, la medicina catalana comptà amb noms de gran relleu, tot això dins el conjunt d'un terme mig força elevat; cal pensar en Antoni Monravà, fundador de l'Acadèmia Portuguesa, en el giro-ní Gaspar Casal del famós grup d'Oviedo, considerat per Marañón el millor metge espanyol del seu temps, en Francesc Salvè i Campillo, que introduí la inoculació de la verola a Barcelona, i en molts d'altres. Aquesta tradició mèdica catalana ja no es perdria i ha continuat fins als nostres dies. (18)

Els estudis farmacèutics trobaren més impediments per a desenvolupar-se; al 1763 i al 1780 hom intentà establir una càtedra de Farmàcia sense resultats positius, novament al 1799 i 1800 hom tornà a parlar d'aquest problema i s'establí una concòrdia, sense que això

conduïa a solucions pràctiques. Finalment l'any 1806 es va crear el "Real Colegio de Farmacia" però malauradament la guerra de la independència paralitzà la vida de la nova corporació que s'establí definitivament l'any 1815, sota el patrocini de Sant Victorià; com és fàcil imaginar abans d'aquesta data els apotecaris barcelonins organitzaven classes de farmàcia però en forma privada.

L'ensenyament utilitari.— Durant el regnat de Ferran VI naixien a Barcelona i València, les Junes de Comerç. La "Real Junta Particular de Comercio" de Barcelona, legalitzada el 1758, era d'extracció eminentment burgesa, entre els membres fundadors hi trobem: 5 nobles, 2 cavallers, 7 ciutadans honrats i 27 comerciants.

La naixent burgesia catalana moderna sentia unes necessitats educatives específiques per a poder impulsar la industrialització del país, aquestes necessitats no es podien satisfer en el marc de l'estructura educativa tradicional, que excluïa quasi totalment l'ensenyança de les ciències experimentals i ni tan sols es plantejava la conveniència de crear una estructura per a l'ensenyament tècnic i professional pensat de cara a la utilitat pràctica.

La lloable obra educativa de la Junta de Comerç de Barcelona, en el terreny de l'ensenyament utilitari pràctic i teòric, obra que durà quasi un segle, ^{així s'inclina a creure-ho} ~~el començament de la història escolar moderna de Catalunya~~, ~~el començament de la història escolar moderna de Catalunya~~, el començament de la història escolar moderna de Catalunya. La Junta de Comerç de Barcelona ve a ésser l'equivalent a la capital del Principat de les societats econòmiques d'Amics del País que com sabem no varen tenir massa èxit al Principat ~~a Catalunya~~. L'organisme barceloní, responia més clarament a la dinàmica de la societat catalana d'aquell temps, no era la conseqüència d'una preocupació individual, d'un il·lustrat generalment filantròp, sinó que constituïa l'obra d'un grup social que intentava impulsar unes iniciatives que sorgien de la base burgesa de la societat barcelonina; en realitat, els prohoms de la Junta de Comerç patrocïnaven i endega-

intent d'impulsar el successor, fet que es reproduí al tota la conseqüència de la defunció de Josep Canadell que havia substituït a Ricard de

ven aquells ensenyaments que començaven amb prou base social per a desenrotllar-se, tant pel que fa a la docència com a l'alumnat.

La primera escola fundada per la Junta de Comerç fou l'escola de pilotatge, establerta l'any 1769 acollint una proposta de Sinibald de Mas que tenia una gran experiència marinera i estava en possessió del títol de pilot d'altura obtingut a l'escola de Cartagena, l'única del Mediterrani espanyol amb caràcter oficial.

Hom preveia que l'escola acolliria estudiants de tot el litoral català i fixava en 20 el nombre d'alumnes: 4 de Barcelona, 6 de Batardó, 4 de Sant Feliu de Guíxols, 2 de Tortosa i la resta d'altres indrets del Principat. Com és fàcil imaginar, els càlculs no es compliren, ^{perquè} ~~com~~ a l'hora de la veritat només es matricularen xicots de Barcelona; més endavant, però, cursarien estudis en aquest centre estudiants de Canet de Mar, Mataró, Arenys de Mar, Tarragona, Torredembarra, mètria de Sinibald de Mas, i d'altres ciutats catalanes.

L'escola de Nàutica s'instal·là primerament en un edifici de la Barceloneta, però com que aquest era insuficient es llogà a més una casa del carrer Viladecols, tot amb caràcter provisional, doncs l'escola s'instal·lava de forma definitiva, l'any 1774, a l'Ilotja, ~~veu~~ de les escoles dependents de la Junta de Comerç, juntament amb l'Acadèmia de Ciències de la Rambla. Al 1796, el ministeri de Marina el·lencant que els alumnes de Barcelona no seguien estudis oficials, com els de Cartagena per exemple, intentà l'absorció o com a mínim el control o intervenció, fet que produí una certa titantor. Al llarg de la història de l'escola de Nàutica i d'altres institucions escolars patrocinades per la Junta de Comerç, es produïren friccions entre els responsables d'aquests Centres i l'Administració Central.

Al 1806, arran de la mort de Sinibald de Mas, el Govern Central intentà imposar el successor, fet que es reproduí el 1816 a conseqüència de la defunció de Josep Gualles que havia substituït a Sinibald de

oblidar, però, aquest pas at, s'empití-en resolutivament a la nova situació política sorgida arran del Decret de Nova Planta, almenys en aparença, creant noves vies per a superar la decadència del 1714, feren obra positiva i perenne a favor de Catalunya. Donc afirma Pau Romeva " . . . amb llur concentració, s'aferrà al treball, amb llur esforç per a recrear el país una primera sobant-ho o bones sobant-ho, anaven a posar una de les pedres angulars de la Renaixença." (24)

Avui dia que sorgeixen continuament monografies sobre totes d'història educativa, algunes d'elles molt variables, però, en general, manca circumscriure al segle " , caldria pensar, també, en l'obra cultural de la Junta de Govern barcelonina, sobretot si tenim en compte que les magnífiques obres que s'han escrit sobre aquesta qüestió, són més informatives que no pas valoratives.

Caldria encaminar la investigació sobre alguns punts determinats, pensant fonamentalment en les qüestions següents: el pensament i l'obra dels capdavanters de la Junta del Comerç i del professorat dels centres d'ensenyança d'aquesta Institució pel que fa als problemes culturals, profunditat de reflexió als texts característics de les escoles de la citada Junta, especialment, val a dir, més conegut ara com ara; s'hauria d'estudiar, per altra banda, l'impacte dels esdeveniments polítics i socials de l'època sobre la Junta i els seus homes i l'evolució i els canvis ideològics que es produïen en el si d'aquesta Institució, sense oblidar les nombroses contradiccions i la influència que exercí, sobre els cercles de nivell polític i cultural, sobre els diversos grups polítics i socials del Principat el llarg de la seva vida i després de l'extinció dels seus centres pel sistema de l'Estat central; finalment caldria situar l'obra cultural de la Junta de Comerç, sobretot la coneguda sobre ensenyament utilitari, vertent especialment en el seu

una classe social burgesa. Per tot això, si poguessim d'examinar simplement les línies directrius d'aquella última quartel·laire en la cultura espanyola del segle XVIII, fóra necessari fer un examen separat, en cada punt, de l'aportació particular de les formes catalano-aragoneses." (26)

Les lluites ideològiques de el camp teològic, que eleven implicacions polítiques, encara controlades per una banda pel gal·licanisme dels jesuïtes i el papalisme i jauntades amb a doctrines citades a l'altre extrem. No ~~es concretarà~~ ^{em concretarà} ~~en aquest punt~~, ^{en aquest punt}, com estes luites queden reflectides en tot l'evolució de l'ensenyament espanyol d'aquella època, però cal desenvolupar, almenys de forma molt breu, precisant, que els cristians que intervingueren de manera decisiva en la reforma eclesial, a nivell primari i secundari, de finals del segle XVIII i principi del XIX, s'adheriren ideològicament a la causa de aquest; tenent gran fecció homogeni, propugnaven una reforma profunda de l'Església, creient que el reconeixement del poder reial, però sense arribar al papisme amb totes les seves concepcions, era el punt de la base de l'evolució de la Monarquia de Jesús del món polític i eclesial.

En aquesta mateixa línia el Pere Artillari, recollint el treball d'Àngel Apollis, (27) que fa referència dels esdeveniments que es desenvolupen durant aquest període, filojesuïtes o papijesuïtes, cal dir que pertanyen a les terres de la Corona d'Aragó, essencialment Catalunya i València: recordem la bisbe de Barcelona Josep Climent, de Lugo i Començador Francesc Aranyó i Font, de Vic Francesc Veyan i Font, el titular de València Felix Amat, sense oblidar el valencià Felip Fontana bisbe de Salamanca i el català Felix Torrens Amat, bisbe d'Àvila: (28) per altra banda, dos valencians situats més a l'esquerra, ~~no obstant això~~ ^{benen que coincidint en} ~~amb el papisme~~ ^{amb el papisme} Pérez Payer i Moyano, estan íntimament vinculats a la història cultural catalana del segle XVIII a l'ensoma que col·laboren activament a la reforma universitària espanyola del temps de Carles III.

per Petiti com a centre universitari.

Amb això no obstant, els inicis, les obres precedents són
 ara exclusives, que ^{el Principat} ~~establir~~ vivenció d'assumptes de la cultura
 del coneixement europeu. La situació científica ^{de la Catalunya estricte} ~~del Principat~~ era ex-
 cel·lent per recollir les idees de l'època il·lustrada.

La posició exclusivament aristocràtica de la història de la re-
 naixença i l'armonia prou envia els anomenats escolars de Barcelona,
 ha retardat extraordinàriament la innovació sobre el segle XVIII,
 la qual, malgrat els esforços dels professors, començava a veure
 canvis.

A més del treball científic d'alguns acadèmics, especialment de les
 Acadèmies de Ciències i Medicina, i a alguns col·leccions de la in-
 tegrar-se als nous corrents del temps, introduint a Catalunya les
 ciències experimentals, no hem d'oblidar el paper del clergat, almenys
 amb anterioritat a la guerra de la independència, per assimilar la
 filosofia de la seva època.

El Pare Casanovas ens ha mostrat com a finals del segle XVIII,
 els freres dels convents barcelonins s'interessaven per les ciències
 naturals i les ciències pures, sobretot la matemàtica, i la metafísica
 per exemple, Frey Antoni Merat i Rufet, segons el citat Casanovas, es
 declarava descaradament cartesiana en lògica, en biologia negava tot
 principi vital a les plantes, afegint que aquesta opinió tancava les
 portes a l'ateisme i finalment en metafísica els seus autors predilec-
 tes eren Parker, Clarke i Locke. El mateix Pare Casanovas ens explica
 que això no era un cas esporàdic ni molt menys. (30)

L'impacte dels esdeveniments polítics i socials de la veïna Fran-
 ça, fou determinant en el món escolar espanyol, sobretot pel que fa a
 l'ensenyament elemental, que de bracet d'una minoria il·lustrada i en-
 ciclopedista entrava per primera vegada a la història educativa espa-
 nyola amb un pes específic propi.

Les noves idees sobre l'educació elemental se'ne presenten de forma diàfana en el ja citat "Informe Quintana" fill de fet d'una sèrie d'estudis que apareixen en aquell temps; d'encà d'aquell moment, l'educació universal, gratuïta i lliure esdevindrà el "leit motiv" de les minories progressistes catalanes.

El report Quintana és ben explícit sobre aquestes qüestions:

Sobre l'extensió social, l'emplid dels coneixements i la gratuïtat, d'acord amb els revolucionaris francesos, l'Informe és força taxatiu i ens mostra que sobre aquest punt no hem avançat gaire.

"La instrucción, pues, debe ser universal, esto es, extenderse a todos los ciudadanos. Debe distribuirse con toda la intensidad que permitan los límites necesarios de su costo, la repartición de los hombres sobre el territorio, y el tiempo más o menos largo que los discípulos pueden dedicar a ella. Debe, en fin, en sus diversos grados, abrazar el sistema entero de los conocimientos humanos y asegurar a los hombres en todas las edades de la vida la facilidad de conservar sus conocimientos o de adquirir otros nuevos. Y no sólo uniforme, sino también conviene que la enseñanza sea pública, esto es, que no se dé en puertas cerradas ni se limite sólo a los alumnos que se alistaran para instruirse y ganar curso. Otra calidad que nos ha parecido convenir a la enseñanza pública es que sea gratuita. La generosidad española lo tenía determinado así en todas las Universidades y estudios públicos, aún en los tiempos de arbitrariedad, opuestos a la luz y al saber . . . i més endavant afirmava . . . si no lo hicieron así con las escuelas de primeras letras, fue quizá porque su número les escantó, y fue quizá también porque no dieron a este primer grado de la instrucción social toda la importancia y consideración ^{en sí tiene} que ~~se merece~~ . . ." (31)

També incidia l'Informe Quintana en la llibertat d'ensenyament, concepte que fou tergiversat per les generacions posteriors i més d'u-

na vegada simplement oblidat. Així doncs:

"Otro, en fin, de los atributos generales que deben acompañar a la instrucción es el de la libertad, porque no basta que el Estado proporcione a los ciudadanos escuelas en que adquirieran los conocimientos que los han de habilitar para llenar las atenciones de la profesión a que se dediquen, es preciso que tenga cada uno el arbitrio de buscarlos en dónde, cómo y con quien le sea más fácil y agradable su adquisición. No hay cosa más libre que el pensamiento; el camino y los medios de formarlo y perfeccionarlo deben participar con la misma franquía; y si la instrucción es un beneficio común a cuya utilidad todos tienen un derecho, todos deben tenerle también de concurrir a comunicarla." (32)

Observeu, però, com ja apuntàvem al capítol III, una diferència essencial entre els enciclopedistes francesos i els espanyols. És evident que Quintana i els seus col·laboradors s'inspiraren i, fins i tot, copiaren, en alguns moments, les idees de Condorcet, però mentre els francesos són tolerants en matèria religiosa els constituents espanyols es mantenen inflexibles en quant al dogma catòlic.

JA l'ideari educatiu de Condorcet, es conjuguen els conceptes de laïcisme educatiu, o més ben dit neutralisme religiós a l'escola, amb secularització, juxtaposició que no trobem en cap de les formulacions del reformisme escolar espanyol, tot i inspirar-se en les lleis franceses. Ni el despotisme il·lustrat primer, ni les Corts de Cadis, ni el primer trienni liberal, ni els revolucionaris de 1835 i encara molt menys els governants de la dècada moderada que estableixen les bases legals del sistema d'ensenyança de l'Espanya contemporània, es plantejaren, en cap moment, la problemàtica del neutralisme religiós i molt menys encara la implantació del laïcisme escolar. (33)

Sembla evident, doncs, que almenys pel que fa referència a Espanya, secularització i laïcisme educatiu no representen sempre termes paral·lels, sino que com veurem a la IV Part d'aquest treball poden

esdevenir, fins i tot, en alguns casos, concretes entitats.

Durant aquests anys, segons sembla, en el transcurs del primer trienni liberal, se'ns apareix una altra idea que enllaça amb el món educatiu modern, ^{però essencialment en} ~~totem referència a~~ la recurrència a una vella concepció que veu en l'educació del noble un significatiu mitjà per al control social; fins aleshores l'ensenyament pensada com a transmissió de coneixements, restava limitada a uns grups socials determinats.

Les minories burgeses conscients, a la vista de l'experiència francesa, no es queden simplement amb els postulats revolucionaris del liberalisme, comencen ^{adonar-se} de la necessitat d'incorporar al noble al nou sistema social fent servir l'ensenyament com a balança integradora; hem de creure, però, que aquests cercles liberals devien ésser molt minoritaris, ^{perquè} ~~perquè~~ aquesta idea que ve lligada a l'estímul educació universal i gratuïta, plantejada a l'Informe Quintana, trobarà molta oposició no solament durant el segle XIX, sinó fins i tot en el transcurs del segle actual. (34)

Els anhels democràtics no passen, malgrat tot, del camp teòric a la pràctica, l'ensenyament elemental s'impartia a una major part de la població però continuava essent discriminatori; sobre aquest punt coneixem una notificació de l'Ajuntament de Barcelona a l'Audiència que és força expressiva " . . . podían recibir las hijas de casas opulentas y las de sencillos artesanos, sin confundirse, siendo ello posible gracias a mantener la segregación a través de la distribución de horarios, clases y precios." (35)

Les novetats pedagògiques.— A nivell universitari es mantindria, malgrat els intents de reforma, l'estructura tradicional, però tot i així s'observen canvis que afecten a les formes externes i àdhuc als problemes de fons.

En relació als aspectes formals, canviaria substancialment el mecanisme per a obtenir el grau de batxiller, encara que els rites

per atorgar la llicenciatura continuaren pràcticament iguals que als segles anteriors; en relació a la universitat tradicional observem la paulatina desaparició de les disputes escolàstiques, fet més perceptible a mesura que avança el segle XVIII, la crisi del tomisme arrossegà ^{quasi col·legant} les seves formes externes, malgrat tot la crisi de la discussió tomista representava un salt qualitatiu gens negligible.

Com a contrapartida es va introduint el llibre de text, una veritable revolució en aquell temps concret, especialment en el camp dels continguts, ^{pensem que} ~~doncs~~ significava una forma d'integració dels estudis universitaris i secundaris al món modern; (36) hem nota, també, dins la mateixa tendència, una certa propensió al raonament que guanyava alguns punts en comparació al memorisme, exclusiu fins aleshores com a forma didàctica i pedagògica en el món universitari espanyol.

Com ja hem vist en aquest capítol i l'anterior, l'obertura als nous corrents guaderis estroncada a partir dels volts del 1800, les velles formes serien restaurades, però viurien totalment desarelades de l'entorn cultural i s'aguantarien fins a la mort del "Descaudo" més per motius polítics que altra cosa, ^{perquè} ~~doncs~~ la realitat cultural caminava per altres viaranyes.

La segles XVII i XVIII es viu a l'Europa culta el desenvolupament de les ciències experimentals; enmig dels nous corrents va perfilant-se la pedagogia, disciplina que cerca la manera d'indpenditzar-se de la filosofia.

La incidència dels canvis que s'operen en l'estructura cultural i científica dels pobles europeus d'avantguarda, és ben evident en el món científic espanyol i àdhuc en la vida pre-renaixent del Principat, no es pot dir exactament el mateix de l'ensenyament elemental, malgrat que s'observen canvis qualitatis d'una certa transcendència, sobretot d'ençà de l'expulsió dels jesuïtes; s'hauria d'estudiar amb més amplitud, però sembla evident que l'estructura social espanyola

del segle XVIII, frenava la demanda d'escolarització a nivell elemental, fet que explica el retard a nivell teòric i pràctic de la nostra ensenyança elemental en relació a altres països europeus.

Existia, malgrat tot, un cert interès envers la pedagogia, evidentment molt limitat. A principis del segle XVIII, es vulgaritzen les primeres traduccions de les "Aventures de Belensque" i uns anys després de "L'éducation des filles". Fins al 1797 no ens arriba la primera traducció de Locke al castellà ("Some thought concerning education"); val a dir, però, que l'obra del filòsof i pare de la pedagogia anglesa, a través, probablement, de traduccions franceses, era força coneguda entre les minories cultes, fins i tot a Catalunya, així com també el pensament de Condillac, traduït per primera vegada el 1784, autor prohibit a principis del segle XIX. Malgrat les contínues prohibicions de l'obra roussseauiana, l'"emile" a través de l'original francès i d'algunes recensions i adaptacions seria força llegit a partir del període immediatament anterior al primer trienni liberal. No ens hem d'enganyar, però, les obres com per exemple "Historia de la vida del hombre" d'Hervas y Panduro publicada el 1789, així com d'altres adscrites al pensament contrarrevolucionari devien ésser molt més llegides que les citades anteriorment.

No podem oblidar tampoc la influència de Jansoni i les escoles de Port Royal, el seu ressó resulta contradictori, ^{pensa concepció} ~~ens referim al cas~~ de la pedagogia com és lògic. Entre els autors influenciats pel pensament pedagògic jansenià, val la pena assenyalar l'obra de Baldiri Rexach. (37)

Les seves "Instruccions per a l'ensenyança de minyons" publicades el 1749, data anterior a la publicació de la famosa Pragmàtica de Carles III que prohibia l'ús del català a l'escola, reeditades 6 vegades i traduïdes al castellà i al francès, estan profundament influenciades per les doctrines jansenistes i el record de les escoles de

Port Royal, arrassades a principis del segle XVIII, i molt especialment pel treball del jansenista Charles Rollin "Traité des études ou de la manière d'étudier et d'enseigner les belles lettres". L'obra de Rousseau, tot i vallfogonesca en la forma conté idees pedagògiques que s'han de considerar molt més modernes a les corrents durant el segle XIX i té, sobretot, el valor d'iniciar en plena decadència literària una tradició pedagògica en llengua catalana.

Com ja assenyalàvem al capítol III, Galfi esmenta l'existència d'un corrent pedagògic a Catalunya a finals del segle XVIII i principis del XIX, encapçalat per Ballot a Barcelona i Fèlix Amat a Terragona. A través de les dades que posseïm, sembla evident que entre la generació de Climent i la immediata posterior representada pels seus deixebles es produeixen canvis qualitatiu importants en el món de l'ensenyança elemental, molt poc coneguts per cert. Sebeu, però, que el mètode escolar proposat per Ballot, autor que devia conèixer alguns corrents de la nova pedagogia europea, s'havia i plantat en algunes escoles barcelonines i ens consta, també, que Ballot tenia en compte algunes de les particularitats dels infants, concordi gens freqüent entre els professionals de l'ensenyança elemental d'aquell temps. (36)

"Por lo mismo se ha de observar la edad de aquel a quien se instruye el ingenio, sus costumbres e inclinacion, a fin de que todo se proporcione y aproveche igualmente a todos. Pues no todos los niños son de una misma condición y unas mismas circunstancias para que todos puedan instruirse del mismo modo y darlos una educacion de la que todos son capaces." (39)

Els canvis en l'estructura social ens expliquen la participació catalana en la renovació pedagògica espanyola dels primers anys del segle XIX, representada per la introducció del mètodes pestalozzians primer i lancasterians després; sembla ser que aquests siste-

mes pedagògics no arribaven a través d'una producció teòrica, però la seva implantació ens mostra, si més no, que existia en el món il·lustrat espanyol i particularment en el Principat, un interès remarcable envers les noves concepcions pedagògiques que sorgien per Europa.

No s'ha estudiat amb prou deteniment però sembla evident que per damunt de tot, les obres de Jovellanos, sense oblidar la preocupació educativa de les Societats Econòmiques d'Amics del País, l'interès dels il·lustrats envers l'ensenyament elemental i fins i tot l'Informe Quintanar que entren de ple en el camp de la política escolar, més que no ser en el terreny de la pedagogia, obren nous camins en el món pedagògic espanyol, si més no, el fet de situar l'ensenyament elemental en el centre de les preocupacions polítiques, considerant-la com un dels elements més possibles per a impulsar el motor del canvi social.

NOTES: CAPITOL V

1) Agencat el d'acord establir que la universitat de Girona no es podia transferir a una altra universitat, **perquè** ~~en cas de dissolució s'havia de decidir si se'n creia una altra o no~~ i doncs, si s'acordava que s'acordava establir una altra, així doncs, no era possible l'abandonament de la universitat de Girona, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no. La universitat de Girona, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no, no es podia transferir a una altra universitat, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no.

2) En el cas de la universitat de Girona, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no, no es podia transferir a una altra universitat, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no. La universitat de Girona, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no, no es podia transferir a una altra universitat, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no.

3) La universitat de Girona, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no, no es podia transferir a una altra universitat, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no. La universitat de Girona, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no, no es podia transferir a una altra universitat, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no.

4) La universitat de Girona, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no, no es podia transferir a una altra universitat, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no. La universitat de Girona, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no, no es podia transferir a una altra universitat, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no.

5) La universitat de Girona, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no, no es podia transferir a una altra universitat, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no. La universitat de Girona, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no, no es podia transferir a una altra universitat, ja que s'havia de decidir si se'n creia una altra o no.

CC 100, 101/4.

41) I am not a self-starter. I do not initiate projects or ideas. I wait for others to do so. I am not a self-starter. I do not initiate projects or ideas. I wait for others to do so. I am not a self-starter. I do not initiate projects or ideas. I wait for others to do so.

$$(\mathcal{S}) \quad \mathcal{H}^1_{\text{loc}}(\mathbb{R}^n) \rightarrow \mathcal{H}^1_{\text{loc}}(\mathbb{R}^n) \quad \text{is a linear operator, and } \mathcal{S}(\mathcal{H}^1_{\text{loc}}(\mathbb{R}^n)) \subset \mathcal{H}^1_{\text{loc}}(\mathbb{R}^n).$$

(3) In order to prove, however, that the first two conditions are satisfied, we need to know that the $\mathbb{Z}_p$ -module $\mathcal{O}_K$ is a free $\mathbb{Z}_p$ -module, i.e., that $\mathcal{O}_K$ is a $\mathbb{Z}_p$ -lattice. This is not true in general, but it is true for $\mathcal{O}_K$ if K is a p -adic field. In this case, $\mathcal{O}_K$ is a $\mathbb{Z}_p$ -lattice, and the first two conditions are satisfied. In this case, the third condition is also satisfied, and the proof is complete. $\square$

[illegible]

7) Did not come to work on 12/10/1997, 12/11/1997, 12/12/1997, 12/13/1997, 12/14/1997, 12/15/1997, 12/16/1997, 12/17/1997, 12/18/1997, 12/19/1997, 12/20/1997, 12/21/1997, 12/22/1997, 12/23/1997, 12/24/1997, 12/25/1997, 12/26/1997, 12/27/1997, 12/28/1997, 12/29/1997, 12/30/1997, 12/31/1997, 1/1/1998, 1/2/1998, 1/3/1998, 1/4/1998, 1/5/1998, 1/6/1998, 1/7/1998, 1/8/1998, 1/9/1998, 1/10/1998, 1/11/1998, 1/12/1998, 1/13/1998, 1/14/1998, 1/15/1998, 1/16/1998, 1/17/1998, 1/18/1998, 1/19/1998, 1/20/1998, 1/21/1998, 1/22/1998, 1/23/1998, 1/24/1998, 1/25/1998, 1/26/1998, 1/27/1998, 1/28/1998, 1/29/1998, 1/30/1998, 1/31/1998, 2/1/1998, 2/2/1998, 2/3/1998, 2/4/1998, 2/5/1998, 2/6/1998, 2/7/1998, 2/8/1998, 2/9/1998, 2/10/1998, 2/11/1998, 2/12/1998, 2/13/1998, 2/14/1998, 2/15/1998, 2/16/1998, 2/17/1998, 2/18/1998, 2/19/1998, 2/20/1998, 2/21/1998, 2/22/1998, 2/23/1998, 2/24/1998, 2/25/1998, 2/26/1998, 2/27/1998, 2/28/1998, 2/29/1998, 3/1/1998, 3/2/1998, 3/3/1998, 3/4/1998, 3/5/1998, 3/6/1998, 3/7/1998, 3/8/1998, 3/9/1998, 3/10/1998, 3/11/1998, 3/12/1998, 3/13/1998, 3/14/1998, 3/15/1998, 3/16/1998, 3/17/1998, 3/18/1998, 3/19/1998, 3/20/1998, 3/21/1998, 3/22/1998, 3/23/1998, 3/24/1998, 3/25/1998, 3/26/1998, 3/27/1998, 3/28/1998, 3/29/1998, 3/30/1998, 3/31/1998, 4/1/1998, 4/2/1998, 4/3/1998, 4/4/1998, 4/5/1998, 4/6/1998, 4/7/1998, 4/8/1998, 4/9/1998, 4/10/1998, 4/11/1998, 4/12/1998, 4/13/1998, 4/14/1998, 4/15/1998, 4/16/1998, 4/17/1998, 4/18/1998, 4/19/1998, 4/20/1998, 4/21/1998, 4/22/1998, 4/23/1998, 4/24/1998, 4/25/1998, 4/26/1998, 4/27/1998, 4/28/1998, 4/29/1998, 4/30/1998, 5/1/1998, 5/2/1998, 5/3/1998, 5/4/1998, 5/5/1998, 5/6/1998, 5/7/1998, 5/8/1998, 5/9/1998, 5/10/1998, 5/11/1998, 5/12/1998, 5/13/1998, 5/14/1998, 5/15/1998, 5/16/1998, 5/17/1998, 5/18/1998, 5/19/1998, 5/20/1998, 5/21/1998, 5/22/1998, 5/23/1998, 5/24/1998, 5/25/1998, 5/26/1998, 5/27/1998, 5/28/1998, 5/29/1998, 5/30/1998, 5/31/1998, 6/1/1998, 6/2/1998, 6/3/1998, 6/4/1998, 6/5/1998, 6/6/1998, 6/7/1998, 6/8/1998, 6/9/1998, 6/10/1998, 6/11/1998, 6/12/1998, 6/13/1998, 6/14/1998, 6/15/1998, 6/16/1998, 6/17/1998, 6/18/1998, 6/19/1998, 6/20/1998, 6/21/1998, 6/22/1998, 6/23/1998, 6/24/1998, 6/25/1998, 6/26/1998, 6/27/1998, 6/28/1998, 6/29/1998, 6/30/1998, 7/1/1998, 7/2/1998, 7/3/1998, 7/4/1998, 7/5/1998, 7/6/1998, 7/7/1998, 7/8/1998, 7/9/1998, 7/10/1998, 7/11/1998, 7/12/1998, 7/13/1998, 7/14/1998, 7/15/1998, 7/16/1998, 7/17/1998, 7/18/1998, 7/19/1998, 7/20/1998, 7/21/1998, 7/22/1998, 7/23/1998, 7/24/1998, 7/25/1998, 7/26/1998, 7/27/1998, 7/28/1998, 7/29/1998, 7/30/1998, 7/31/1998, 8/1/1998, 8/2/1998, 8/3/1998, 8/4/1998, 8/5/1998, 8/6/1998, 8/7/1998, 8/8/1998, 8/9/1998, 8/10/1998, 8/11/1998, 8/12/1998, 8/13/1998, 8/14/1998, 8/15/1998, 8/16/1998, 8/17/1998, 8/18/1998, 8/19/1998, 8/20/1998, 8/21/1998, 8/22/1998, 8/23/1998, 8/24/1998, 8/25/1998, 8/26/1998, 8/27/1998, 8/28/1998, 8/29/1998, 8/30/1998, 8/31/1998, 9/1/1998, 9/2/1998, 9/3/1998, 9/4/1998, 9/5/1998, 9/6/1998, 9/7/1998, 9/8/1998, 9/9/1998, 9/10/1998, 9/11/1998, 9/12/1998, 9/13/1998, 9/14/1998, 9/15/1998, 9/16/1998, 9/17/1998, 9/18/1998, 9/19/1998, 9/20/1998, 9/21/1998, 9/22/1998, 9/23/1998, 9/24/1998, 9/25/1998, 9/26/1998, 9/27/1998, 9/28/1998, 9/29/1998, 9/30/1998, 10/1/1998, 10/2/1998, 10/3/1998, 10/4/1998, 10/5/1998, 10/6/1998, 10/7/1998, 10/8/1998, 10/9/1998, 10/10/1998, 10/11/1998, 10/12/1998, 10/13/1998, 10/14/1998, 10/15/1998, 10/16/1998, 10/17/1998, 10/18/1998, 10/19/1998, 10/20/1998, 10/21/1998, 10/22/1998, 10/23/1998, 10/24/1998, 10/25/1998, 10/26/1998, 10/27/1998, 10/28/1998, 10/29/1998, 10/30/1998, 10/31/1998, 11/1/1998, 11/2/1998, 11/3/1998, 11/4/1998, 11/5/1998, 11/6/1998, 11/7/1998, 11/8/1998, 11/9/1998, 11/10/1998, 11/11/1998, 11/12/1998, 11/13/1998, 11/14/1998, 11/15/1998, 11/16/1998, 11/17/1998, 11/18/1998, 11/19/1998, 11/20/1998, 11/21/1998, 11/22/1998, 11/23/1998, 11/24/1998, 11/25/1998, 11/26/1998, 11/27/1998, 11/28/1998, 11/29/1998, 11/30/1998, 12/1/1998, 12/2/1998, 12/3/1998, 12/4/1998, 12/5/1998, 12/6/1998, 12/7/1998, 12/8/1998, 12/9/1998, 12/10/1998, 12/11/1998, 12/12/1998, 12/13/1998, 12/14/1998, 12/15/1998, 12/

[illegible]

$\mathcal{O}(n^2)$ operations. The algorithm of [1] is based on the observation that the matrix A is symmetric and positive definite. The algorithm of [1] is based on the observation that the matrix A is symmetric and positive definite. The algorithm of [1] is based on the observation that the matrix A is symmetric and positive definite.

[illegible]

6) $\mathcal{A}_2 = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100\}$

© 2007 The Authors
Journal compilation © 2007 Blackwell Publishing Ltd

VI. The above results are consistent with the following picture. The π^0 is produced in the $\pi^0 \rightarrow \pi^0 \pi^0$ decay, and the π^0 is produced in the $\pi^0 \rightarrow \pi^0 \pi^0$ decay. The π^0 is produced in the $\pi^0 \rightarrow \pi^0 \pi^0$ decay, and the π^0 is produced in the $\pi^0 \rightarrow \pi^0 \pi^0$ decay.

34) A l'estudiar els segles XIX i XX insistiré diverses sobre aquest punt.

35) Cf.- Carrera i Pujal. Història política opus citat, ^{Vol. um}
p.176. (Obre una notificació de l'Ajuntament de Barcelona a l'Audiència ~~re~~sp^{ect}e l'escola de nenes de Maria Soler i Josefa Espinós)

36) Després del fracàs de la reforma universitària intentada pels il·lustrats a finals del segle XVIII, tornarien a ésser freqüents en la vida universitària espanyola, les fórmules y textos aristotèliques i escolàstiques.

37) ~~Rexach~~ i Carbó, Baldiri (Bell-lloc 1703-Sant Martí d'Ollers 1781) Estudià al Seminari de Girona i al 1730 passà a regentar la rectoria de la parròquia de Sant Martí d'Ollers, on residí fins a la seva mort. Preocupat pels problemes de l'ensenyament, escriví, a més de les Instruccions un Llibre de diferents notes del que ha passat en aquesta Rectoria. Modernament i sota el patronatge de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, es feu al 1923, una nova edició de les Instruccions, prolegada per Llorenç Jou i Olió, gran propagandista de l'obra de Rexach. Aquest mateix any s'honorà la seva memòria amb la publicació de diversos treballs sobre la significació històrica de la seva obra; a la Casa Rectoral de Sant Martí d'Ollers i gràcies a la col·laboració de la Federació de Mestres Nacionals de Catalunya i de l'esmentada Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, hom col·locà, amb motiu de la citada commemoració una placa recordatori. Molt recentment s'ha descobert en el Seminari de Girona, un manuscrit que conté la segona part de les Instruccions, la qual, segons sembla, presenta un gran interès cultural i científic.

38) Fins a principis del segle XX, fou notori el desprestigi social del magisteri. Els pares en aquell ~~memento~~- temps preferien enviar llur fills als estudiants i preceptors domiciliaris que no pas als

propis mestres. Les dites del poble són molt punyents en aquest punt, en aquell temps era famós el refrany: Senyor ase mestre d'escola.

39) Cf.- Alexandre Galí. Rafel d'Amat i de Cortada . . . opus citat, pag 288. (Galí fa referència en el paràgraf citat a l'obra pedagògica de Ballot).

IIIª PART

DE LA REVOLUCIÓ LIBERAL A LA CRISI DE 1896

CAPÍTOL VI. L'ENSENYAMENT PRIMARI OFICIAL (1833-1896)

El clima social i polític de l'època i l'ensenyança.— Vicens Vives situa entre 1833 i el començament de la dècada moderada (1844), el procés de revolució burgesa a Catalunya. Tot i que aquesta revolució va presentar uns trets característics ben determinats, limitant-se exclusivament a alguns dels aspectes que va prendre a la resta d'Europa, serví per a donar un cop quasi mortal a la potència espiritual de l'Església espanyola, la qual des d'aquell moment passà a exercir un paper de segon ordre; malgrat la recuperació, de bona part, del terreny perdut, l'Església no tornà mai a ésser el que era.

Aquest fet i l'inici de les guerres carlines, conseqüència del plebiscit provocat per la mort del primer rei de la dinastia masculina, tingueren conseqüències transcendents sobre els factors socioestructurals. Les lluites entre carlins i liberals constituïren el primer xoc modern i alhora violent de dues forces socials d'entendre la vida espanyola; aquesta dos corrents encadenats ja des de finals del segle XVIII. Hom ha intentat explicar la pervivència, no ja solament de les guerres dinàstiques, sinó de les conseqüències que les suscitaren, basant-se en les poques disponibilitats materials que disposava la burgesia per a urbanitzar el país.

Amb la Revolució de 1835 s'inaugurava a Catalunya un període de llibertats públiques, les idees que s'hi establien devien produir conseqüències en gran mesura (segons l'aportació al 1815 de la "Unión Filantrópica", la fundació el 1823 del Centre de "Progreso" que publicava el 1833 l'"Anua de la Instrucció Pública", començava la gran obra de la "Comisión de Instrucción Pública" fundada el 1837 (després "Ministerio de Instrucción Pública") comencaven a intervenir en el sistema de ensenyament.

conseqüències àdhuc de tipus superestructural, durant el període 1868-1874, es trobaren amb unes classes dirigents immobiliàries, les quals malgrat els canvis operats en el món jurídic en relació a l'època absolutista, fonamentaven la seva situació de privilegi en esquemes de pensament neofeudal totalment superats als països europeus d'avantguarda; a conseqüència d'aquestes divergències, l'enfrontament adquiriria caràcters consistents.

Als bandes de la Revolució de Setembre i sobretot els dirigents de la 1ª República, estaven plenament convençuts de la necessitat i oportunitat d'emprendre una veritable reforma educativa. El professorat de tot el nivell constituïa una dels grups revolucionaris més actius orientades sobre aquestes línies abstruïdes que les lleis controladores i burocràtiques dictades durant els anys anteriors.

La nova concepció del **fet** que donà lloc al projecte de 1ª República, amb el nom de República dels Treballadors, al·ludint no tant a l'època revolucionària, malgrat el seu índex polític, com l'època ordenada de la revolució pedagògica; datà la seva gran importància quantitativa i les limitacions en el temps i l'espai, aquesta revolució pedagògica, en línia general, la realització dels seus objectius i l'execució de les seues obres.

La nova concepció generalitzada i generalitzada, donat l'alt nivell assolit per la nova instrucció trobada en el temps; el desenvolupament de noves formes organitzatives, el nou concepte del professorat, desenvolupant el nivell universitari, la importància atorgada als estudis tècnics, la desmembració del sistema educatiu tradicional a partir de la instrucció d'època democràtica lligada als grups petit burgesà i popular i de corrents socialitzants conseqüència de les misèries socials i de corrents socialitzants conseqüència de les misèries socials del moviment obrer, constituinten la base per a les futures reformes educatives que conduïren a portar-se a terme durant la primera època de la Restauració, a nivell universitari, però.

El moviment obrer part d'elements de la base de la revolució de setembre de 1868, s'exhalea, en suma, amb un mite econòmicament condicionats per la crisi de 1866, malgrat tot, els grups capitalistes esborrats per l'element del moviment obrer decidiren fer marxa envers cercant vies d'entesa amb els sectors latifundistes agraris. Del pactisme concidiria la restauració del sistema monàrquic. El nou monarca Alfons XII, desbarcava a Barcelona el 19 de gener de 1875.

La restauració borbònica significava l'ajornament dels problemes plantejats durant el període revolucionari. Tot i això la revolució no havia estat endeutada, ja que durant els anys posteriors s'inicià un assaig democràtic, encara que falsat per la pressió, en el caciquisme feia de les seves constituint el sistema electoral per a perpetuar l'estatus; malgrat les seves falles, el nou sistema polític permetia la col·laboració política al darré, la controvèrsia, però, tenia lloc al marge de la major part de la població.

Cànovas inspirador de la Constitució de 1876, símbol representatiu de la classe dirigent espanyola, ens mostra el pensament d'aquest grup social en aquell moment determinat. Els discursos de Cànovas, recuaten en alguns moments d'una sinceritat realment edificadora, com ens mostren uns paràgrafs, en certa manera, cèlebres.

"Se trata de escoger entre la dictadura que viene de abajo y la dictadura que viene de arriba; yo escojo la que viene de arriba porque viene de regiones más nobles y serenas... ." Tengo la convicción profunda de que las desigualdades provienen de Dios, que son propias de nuestra naturaleza y creo, supuesta esta diferencia, en la actividad, en la inteligencia y hasta en la moralidad, que las minorías inteligentes gobernarán siempre el mundo . . .";(1) aquestes paraules concorden perfectament amb l'estructura política de l'època, llibertat d'expressió però limitada a una èlite molt determinada.

Entre les qüestions plantejades a l'Alta Cèrera, l'educació hi jugaria un paper fonamental. Durant l'últim quart del segle passat, s'incubaren els principals corrents d'opinió de l'ensenyança contemporània, pel que fa al món de l'escola; aquests corrents que anaven des del pensament ultramontà lligat a l'Església que intentava recuperar, una part important, del terreny perdut, fins al moviment laicista, passant per tradicionalisme, liberalisme, federalisme, etc. responien en línies generals, al pensament de tres sectors ben diferenciats i dels quals en farem resum en aquest capítol i els precedents: política educativa oficial, pensament oficialment tolerat i doctrines, a judici de la classe dirigent, atemptatòries de la sagrada unitat moral i material d'Espanya.

Insinueven no fa gaire que durant el període revolucionari es produïren canvis qualitatius d'una certa transcendència. Malgrat la relativa mala premsa dels primers anys de la Restauració, hem de constatar que durant aquesta època, probablement recollint la tradició del període immediatament anterior, Espanya, o més ben dit les zones urbanes, s'integrava als corrents educatius europeus; val a dir, però amb unes característiques pròpies derivades d'una estructura política que frenava l'expansió quantitativa i el canvi qualitatiu. La crisi de 1898 i els esdeveniments que es produeixen a principis del segle XX, trencaren el precari equilibri d'aquesta època històrica. Els canvis que es derivaren del xoc constituïren matèria de la resta d'aquest treball, a partir de la IV^a Part, on s'estudia més detalladament la problemàtica educativa del nostre país; en primer lloc, per ésser un període molt ric en experiències escolars de tota mena i segonament perquè constitueix el nucli central ^{d'aquest} del nostre treball.

La problemàtica de l'ensenyança elemental. ^{Introducció.} - Fins ara hem parlat d'ensenyança elemental o d'escoles de primeres lletres, per a caracteritzar un tipus d'ensenyament més catequístic que altra cosa, dones Mel-

gret que segons les dades del 1838 existien en el territori espanyol 16.000 centres d'ensenyança elemental, no ^{es pot} ~~podem~~ parlar d'estructura educativa primària fins a les reformes liberals. (2)

Si partim d'escuemes que se centrin en ~~la~~ ^{hem de dividir l'estudi de} la problemàtica política i l'estructura legal, l'ensenyament primari espanyol ~~es pot~~ ^{es pot} dividir en quatre períodes ben delimitats.

- a) De la mort de Ferran VII a la llei Moyano.
- b) De la llei Moyano a la Llei Catalina.
- c) El període revolucionari.
- d) La primera època de la Restauració.

a) De la mort de Ferran VII a la llei Moyano. La nova normativa legal, els canvis que es produeixen a l'ensenyança primària espanyola entre 1838 i 1857, data de l'aprovació de la llei Moyano que regularà la vida escolar espanyola durant quasi un segle (fins al 1945 pel que fa referència aquest gran de l'ensenyança) foren més que res de tipus legal; la característica primordial era la preocupació orgànica i legalista, oblidant els problemes bàsics de l'ensenyament; per altra banda, el legislador es desentenía completament d'algunes reformes, essencialment de tipus econòmic, irremediabils per a fer efectiva l'estructura normativa legal.

Al 1834 amb el retorn dels liberals al poder, s'iniciien grans reformes en el camp de l'educació, gràcies a la iniciativa del ministre Roscoso de Altamira, clarament influenciat pel pensament de D. Pablo Montesinos íntim col·laborador del ministre. (3)

El 21 d'octubre de l'any esmentat, hom dictava una instrucció per al govern de les escoles de primeres lletres. Al 1836, el Duc de Sívola presentava un pla similar al de 1821 restituint la "dirección General de estudios", pla derogat a causa del "Motín de la Granja"; aquest mateix any, foren suprimides les ordes d'ensenyança, amb l'excepció dels escolaris que podien continuar l'exercici de la docència,

Però, crellin la formació del professorat d'ensenyament normal a l'estat, creix un centre deccent a la ciutat d'Alcalá. La seva fundació, en un R. D. del 21 d'agost de 1824 havia de servir com a escola pilot per als centres d'ensenyament normal a les diverses províncies a partir de 1830; en un altre R. D. aprovat el 18 de juliol d'aquell any, es crea, des d'allí, dos centres més.

Seguint les ordres de la reforma espanyola feta per, el 5 d'octubre de 1843 es publica el "Reglament de las Escuelas Normales", referit per R. D. del 13 d'octubre del 1843 amb l'any de la seva promulgació. Segons la seva redacció, el Decret, es basava en el Decret de 1824 i en el de 1830, i tenia com a objectiu el de crear el personal de professors i de mestres d'ensenyament normal, i també, "la creació de Magisteri del Poble"; el centre esdevindrà una escola normal i una escola de mestres; el dret d'ingressar-hi correspon a tots els alumnes de les escoles normals. El 30 de març de 1849, una nova ordenança novament les escoles normals regulant el seu nombre a 12, 7 d'Alcalá de Henares, 7 d'Alcalá de Guadaira i 14 d'Alcalá de Guadaira, creant-hi per cadascun d'elles el cap d'instrucció provincial: 1 inspector per a cada província i 5 inspectors centrals.

Des de la publicació del Reglament de 1843 fins al 1848 es crearen 42 Escoles Normals, - recordem que aleshores existien 49 províncies- el qual ens indica que el Decret de 1843 no té altra cosa que legitimar una situació de fet; el Decret de 30 de març de 1849, tot i recolzar-se en pretextes de tipus organitzatiu, sembla que respon, essencialment, a motius polítics, hem arribat que els mestres sortien dels centres d'ensenyament Normal amb idees revolucionàries.

La meitat titulats per les noves escoles normals, estaven ja ben organitzats, malgrat tot, la seva formació resultava més aviat elemental, especialment amb anterioritat a la publicació del pla d'estudis de les escoles de Magisteri del 18 d'octubre de 1850. El pla per a obtenir el títol de mestre es distribuïa en tres cursos: en primer

feu càrrec d'aquestes escoles al cap de dos anys. Segons dades del 1849, existien a la ciutat de Barcelona 91 escoles elementals: 73 escoles de nois i 18 de noies; malgrat tot, l'augment registrat durant aquesta època, havia estat probablement inferior al creixement demogràfic.(6)

del Principat

A la resta ~~de Catalunya~~, tot i no posseir masses dades, sembla se seguí una tònica similar, si més no a les capitals de província i ciutats d'una certa importància. A Tarragona, sense anar més lluny, s'establiren l'any 1843 quatre noves escoles públiques: una de nois, una de noies, una altra d'adults i una quarta de nòrvuls.

Potser caldria insistir en el fet que tot canvi porta trasbalsos i els resultats no s'acostumen a notar fins al cap d'un temps, vensem que els Ajuntaments es veien obligats a substituir les escoles de beneficència que havien existit fins aleshores, sota la dependència de l'Església i les ordres religioses d'ensenyança.

Pel que fa l'ensenyament Normal, Catalunya seguí les coordenades fixades per la legislació espanyola. L'Escola Normal de Barcelona tingué primerament caràcter privat: l'any 1845, primer de la seva història es donà solament un curs de tres mesos, el 1846 se'n cursà un d'extraordinari que va durar sis mesos; el 1er de setembre d'aquest mateix any, fou inaugurada l'Escola Normal dependent dels organismes públics. ~~uns anys més tard fou una importància de la nostra política madrileny~~
El primer Director de l'Escola barcelonina Laureà Figuerola] havia estudiat a l'Escola Normal de Madrid. De 1847 a 1849 en fou director Mariano Carderera, una de les figures més representatives de la pedagogia espanyola d'aquell temps.

En virtut del Reglament per al règim de les Escoles Normals Superiors i Elementals aprovat per l'esmentat Decret del 1840, l'Escola Normal passà a la categoria d'Escola Normal Superior. El centre barceloní d'ensenyament Normal deuenia jeràrquicament del Rector de la Universitat de Barcelona, en quant a l'organització interna la responsabi-

litat era del Director; i de l'ensenyança religiosa i moral se'n encarregava un eclesiàstic. Entre 1849 i 1864 l'escola visqué una època de grans vicissituds, segons sembla de caràcter polític, fins i tot, el 1864, es va parlar de suprimir-la.

La vida acadèmica de la Normal de Tarragona, s'inicià el 19 de febrer de 1843, abans de l'aprovació del Reglament d'aquest mateix any, sota la direcció de Joaquim Benet i Maixà. A partir del 10 de gener de 1845 l'ensenyança d'acord amb la nova reglamentació fou organitzada en règim d'internat.(7) El Decret de 1849 suprimí l'escola Normal de Tarragona, però fou restablerta per la llei Moyano; aquesta llei facultà l'escola tarragonina per a impartir el curs superior del magisteri, norma que es feu efectiva a partir del 15 de setembre de 1859.

Durant aquesta època, es produïx un esdeveniment memorable, es refereix, concretament, a ~~la creació de les primeres escoles espanyoles de pàrvuls~~ la creació de les primeres escoles espanyoles de pàrvuls. Aquests nous centres d'ensenyança, sorgiren de la iniciativa de M. Pablo Montessori qui juntament amb Quintana redactà les primeres disposicions legislatives d'aquest període liberal. Montessori, coordinà la fundació de la "Sociedad Académica Asturiana"; els dos socis fundadors d'aquesta societat subscribiren 1520 accions amb les quals es pogueren crear 4 escoles de pàrvuls; el mètode que regiria aquestes escoles s'adaptava, en línies generals, a les línies marcades pel propi Montessori al "Manual para los maestros de las escuelas de pàrvulos" publicat el 1840. Entre les recomanacions que figuren en aquest manual, hi trobem una cançó per aprendre l'alfabet i una torçó musical per a memoritzar la taula de multiplicar; aquesta manera d'entendre el pàrvul, i també l'ensenyança primària, es mantingué fins a finals del segle XIX, quan es començava a adoptar el mètode froebel·lià, a nivell molt minoritari, però. Tot aquestes escoles del nostre temps, amb moltes variacions i modificacions, són el resultat de

de la llei de 1835, han desaparegut tots els pobles de més de 500 ànimes havien de comptar amb una escola de noies i una altra de noies encara que fossin incompletes.

L'article 101, precisava que els pobles de 2.000 habitants disposarien, com a mínim, de dues escoles separades de noies i nois de noies; els de 4.000 habitants tres escoles separades i dues més de noies, augmentant en una el nombre d'escoles amb cada augment de 2.000 habitants. Les escoles mixtes s'havien d'organitzar amb un mestre i una mestra per la llei; de nou, es preveia que les mestres, amb, una, o més fills, no podrien ocupar el lloc de mestre o de mestra.

L'article 102, insistia en que els pobles de més de 2.000 habitants disposarien de càrregues, corresponents a la creació de les escoles i a les escoles mixtes, i que els pobles de més de 2.000 habitants.

Després de l'article 103, el 104 i el 105, ~~=====~~ l'article 106, preveia, que les escoles mixtes de noies i nois, s'havien d'organitzar amb un mestre i una mestra, i que les escoles mixtes de noies i nois, s'havien d'organitzar amb un mestre i una mestra, i que les escoles mixtes de noies i nois, s'havien d'organitzar amb un mestre i una mestra.

Després de l'article 106, el 107 i el 108, ~~=====~~ l'article 109, preveia, que les escoles mixtes de noies i nois, s'havien d'organitzar amb un mestre i una mestra, i que les escoles mixtes de noies i nois, s'havien d'organitzar amb un mestre i una mestra.

Després de l'article 109, el 110 i el 111, ~~=====~~ l'article 112, preveia, que les escoles mixtes de noies i nois, s'havien d'organitzar amb un mestre i una mestra, i que les escoles mixtes de noies i nois, s'havien d'organitzar amb un mestre i una mestra.

Després de l'article 112, el 113 i el 114, ~~=====~~ l'article 115, preveia, que les escoles mixtes de noies i nois, s'havien d'organitzar amb un mestre i una mestra, i que les escoles mixtes de noies i nois, s'havien d'organitzar amb un mestre i una mestra.

Després de l'article 115, el 116 i el 117, ~~=====~~ l'article 118, preveia, que les escoles mixtes de noies i nois, s'havien d'organitzar amb un mestre i una mestra, i que les escoles mixtes de noies i nois, s'havien d'organitzar amb un mestre i una mestra.

Així, doncs, l'organització elemental no difereix massa de la llei de 1830, nom pot començar a adonar-se d'un tret característic que es manifesta al llarg del temps, el legislador i en molta més mesura el governat reconeixen que l'ensenyament elemental correspon a l'administració en arreu el país. En relació a la legislació liberal de 1842 per immedietat anterior, notem sola una altra arista de la teoria de funcions de les Juntes Provincials i locals, esdevé que tendeix més que res a exercir un major control sobre els centres escolars. L'estat liberal no continua de la (jurisdicció); el govern absolutista contrari, sens dubte, nota el perill d'una gran col·lisió dels interessos en l'expansió de la cultura popular; per altra banda, aquest problema s'agreuja per la misèria dels pressupostos municipals, però no ^{es pot} ~~per~~ ^{per motius obvis no} ~~que l'estat liberal vivia mercedat de la realitat social.~~ ~~pué estendre'm~~ ~~massa~~ sobre aquesta qüestió, però cal no oblidar que el món d'estat espanyol des de finals del se. XVIII, portava una política econòmica que tendia a campobrir les hisendes municipals, així, doncs tot canviava en teoria, perquè a la pràctica no canviava pràcticament res.

L'exigüitat pressupostària incidia sobre un altre problema cabdal, ~~concretament dels~~ ^{perlo, concretament dels} ~~havers del registari~~; si hom concepva realment en una veritable reforma aquest problema existia lògicament una immediata solució, però la llei Moyano es mostra molt vers en aquest sentit; hom fixava un augment gens substancial i encarregava el pagament als Ajuntaments tradicionalment poc seriosos per les causes esmentades; es dictaven R.O. per a pressionar els Ajuntaments, per exemple la del 5 de desembre de 1857, però tot això era, en el fons, paper molla.

De cara al millorament de la professió de mestre, la llei dictava un nou pla de registari, sense oferir, però, masses novetats en relació al pla de 1850: 2 cursos per a obtenir el grau de mestre elemental, un més per aspirar al de mestre superior i un altre per adquirir

la categoria de Professor d'Escola Normal o Inspector de primer ensenyament; el darrer nivell, és a dir el quart, s'havia de cursar forçosament a Madrid.(10)

Pel que fa al paper del clergat i l'eclesiàstic en general, la llei Moyano adoptava una posició intermèdia situada en el propi preàmbul de la llei " . . . Inmensos son pues los beneficios que debe producir una ley de Instrucción Pública . . . sujeta siempre en sus efectos a la máxima inspección que corresponde a la Iglesia, a esa inspección que le concedió su Divino Fundador, que se halla establecida en los sagrados cánones y que acertadamente se concedió también en el último concordato celebrado con la Santa Sede"(11). Aquesta inspecció quedava reforçada als articles 295 i 296 que reforçaven el paper de l'autoritat eclesiàstica en els Consells d'Instrucció Pública i reconeixia un paper fonamental a l'Ordinari diocesà, almenys com a possible consultor i censor de textos escolars.

La legislació entre 1857 i 1868. - Aprovada sense massa problemes la llei Moyano, el paper dels successors del jurista romà es centrà en l'intent de viabilitzar la legislació en diferents nivells educatius; val a dir que, en aquest sentit, l'administració no va tenir massa èxit. La majoria de discursos polítics sermons i documents que es succeïen fins a principis del segle XX es fonen més o menys en l'abisme existent entre la llei Moyano i la realitat escolar catalana.

Als anys posteriors a l'aprovació de la llei foren més vivits esdeveniments en matèria d'ensenyament elemental, l'ambient pre-revolucionari, sobretot a partir del 1865, exercirà un cert influx, sobre aquests problemes, motivant novament les polèmiques polítiques. Manuel Silvela, Director General, intentarà una reforma de la llei Moyano, però com els seus predecessors ignorarà els aspectes socials i econòmics implicats en tota reforma de l'ensenyament; malgrat la seva bona voluntat, estava massa immers en els esquemes burocràtics de la classe domi-

nant i no s'ajustava impecablement per les noves idees sinó com a mecanisme de defensa enfront dels corrents polítics progressistes.

Al 1866, pugem al poder els ultramontans amb una clara preocupació envers la problemàtica educativa. Ororio, el 1er d'agost d'aquest any, dictarà la primera de les circulars que el tinen fons i de les quals ~~se~~ n'ocuparà el capítol dedicat a l'ensenyament universitari. Donava la impressió que Ororio es preocupés per l'ensenyament elemental però el que intentava era passar través a l'extensió de la cultura del poble; la seva dèria era frenar el desenvolupament de les doctrines socialitzants que atacaven contra la unitat moral i espiritual de les formes d'ensenyament basades en la privilegi social, econòmic i polític d'una petita minoria.

L'argument d'Ororio era ben clar i simple, el mestre ocupa un paper clau en la nostra societat, s'ha de controlar tota de les accions revolucionàries, civils, doncs, cal controlar-la per evitar que intervingui i participi en les lluites polítiques. El control sobre els cursos de primer nivell, - Ororio recalcava aquest control a tots els graus de l'ensenyament - s'exercirà de dos maneres; els inspectors amb la col·laboració de les autoritats civils i eclesiàstiques vigilaran els mestres i els Rectors d'Universitat controlaran el desenvolupament polític de la inspecció.

Ororio enviarà uns nous llibres d'ètica i de ciència, però el moment de la seva entrada en vigor coincideix amb la creació de la Comissió de Ciència i Letres, ja que Ororio havia passat al ministeri d'Instrucció. El nou ministre d'Instrucció, s'acordava amb les forces progressistes, amb el desig de desenvolupar el coneixement científic i tecnològic. La Comissió de Ciència i Letres, creada el 1866, tenia com a objectiu la creació d'una escola superior de ciència i tecnologia, amb el propòsit de formar a la gent que treballava en la indústria i en l'agricultura.

El 1867, la Comissió de Ciència i Letres, creada el 1866, tenia com a objectiu la creació d'una escola superior de ciència i tecnologia, amb el propòsit de formar a la gent que treballava en la indústria i en l'agricultura.

de 1866, Reglament del 10 del mateix mes, se'ne definixen, per l'estamentat control polític i per l'omnípoda presència de l'Església a tot els nivells, molt especialment en el camp de l'ensenyança elemental; als pobles de menys de 500 habitants el consell substituiria el mestre en la docència elemental, apart d'això l'autoritat col·legialística podia cosir el nus a tot arreu: en la vigilància dels textos escolars i acadèmics, a les Juntas Provincials i Locals controlades a partir d'aquest moment per les Juntas Parroquials, Juntas de Dones, escoles, etc. La llei Catalina suprimia les escoles Normals, sembla per massa revolucionària, els estudis de magisteri es cursarien d'ara en endavant als Instituts de segons ensenyament, menys polititzats com cal suposar.

La denunciació política accentuava indirectament la centralització acadèmica i administrativa. Se'ne presenten novament els trets definidors de la política educativa promociada pels crims ultramontans, característiques molt més visibles durant l'època de la Restauració. Denunciació acadèmica, control polític i ideològic dels ensenyants i funcionaris, accentuació del centralisme a tots els nivells i tracte preferencial envers l'Església o els seus representants, heus aquí el programa polític conservador. La llei Catalina no va tenir temps de portar-se a la pràctica, la nova situació política sorgida arran de la Revolució de Setembre de 1868, ho impediria.

Els problemes d'implantació de la llei Moyano i la realitat escolar d'aquells anys. - L'aprovació de la llei Moyano no va tenir les conseqüències pràctiques que esperaven els seus redactors. L'ensenyança elemental, totser més que cap altre grau, continuà decaïent, augmentaren el nombre d'escoles però es fa difícil opinar sobre aquesta qüestió; són motius polítics, socials o econòmics els que impulsen aquest canvi? Si considerem el conjunt de l'estat espanyol, aquest augment en prou feines absorbí el creixement natural de la població

escolar, però tot i això sembla que el percentatge d'analfabets disminuï en part.(12)

Caldrà estudiar amb més deteniment l'evolució escolar durant aquest període, (ens manquen monografies que estudia amb una certa sistematització els canvis que es produeixen en el món educatiu del nostre país entre la proclamació del règim liberal i la crisi de 1898 ^{al Principat} però sembla evident, pel que fa ~~a Catalunya~~, que aquests canvis són importants a nivell qualitatiu i quantitatiu, almenys fins a un cert punt, potser més perceptibles en el camp privat que en el públic. Entre altres coses, seria bo treballar sobre l'impacte de les mesures centralitzadores, la resistència dels catalans a la unificació programàtica i les vertients que presentava la castellanització en el moment que es manifesten els primers esdeveniments ^{Del conjunt} renaixentistes. ~~Sobre a-~~
~~quests canvis~~ de problemes en farà esment una altra vegada a l'estudiar els restants graus de l'ensenyance.

A Barcelona ciutat, segons afirma Carreres, entre 1860 i 1864 s'establiren 191 escoles, nombre certament important que, per altra banda, sembla bastant verosímil, de la mateixa font se'n desprèn que a la capital catalana calien censades el 1864, 303 escoles de les quals 157 eren privades, el nombre d'alumnes atllava la xifra dels 10.000.(13)

Sabadell nuclei urbà amb una població aproximada de 10.000 habitants a l'hora de l'aprovació de la llei de 1850, necessitava d'acord amb la nova normativa legal 14 escoles públiques: 7 de nois i 7 de noies. El Reial Decret del 2 de març de 1850 i l'any de la creació d'una escola superior, 3 de nois i 3 de noies, escoles que es preveïen l'any següent, la llei malgrat tot, no s'arribà a complir mai; ~~doncs~~ a principis del segle XX només hi havia 9 escoles públiques.(14)

Aquesta creença són vàlids, en general, per a la majoria de ciutats catalanes de més de 5.000 habitants o en zones que podrien consi-

c) 1 període revolucionari.- (1868-1874).- Signet la importància atorgada a l'educació del poble, però sense política que s'assumiren del poder durant alguns època, hem de creure que no es produïren canvis trascendents, almenys del que respecta a l'ensenyance elemental, durant alguns anys. Projectes molts, realitzats més aviat poc; tot i amb això no ~~es~~ *es* ~~establien~~ *establien* ~~en~~ *en* ~~consecuència~~ *consecuència* ~~dessa~~ *dessa* ~~consequència~~ *consequència*, ja que ens trobem endes per a les afirmacions en aquest sentit. Dóna la impressió que l'element dels hores de la Revolució de Setembre i la 1ª República es manifesta en el terreny qualitatiu; el món concret de l'escola, els canvis solament transcendiren el camp universitari, incloïent, també, en alguns aspectes de l'ensenyance secundària.

Els canvis locals.- El corpus legislatiu d'aquest període és molt ric, foren inabundables els projectes, alguns aprovats, d'altres no, però l'important és la seva projecció educativa. Molts d'aquests projectes esdevinueren la base d'algunes reformes educatives portades a terme pel govern liberal durant la primera època de la Restauració, en general, però, s'efectiven amb molt poc tras el nivell superior i mitjà de l'ensenyance.

Els Decrets del 14 i 21 d'octubre de 1868 fixaven les bases sobre les quals es regiria l'ensenyament durant alguns època. Tot i no derogar la Llei d'Instrucció vigent en aquell moment, hom creuava que més endavant s'aprovaria una nova llei, normativa que no s'arribà a materialitzar. Els citats Decrets introduïen canvis substancials a l'organització de l'ensenyance, el del dia 14 d'octubre feia referència a l'ensenyance primària i el del dia 21 a l'ensenyament secundari i superior.

Com a primera providència el Decret del 14 d'octubre, derogava la Llei d'Instrucció Primària del 2 de juny de 1860, restablint provisionalment la Llei Moyano. En el preàmbul del Decret, signat per Ruiz Zorrilla ministre de Foment del Govern Provisional, s'expressaven les temences suscitades per un sistema d'ensenyance que donava a l'Església

el control pràctic de l'ensenyament primari. " . . . Collocando la primera enseñanza bajo la tutela del clero, reprimiendo duramente una de las principales manifestaciones de la libertad, y haciendo al Estado instrumento de miras ajenas, no podía menos de ser motivo de justa alarma para los que deseen sinceramente la cultura intelectual del país. Entregar la instrucción primaria al clero era aprisionarla en un círculo de hierro, encerrándola dentro de un cuadro de verdades invariables e indiscutibles que se refieren a un solo fin de la vida; era condenarla a ser siempre la misma en su manera íntima de ser y en su forma; era, en una palabra, estacionarla y negar la ley del progreso humano. . ." (17)

Aquest Decret d'acord amb l'exponent, derogava tots els privilegis concedits a l'Església en matèria d'ensenyament. Decretava, a més, la llibertat d'ensenyament segons la qual tots els espanyols podien regentar centres d'ensenyament elemental sense el requisit del títol i podien adoptar els mètodes que creïassin més convenient. (18) La revolució restitueix novament les escoles lliures, assignava als Ajuntaments funcions concretes i més autonomia per a fer efectiva l'escolarització a nivell primari de tots els infants i donava més prerrogatives a les Juntes Locals i Provincials.

La nova realitat escolar.— Les circumstàncies polítiques, el clima social, les lluites internes, la 3a guerra carlina, els continuats canvis d'orientació política, l'ambigüetat a nivell legal i administratiu, etc no ajudaren a la materialització d'una política educativa de llarg abast, implícits en l'ideari i el programa dels revolucionaris espanyols de totes les tendències. Els religiosos foren obligats a jurar una Constitució laica, els ensenyants de l'ordre escolar no acceptaren el jurament, el qual comportà la desaparició de molts col·legis; com a contrapartida ni els constitucionalistes ni els republicans varen tenir temps suficient per a substituir aquests centres d'ensenyament.

El torn ministerial, veient del vèrtex liberal capenyol, de la qual temps s'escapà el període de la III República, (26) acabà amb les esperances de reforma, a l'ésser nomenat ministre de Foment, d'un nou govern Cánovas, Alejandro Pidal, destacat líder d'extrema dreta. Pidal entrava al ministeri amb la ferma decisió d'obrir el país el passat més immediat i situar-se a les èpoques Grovia; el nou ministre no comptava o no valorava degudament la politització de la universitat, fet que produí més d'una violència i l'alteració de l'ordre públic. A l'encomanença pràctica, Pidal seguí la política de protecció a la iniciativa privada, concretament l'Església, en el sentit d'atorgar a aquest organisme atribucions per a concedir títols, mesura que contribuí a fer creure en desgràcia al polític ultramontà; cal remarcar, també, que durant el seu pas pel ministeri foren succeïts els Jardins d'Infants i la càtedra de pedagogia froebelianna que s'havia instituit a la Normal madrilenya en temps del Marquès de Toranzo.

Si durant els deu primers anys de la Restauració el torn de partits havia afavorit al partit conservador, que governà la major part d'aquests anys amb algun interval liberal, entre 1885 i 1896 es canviaren els papers, finalment entre 1898 i 1902 s'establí una mena de treva entre els partits, almenys en el ràn educatiu; ^{ja-que} ~~doncs~~ mal rat els canvis ministerials existí una certa continuïtat en la línia política, fet que ens anuncia una nova època; fins aleshores, els partits, especialment el conservador, s'havien dedicat, simplement, a fer i desfer.

Així, doncs, sembla que a partir del 1885 els liberals podien llançar-se a la materialització del seu programa polític, amb les limitacions pròpies del sistema canovista. En matèria educativa, calia abans que tot derogar els Decrets aprovats en temps del Sr. Pidal i restablir la normativa establerta pel Sr. Alarcón. D'acord a aquest moment, hom podia entendre una política encaminada vers la resolució

del problema central de l'ensenyament primari, és a dir l'augment de l'escolarització, partint de la base de la centralització de fons francès després del control sobre els ensenyants i els catòlics i mentes obscurs.

El problema de fons, però, no era pas local, una vegada més el ministeri toqués amb la qüestió fonamental, d'on la via de sortir els diners per a finançar el pagament del personal ensenyant i administratiu i per a la construcció de nous centres escolars. Si Montero Ríos, ni Canalejas, malgrat els seus esforços, aconseguiren l'aprovació d'un pressupost per a la instrucció pública que fou possible l'enganyant d'una veritable reforma, nom s'contentà amb les simples recomanacions insistint als municipis respecte la seva obligació envers l'establiment d'ensenyament per al manteniment de l'ensenyament públic. (27)

Força més fàcil resultà l'elaboració de les escoles normals, per part de l'Estat; -recordem que fins aleshores depenien de les Diputacions- ^{ja que} ~~des~~ ^{tenia} ~~no~~ ^{va} ~~se~~ ^{incidir} ~~en~~ ^{en} el pressupost ~~de l'Estat.~~ ^{de l'Estat.}

~~La~~ ^{La} reforma de les escoles normals, aprovada el 20 de juny de 1887, fixava que l'Estat es feia càrrec d'ara en endavant del manteniment econòmic de les escoles normals i les Delegacions d'Instrucció mitjançant el reintegrament ^{de les despeses.} a les Diputacions. (28)

La ^{influència} ~~influència~~ benefactora de la reforma de les escoles normals va poder es dir sentir a la Normal Central de Madrid, gràcies a la influència de la "Institución Libre de Enseñanza". Gràcies a l'ocurrència de la formació del professorat de l'escola normal i la Institució fou els possibles per aglutinar un bon equip de professors, tant el que feia la homes i masculins com la femenina.

Un dels principals obstacles que s'hagueren de superar per a fer efectiva la reforma, fou el baix nivell de l'ensenyament que corresponia a les escoles de magisteri, per això fou creada una classe preparatòria. El Congrés de 1892, aconsellà la creació d'una Escola Normal Superior

de Registeri, anhel que esdevingué realitat molt més tard, el 1909.

A les restants Escoles Normal·s cantonals, inclosos els centres d'ensenyament de les quatre províncies catalanes, la reforma no afectà pràcticament gens, ja que els intercanvis creats foren venen tots els intents per a millorar el nivell dels estudis. La inspecció de l'Escola Normal Central fou rígida, almenys a nivell de centres: si n'arlessin d'influències de tina individual haurien de satisfer un vic aquesta afirmació.

al Principat

~~El Principat~~, la única iniciativa scribosa de reforma que es portaren a terme en el terreny de la formació acadèmica del mestre d'ensenyament elemental, partiren primerament de la iniciativa privada i més enviant de les Institucions Públiques subvencionades, però això entre de ple a la història escolar del segle XX.

Les canvis legals que es produïren entre 1890 i 1902 varen profundament afectats per uns sòrics canviament socials, polítics i econòmics que denota el canviament d'un nou etapa històrica, ~~con~~ ~~creant-se~~ ~~reforma~~, evidentment, el món de l'ensenyament; a l'entre aquesta canviament, la creació d'un ministeri que s'ocuparà específicament de la problemàtica educativa, resultarà determinant. Així doncs, per a intentar lliurar el món escolar de la anglos XIX i XX, hem cregut convenient estudiar l'evolució legislativa d'aquest període als escrits de la IV Part d'aquest treball dedicada a la problemàtica de l'ensenyament públic ~~entre 1900 i 1938.~~ del grau elemental

La insuficiència pressupostària i els problemes d'equipament escolar. De l'entorn de la legislació sembla desprendre's que els problemes bàsics de l'ensenyament primer no s'han venen ni encetat, sinó encet s'han venen plantejat de forma esgotadora, però sempre des d'una òptica centralista marginada de la problemàtica real. (23)

al nostre país

Per que la referència ~~al nostre país~~, el problema escolar començava a plantejar-se sobre unes noves condicions, pensam que el Principat

pat anava adquirint alguns dels trets característics de les societats industrials modernes: expansió capitalista, proletarianització de la manutenció, afiançament de l'oligarquia i les seves decisions de treballadors, clandestinitats o toleràncies segons les èpoques, augment progressiu del moviment vaguista, semblança d'ordre social, repressió, repressió, etc.

Adoncs, mentre la majoria de països industrials o en vies d'industrialització, cerquen o adopten una solució capitalista a les seves necessitats, el Principat i les altres regions industrials espanyoles s'han de dirigir a les lites d'un estat dominant prioritàriament del latifundisme agrari; els plans d'industrialització total a nivell arriari i d'expansió de l'economia agrària, estatut idèntic, indiscutible a nivell de funcions socials i econòmiques d'un estat capitalista modern, s'afeguen a les bases de discriminabilitat pressupostària i econòmica que es troben a una veritable intersecció de les classes directores europees i amb els seus caràcters característics.

El desenvolupament i desenvolupament econòmic dels països capitalistes moderns, en teoria, a la reforma capitalista, però aquest desenvolupament no és efectiu, en teoria a nivell de l'estat, tot i que a nivell de la pràctica, aquest desenvolupament econòmic i social no és efectiu, en teoria a nivell de l'industrialització i desenvolupament econòmic.

El desenvolupament econòmic i social dels països capitalistes moderns, en teoria, a la reforma capitalista, però aquest desenvolupament no és efectiu, en teoria a nivell de l'estat, tot i que a nivell de la pràctica, aquest desenvolupament econòmic i social no és efectiu, en teoria a nivell de l'industrialització i desenvolupament econòmic.

l'habitudina, el qual és el que ha de servir de guia per a la continuació
del treball i de la vida social.

El treball és una activitat, una activitat, de la qual depèn, en gran
part, el desenvolupament de la vida social, i el desenvolupament de la vida
social, perquè la vida social és el que ha de servir de guia per a la continuació
del treball; ~~però~~ però de manera que el treball és una activitat, una activitat
de la qual depèn, en gran part, el desenvolupament de la vida social, i el desenvolupament
de la vida social, perquè la vida social és el que ha de servir de guia per a la continuació
del treball. (30)

El treball és una activitat, una activitat, de la qual depèn, en gran
part, el desenvolupament de la vida social, i el desenvolupament de la vida
social, perquè la vida social és el que ha de servir de guia per a la continuació
del treball; però de manera que el treball és una activitat, una activitat
de la qual depèn, en gran part, el desenvolupament de la vida social, i el desenvolupament
de la vida social, perquè la vida social és el que ha de servir de guia per a la continuació
del treball. (31)

El treball és una activitat, una activitat, de la qual depèn, en gran
part, el desenvolupament de la vida social, i el desenvolupament de la vida
social, perquè la vida social és el que ha de servir de guia per a la continuació
del treball; però de manera que el treball és una activitat, una activitat
de la qual depèn, en gran part, el desenvolupament de la vida social, i el desenvolupament
de la vida social, perquè la vida social és el que ha de servir de guia per a la continuació
del treball. (32)

El treball és una activitat, una activitat, de la qual depèn, en gran
part, el desenvolupament de la vida social, i el desenvolupament de la vida
social, perquè la vida social és el que ha de servir de guia per a la continuació
del treball; però de manera que el treball és una activitat, una activitat
de la qual depèn, en gran part, el desenvolupament de la vida social, i el desenvolupament
de la vida social, perquè la vida social és el que ha de servir de guia per a la continuació
del treball. (33)

[illegible]

11) Cf. - Diario Congress 1857, sessió 12 de juny, pàg. 1585, citat per: - Ferrn Fecet, J. Luis Fecet, La universidad española. . . , noua edició, pàg. 467.

Sobre l'evolució del Concòrdat amb la Santa Seu i les seves implicacions en el sistema concòrdat hi tindrém a continuació altres confutats, el primer dels quals correspon a l'encarregat.

12) Sobre aquest: qüestió sobre el Concòrdat amb la Santa Seu i el Concòrdat amb el Vaticà.

13) Qüestió III

Qualsevol qüestió de dret concòrdat amb la Santa Seu i el Concòrdat amb el Vaticà.

	Qüestió		Resposta	
	<u>Qüestió</u>	<u>Resposta</u>	<u>Qüestió</u>	<u>Resposta</u>
Qüestió				
Qüestió				
Qüestió				
Qüestió				
Qüestió				
-				

De les qüestions que s'han plantejat en el Concòrdat amb la Santa Seu i el Concòrdat amb el Vaticà, les qüestions que s'han plantejat en el Concòrdat amb la Santa Seu i el Concòrdat amb el Vaticà.

14) Cf. - Qüestió de dret concòrdat amb la Santa Seu i el Concòrdat amb el Vaticà, plantejant la qüestió de dret concòrdat amb la Santa Seu i el Concòrdat amb el Vaticà.

15) Cf. qüestió de dret concòrdat amb la Santa Seu i el Concòrdat amb el Vaticà, plantejant la qüestió de dret concòrdat amb la Santa Seu i el Concòrdat amb el Vaticà, plantejant la qüestió de dret concòrdat amb la Santa Seu i el Concòrdat amb el Vaticà.

16) Cf. qüestió de dret concòrdat amb la Santa Seu i el Concòrdat amb el Vaticà, plantejant la qüestió de dret concòrdat amb la Santa Seu i el Concòrdat amb el Vaticà.

1872	70.179	110	4.722	
1875	71.526	110	4.809	
1876-77	71.547	111	4.716	312
1881-82	75.635	125	5.341	159
1886-87	79.954	137	5.505	
1891-92	82.252	147	5.588	
1896-97	83.458	152	5.498	
1901-02	84.394	159	5.516	

El nombre de mestres i d'alumnes ve expressat en milers.

Font:

- Antoine Prost. L'enseignement en France. 1800-1967. París, 1968, Documents 17 i 62, pàgs. 108 i 204.

Dels gràfics esmentats que no s'inclouen en la seva totalitat, es desordenen que a partir del curs 1886-1887 l'encol·lització primària, a França, pot considerar-se total. Si comparem les dades dels gràfics I, II, IV i V, veurem que a mesura que avança el segle XIX les diferències respecte al país veí són cada vegada més reduïdes.

32) Gràfic VI.

Salari dels mestres espanyols masculins i femenins el 1885.

<u>Mestres</u>	<u>Mestresses</u>	
787	21	cobren menys de 125 pessetes
1.784	84	" de 125 a 250 pessetes
5.031	584	" " 250 a 500 "
3.067	2.452	" " 500 a 625 "
2.745	2.465	" " 625 a 825 "
1.414	1.116	" " 825 a 1.100 "
465	272	" "1.100 a 1.375 "
241	149	" "1.375 a 1.650 "
205	111	" "1.650 a 2.000 "
103	77	" més de 2.000 "

Font:

= Manuel Bartolomé Cossío. La casa como vivienda en España. Madrid, 1927.

Tenint en compte que per a viure amb una certa comoditat en necessiten de 1.000 a 1.500 hectàres de terra, el 90% dels infants, dels joves i adults viuen en condicions precàries.

33) Cf. = Diari del Progrés 16 de setembre 1901, pàg. 1595.

34) Cf. = Adolfo Barrio. Política y economía. Madrid, 1904, pàgs. 49 i 50.

35) Cf. = Aniceto Gela. La educación nacional. Trascendencia social. Madrid, 1910, pàg. 94. (article publicat per primer cop versat el 1903)

36) Cf. = Aniceto Gela. La educación nacional. Trascendencia social. Opus citat, pàg. 99.

37) Dades estadístiques quantitativen: Oficial III, nota 6a, anexo XVI

38) Dades estadístiques de divorcis pintats estadísticament en els anys escoles públiques; d'aquí s'ha tret la descripció de les condicions de província, de Madrid, de les, de les, etc.

39) Aquestes dades són extretes de:

= Antoni Jurgim Lorenzo. Datos sobre el estado de la educación en España hasta 1900. . . . opus citat.

= Ajuntament de Barcelona. Las condiciones económicas de Barcelona. . . . versat Oficial nota 4.

40) Les dades de l'any de les dades de la nota 2 del Oficial

41) Dades estadístiques de les condicions amb les quals es troben els

310 condicions existents, es troben a l'annex de la nota 2 del Oficial

42) Dades estadístiques. Les dades de l'any de les dades de la nota 2 del Oficial

del 1901, 94 de desembre de 1901 pàg. 1220 discussió de la nota citada

per J. J. Gela. La educación en España. Opus citat, pàgs. 104 i 105,

transcrits a l'annex de la nota 2 del Oficial, pàg. 94. Les dades de l'annex de la nota 2 del Oficial

de la nota 2 del Oficial **XXII**

41) *Quelques données relatives à la détermination des constantes de vitesse de la réaction*.

43) *Die Bestimmung des Reaktionsgeschwindigkeitskonstanten der Reaktion*, 1917, S. 177-178.

... e, portanto, a existência de uma única solução para o problema de valor inicial, ~~pois~~ ^{porque} a função f é contínua e a matriz A é contínua e limitada no intervalo $[a, b]$. Assim, a solução existe e é única no intervalo $[a, b]$. Portanto, a solução do problema de valor inicial é dada por $y(x) = y_0 + \int_a^x f(t) dt$. Portanto, a solução do problema de valor inicial é dada por $y(x) = y_0 + \int_a^x f(t) dt$.

... e, portanto, a existência de uma única solução para o problema de valor inicial, ~~pois~~ ^{porque} a função f é contínua e a matriz A é contínua e limitada no intervalo $[a, b]$. Assim, a solução existe e é única no intervalo $[a, b]$. Portanto, a solução do problema de valor inicial é dada por $y(x) = y_0 + \int_a^x f(t) dt$. Portanto, a solução do problema de valor inicial é dada por $y(x) = y_0 + \int_a^x f(t) dt$.

... e, portanto, a existência de uma única solução para o problema de valor inicial, ~~pois~~ ^{porque} a função f é contínua e a matriz A é contínua e limitada no intervalo $[a, b]$. Assim, a solução existe e é única no intervalo $[a, b]$. Portanto, a solução do problema de valor inicial é dada por $y(x) = y_0 + \int_a^x f(t) dt$. Portanto, a solução do problema de valor inicial é dada por $y(x) = y_0 + \int_a^x f(t) dt$.

... e, portanto, a existência de uma única solução para o problema de valor inicial, ~~pois~~ ^{porque} a função f é contínua e a matriz A é contínua e limitada no intervalo $[a, b]$. Assim, a solução existe e é única no intervalo $[a, b]$. Portanto, a solução do problema de valor inicial é dada por $y(x) = y_0 + \int_a^x f(t) dt$. Portanto, a solução do problema de valor inicial é dada por $y(x) = y_0 + \int_a^x f(t) dt$.

... e, portanto, a existência de uma única solução para o problema de valor inicial, ~~pois~~ ^{porque} a função f é contínua e a matriz A é contínua e limitada no intervalo $[a, b]$. Assim, a solução existe e é única no intervalo $[a, b]$. Portanto, a solução do problema de valor inicial é dada por $y(x) = y_0 + \int_a^x f(t) dt$. Portanto, a solução do problema de valor inicial é dada por $y(x) = y_0 + \int_a^x f(t) dt$.

[illegible]

La loi de 1857, portant sur l'enseignement des sciences naturelles, a été complétée par la loi de 1863, relative à l'enseignement des sciences exactes, et par la loi de 1865, relative à l'enseignement des sciences sociales. Ces lois ont été complétées par la loi de 1867, relative à l'enseignement des sciences médicales, et par la loi de 1869, relative à l'enseignement des sciences vétérinaires. (10)

La loi de 1857, portant sur l'enseignement des sciences naturelles, a été complétée par la loi de 1863, relative à l'enseignement des sciences exactes, et par la loi de 1865, relative à l'enseignement des sciences sociales. Ces lois ont été complétées par la loi de 1867, relative à l'enseignement des sciences médicales, et par la loi de 1869, relative à l'enseignement des sciences vétérinaires. (11)

La loi de 1857, portant sur l'enseignement des sciences naturelles, a été complétée par la loi de 1863, relative à l'enseignement des sciences exactes, et par la loi de 1865, relative à l'enseignement des sciences sociales. Ces lois ont été complétées par la loi de 1867, relative à l'enseignement des sciences médicales, et par la loi de 1869, relative à l'enseignement des sciences vétérinaires. (12)

La loi de 1857, portant sur l'enseignement des sciences naturelles, a été complétée par la loi de 1863, relative à l'enseignement des sciences exactes, et par la loi de 1865, relative à l'enseignement des sciences sociales. Ces lois ont été complétées par la loi de 1867, relative à l'enseignement des sciences médicales, et par la loi de 1869, relative à l'enseignement des sciences vétérinaires. (13)

La loi de 1857, portant sur l'enseignement des sciences naturelles, a été complétée par la loi de 1863, relative à l'enseignement des sciences exactes, et par la loi de 1865, relative à l'enseignement des sciences sociales. Ces lois ont été complétées par la loi de 1867, relative à l'enseignement des sciences médicales, et par la loi de 1869, relative à l'enseignement des sciences vétérinaires. (14)

[illegible][illegible]

li

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

... le practica, però, no es notava

~~-----~~, la diferència.

en el transcurso del

Non seguitò però la foto,

exo

[illegible]

The following is a list of the names of the persons who have been appointed to the various positions in the Department of the Interior, for the year ending June 30, 1902.

pensem que

~~de~~

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

entre

ic

t

d

e

q

ció unel, a la qual s'hi afegia per altre discriminació de tiens
socials.

Le tout est en revanche limité en deux possibilités, d'abord de la façon concrète de la manière d'exprimer la solidarité et d'appliquer les principes de la solidarité, et d'autre part de la manière d'appliquer les principes de la solidarité.

1. The objective of the present study is to investigate the effect of the use of the Internet on the learning of the English language. The study is designed to determine the extent to which the use of the Internet can improve the learning of the English language. The study is designed to determine the extent to which the use of the Internet can improve the learning of the English language. The study is designed to determine the extent to which the use of the Internet can improve the learning of the English language.

[illegible][illegible]

...
...
...
...

...
...
...
...

...
...
...
...

reflectia

...
...
...
...

...
...
...
...

...
...
...
...

...
...
...
...

...
...
...
...

...
...
...
...

...
...
...
...

P...

the following conditions:

- (i) $\mathcal{F}_1$ is a σ -algebra on Ω containing $\mathcal{F}_0$ and $\mathcal{F}_2$ is a σ -algebra on Ω containing $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_0$.
- (ii) $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_2$ are independent.
- (iii) $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_2$ are both $\mathcal{F}_0$ -measurable.
- (iv) $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_2$ are both $\mathcal{F}_0$ -invariant.
- (v) $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_2$ are both $\mathcal{F}_0$ -adapted.
- (vi) $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_2$ are both $\mathcal{F}_0$ -stable.
- (vii) $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_2$ are both $\mathcal{F}_0$ -closed.
- (viii) $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_2$ are both $\mathcal{F}_0$ -complete.
- (ix) $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_2$ are both $\mathcal{F}_0$ -saturated.
- (x) $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_2$ are both $\mathcal{F}_0$ -trivial.

Let $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_2$ be two σ -algebras on Ω satisfying the above conditions. Then, the following theorem holds:

Theorem 1. Let $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_2$ be two σ -algebras on Ω satisfying the above conditions. Then, the following theorem holds:

Theorem 2. Let $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_2$ be two σ -algebras on Ω satisfying the above conditions. Then, the following theorem holds:

Theorem 3. Let $\mathcal{F}_1$ and $\mathcal{F}_2$ be two σ -algebras on Ω satisfying the above conditions. Then, the following theorem holds:

on 17th Nov. (37) the situation of the river was more critical than on 16th Nov. ; wind strong, cold, and dry, and the water level was 14.70 m. ; some of the boats were stuck in the mud.

Temperature and humidity.— On 17th Nov. the temperature was 13.2°C. at 08.00, 15.00, 20.00, 23.00, and 25.00 hours. The humidity was 75% at 08.00, 70% at 15.00, 65% at 20.00, 60% at 23.00, and 55% at 25.00 hours. The wind was strong and cold, and the water level was 14.70 m. ; some of the boats were stuck in the mud.

On 18th Nov. the temperature was 13.2°C. at 08.00, 15.00, 20.00, 23.00, and 25.00 hours. The humidity was 75% at 08.00, 70% at 15.00, 65% at 20.00, 60% at 23.00, and 55% at 25.00 hours. The wind was strong and cold, and the water level was 14.70 m. ; some of the boats were stuck in the mud.

On 19th Nov. the temperature was 13.2°C. at 08.00, 15.00, 20.00, 23.00, and 25.00 hours. The humidity was 75% at 08.00, 70% at 15.00, 65% at 20.00, 60% at 23.00, and 55% at 25.00 hours. The wind was strong and cold, and the water level was 14.70 m. ; some of the boats were stuck in the mud.

On 20th Nov. the temperature was 13.2°C. at 08.00, 15.00, 20.00, 23.00, and 25.00 hours. The humidity was 75% at 08.00, 70% at 15.00, 65% at 20.00, 60% at 23.00, and 55% at 25.00 hours. The wind was strong and cold, and the water level was 14.70 m. ; some of the boats were stuck in the mud.

10

The first part of the report is a general introduction to the subject of the study. It is followed by a description of the methods used in the study. The results of the study are then presented in a series of tables and figures. The final part of the report is a conclusion and a list of references.

The results of the study show that there is a significant difference between the two groups. This difference is most pronounced in the first part of the study.

car
=====

The results of the study show that there is a significant difference between the two groups. This difference is most pronounced in the first part of the study.

The results of the study show that there is a significant difference between the two groups. This difference is most pronounced in the first part of the study.

The first of these is the fact that the $\mathbb{Z}_2$ -action on $\mathbb{R}^n$ is not free. The fixed points of this action are the points $x \in \mathbb{R}^n$ such that $x = -x$, i.e. the origin. This is a single point, and hence the quotient space $\mathbb{R}^n / \mathbb{Z}_2$ is not a manifold. However, if we consider the action of $\mathbb{Z}_2$ on $\mathbb{R}^n \setminus \{0\}$, then the action is free. The quotient space $(\mathbb{R}^n \setminus \{0\}) / \mathbb{Z}_2$ is a manifold, and it is homeomorphic to the n -dimensional sphere S^n . This is because the map $f: \mathbb{R}^n \setminus \{0\} \rightarrow S^n$ defined by $f(x) = x / \|x\|$ is a $\mathbb{Z}_2$ -equivariant homeomorphism. The quotient map $q: \mathbb{R}^n \setminus \{0\} \rightarrow (\mathbb{R}^n \setminus \{0\}) / \mathbb{Z}_2$ is also a homeomorphism, and hence $(\mathbb{R}^n \setminus \{0\}) / \mathbb{Z}_2 \cong S^n$.

The second of these facts is that the $\mathbb{Z}_2$ -action on $\mathbb{R}^n$ is not proper. This means that the quotient map $q: \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}^n / \mathbb{Z}_2$ is not a closed map. This is because the image of a closed set under q is not necessarily closed. For example, the image of the closed unit ball $B_1(0)$ under q is the set $\{x \in \mathbb{R}^n / \mathbb{Z}_2 : \|x\| \leq 1\}$, which is not closed in $\mathbb{R}^n / \mathbb{Z}_2$.

The third of these facts is that the $\mathbb{Z}_2$ -action on $\mathbb{R}^n$ is not cocompact. This means that the quotient space $\mathbb{R}^n / \mathbb{Z}_2$ is not compact. This is because the image of a compact set under q is not necessarily compact. For example, the image of the compact unit ball $B_1(0)$ under q is the set $\{x \in \mathbb{R}^n / \mathbb{Z}_2 : \|x\| \leq 1\}$, which is not compact in $\mathbb{R}^n / \mathbb{Z}_2$.

The fourth of these facts is that the $\mathbb{Z}_2$ -action on $\mathbb{R}^n$ is not transitive. This means that the quotient space $\mathbb{R}^n / \mathbb{Z}_2$ is not connected. This is because the image of a connected set under q is not necessarily connected. For example, the image of the connected unit ball $B_1(0)$ under q is the set $\{x \in \mathbb{R}^n / \mathbb{Z}_2 : \|x\| \leq 1\}$, which is not connected in $\mathbb{R}^n / \mathbb{Z}_2$.

The fifth of these facts is that the $\mathbb{Z}_2$ -action on $\mathbb{R}^n$ is not faithful. This means that the quotient space $\mathbb{R}^n / \mathbb{Z}_2$ is not a faithful representation of $\mathbb{Z}_2$. This is because the image of a faithful representation of $\mathbb{Z}_2$ under q is not necessarily faithful. For example, the image of the faithful representation of $\mathbb{Z}_2$ on $\mathbb{R}^n$ under q is the set $\{x \in \mathbb{R}^n / \mathbb{Z}_2 : \|x\| \leq 1\}$, which is not faithful in $\mathbb{R}^n / \mathbb{Z}_2$.

These five facts show that the $\mathbb{Z}_2$ -action on $\mathbb{R}^n$ is not a good action. However, if we consider the action of $\mathbb{Z}_2$ on $\mathbb{R}^n \setminus \{0\}$, then the action is free, proper, cocompact, transitive, and faithful. This means that the quotient space $(\mathbb{R}^n \setminus \{0\}) / \mathbb{Z}_2$ is a good representation of $\mathbb{Z}_2$. This is because the image of a good representation of $\mathbb{Z}_2$ under q is a good representation of $\mathbb{Z}_2$.

Theorem 1.1 (Hopf). *Let M be a compact, connected, oriented n -manifold. Then the Euler characteristic $\chi(M)$ is equal to the degree of the map $f: M \rightarrow S^n$ defined by $f(x) = x / \|x\|$.*

The proof of this theorem is given in the next section. It is a classic result in algebraic topology, and it has many applications. For example, it can be used to prove that the Euler characteristic of a sphere is 2, and that the Euler characteristic of a torus is 0.

1. Introduction

The purpose of this report is to provide a detailed analysis of the data collected during the experiment. The data was collected from a series of tests conducted over a period of several days. The results of the tests are presented in the following sections.

The first section of the report describes the experimental setup and the procedures used to collect the data. The second section presents the results of the tests, including the measured values of the various parameters. The third section discusses the results of the tests and compares them with the theoretical predictions. The fourth section concludes the report and provides a summary of the findings.

The results of the tests show that the measured values of the various parameters are in good agreement with the theoretical predictions. This indicates that the experimental setup and the procedures used to collect the data are reliable.

The data collected during the experiment shows that the measured values of the various parameters are in good agreement with the theoretical predictions. This indicates that the experimental setup and the procedures used to collect the data are reliable.

The results of the tests show that the measured values of the various parameters are in good agreement with the theoretical predictions. This indicates that the experimental setup and the procedures used to collect the data are reliable.

The data collected during the experiment shows that the measured values of the various parameters are in good agreement with the theoretical predictions. This indicates that the experimental setup and the procedures used to collect the data are reliable.

The results of the tests show that the measured values of the various parameters are in good agreement with the theoretical predictions. This indicates that the experimental setup and the procedures used to collect the data are reliable.

1. $\mathcal{F}_t$ is a filtration, i.e. $\mathcal{F}_s \subseteq \mathcal{F}_t$ for $s \leq t$.
 2. $\mathcal{F}_t$ is a right-continuous filtration, i.e. $\mathcal{F}_t = \bigcap_{s>t} \mathcal{F}_s$.
 3. $\mathcal{F}_t$ is a complete filtration, i.e. $\mathcal{F}_t$ contains all $\mathbb{P}$ -null sets.

4. $\mathcal{F}_t$ is a $\mathbb{P}$ -adapted filtration, i.e. $\mathcal{F}_t$ contains all events that occur up to time t .

5. $\mathcal{F}_t$ is a $\mathbb{P}$ -adapted filtration, i.e. $\mathcal{F}_t$ contains all events that occur up to time t .

6. $\mathcal{F}_t$ is a $\mathbb{P}$ -adapted filtration, i.e. $\mathcal{F}_t$ contains all events that occur up to time t .

7. $\mathcal{F}_t$ is a $\mathbb{P}$ -adapted filtration, i.e. $\mathcal{F}_t$ contains all events that occur up to time t .

8. $\mathcal{F}_t$ is a $\mathbb{P}$ -adapted filtration, i.e. $\mathcal{F}_t$ contains all events that occur up to time t .

9. $\mathcal{F}_t$ is a $\mathbb{P}$ -adapted filtration, i.e. $\mathcal{F}_t$ contains all events that occur up to time t .

10. $\mathcal{F}_t$ is a $\mathbb{P}$ -adapted filtration, i.e. $\mathcal{F}_t$ contains all events that occur up to time t .

11. $\mathcal{F}_t$ is a $\mathbb{P}$ -adapted filtration, i.e. $\mathcal{F}_t$ contains all events that occur up to time t .

12. $\mathcal{F}_t$ is a $\mathbb{P}$ -adapted filtration, i.e. $\mathcal{F}_t$ contains all events that occur up to time t .

13. $\mathcal{F}_t$ is a $\mathbb{P}$ -adapted filtration, i.e. $\mathcal{F}_t$ contains all events that occur up to time t .

Coll i Vehf

perquè, com ja he indicat,

La universitat espanyola entre 1833 i 1868.

Els primers anys de la reforma liberal. - Entre 1833 i 1837, hom
viu els darrers anys de la universitat espanyola tradicional, men-

denonçie

privile

I, II, IV

16, 17, 18, 19

els Decrets anteriors. Finalment, Moyano s'encarregaria de posar ordre a tot aquest desgavell.

37) No ^{cal insistir} ~~insistir~~ massa sobre aquesta qüestió, ^{perquè} ~~doncs~~ l'evolució històrica de les escoles de la Junta de Comerç ha estat molt estudiada. És possible, però, que ens manqui un estudi més exhaustiu, amb criteri modern. Remetem al lector, als índexs bibliogràfics.

38) Gràfic VII

Evolució quantitativa del nombre d'alumnes que cursaven estudis d'Ampliació a l'Institut de segona ensenyança de Barcelona, entre 1876 i 1900.

	1876-77	1880-81	1885-86	1892-93	1899-000
Oficial	79	32	33	140	175
Privada	28	2	--	3	-8
Domèstica	9	1	3	6	8
Total	116	35	36	149	163

Font:

- Memòries anuals dels l'Institut de segona ensenyança de Barcelona.

Podreu observar la poca importància de l'ensenyament privat, en aquest tipus d'ensenyança.

A fora de Barcelona, els estudis d'Ampliació tenien una importància quantitativa molt petita.

39) Al proper capítol, trobareu un breu resum de l'evolució de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, durant el darrer quart del segle XIX.

40) Gràfic VIII.

Evolució del nombre d'alumnes de l'Escola de Comerç de Barcelona, en el període comprès entre 1880 i 1886 durant el qual estava integrada a l'Institut de segona ensenyança.

	1880-81	81-82	82-83	83-84	84-85	85-86
Oficial	180	185	210	240	284	230

Privada	167	200	220	210	229	240
Domèstica	28	40	50	80	110	77
Total	375	425	480	530	623	547

Font:

- Memòries anuals de l'Institut de segona ensenyança de Barcelona.

Als altres Instituts ^{del Principat} ~~de Catalunya~~, la importància quantitativa dels estudis de Comerç era molt inferior al de la ciutat comtal.

CAPITOL VIII. L'ENSENYAMENT UNIVERSITARI (1833-1898)

Els períodes cronològics. Adoptant criteris específicament universitaris, potser caldria dividir aquest capítol en dues èpoques que quedessin definits pels períodes anterior i posterior a la nit de Sant Daniel de 1865, data que marca un trencament amb la universitat superdepartamentada, on hi havia poques possibilitats per a desenrotllar la ciència i la cultura; hem cregut, malgrat tot, que la divisió clàssica que hem adoptat, en línies generals, als dos anterior capítols, resultava prou vàlida per a estudiar l'evolució de l'ensenyament universitari durant l'època que enclou la tercera part del nostre treball; pensem, a més, que a Catalunya, hem de creure-ho, visqué durant el període revolucionari una vida molt intensa, fins i tot, a nivell universitari, fet que marca veritablement una època; per altra banda, la problemàtica universitària catalana presentava diferències notables respecte la Universitat Central.

La universitat espanyola entre 1833 i 1868.

Els primers anys de la reforma liberal. - entre 1833 i 1837, hom viu els darrers anys de la universitat espanyola tradicional, mentre van cedint els darrers reductes de l'absolutisme. Desapareixia Alcalà, naixia Madrid i Cervera començava a veure's suplantada per Barcelona. Dues voltes al 1814 i al 1821, els liberals havien fracassat però, en aquest moment, la reforma arribaria a bon terme. Aquesta vegada el refrany "a la tercera va la vençuda" es feia realitat.

La finalitat principal de la reforma educativa, l'extensió del saber, passava, segons els liberals, pel meridià de la secularització. Aquesta secularització, sinònima, en molts aspectes,

de centralització, prendrà un caràcter diferent en relació als anteriors assaigs liberals, doncs es traïran alguns dels postulats bàsics formulats a la Constitució gaditana. Extensió i centralització de l'ensenyança no significava pels liberals de principis del segle XIX, la subordinació de l'organització educativa al poder polític.

Com sabem, els primers anys de la revolució liberal resultaren conflictius, se succeïren els "pronunciamientos" i alguns posaren en entredit la legitimitat sucesòria. Malgrat les condicions polítiques, s'observaven canvis d'orientació a nivell universitari. Abans de la mort de Ferran VII, hom creava el ministeri de Foment, organisme que jugaria un paper determinant a la història educativa de la segona meitat del segle XIX.

Els anys 1833 al 1835 poques novetats cal assenyalar. Potser caldria recordar algun canvi de tipus formal, l'estudiant esdevenia en l'aspecte extern un ciutadà normal, sols se li exigia que vestís amb una certa decència; a la mateixa línia, amb un caire més ideològic, però, la puresa de sang deixava d'ésser un atribut universitari, s'exigia, en canvi, un certificat de bona conducta moral i religiosa. Naixia, doncs, l'estudiant burgès. (1)

Els treballs primordials de la Direcció General d'Estudis restablerta pels liberals, s'encaminava vers la redacció d'un nou pla d'estudis enllestit a finals del 1835. La nova reforma coneguda ple pla del Duc de Rivas -el Duc era aleshores ministre de la Governació- fou aprovat per un R.D. del 4 d'agost de 1836; aquest Decret tindria molt poca vigència, el 12 del mateix mes s'amotinaven els sergents de la Granja i al cap d'un mes just de l'aprovació el Decret era derogat. (2)

El plà Rivas fixava el trasllat d'Alcalà a Madrid i el restabliment de Barcelona a costa de Cervera, limitant-se a una declaració programàtica a la línia de la reforma educativa francesa, englobant, això sí, tots els graus de l'ensenyança. D'aquest plà se'n dedueix ja que els temps havien canviat en relació al primer trienni liberal; ~~doncs~~ hom tendia a atorgar majors atribucions al poder polític.

Entre 1836 i 1845, molt poc d'encenalls quasi per res -parlem de la universitat-. Quintana, que continuà a la Direcció General després del cop d'Estat de la Granja, no s'atreuï a implantar el plà Rivas, limitant-se a fer alguns retocs al plà Calomarde de 1824. Someruelos i Infante el 1838 i 1841 respectivament, presentaren projectes però no passaren d'aquí. Espartero, més realista, inicià la via de les reformes parcials, sempre a base de refermar el poder central. El Duc de la Victòria suprimí la Direcció General d'Estudis, establint un "Consejo de Instrucción Pública", dependent d'una forma directa del ministeri de la Governació, fins aleshores la Direcció General d'Estudis havia estat un organisme, en certa manera, autònom; a més, del Consell, creà una Caixa per a centralitzar els recursos econòmics de les diferents universitats espanyoles.

La dècada moderada. - La veritable reforma moderna de la universitat espanyola s'iniciava amb la llei Pidal, plà d'estudis aprovat el 17 de setembre de 1845, regulat pel Reglament del 22 d'octubre del mateix any. El nou plà s'inspirava, en part, en el de 1821 i, especialment, en el del Duc de Rivas de 1836; Gil de Zarate artífex del plà Pidal havia col.laborat a la redacció del plà de 1836; hom tampoc passava per alt els canvis que s'havien operat en els

darrers anys.

El pla de 1845, seguint els anteriors intents liberals de reforma educativa, es basava teòricament en tres premises fonamentals: secularització, llibertat i gratuïtat. Per a ésser més exactes el concepte de gratuïtat s'havia de substituir per extensió de l'ensenyament.'

D'aquestes tres condicions, els governants de la dècada moderada -els moderats representaven i defensaven al govern els interessos de les noves classes mercantils- s'inclinaren quasi únicament per la secularització oblidant un xic les altres dues; llibertat i gratuïtat s'entien d'una manera molt sui generis. (3) Els moderats es mostraven, en el fons, fidels a una concepció jeràrquica de la vida. El control de l'ensenyament passava de l'Església a mans de l'Estat, però en canvi la democratització entesa com augment d'escolarització a tots els nivells i extensió del saber a tots els grups socials s'acomplia en un grau molt inferior als països europeus d'avantguarda. L'Església havia perdut el 1835 les seves prerrogatives en el camp de l'educació, però de mica en mica anava recuperant el terreny perdut, fet més evident en els textos escolars i l'orientació ideològica que no pas en el si de l'estructura educativa.

L'ensenyament universitari passava a dependre orgànicament del Poder Central, desapareixia la vella organització autonòmica. Espartero com a primera providència havia aconseguit la centralització econòmica, Pidal anava a completar aquesta orientació amb la centralització política de l'ensenyament superior. La R.O. del 26 de setembre de 1845, primer pas per a fer ^{efectiu el Decret} ~~efectiu el Decret~~ del 17 de setembre, decretava la cesantia dels Rectors de les deu uni-

versitats espanyoles i dels directors de les facultats mèdiques.(4)

El Rei nomenava els Rectors, aquests nomenaven els Degans els quals vigilaven els catedràtics i aquests darrers s'encarregaven que els estudiants es limitessin a la vida universitària. (5) L'escola jeràrquica es completava amb una sèrie d'organismes burocràtics que controlaven l'organització administrativa i política. Per arrodonir aquest esquema centralitzador, la universitat de Madrid esdevenia el centre neuràlgic de la vida universitària, amb una atribucions acadèmiques molt superiors a totes les altres; hom somniava, en el fons, en un París espanyol.

Per a obtenir el grau de Doctor s'havia d'anar a Madrid; per opositar a càtedra tres quartos del mateix. Segons sembla, Pidal estava convençut que el nou sistema afavoria la confraternització entre l'estament professoral, hom pensava en forjar un nou esperit de casta entre els catedràtics universitaris.

Una vegada més recorrem a Balma, potser pensant en la influència que les seves paraules devien exercir a Barcelona. El filosof de Vic, al dictat de l'enyor de les velles estructures universitàries, evidentment caduques, posava, malgrat tot, el dit a la llaga:

" Bajo el aspecto científico y literario la centralización ofrece en España menos ventajas que en otros países. París, es la digna capital de un gran reino; pero, ¿que significa en España Madrid? Sobre Burdeos y Lyon se levanta París como gigante entre pigmeos; ¿le sucede lo mismo a Madrid con respecto a Sevilla y Barcelona? Sin mar, sin un gran rio, en el corazón de un desierto, sin industria, sin vida propia, no siendo nada por sí, sino por ser corte, es Madrid una colonia de empleados, más bien que un pueblo de importancia . . . No negamos que en Madrid haya más mo-

viniente científico y literario que en el resto de España; esto es natural; pero el exceso dista mucho de llegar al punto necesario para pretender a los derechos que se le quieren atribuir. La centralización universitaria ofrecerá en España la extrañeza de un cuerpo muy grande con cabeza de enano." (6)

Balmes, s'adonava dels problemes de la burocratització universitària; l'escalafó i el consegüent trasllat dels catedràtics d'una universitat a una altra estava en contradicció amb l'essència de la funció docent, confondre un catedràtic universitari amb un militar o un buròcrata, resultava greu a l'arbitri d'una mentalitat com la de Balmes.'

" La idea de considerar a los profesores como simples empleados del gobierno y de trasladarlos de unos puntos a otros mirando las universidades como meras oficinas, sólo puede adoptarla quien ignore lo que es y lo que debe ser un hombre de letras. Los empleados de otros ramos llevan, por decirlo así, una vida militar, y no llegan a contraer los hábitos de los hombres dedicados a las carreras científicas y literarias. Con sus despachos, sus notas y los manuales que han de menester para el desempeño de sus atribuciones tienen cuanto necesitan para instalarse en la correspondiente oficina y trabajar en ella al día siguiente de su llegada a la población adonde se los ha trasladado. Un profesor necesita su librería; necesita las relaciones de los amigos que le proporcionan las obras que le hacían falta; necesita la biblioteca de su colegio, de la universidad donde ha vivido largos años y que tiene perfectamente conocida; necesita la tranquilidad doméstica a que estaba acostumbrado, quizás la habitación misma cuya sola pérdida le causará un trastorno en el orden de sus trabajos. . . Quizás el

gobierno mirará estas cosas como pequeñeces indignas de atención; pero estas pequeñeces son tan grandes para los interesados, que no será raro encontrar profesores que para no sufrirlas se resignen a la pérdida de su cátedra. . .

Desengáñese el Sr. Pidal: ningún hombre de letras de algún mérito sufrirá con paciencia estar a las órdenes del ministro de la Gobernación para ser trasladado de un punto a otro, de un cuerpo a otro, como un oficial del ejército. Mientras no posea otros medios se resignará quizás a su suerte; pero tan pronto como haya asegurado su subsistencia, si se le molesta con una traslación desagradable, contestará con la renuncia de la cátedra." _ (7)

Potser ens hem excedit massa en cites de l'autor del "Criterio", però considerem que Balmes comprengué l'abast històric de la reforma Pidal i les conseqüències que s'hien derivarien per a l'ensenyança espanyola. (8) En alguns moments, dona la impressió que Balmes és mes un contemporani nostre que no un individu d'aquella època.

La llei de 1845, ho indicava ja no fa gaire i també als capítols anteriors, satisfieia, en línies generals, els anhels de les noves classes mercantils; l'articulat del plà Pidal resultava, però, de difícil aplicació. L'aparell governamental i l'estructura social espanyola no permetien un canvi tan dràstic; malgrat els seus defectes la llei Pidal marcava una pauta a seguir. Gil de Zárate, per mitjà d'un rígid sistema de control i una tria acurada dels personatges clau de la nova administració escolar, aconseguí refermar l'estructura educativa liberal. La nova "Dirección General de Instrucción Pública", creada el 13 de maig de 1846, assignada al propi Gil de Zárate, esdevingué una peça clau per endegar el

plà Pidal; aquesta Direcció General s'assemblava més a les actuals Direccions Generals, organismes totalment dependents del titular del ministeri, més que no pas a la Direcció General d'Estudis del temps de Quintana.

Els ministres que precediren a Pidal tant a Governació, com a Comerç i Gràcia i Justícia, ministeris dels quals dependrà l'ensenyança pública i privada fins a la integració definitiva al ministeri de Foment l'any 1855, reforçaren la centralització acadèmica i política -la centralització econòmica resultava de moment inviable, amb l'excepció del grau superior-. D'aquesta època daten alguns intents per a racionalitzar la política econòmica dels organismes rectors de l'ensenyança, però en general és caracteritzen, aquests anys, per un vertader maremagnum legislatiu.

Del bienni progressista a la revolució de 1868.- Moyano, seguint la línia iniciada pels governants del bienni progressista, aconseguí l'aprovació d'una llei que racionalitzava la legislació liberal dels anys anteriors.

Pel que fa a l'ensenyança universitària fixà definitivament la seva dependència de l'Estat a tots els efectes. La llei de 1857, perfeccionà l'escalafó, burocratitzant, encara més, l'organització educativa; per a optar al Rectorat universitari s'havia de pertanyer al clan burocràtic: ex ministres, ex director general, conseller d'instrucció pública, magistrat, catedràtic amb deu anys d'antiguetat, etc. eren els mèrits que s'exigien per a ocupar la poltrona de la primera dignitat universitària. El càrrecs de vice-Rector i secretari eren, també, de nomenament reial. Els claustres universitaris, seguint les orientacions de la llei Pidal, no tenien, pràcticament ni veu ni vot en qüestions de política universitària, de fet so-

lament es convocaven per a la celebració d'actes purament protocolaris. La centralització liberal havia assolit quasi el grau màxim, la universitat depenia exclusivament del ministre que reforçava el seu predomini a través de persones delegades que no eren catedràtics, el ministre no es fiava, encara, de la casta burocràtica amb poca tradició de moment. (9)

La llei Moyaho estableia d'una forma que podriem considerar definitiva, la divisió de l'ensenyament en tres graus: primari, secundari i superior, estructura que amb lleugeres variants s'ha mantingut fins als nostres dies. (10)

Els anys posteriors es caracteritzarien per la reglamentació i regularització pràctica de la llei de 1857, a nivell universitari; es bô assenyalar el Reglament del marquês de Corvera, del 22 de maig de 1859, on s'especificava minuciosament el que havien de fer tots aquells que intervenen a la vida universitària des del més alt al més baix. Com temia Balma no s'observava cap diferència entre l'organització universitària i l'esquema burocràtic de qualsevol altre organisme de l'Administració Central.

Amb tot això s'arribaria a la famosa nit de Sant Daniel. Aquests darrers anys del període 1833-1868, s'estudien amb més detall a l'apartat següent.

La vida universitària. - Malgrat l'organiscisme malaltís i la manca d'autonomia dels centres docents, la universitat liberal representava un avenç notable en comparació a la universitat tradicional, l'ensenyament responia a un criteri molt més modern. El canvi es notaria, sobretot, a Madrid i Barcelona, centres d'ensenyança superior que no arrossegaven el llastre dels temps anteriors.'

Tot i l'intent governamental de controlar l'ensenyança uni

versitària, fins i tot en el més mínim detall, no solament des del punt de vista polític sinó àdhuc ideològic, -la funció del llibre de text que havia d'ésser aprovat pel Consell d'Instrucció Pública responia a la necessitat d'adequar la universitat al pensament de la classe dirigent- (11) sorgiren catedràtics disposats a sacsejar l'abúlia intel·lectual espanyola passant per sobre de l'estructura organitzativa. El cas més rellevant d'aquest nou clima universitari ben concretat per l'obra dels krausistes i molt especialment pel mestratge de Julian Sanz del Río. (12)

Nomenat catedràtic d'"Ampliación de Filosofía y su Historia", disciplina que es cursava per a obtenir el grau de Doctor, exercí des de la seva tribuna universitària una notable influència sobre el món cultural espanyol, especialment sobre la vida intel·lectual de Madrid. Entre 1854 i 1860, primera etapa de la seva tasca docent, foren innombrables les persones universitàries o no, que es beneficiaren de les seves lliçons; ~~doncs~~, a més dels alumnes matriculats als cursos normals de Doctorat, assistiren a les seves classes gent interessada en conèixer els nous corrents filosòfics i científics que informaven la vida intel·lectual europea.

La revolució universitària de Sanz del Río no es limitava al camp ideològic sinó que presentava novetats formals dignes d'assenyalar. Sanz del Río impartia les seves lliçons seguint un mètode socràtic, amb l'assistència de pocs oients, fet que contrastava amb la tradicional lliçó magistral que imperà en el món universitari, amb honroses excepcions, fins a la proclamació de la IIa República. (13)

El magisteri de Sanz del Río no tardà pas massa en incidir sobre la migrada vida/cultural, universitària o extrauniversitària, de la capital espanyola. L'Espanya oficial, decadent, en franca des-

composició, no era capaç d'assimilar la prèdica krausista. Abogar per la formalitat i honestetat intel·lectual i professional esdevenia una arma perillosa per al pensament neofeudal.

Arran del discurs inaugural del curs 1857-58 de la Universitat Central, dictat per Sanz del Río tot just aprovada la llei Moyano i que versava sobre el tema "La obra moral y científica de la Universidad" (14) els periòdics reaccionaris exigiren l'expulsió de D. Julián. La campanya dels ultramontans encapçalada pel periòdic "El pensamiento español", adquirí el climax al 1865, quan es va incloure a l'Index de llibres prohibits, el treball de Sanz del Río "El ideal de la humanidad".

Precisament aquest any 1865, marcaria, com ja hem indicat, una fita important a la història universitària espanyola. Castelar havia publicat al febrer, a "Democracia", periòdic del qual n'era director, l'article "El rasgo", on criticava la suposada generositat d'Isabel II, profusament elogiada per la premsa conservadora. El futur president de la I^a República, plantejava el problema de la propietat reial, ^{perquè} ~~doncs~~ la reina havia regalat part del seu patrimoni que, segons Castelar, pertanyia al poble.

El Ministre de Foment, Alcalá Galiano, amparant-se en l'article 170 de la llei Moyano, refermat per disposicions posteriors (15) comminava al Rector de la Universitat de Madrid, Juan Manuel Montalban per a que actués contra el polític republicà; la negació de Montalban comportà la immediata destitució. Els estudiants madrilenys, recolzant la postura del Rector, organitzaren la nit del 10 d'abril de 1865, després de sol·licitar el corresponent governatiu, una serenata per honorar el seu Rector. Els esdeveniments d'aquella nit a la Puerta del Sol són prou coneguts per a insistir-hi. (16)

La burocratització universitària, la funcionarització del

catedràtic havia assolit un límit. El govern no actuava contra el Castelar periodista, -si hi havia una ofensa real procedia d'aquest camp- sinó contra el Castelar catedràtic universitari.

Després de la mort d'Alcalá Galiano, entrava a Foment el marquès d'Orovio, els ultramontans aprofitaren l'avinencesa de la nit de Sant Daniel per arremetre contra la llibertat intel·lectual, exigint una dictadura en aquest terreny, cercant, a més, una nova víctima propiciatòria. El 9 d'octubre de 1866, el marquès donava el vist i plau al primer dels seus famosos Decrets, i, el 27 de gener de 1867, es publicava una R.O. obligant a tots els catedràtics a signar una professió de fe religiosa, patriòtica i d'adhesió a la corona.

Sanz del Río, juntament amb alguns catedràtics -recordem Fernando de Castro, Nicolás Salmeron, José Mª Maranges, etc- es negaren a signar l'esmentat document, essent automàticament expulsats de la Universitat, amb l'aprovació del propi Congrés. Amb la seva actitud els krausistes col·locaven a la Universitat, en el centre del moviment renovador de l'Espanya moderna.

El gest de Sanz del Río i dels seus companys, repercutí en els medis culturals europeus. La universitat de Heidelberg, on havia estudiat Sanz del Río, redactà un manifest de recolzament a la postura dels catedràtics espanyols expulsats de la universitat, signat per 63 intel·lectuals i científics de totes les tendències: protestants, catòlics, lliurepensadors, etc. Entre els signants del manifest, recordem Bluntschi, Bunsen, Helmholtz, Wundt, Zeller, etc. Per altra banda, el Congrés de Filosofia de Praga acordà per unanimitat proclamar la seva més enèrgica protesta per l'atemptat perpetrat contra la llibertat de càtedra.

El discurs inaugural del curs 1867-68 de la Universitat Central pronunciat per Alonso y Rubio, intentava justificar el nou estat

de coses; en el seu pensament, recordava la Universitat dels temps de Calomarde. "Instruyase pues a la juventud en las santas verdades del Evangelio; beba en las purísimas fuentes de los sagrados libros, y en ellas encontrará consignados en sencillas y significativas fórmulas, todos los deberes que tenemos con Dios, con nosotros mismos y con la sociedad. . . Fortifíquese el respeto a la autoridad, tan enaltecida y venerada en otros tiempos, y hoy tan menguada y desprovista de la brillante aureola del prestigio que la rodeaba . . ." (17)

L'ensenyança universitària a Catalunya. Barcelona recupera la seva Universitat. - "Si Cervera debía su Universidad a un rasgo de despotismo Barcelona no podía menos de recuperar la suya en la época de la libertad" (18), aquestes paraules pronunciades a la inauguració de la universitat de Barcelona al 1822, burxaven les orelles de les noves generacions liberals.

Durant la dècada ominosa no es presentà, és fàcil d'entendre-ho, cap veu favorable a la restauració de la universitat de Barcelona. Al final del regnat de Ferran VII, foragitat de la capital catalana el Comte d'Espanya, l'Ajuntament de Barcelona sol·licità, tímidament, que s'establissin càtedres de Dret Romà i Espanyol. Al 1834 i 1835, noves temptatives sense cap resultat positiu. Finalment, una R.O. del 22 d'octubre de 1836 autoritzava la creació de càtedres de Jurisprudència que s'instal·laren al convent de Sant Gaietà. (19)

El 3 de juny de 1836, les autoritats barcelonines es dirigien als organismes governamentals per a demanar coses més tangibles, el temps semblava madur per a sol·licitar novament el trasllat de la universitat de Cervera a Barcelona; aquesta petició anava recolzada per l'Acadèmia de Ciències i Arts, corporació que l'any anterior havia establert càtedres de Matemàtiques, Mecànica, Astronomia, Geogra-

fia i Mineralogia, estudis als quals se'ls havia atorgat validesa acadèmica el 1835. En una reunió celebrada el 14 d'agost d'aquest mateix any, presidida per l'alcalde amb l'assistència de membres de la citada Acadèmia de Ciències i Arts i de l'Acadèmia de Bones Lletres,—entitat que al 7 de desembre de 1835 havia creat càtedres de Llengua Castellana, Literatura i Història Nacional, preferentment d'Història de Catalunya— hom acordava sol·licitar l'establiment a Barcelona d'uns Estudis Generals.

Quasi paral·lelament es publicava a la Gaceta de Madrid, el nou pla redactat pel Duc de Rivas que incluïa la restauració de la universitat de Barcelona. El motí de la Granja comportaria la derogació del pla, ajornant el restabliment del centre universitari de la ciutat comtal.

El 24 de març de 1823, s'havia publicat una circular a la qual se li donava nova vigència. D'acord amb aquesta circular, els professors dels centres docents s'havien de presentar a les autoritats competents, quan evacuats els pobles per les tropes realistes s'establís el règimen constitucional.

Recordant aquesta providència el Cap Polític de la Província de Barcelona, el 10 de setembre de 1836, ordenava als catedràtics dels Estudis Generals establerts a Barcelona l'any 1822 que es presentessin per a complir el preceptuat aleshores. Seguint aquesta crida, el 14 de setembre es reuniren els esmentats professors per a establir les bases del nou Estudi General. Hom acordà sol·licitar, la creació a Barcelona dels mínims indispensables per a que els joves podessin cursar estudis superiors sense necessitat d'acudir a d'altres universitats. Per a possibilitar aquests estudis hom ^{recordem-nos}compta va d'entrada amb un cos docent, ~~però~~ dels professors encarregats

de les càtedres de Jurisprudència i de les Acadèmies de Ciències i Arts i Bones Lletres que citavem no fa gaire. En una reunió posterior celebrada el dia 17, s'acordà que les classes començarien el dia 18 d'octubre, encara que no es comptés amb l'aquiescència governamental; cal no oblidar que la guerra civil incidia sobre la política escolar impedit el funcionament normal de l'Administració.

Fruit d'aquest moviment i amb la col.laboració de l'Ajuntament que havia aconseguir un local per a establir el nou estudi, el 19 de novembre se celebrava a l'antic Oratori de Sant Felip Neri, la cerimònia inaugural del nou Estudi General. Albert Pujol sots-president de la Junta de Professors de la universitat del primer trienni liberal fou l'encarregat del primer discurs inaugural. En el mateix acte, el Cap Polític de la província oferia la seva col.laboració per a que la ciutat comtal tornés a comptar amb el centre universitari que mai havia d'haver perdut, instava, a més, a la Diputació provincial i l'Ajuntament, a prendre partit a favor de la Universitat. Al cap de poc temps, el Govern per mitjà de la R.O. del 21 de desembre aprovava amb caràcter provisional el restabliment dels Estudis Generals de Barcelona, que s'havien d'adaptar al "Arreglo" (reglament) del 26 d'octubre de 1836.

L'estiu següent, quan el nou centre d'ensenyança superior portava ja un any de vida, les autoritats barcelonines tornaven a la càrrega, finalment la R.O. del 1er de setembre de 1837 fixava el restabliment de la universitat de Barcelona amb caràcter interí, però, fins que les Corts decidíssin el trasllat definitiu.

Així, doncs, no tardaria gaire a inaugurar-se la universitat barcelonina dels temps moderns. El 18 d'octubre, al cap de 301 anys justos de la col.locació de la primera pedra de l'antic Estudi

General de Barcelona -hom intentà lligar ambdues efemèrides-, d'acord amb la R.O. del 1er de setembre, obria les portes la universitat amb caire interi, ubicant-se al convent del Carme situat davant de l'Hospital de la Santa Creu. A l'acte inaugural hi trobem novament l'Albert Fujol, juntament en aquest cas amb Ramón Martí Bixalà, secretari de la nova corporació universitària, catedràtic que procedia de la universitat de Cervera que s'anava despoblant. Catedràtics i alumnes emigraven cap a Barcelona.

El nomenament d'Albert Fujol com a rector del nou centre universitari dictat per una R.O. del 20 de Juliol de 1838, (20) i el de Domènec Mre Vila, nomenat Rector per la Direcció General d'Estudis el 19 de febrer de 1841, confirmant en el càrrec de Vice-Rector a Antoni Vila, és una mostra ben palesa que el Govern Central es decantava per la universitat de Barcelona. (21)

El retard del trasllat a Barcelona s'explica per l'aferri-sada resistència de Cervera, que si en un primer moment fou baluart de l'absolutisme, durant aquests anys es decantà pel carlisme. El signe del temps donaria un cop mortal a la universitat fundada per Felip V. El 10 d'agost de 1842, Espartero, precisament en un moment conflictiu, decretava el trasllat definitiu a Barcelona de la universitat ^{del Principat} ~~de Catalunya~~ i les Illes. En aquest Decret, hom suprimia, també, la universitat de Palma de Mallorca (22) i es parlava per primera vegada de la possibilitat de crear un Institut de segona ensenyança a la província de Lleida, molt necessari des del moment de la supressió de la universitat de Cervera.

El text a que fem referència deia textualment el següent:

" Como Regente del Reino durante la menor de S.M. la reina doña Isabel II, vengo a declarar en su real nombre, atendidas las razones que me habeis expuesto y de acuerdo con el Consejo de Minis-

tros lo siguiente:

Artículo 1º. Se aprueba definitivamente la traslación de la Universidad Literaria de Cervera a Barcelona, acordada por R.O. de 1º de Septiembre de 1837.

Artículo 2º. Se revoca el acuerdo dictado en 23 de octubre de 1840 por la Junta de Gobierno de Mallorca restableciendo la suprimida Universidad de Palma.

Artículo 3º. Ningún estudio de facultad superior, ni otro cualquiera acto académico que se refiera a estas enseñanzas será reconocido por el Gobierno de los expresados establecimientos ni por consiguiente válido desde la publicación del presente Decreto.

Artículo 4º. El Ministro de la Gobernación comunicará a la Dirección General de Estudios y a los Jefes Políticos las instrucciones convenientes a fin de que se restablezca en Palma el anterior Instituto Balear para el curso próximo y se complete otro establecimiento de segunda enseñanza en la provincia de Lérida, aprovechando los medios que deja disponibles la supresión de la universidad de Cervera.

Artículo 5º. Estas instrucciones comprenderán además cuantos necesarios para la traslación de la secretaría de Cervera y Palma a Barcelona, y para la aprobación definitiva, con arreglo a las órdenes vigentes, de los estudios y grados y demás actos académicos que hayan tenido lugar desde el 1º de septiembre de 1837 en la primera de aquellas Universidades y desde Octubre de 1840 en la segunda.

Tendreislo entendido y dispondreis lo conveniente para su cumplimiento. El Duque de la Victoria. Madrid 10 de agosto de 1842."
(23)

Les Facultats de Medicina, Cirurgia i Farmàcia, amb més

tradició que la nova universitat, acostumades, a més, a una certa autonomia es resistiren a la integració al centre universitari barceloní, però, el Decret del Duc de la Victòria ^{suara reproduïa} ~~no reproduïa~~ no els oferia altra alternativa. El curs següent, aquestes Facultats s'incorporaven de forma definitiva a la Universitat Literària de Barcelona.

La nova universitat obria les seves portes, comptant amb una base diferent a la universitat tradicional, representada a Catalunya per Cervera. La infraestructura cultural de la capital del vell Principat, permetia un desenvolupament acadèmic més d'acord amb les necessitats educatives de la societat catalana d'aquell temps; per altra banda, a partir del 1840 la universitat comptaria amb una magnífica biblioteca que recollia els fons de Cervera i dels antics convents barcelonins, biblioteca formada per uns 100.000 volums que incloïen obres de Teologia, Història, Literatura, Dret, Jurisprudència, Ciències Físiques i Naturals, etc. (24)

La vida de la universitat barcelonina d'aquells anys, queda molt ben resumida en les paraules de Pere Coromines: "Tot el moviment cultural que en forma dispersa anunciava el nostre renaixement va concentrar-se en la Universitat, que de fet va assolir un veritable monopoli. Les Acadèmies es varen anar desfent de les càtedres, les Societats com la Filomàtica i les d'Amics del País i de la instrucció enviaren els seus homes de ciència a nodrir els quadres del professorat universitari. Els col·legis desaparegueren gairebé del tot. La Junta de Comerç quedà reduïda, per la força de la llei, a una Cambra burocràtica, privada de tota iniciativa cultural, i l'Escola de Nobles Arts i tota aquella munió d'ensenyaments que la Junta organitzava foren dispersats sense que encara avui el Govern

hagi estat capaç de refer una organització d'eficiència cultural com la que fanàticament va destruir.

Però encara es creu que la Universitat aplegarà tot allò i ho ampliarà i ho perfeccionarà. Els homes més forts esdevenen universitaris..." (25) Durant aquesta primera època de la universitat, hi professaren, doncs, catedràtics molt qualificats. Fou cabdal el mestratge que hi va exercir Ram6n Mart6 d'Eixalà, ex professor de Cervera i secretari de la Universitat, l'anomenada generació florallesca representada, a la universitat, per Manuel Milà i Fontanals, mestre de Menéndez y Pelayo i Josep Ixart, el primer gran crític de la literatura catalana moderna; Xavier Llorens, deixeble de Mart6 d'Eixalà i el més qualificat representant dels seguidors a Catalunya de l'escola filosòfica escocesa (26); Bergnes de las Casas, l'hel·lenista fundador de l'escola catalana de filologia clàssica; Joaquim Rubió i Ors -lo Gayter del Llobregat- el primer patrici de la generació dels Rubió.

A més dels catedràtics esmentats, els quals amb l'excepció de Mart6 d'Eixalà obtingueren la càtedra al 1847, no podem oblidar Joan Cortada, un dels pares del regionalisme polític, Pròsper de Bo-farull, arxiver de la Universitat, Pau Piferrer, bibliotecari i catedràtic, etc. En el camp de les ciències brillaren Joan Agell i Torrents, catedràtic i investigador, director de l'Escola Industrial, de l'Institut de segon ensenyament, degà de la Facultat de Ciències i Rector de la Universitat en el període 1864-66, els metges Pere Mata i Fontanet i Josep Letamendi, figures cabdals de la medicina espanyola del seu temps, els quals ocuparen llocs rellevants de l'estructura escolar no ja sols a Barcelona, sinó a nivell de l'Estat espanyol, el catedràtic de Terapèutica de la Facultat de Medicina Narcís d'Aloy, que presidí les entitats culturals més representa-

tives de la Barcelona vuitcentista, l'economista Laureà Figuerola, alumne de les classes d'Eudald Jaumandreu a la Junta de Comerç, més endavant catedràtic de la universitat Central, ministre d'Hisenda durant el període revolucionari i un dels fundadors de la "Institución Libre de Enseñanza" i molts d'altres, que farien la llista interminable.

Les diferències qualitatives entre la universitat de Barcelona i la seva homònima cerquerina eren molt notables. El clima cultural català havia fet un tomb de 180° en relació a l'època absolutista, sobretot a Barcelona, malgrat tot el centre universitari barceloní d'aquell temps tot i la bona voluntat del cos docent patia del mateix mal que les restant universitats espanyoles i no es podia comparar des de cap punt de vista amb les grans universitats europees del seu temps i ni tan sols amb la universitat de Madrid, nineta dels ulls dels governants.

La universitat barcelonina no respongué en cap moment -el fet s'agreujarà a partir de la Restauració- a les necessitats d'una classe social en franca expansió econòmica. Com apunta Vicens i Vives:

" A los moderados catalanes les faltó la solidez económica de la burguesía francesa, el engranaje intelectual de la universidad europea y el doctrinarismo específico de los burgueses del otro lado de los Pirineos." (27)

Sobre aquest punt, potser caldria afegir que els moderats catalans, almenys pel que fa a la qüestió universitària, tampoc van fer res per a canviar l'orientació de la universitat burocràtica que naixia durant aquells anys. S'observen algunes crítiques aïllades, però solucions aportades per la burgesia, a nivell polític, zero. La dècada moderada oferiria a la burgesia catalana la possibilitat d'ampliar els seus negocis i la tranquil·litat d'un ordre garantit,

ningú pensava, o ben poc, en que l'acceptar el nou estat de coses era sinònim d'hipotecar el futur polític i econòmic.

En aquella universitat com diu Pere Coromines "es feia cultura catalana en castellà... Fins quan Milà i Fontanals explicava les seves lliçons de Literatura Espanyola duia a la seva investigació un mètode, una objectivitat, una visió de les coses que són diferents del que en altres llocs d'Espanya s'estilaven. Difícilment els fruits d'aquella Universitat de Barcelona podrien empalmar-se amb una tradició de cultura castellana, perquè ni era continuació d'allò que fins aleshores s'havia fet fora d'aquí, ni els seus resultats no tingueren ressó i continuació, només que ben poques vegades. En una paraula: la filosofia, el dret, la història, medicina que feien els homes de la Universitat de Barcelona en castellà no produïren cap avenç sensible en la ciència espanyola. . ." (28), però entroncaven amb una realitat cultural anterior i feien possible la florida intel·lectual del segle XX.

Respecte a l'alumnat cal consignar que fou força nombrós, almenys en comparació amb Cervera (29), però aquest nombre no reflectia, ni de bon troç, l'empenta demogràfica i el canvi social de la societat catalana d'aquella època.

Pel que fa a l'extracció social, hem de considerar que tant els alumnes com els professors eren majoritàriament d'origen burgès. Segons els testimonis de l'època, l'estudiant del període que compren els primers vint-i-cinc anys de la nova universitat era assenyat, pragmàtic, conservador i, salvant els casos que confirmen la regla, sense masses inquietuds intel·lectuals i científiques.

De mica en mica i a mesura que s'accentuaven les contradiccions polítiques, els estudiants universitaris, ^{almenys} ~~almenys~~ una minoria, s'anirien integrant als corrents polítics i ideològics d'avantguarda.

La participació estudiantil i de tot l'estament universitari, en general, a les bullangues i revoltes del període 1840-1843, quan se'ns apareix per primera vegada la classe obrera catalana com a grup social diferenciat, (30) deuria ésser pràcticament nul·la o com a mínim, molt escassa. Les paraules d'Albert Pujol forjador de la nova universitat, potser expressen un temor futur, però més aviat denoten una actitud moderada dels estudiants.

"Estudiosos jóvenes que consagrais al estudio de las ciencias la primavera de "vuestra vida", vosotros habeis borrado la nota calumniosa que la intriga os levantó, y "que sirvió de pretexto para trasladar la Universidad Literaria de esta ciudad a Cervera á principios del siglo pasado". Si, borrada, borrada para siempre está la calumnia que sólo en la ceguera de las pasiones pudo lanzarse sobre el buen nombre de la clase escolar de la Universidad barcelonesa. Cordura, morigeración, buenas costumbres, ¿que se ha echado de menos en ellos desde que el Establecimiento reside de nuevo dentro de los muros de su verdadera patria? Y no es que este período se haya deslizado regular y mansamente, sin que sucesos diversos y encontrados pusieran varias veces en violenta convulsión el orden público; es que las virtudes de los estudiantes, su sensatez y carácter pacífico los han apartado siempre de la liza de las contiendas políticas. Aún en los momentos de más temible efervescencia en los partidos, en los trances de mayor desorden, ninguna medida represiva han tenido que dictar contra ellos las autoridades de esta capital."

(31)

Aquesta actitud no es deuria perllongar durant massa temps, ^{perque} ~~des~~ els universitaris catalans es manifestaven enèrgicament, vint anys més tard, contra la repressió governamental de la famosa nit

madrilenya de Sant Daniel; la presa de consciència dels estudiants es faria més palesa durant el període revolucionari.

La universitat de Barcelona no comptava com Cervera amb un edifici propi, com ja hem indicat s'havia instal·lat interinament al convent on ja s'impartien els estudis de les facultats mèdiques. Com que la universitat de Barcelona era hereva de Cervera, hom decidí posar en venda l'edifici cerverí i adquirí el que hi havia davant l'Hospital de la Santa Creu, però ben aviat hom s'adonà que la universitat barcelonina necessitava un edifici de nova planta.

La construcció de la nova universitat va ésser ordenada per un R.D. del 10 de juny de 1853, els plànols foren encarregats a l'Elies Rogent, un dels representants del moviment arquitectònic adscrit al romanticisme. En un primer moment, Elies Rogent va projectar un edifici adaptat al solar del carrer del Carme, però davant de les protestes populars hom decidí traslladar la universitat a les afores de la ciutat. La primera pedra de la nova Universitat, els tràmits burocràtics sempre han estat lents, fou col·locada el 22 d'Octubre de 1863, inaugurant-se aquesta obra, una de les reeixides de l'arquitecte Rogent, l'onze de setembre de 1871, durant el regnat d'Amadeu I, tot i que les obres no estaven definitivament acabades.

Intent de valoració dels canvis d'aquest període .- Amb totes les limitacions apuntades fins ara, derivades primordialment de l'estructura centralista i el despreci envers la realitat social, sense oblidar l'excessiva tendència al verbalisme heretada de l'humanisme clàssic i el caràcter elitista del fet cultural, el període 1833-1868 marcaria el camí de la vida universitària espanyola moderna, almenys pel que fa a les carreres tradicionals, el quals ens agradi o no ha configurat la nostra història universitària durant els darrers 130 anys. En aquell temps, apareixia l'advocat, el metge, el farmacèutic,

el catedràtic universitari, tal com l'hem conegut fins fa ben poc.

Els estudis cursats a la universitat, excessivament enciclopedistes però més científics que els de la universitat tradicional els atorgaven un cert prestigi social. En aquest sentit, la reforma dels estudis mèdics preparada i propiciada pel deixeble de Mateu Orfila, Pere Mata i Fontanet, oficial del ministeri de la Governació que presidia Fermín Caballero, reforma aprovada per un R.D. del 10 d'Octubre de 1843, defineix el caràcter de la moderna universitat espanyola. Les idees de Mata, amb mires ambiciosos, responien a un criteri elitista, fet que provocà la disminució de l'alumnat i la necessitat de creació d'auxiliars mèdics, així, doncs, amb la reforma Mata i Fontanet s'assegurava el caràcter jeràrquic de la professió i l'aureola humana i intel·lectual del metge..

Al parlar de la universitat d'aquell temps no hem d'obliuar tampoc l'obra del químic barceloní Francesc Montells i Nadal. Nasqué i morí a la ciutat comtal però visqué la major part de la seva vida a Granada, on estudià medicina i ocupà el càrrec de Rector de la universitat. Montells, esperit del seu temps, pragmàtic, centralista i anticlerical comprengué molt millor que la majoria dels seus contemporanis les mancances de la universitat liberal.

Les paraules de Montells, probablement massa crues, dictades potser pel ^{desençís} ~~desençís~~, defineixen potser millor que els esdeveniments, el corpus legal, etc. la vida corporativa de la universitat espanyola anterior al període revolucionari. "...Fuimos utopistas sin prevención, reformadores sin criterio y sólo hemos conseguido desquiciar la enseñanza para sumergir a la sociedad española en un caos tenebroso, en el caos de la ignorancia de los siglos diecisiete y dieciocho, pero sin ninguna de las ventajas que el escolasticismo pro

proporcionaba a determinadas clases." (32)

El període revolucionari. El marc legal.- Els polítics de la Revolució de Setembre i la I^a República, seguiren una línia ideològica força coherent; aquesta ideologia podriem resumir-la per la seva fidelitat al liberalisme estricte, doctrina que en molts aspectes resultava excessivament ingènua, no hem d'oblidar que els liberals d'aquella època vivien marginats de la seva pròpia realitat social.

Des del punt de vista jurídic, els governants del període revolucionari pecaren com els seus antecessors d'ingenuïtat legislativa; igual que els moderats, estaven convençuts de l'eficàcia màgica de la llei. Per altra banda, tot i una certa unitat el corpus legislatiu d'aquesta època, presenta notables diferències segons el moment polític, divergències que ~~parien~~ ^{pariesen} les contradiccions entre els diversos grups que detentaren el poder durant aquells anys.

El nou règim sorgit al setembre de 1868 mostrava una veritable preocupació escolar, ja als primers compassos, els decrets del 14 i 21 d'octubre d'aquest any, dels quals ^{me n'ocupava} ~~se'n ocupava~~ als capítols VI i VII, fixaven noves pautes escolars i definien la nova filosofia educativa.

Parlant de la universitat cal assenyalar que el Decret del 21 d'octubre decretava l'exclusió de la Facultat de Teologia de l'estructura universitària, des d'aquest moment els teòlegs s'hauran de formar als Seminariis Conciliars. La filosofia educativa d'aquest període s'explicitava al projecte de bases de 1869, que mai s'arribà a votar, malgrat tot, molts dels punts d'aquesta normativa foren aprovats paulatinament. Recordem, entre altres:

La circular de 1er de setembre de 1869, on es fixaven les bases per a desmontar el mecanisme centralitzador de l'estructura es-